دُرُوْسُ اللُّغَة الْعَرَبِّيَة لغيرالناطقين بها

(مع القواعد النحوية وترجمة النصوص)

الدكتور ف.عبدالرحيم

الجزء الثاني

الناشر: الجامعة الإسلامية بالمدينة المنورة

بسم الله الرحمن الرحيم

أَيُّهَا الطُّلاَّبُ!

لِمَاذَا نَدْرُسُ اللُّغَةَ الْعَرَبِيَّةَ؟

نَدْرُسُ اللُّغَةَ الْعَرَبِيَّةَ لِنَفْهَمَ الْقُرْآنَ الْكَرِيْمَ وَالْحَدِيْثَ النَّبَوِيَّ الشَّرِيْفَ.

الدّال على الخير كفاعله

الفهرس

مقدمة 4
(1)الدرس الأول 5
(2)الدرسُ الثّاني 13
(3)الدرسُ الثَّالِثُ.. 19
(4)الدرس الرابع 26
(5)الدَرْسُ الخَامِسُ 30
(6) الدَرْسُ السادِسُ 37
(7)الدَرْسُ السَابِعُ.. 47
(8)الدَرْسُ الثامِنُ 55
(9)الدَرْسُ التَاسِعُ.. 60
(10)الدَرْسُ العَاشِرُ 72
(11)الدَرْسُ الحَادي عَشَرَ.. 77
(12)الدَرْسُ الثَانِيَ عَشَرَ 86
(13)الدَرْسُ الثَّالِثَ عَشَرَ 92
(14)الدَرْسُ الرَّابِعَ عَشَرَ 96
(15)الدَرْسُ الخَامِسَ عَشَرَ.. 102
(16)الدَرْسُ السَّادِسَ عَشَرَ 107
(17)الدَرْسُ السابِعَ عَشَرَ.. 116
(18)الدَرْسُ الثَّامِنَ عَشَرَ.. 123
(19)الدَرْسُ التَاسِعَ عَشَرَ 129
(20)الدَرْسُ العِشْرُونَ.. 133
(21)الدَرْسُ الحادِي والعِشْرُونَ 138
(22)الدَرْسُ الثَّاني والعِشْرُونَ.. 146
(23)الدرس الثالث والعشرون 148
(24)الدرس الرابع والعشرون 154
(25)الدَرْسُ الخَامِسُ والعِشْرُونَ.. 161
(26)الدَرْسُ السَادِسُ والعِشْرُونَ 166
(27)الدَرْسُ السَابِعُ والعِشْرُونَ 174
(28)الدَرْسُ الثَامِنُ والعِشْرُونَ 184

(29)الدَرْسُ التَاسِع وَالعِشْرُونَ 192
(30)الدَرْسُ الثلاثون 202
(31)الدرسُ الحادِي والثلاثون 207

مقدمة

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد للّه رب العالمين، والصلاة والسلام على أشرف الأنبياء والمرسلين،نبينا محمد وعلى آله وصحبه أجمعين، ومن تبعهم بإحسان إلى يوم الدين.

أما بعد: فهذا هو الجزء الثاني من كتاب "دروس اللغة العربية لغير الناطقين بها "، وهو كتاب لتعليم اللغة العربية، ويعنى بجميع جوانب اللغة كالنحو،والصرف، والمفردات،والأسلوب، فتراعى هذه العناصر كلها عند الشرح. ونرى أن يتبع المدرس الخطوات الآتية عند التدريس:

1ـ يمهّد للمسائل الرئيسة الواردة في الدرس من غير النظر في الكتاب.

2ـ يقرأ الدرس، وفي أثناء القراءة يشيرإلى المسائل التي سبق أن شرحها،ويشرح المسائل الأخرى التي لم يتطرق إليها في التمهيد، ويوجه إلى الطلاب أسئلة للتأكد من فهمهم هذه المسائل .

3ـ يقوم مجموعات من الطلاب بتمثيل الدرس.

4ـ يشترك الطلاب في حل جميع التمارين شفوياً، ويحلونها تحريرياً خارج الفصل .واللّه نسأل أن يوفقنا جميعاً لخدمة دينه، ولغة كتابه.

مدينة الرسول صلى الله عليه وسلم

25من جمادى الآخرة1414 هـ

ـف. عبد الرحيم

بسم الله الرحمن الرحيم

(1)الدرس الأول

هاشم: السلام عليكم ورحمة الله وبركاته .

هاشم:سلەرگە اللەنىڭ سالامى، رەھمىتى ۋە بەرىكەتلىرى بولسۇن

المدرس : وعليكم السلام ورحمة الله وبركاته.

المدرس: سلەرگىمۇ اللەنىڭ سالامى، رەھمىتى ۋە بەرىكەتلىرى بولسۇن...

هاشم : كيف حالك يا أستاذ ؟ لعلك بخير .

هاشم : ئى ئۇستاز ئەھۋالىڭىز قانداق ؟ ئېھتىمال سىز ياخشى تۇرغانسىز.

المدرس : الحمد لله . وكيف حالك أنت يا هاشم ؟ أنا أحبك كثيرا يا هاشم . ئوقۇتقۇچى : ئاللاھقا شۇكرى . ئى

هاشىم! سىنىڭ ئەھۋالىڭ قانداق؟ ئى هاشم! مەن سىزنى بەك ياخشى كۆرىمەن .

إنك طالب ذكي ومجتهد وذو خلق.... أمن باكستان أنت أم من الهند يا هاشم ؟

ھەقىقەتەن سەن زىرەك، تىرىشچان ۋە ئەخلاقلىق ئوقۇغۇچى....

ئى هاشم! سەن پاكىستاندىنمۇ ياكى ھىندىستاندىنمۇ؟

هاشم : إني من الهند .

هاشم : ھەقىقەتەن مەن ھىندىستاندىن .

المدرس : وزميلك الذي خرج معك الآن من الفصل , أهو أيضا من الهند ؟

ئوقۇتقۇچى : هازىر سەن بىلەن سىنىپتىن بىرگە چىققان ساۋاقدىشىڭ ، ئۇمۇ ھىندىستاندىنمۇ؟

هاشم : لا, إنه من باكستان .

هاشم : ياق ، ھەقىقەتەن ئۇ پاكىستاندىن .

المدرس : إن ساعتك جميلة يا هاشم . أمن اليابان هي ؟

ئوقۇتقۇچى : ئى ھاشىم! سائىتىڭ ھەقىقەتەن چىرايلىقكەن . ئۇ ياپونىيىنىڭمۇ ؟

هاشم : لا, إنها من الهند .

ھاشىم: ياق ، ھەقىقەتەن ئۇ ھىندىستاننىڭ .

المدرس : أغالية هي أم رخيصة ؟

ئوقۇتقۇچى : ئۇ قىممەتمۇ ياكى ئەرزانمۇ ؟

هاشم : إنها رخيصة جدا. إنها بمائة روبية فقط .

ھاشىم : ھەقىقەتەن ئۇ بەك ئەرزان . پەقەت يۈز روپىيە .

المدرس : كم أخا لك يا هاشم ؟

ئوقۇتقۇچى: ئى ھاشىم! سىنىڭ قانچە قېرىنداشىڭىز بار ؟

هاشم : لي ثلاثة إخوة .

ھاشىم : مېنىڭ ئۈچ قېرىنداشىم بار .

المدرس : أطلاب هم ؟

ئوقۇتقۇچى : ئۇلار ئوقۇغۇچىمۇ؟

هاشم : لا , إنهم تجار .

ھاشىم : ياق ، ھەقىقەتەن ئۇلار تىجارەتچى .

المدرس : وكم أختا لك ؟

ئوقۇتقۇچى: سىنىڭ قانچە ھەمشىرەڭ بار ؟

هاشم : لي أربع أخوات .

ھاشىم : مېنىڭ تۆت ھەمشىرەم بار .

المدرس : أفي الهند هن الآن ؟

ئوقۇتقۇچى : ئۇلار ھازىر ھىندىستاندىمۇ؟

هاشم : لا, إنهن هنا بالمدينة المنورة مع أبي وأمي .

هاشم : ياق، ئۇلار مۇشۇ يەردە، مەدىنە مۇنەۋۋەردە دادام ۋە ئانام بىلەن بىللە .

المدرس : أطالبات هن ؟

ئوقۇتقۇچى: ئۇلار ئوقۇغۇچىمۇ ؟

هاشم : لا , إنهن مدرسات بالمدرسة الثانوية .

هاشم : ياق ، ئۇلار تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپ ئوقۇتقۇچىسى .

بۇ دەرستىكى گىراممانىكىلىق قائىدىلەر:

1- مەزمۇن: «إِنَّ» ۋە «لَعَلَّ» توغرىسىدا

بۇ ئىككىسى ھەرپ بولۇپ، «إِنَّ» ـــ «جەزمەن»، «چوقۇم»، «شۈبھىسىز»، «ھەقىقەتەن» دېگەن مەنىدە؛ «لَعَلَّ» ـــ «ئېھتىمال»، «مۇمكىن»، «بەلكىم» دېگەن مەنىدە.

ئاتىلىشى: پېئىلغا ئوخشايدىغان قوشۇمچە (حرف مشبه بالفعل).

ۋەزىپىسى: ئىسىملىق جۈملىگە كىرىپ ئىگىنى «ئىسمىم» دەپ تۈرۈپ ئاخىرىنى زەبەر ئوقۇتىدۇ، خەۋەرنى «خەۋىرىم» دەپ تۈرۈپ ئاخىرىنى پىش ئوقۇتىدۇ ھەمدە جۈملە مەزمۇنىنى كۈچلەندۈرۈش رولىنى ئۆتەيدۇ. مەسىلەن:

إِنَّ سَاعَتَكَ جَمِيْلَةٌ (سائىتىڭ ھەقىقەتەن چىرايلىقكەن)

لَعَلَّكَ بِخَيْرٍ (ئېھتىمال سىز ياخشى تۇرغانسىز.)

دېگەنگە ئوخشاش.

2- مەزمۇن: تاللىما سوراق جۈملە توغرىسىدا

تاللىما سوراق جۈملە ـــ جۈملىنىڭ بېشىغا سوراق قوشۇمچىسى ھەمزە «أ» ئۇلانغاندىن باشقا، ئىككى خەۋەر ئوتتۇرىسىغا باغلاش قوشۇمچىسى «أَمْ» كەلگەن جۈملىدىن ئىبارەت. مەسىلەن:

أَمِنْ بَاكِسْتَانَ أَنْتَ أَمْ مِنَ الْهِنْدِ يَا هَاشِمُ

(ئى ھاشىم! سەن پاكىستاندىنمۇ ياكى ھىندىستاندىنمۇ؟)

أَقِطَارًا رَكِبْتَ أَمْ سَيَّارَةً؟ (پويىزغا ئولتۇرامسەن ياكى ماشىنىغىمۇ؟)

دېگەنگە ئوخشاش.

3- مەزمۇن: ئالماش بىلەن باشلانغان جۈملە توغرىسىدا

ئالماشلار بىلەن باشلانغان ئىگە-خەۋەرلىك جۈملىنىڭ بېشىغا «إِنَّ» ياكى شۇ تۈردىكى قوشۇمچىلار كىرگۈزۈلسە، مۇستەقىل كىشىلىك ئالماشلار ئۇلانما كىشىلىك ئالماشلارغا ئالماشتۇرىلىدۇ. چۈنكى، مۇستەقىل كىشىلىك ئالماش بىرەر سۆزگە ئۇلانمايدۇ. مەسىلەن:

هُوَ تَاجِرٌ ← إِنَّهُ تَاجِرٌ   أَنْتَ بِخَيْرٍ ← لَعَلَّكَ بِخَيْرٍ

دېگەنگە ئوخشاش.

«إِنَّ» ۋە شۇ تۈردىكى قوشۇمچىلارغا I شەخس ئۇلانما كىشىلىك ئالمىشى بولغان «ي» ئۇلانغاندا، بۇلارنىڭ ئارىسىغا بىر ھەرىكەت ساقلاش «ن»ى قوشۇلىدۇ، قوشۇلماي كەلسىمۇ توغرا بولىدۇ. مەسىلەن:

إِنِّيْ مِنَ الْهِنْدِ — إِنَّنِيْ مِنَ الْهِنْدِ   لَعَلَّنِيْ بِخَيْرٍ — لَعَلِّيْ بِخَيْرٍ

دېگەنگە ئوخشاش.

«إِنَّ»گە I شەخس ئۇلانما كىشىلىك ئالمىشى بولغان «نَا» ئۇلانسا، ئۇنىڭدىن بىر «ن»نىڭ تاشلىنىشى توغرا، تاشلانماسلىقىمۇ توغرا. مەسىلەن:

إِنَّنَا مُسْلِمُوْنَ — إِنَّا مُسْلِمُوْنَ

4- مەزمۇن: «ذُوْ» توغرىسىدا

«ذُوْ» ھەردائىم ئۆزىدىن كېيىنكى ئىسىم بىلەن ئىزاپەتلىك سۆز بىرىكمىسى ھاسىل قىلىپ كۆپىنچە ئۆزىدىن ئىلگىرىكى ئىسىمنى سۈپەتلەپ كېلىدۇ. مەسىلەن:

أَحْمَدُ طَالِبٌ ذُوْ عِلْمٍ وَخُلُقٍ (ئەھمەد ئىلىملىك ۋە ئەخلاقلىق ئوقۇغۇچى)

دېگەنگە ئوخشاش.

بەزىدە جۈملىدىكى ئورنىغا ئاساسەن ئىگە، خەۋەر ۋە تولدۇرغۇچى بولۇپ كېلىدۇ. مەسىلەن:

مُدِيْرُنَا ذُوْ لِحْيَةٍ طَوِيْلَةٍ (بىزنىڭ مۇدىر ئۇزۇن ساقاللىق كىشى)
خەۋەر

5- مەزمۇن: 100 ۋە 1000 دېگەن سان توغرىسىدا

100 بىلەن 1000 دېگەن سان ئۆزىدىن كېيىن كەلگەن سانالغۇچىسى بىلەن ئىزاپەتلىك سۆز بىرىكمىسى ھاسىل قىلىدۇ ۋە سانالغۇچىسى مەيلى ئەرلىك جىنستىكى ئىسىملاردىن بولسۇن، مەيلى ئاياللىق جىنستىكى ئىسىملاردىن بولسۇن بىر خىل شەكىلدە ئىشلىتىلىدۇ. مەسىلەن:

مِائَةُ رَجُلٍ (100 ئەر)   مِائَةُ امْرَأَةٍ (100 ئايال)

أَلْفُ رَجُلٍ (1000 ئەر) أَلْفُ امْرَأَةٍ (1000 ئايال)

دېگەنگە ئوخشاش.

تمارين

1ـأجب عن الأسئلة الآتية:(تۆۋەندىكى سۇئالالارغا جاۋاب بىرىڭ)

(1) من أين هاشم؟ (2) أيحبّه المدرس؟

(3) من أين ساعته؟ (4) بكم هي؟

(5) كم أخا له؟ (6) كم أختا له؟

(7) أين أخواته؟

2ـضع هذه العلامة (✔) أمام الجمل الصحيحة، وهذه العلامة (✖) أمام الجمل التي ليست صحيحة (توغرا بولغان جۈملىنىڭ ئالدىدا

بۇ(✔) بەلگىنى، توغرا بولمىغان جۈملىنىڭ ئالدىدا بۇ(✖)بەلگىنى قويۇڭ)

(1) أـ هاشم طالب كسلان. بـ هاشم طالب مجتهد.

(2) أـ ساعته رخيصة. بـ ساعته غالية.

(3) أـ ساعته بألف روبية. بـ ساعته بمائة روبية.

(4) أـ أخواته بالمدينة المنورة. بـ أخواته بالهند.

3ـتأمل ما يلى(تۆۋەندىكىلەرنى مۇلاھىزە قىلىڭ)

إنَّ + هُو = إنَّهُ إنَّ + هُمْ = إنَّهُمْ

إنَّ + هِيَ = إنَّهَا إنَّ + هُنَّ = إنَّهُنَّ

إنَّ + أنْتَ = إنَّكَ إنَّ + انْتُمْ = إنَّكُمْ

إنَّ + أنْتِ = إنَّكِ إنَّ + أنتن = إنَّكُنَّ

إنَّ + أنَا = إنَّنِيْ /إنِّيْ إنَّ + نَحْنُ = إنَّنَا /إنَّا

4ـ أدْخِلْ (إنَّ) على الجمل الآتية (تۆۋەندىكى جۈمللەرگە (إنَّ) نى كىرگۈزىڭ)

(1) هوتاجر (2) ....أنا طالب..................

(3) هم من اليابان (4) ....أنتم أذْكِيَاءُ...............

(5) هي مُتَزَوِّجَةٌ (6) .... نحن مسلمون.............

(7) أنتن مجتهدات (8) ....هن مسلمات.............

(9) أنت رجل غنِيّ (10) ....أنت ذكّية.........

5 ـإقرأ الأمثلة الآتية (تۆۋەندىكى جۈمللەرنى ئوقۇڭ)

(1) المدرّسُ جديدٌ. إنَّ المدرّسَ جديدٌ.

(2) فاطمةُ طبيبةٌ. إنَّ فاطمةَ طبيبةٌ.

(3) حامدٌ مُتَزَوِّجٌ. إنَّ حامدًا مُتَزَوِّجٌ.

6ـ أَدْخِلْ (إنَّ) على الجمل الآتية واضبط أواخر الكلمات(تۆۋەندىكى جۈملىلەرگە (إنَّ)نى كىرگۈزۈڭ ھەمدە سۆزلەرنىڭ ئاخىرىغا تاۋۇش بەلگىسىنى قويۇڭ)

(1) الدرس صَعْبٌ .... (2)السيارة جميلة..............

(3) القرآن كتاب اللّه .... (4)محمد (صلى الله عليه وسلم) رسول الله...

(5) آمنة طالبة .... (6)اللغة العربية سهلة............

(7) هذه الساعة غالية ....(8) بلال غَنِيّ.......................

(9) المدير في الفصل .... (10)الماء بارد......................

السيارةُ	جميلةٌ	إنَّ	السيارةَ	جميلةٌ
المبتدأ	الخبر		اسم إنَّ	خبر إنَّ

7ـ تأمل المثالين، ثم كون جملا مثلهما من الكلمات الآتية:(تۆۋەندىكى ئىككى مىسالنى مۇلاھىزە قىلىڭ ئاندىن تۆۋەندىكى سۆزلەردىن ئىككى مىسالدىكىگە ئوخشاش جۈملىلەرنى شەكىللەندۈرۈڭ)

المثال الأول: أمِنَ الهندِ أنتَ أمْ من باكستانَ؟

المثال الثاني: أطبيبٌ أنتَ أمْ مهندسٌ ؟

(1) أنْت/ مجتهد/ كسلان..

(2) هي/ الصين/ اليابان...

(3) أنت/ طبيبة/ ممرضة...

(4) هم/ نَصارَى/ يَهُودٌ...

(5) هذا/ مسجد/ مدرسة...

(6) هذه/ سيارة المدير/ سيارة المدرس...............................

(7) أنت/ متزَوج/ عَزَبٌ...

(8) هن/ خالاتك/ عماتك...

(9) هو/ باكستان/ إيران...

(10) بيتُك/ قريب/ بعيد..

8ـ تأمّل الأمثلة الآتية لـ (ذو): («ذو»نىڭ تۆۋەندىكى مىساللىرىنى مۇلاھىزە قىلىڭ)

(1) مديرُنا ذُوْ قَامَةٍ طويلةٍ.

(2) هذا الدفتر ذو وَرَقٍ مُسَطَّرٍ.

(3) أحمدُ طالبٌ ذو عِلْمٍ وخُلُقٍ.

(4) هذا القميصُ ذوكُمٍّ قصيرٍ ، وذاك ذوكمٍّ طويلٍ.

(5) المسجدُ الذي في حيِّنا ذو مَنارةٍ واحدةٍ

9ـ اقرأ الأمثلة، ثم حوّل الجملة الآتيةِ مثلها(مسالالارنى ئوقۇڭ ئاندىن تۆۋەندىكى جۈملىلەرنى ئۇنىڭغا ئوخشاش قىلىپ ئۆزگەرتىڭ)

(أ) هذا الطالب ذو خلقٍ. (ب) هؤلاءِ الطلاب ذَوُوْ خلقٍ.

(ج) هذه الطالبة ذَاتُ خلقٍ. (د) هؤلاءِ الطالباتُ ذَوَاتُ خلقٍ.

(1) هذا الرجل ذو مالٍ كثيرٍ. (2)...............................

(3)........................... (4)...............................

10ـ أَدْخِلْ (لَعَلَّ) على الجمل الآتية عِلْماً بأن (لعلّ) من أَخَوات (إنّ)

(تۆۋەندىكى جۈملىلەرگە (لعلّ)نى كىرگۈزۈڭ،شۇنى بىلىۋېلىڭكى (لعلّ) مۇ (إنّ) نىڭ تۇردىكى قوشۇمچىلاردىندۇر)

(1) هو خير.............. (2)هم بخير..............

(3) هي بخير............... (4)هنّ بخير...............

(5) أنتَ بخير........... (6)أنتم بخير.........

(7) أنه بخير............... (8)أنتنّ بخير............

(9) أنا ناجح.............. (10)نحن ناجحون........

(11) المدير في غرفته...... (12)الاخْتِبار سهل..........

11ـ اقرأ المثالين، ثم أكمل الجمل الآتية بوضع (غالٍ) أو (غاليةٌ) في الأماكن الخالية :(ئىككى مىسالنى ئوقۇڭ، ئاندىن بوش ئورۇنلاردا (غالٍ) ياكى (غاليةٌ) قويۇش بىلەن تۆۋەندىكى جۈملىلەرنى تولۇقلاڭ)

(أ) هذا القلم غَالٍ (أصله :غَالِيٌ).

(ب) هذه الساعة غالِيَةٌ.

(1) الكتب العربية..................في بلدنا.

(2) هذا الكتاب رخيص وذاك................

(3) هذا المُعْجَمُ بمائَة ريال .هو...............

(4) هذه الحقيبة...............................

12ـ اقرأ المثالين، ثم اقرأ الجمل الآتية. بعد ذلك اكتبها مع كتابة الأعداد الواردة فيها بالحروف(تۆۋەندىكى ئىككى مىسالنى ئوقۇڭ ئاندىن تۆۋەندىكى جۈملىلەرنى ئوقۇڭ، ئۇنىڭدىن كېيىن ئۇ جۈملىلەردە كەلگەن سانلارنى ھەرپ بىلەن يېزىڭ)

1000= مِائَةُ رجلٍ / مِائَةُ امْرَأَةٍ.

1000= أَلْفُ رجلٍ/ أَلْفُ امْرَأَةٍ.

(1) هذا التِلْفَازُ بـ 1000 ريال.

(2) عندي 1000 دُوْلار.

(3) في هذا الكتاب 100 صَفْحَة.

(4) بكم هذه الحقيبة؟ هي بـ 100 ريال.

(5) في هذه الكُلِّية 100 طالب من باكستان و 100 طالب من إنْدُونيسيا.

13ـ كوّن جملا مستعملا الكلمات الآتية: (تۆۋەندىكى سۆزلەرنى قوللىنىپ جۈملىلەرنى شەكىللەندۈرۈڭ)

ذكيّ ـ مائة ـ متزوج ـ عَزَب ـ خُلُق ـ دولار ـ غالٍ.

الكلمات الجديدة:

ذَكِيٌّ (ج أذكِيَاءُ)ـزىرەك، هۇشيار   َ غبِيٌّ (ج أغْبِيَاءُ)ـدۆت، كالۋا

خلُقٌ (ج أخْلاقٌ)ـئەخلاق   مِائَةٌـيۈز   ألْفٌـ مىڭ رُوْبِيَّةٌ (ج رُوْبِيّاتٌ)ـروپىيە   مُتزَوِّجٌـتوي قىلغۇچى   عَزَبٌ (ج أعزَابٌ)ـبويتاق

يَهُوْدِيٌّ (ج يَهُوْدٌ)ـيەھۇدى   مُعْجَمٌ (ج مَعَاجِمُ)ـقامۇس، لوغەت   دُولاَرُ (ج دُولاراتٌ)ـدوللار   صَفْحَةٌ (ج صَفَحَاتٌ)ـبەت   نَاجِحٌ (ج ناجِحُونَ)ـنەتىجە قازانغۇچى   غَالٍـقىممەت   كُمٌّ (ج أكْمَامٌ)ـيەڭ

(2)الدرسُ الثّاني

هشام : السلام عليكم ورحمة الله وبركاته .

هشام :سلەرگە اللەنىڭ سالامى، رەھمىتى ۋە بەرىكەتلىرى بولسۇن

بلال : وعليكم السلام ورحمة الله وبركاته ....كيف حالك يا أخى ؟ من الأخ ؟ سلەرگىمۇ اللەنىڭ سالامى، رەھمىتى ۋە بەرىكەتلىرى بولسۇن... ئى قېرىندىشىم! قانداق ئەھۋالىڭ ؟ قېرىندىشىمىز كىمكىن ؟

هشام : أنا مدرس جديد . اسمي هشام . أنا من الولايات المتحدة .

هشام :مەن يېڭى ئوقۇتقۇچى. ئىسمىم هشام . مەن ئامرىكا قوشما شىتاتىدىن (ئا ق ش).

بلال : أهلا وسهلا ومرحبا بك يا أخي . أنا مسرور بلقائك . أنا زميلك . اسمي بلال بن حامد ....أمن واشنطن أنت يا هاشم ؟

بىلال : ئى قېرىندىشىم! خوش كەپسىز قارشى ئالىمەن . مەن سىز بىلەن ئۇچراشقانلىقىمغا ناھايىتى خۇشالمەن. مەن سىزنىڭ ساۋاقدىشىڭىز . ئىسمىم بلال بن هامىد ... ئى هشام! سىز ۋاشىنگتوندىنمۇ؟

هشام : لا , أنا لست من واشنطن . إني من نيويورك .

هشام : ياق ، مەن ۋاشىنگتوندىن ئەمەس . مەن نىيويوركتىن .

بلال : أمسلم أبوك يا هاشم ؟

بىلال : ئى هشام! دادىڭىز مۇسۇلمانمۇ ؟

هشام : لا, هو ليس بمسلم .

هشام : ياق ، ئۇ مۇسۇلمان ئەمەس .

بلال : وأمك، أمسلمة هي ؟

بىلال : ئانىڭىز، ئۇ مۇسۇلمانمۇ ؟

هشام : لا , هي ليست بمسلمة .

هشام : ياق ، ئۇ مۇسۇلمان ئەمەس .

بلال : ألك أبناء يا هشام ؟

بىلال : ئى هشام ئۇغۇللىرىڭىز بارمۇ ؟

هشام : نعم , لي ستة أبناء.

هشام : هەئە، مېنىڭ ئالتە ئوغلۇم بار .

بلال : أطلاب هم ؟

بىلال : ئۇلار ئوقۇغۇچىمۇ؟

هشام : لا, هم ليسوا بطلاب . إن بعضهم تجار وبعضهم مهندسون .

هشام : ياق ، ئۇلار ئوقۇغۇچى ئەمەس . ئۇلارنىڭ بەزىسى تىجارەتچى ، بەزىسى ئىنژېنېر.

بلال : ألك بنات ؟

سىزنىڭ قىزلىرىڭىز بارمۇ ؟

هشام : نعم , لي خمس بنات .

هشام : هەئە ، مېنىڭ بەش قىزىم بار .

بلال : أمتزوجات هن ؟

بىلال : ئۇلار توي قىلغانمۇ ؟

هشام : لا , هن ليسوا بمتزوجات . إنهن صغار . بعضهن فى المدرسة الإبتدائية و بعضهن فى المدرسة المتوسطة .

هشام : ياق ، ئۇلار توي قىلمىغان . ئۇلار تېخى كىچىك . ئۇلارنىڭ بەزىسى باشلانغۇچ مەكتەپتە ، ۋە بەزىسى تولۇقسىز ئوتتۇرا مەكتەپتە ئوقۇيدۇ.

بلال : ألك إخوة ؟

بىلال : سىزنىڭ ئۇغۇل قېرىنداشلىرىڭىز بارمۇ ؟

هشام : لا, ليس لي إخوة .. إن لي ثلاث أخوات .

هىشام : ياق ، مېنىڭ ئۇغۇل قېرىنداشلىرىم يوق ..مىنىڭ ئۈچ ھەمشىرە بار .

بلال : أمسلمات هن ؟

بىلال : ئۇلار مۇسۇلمانمۇ ؟

هشام : نعم , هن مسلمات ,والحمد لله .

ھىشام : ھەئە ، ئۇلار مۇسۇلمان ،ئاللاغا شۈكرى .

بۇ دەرستىكى گرامماتىكىلىق قائىدىلەر:

«لَيْسَ» توغرىسىدا

مەنىسى: «ئەمەس»، «ياق».

ئاتىلىشى: تولۇقسىز پېئىل.

ئىشلىتىلىشى: بۇ تۈپ پېئىل (فعل جامد) بولۇپ، ئۇنىڭ كەلگۈسى زامان شەكلى (سىغىسى) ۋە بۇيرۇق شەكلى ئىشلىتىلمەيدۇ. بەلكى، ئۆتكەن زاماندا 14 خىل تۈرلىنىدۇ. ئادەتتە جۈملىنىڭ مەزمۇنىنى بولۇشسىز قىلىش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدۇ. (ليس , ليسا , ليسوا , ليست , ليستا , لسن , لست , لستما , لستم , لست , لستما , لستن , لست, لسنا) .

ۋەزىپىسى: ئىسىملىق جۈملىگە كىرىپ ئىگىنى «ئىسمىم» دەپ تۈرۈپ ئاخىرىنى پەش ئوقۇتىدۇ، خەۋەرنى «خەۋىرىم» دەپ تۈرۈپ ئاخىرىنى زەبەر ئوقۇتىدۇ. كۆپىنچە ئۇنىڭ خەۋىرىگە ئاخىرىنى زىر قىلىش قوشۇمچىسى ئۇلىنىدۇ. مەسىلەن:

حَامِدٌ طَالِبٌ ــــ لَيْسَ حَامِدٌ بِطَالِبٍ
(هامىد ئوقۇغۇچى) (هامىد ئوقۇغۇچى ئەمەس)

هِيَ لَيْسَتْ مِنَ الْعِرَاقِ (ئۇ ئىراقتىن ئەمەس)

دېگەنگە ئوخشاش.

تمارين

1ـأ جِبْ عن الأسئلة الآتية: (تۆۋەندىكى سوئاللارغا جاۋاب بىرىڭ)

(1) من أين هشام؟ (2)من أيِّ مدينة هو؟ (3)كم أختا له؟

2ـضع هذه العلامة (✔) أمام الجمل الصحيحة، وهذه العلامة (✖) أمام الجمل التي ليست صحيحة (توغرا بولغان جۈملىنىڭ ئالدىدا بۇ(✔) بەلگىنى، توغرا بولمىغان جۈملىنىڭ ئالدىدا بۇ(✖)بەلگىنى قويۇڭ)

(1) هشام من واشنطن. (2)أخواته مسلمات.

(3) بناته لَسْنَ بمتزوّجات. (4)أبناؤه طلاب.

(5) أمّه ليست بمسلمة. (6)أبو مسلم.

3ـتأمل ما يلي(تۆۋەندىكىلەرنى مۇلاھىزە قىلىڭ)

حامدٌ طالبٌ.	حامدٌ لَيْسَ بطالبٍ.
الطلابُ صِغارٌ.	الطلابُ لَيْسُوْا بصغارٍ.
آمنةُ طبيبةٌ.	آمنةُ لَيْسَتْ بطبيبةٍ.
الفَتَياتُ مُتزَوِّجاتٌ.	الفتياتُ لَسْنَ بمتزوجاتٍ.
أنتَ كبيرٌ.	(أنت) لَسْتَ بكبيرٍ.
أنتم جُدُدٌ.	(أنتم) لَسْتُمْ بجُدُدٍ.
أنتِ فقيرةٌ.	(أنتِ) لَسْتِ بفقيرةٍ.
أنتنَّ مُجتهداتٌ.	(أنتنّ) لَسْتُنَّ بمجتهداتٍ.
أنا مدرسٌ.	(أنا) لَسْتُ بمدرسٍ.
نحن طلابٌ.	(نحن) لَسْنَا بطلابٍ.

4ـأدْخِلْ (ليس) على الجمل الآتية: (تۆۋەندىكى جۈملىلەرگە (ليس) نى كىرگۈزۈڭ)

(1) البابُ مُغْلَقٌ...

(2) الماءُ باردٌ...

(3) هِشامٌ مريضٌ...

(4) أبي نائمٌ...

(5) الدرسُ صعبٌ...

(6) المسجدُ قريبٌ...

(7) الطِفْلُ جَوْعَانُ ....(بجوعانَ)

5ـاقرأ المثالين، ثم أدخل (ليس) على الجمل الآتية:(ئىككى مىسالنى ئوقۇپ ئاندىن تۆۋەندىكى جۈملىلەرگە (ليس) نى كىرگۈزۈڭ)

هوتاجر.	هو ليس بتاجر.
هو من اليابان.	هو ليس من اليابان.

(1) السيارة جميلة...

(2) أناغنيٌّ...

(3) أنت فقيرٌ.......................................
(4) هي من العراقِ.......................................
(5) نحن أذكياءُ.......................................
(6) هوعزَب.......................................
(7) المدرسون في الفصول.......................................

(8) أنت ذكية.......................................
(9) أنتم كبارٌ.......................................
(10) الطالبات في المكتبة.......................................
(11) أنتنّ طالباتٌ جددٌ.......................................

6ـأجب عن الأسئلة الآتية بالنفي مستعملا (ليس): («ليس» نى قوللنىپ بولۇشسىز هالەتتە تۆۋەندىكى سۇئاللارغا جاۋاب بېرىڭ)

(1) أمهندس أبوك؟.......................................

(2) مدرّسة أمّك؟.......................................

(3) أطلاب إخوتك؟.......................................

(4) ممرضات أخواتك؟.......................................

(5) أمدرس أنت؟.......................................

(6) أجدد أنتم؟.......................................

(7) جديدة سيارتك؟.......................................

7ـيوجه المدرس إلى كل من الطلاب أسئلة يكون جوابها بالنفي ويردّ عليها الطالب مستعملا (لَسْتُ) نحو:(ئوقۇتقۇچى ئوقوغۇچىلارنىڭ ھەربىرگە ئۇنىڭ جاۋابى بولۇشسىز بولىدىغان سۇئاللارنى ئوتتۇرغا قويىدۇ، ئوقوغۇچىلارئۇ سۇئاللارغا « لَسْتُ »نى قوللىنىپ جاۋاب بېرىدۇ.) مەسىلەن:

أمن أمريكا أنت؟ أمتزوج أنت؟
أمريض أنت؟ أمهندس أنت؟

8ـ اقرأ المثال، ثم أدخل (إنّ) على الجمل الآتية : (تۆۋەندىكى جۈملىلەرگە «إنّ» نى كىرگۈزۈڭ)

لي ثلاثُ أخواتٍ. (اصْلُهُ ثلاثُ اخَواتٍ لي)
إنَّ لي ثلاثَ أخواتٍ. (أصله إنَّ ثلاثَ أخواتٍ لي)
في الفصل خمسةُ طلابٍ جددٍ ....
لنا مدرّسٌ جَيِّدٌ. ....
في جَيْبي مِائَةُ ريالٌ. ....
في الهند أنهارٌ كثيرةٌ. ....
لك برقيةٌ في مَكتبِ البَريدِ ....
لي ألف دولار في المَصْرفِ. ....

الكلمات الجديدة

لِقَاءٌ ـ ئۇچرشش　　جَيِّدٌ ـ ياخشى　　جَيْبٌ (ج جُيُوْب) ـ يانجۇق

نَهْر ج انْهَارٌ ـ دەريا　　بَرْقِيَّةٌ (ج بَرْقِيّاتٌ) ـ خەت　　مَصْرِفٌ (ج مَصارِفُ) ـ بانكا

مكتب البريد ـ پوچتاخانا

(3)الدرسُ الثَّالِثُ

أحمد : كم طالبا فى فصلكم يا علي ؟

ئەھمەد : ئى ئەلى! سىلەرنىڭ سىنىپتا قانچە ئوقۇغۇچى بار ؟

علي : فى فصلنا أربعة عشر طالبا .

ئەلى : بىزنىڭ سىنىپتا ئون تۆت ئوقۇغۇچى بار .

أحمد : الطلاب فى فصلنا أكثر . فيه تسعة عشر طالبا . يا علي ،مااسم الطالب الجديد الذى جاء أمس ؟

ئەھمەد : بىزنىڭ سىنىپىمىزدىكى ئوقۇغۇچىلار كۆپىراق . سىنىپىمىزدا ئون توققۇز ئوقۇغۇچى بار. ئى ئەلى! تۈنۈگۈن كەلگەن يېڭى ئوقۇغۇچىنىڭ ئىسمى نىمە ؟

علي : اسمه اسامة .

ئەلى : ئۇنىڭ ئىسمى ئۇسامە .

أحمد : هو طويل جدا . أليس كذالك ؟

ئەھمەد : ئۇ بەك ئىگىزكەن. شۇنداق ئەمەسمۇ ؟

علي : بلى ، هو طويل جدا ولكن حامد أطول منه . إنه أطول طالب فى فصلنا ... ومن أطول طالب فى فصلكم ؟

ئەلى : شۇنداق، ئۇ بەك ئىگىز ، بىراق ھامىد ئۇنىڭدىنمۇ ئىگىزراق . ئۇ بىزنىڭ سىنىپىمىزدىكى ئەڭ ئىگىز ئوقۇغۇچى ....سىلەرنىڭ سىنىپىڭلاردىكى ئىگىز ئوقۇغۇچى كىم ؟

أحمد : أطول طالب فى فصلنا إبراهيم .

ئەھمەد : بىزنىڭ سىنىپىمىزدىكى ئەڭ ئىگىز ئوقۇغۇچى ئىبراھىم .

علي : أدفترك هذا يا أحمد ؟ إن خطك جميل جدا . ماشاء الله !

ئەلى : ئى ئەھمەد! بۇ سىزنىڭ دەپتىرىڭىزمۇ ؟ سىزنىڭ خەتتىڭىز ھەقىقەتەن چىرايلىقكەن . ئاللانىڭ ئىرادىسى شۇنداق!

أحمد : شكرا لك يا علي ، خطي جميل ، وخطك أجمل .

ئەھمەد : ئى ئەلى! سىزگە رەھمەت ، مېنىڭ خېتىم چىرايلىق ، سىزنىڭ خېتىڭىز تېخىمۇ چىرايلىقراق .

علي : من هذا الفتى الذى معك يا أحمد ؟ كأنه أخوك .

ئەلى : ئى ئەھمەد! سىز بىلەن تۇرغان بۇ يىگىت كىم ؟ خۇددى ئۇ سىزنىڭ قېرىندىشىڭىزدەكلا قىلىدۇ.

أحمد : نعم ، هو أخى الشقيق .

ئەھمەد : ھەئە ، ئۇ مېنىڭ بىر تۇققان قېرىندىشىم .

علي : أأكبر منك هو أم أصغر؟

ئەلى : ئۇ سىزدىن چوڭمۇ ياكى كىچىكمۇ ؟

أحمد: هو أصغر مني .

ئەھمەد : ئۇ مەندىن كىچىك .

علي : فى أي مهجع أنت ياأخى ؟

ئەلى : ئى قېرىندىشىم سىز قايسى ياتاقتا ؟

أحمد : أنا فى المهجع الخامس ، وهو بعيد جدا عن المدرسة .

ئەھمەد : مەن بەشىنچى ياتاقتا ، ئۇ مەكتەپتىن خېلى يىراق .

علي : أنا فى المهجع الثامن وهو أبعد من مهجعكم .

ئەلى : مەن سەككىزىنچى ياتاقتا، ئۇ سىلەرنىڭ ياتىقىڭلاردىنمۇ يىراقراق .

أحمد : أيهما أحسن ؟

ئەھمەد : ئۇ ئىككىسىنىڭ قايسى ياخشىراق ؟

علي : المهجع الخامس أحسن فإن غرفه أوسع ، ونوافذه أكبر، ومراحيضه أنظف ، والسرر التى فيه أجمل .

ئەلى : بەشىنچى ياتاق ياخشىراق، چۈنكى ئۇنىڭ ياتاقلىرى ئازادىرەك ، دېرىزىلىرى چوڭراق ، ھاجەتخانلىرى پاكىزراق ، ئۇنىڭدىكى كارۋاتلار چىرايلىقراق.

بۇ دەرستىكى گراممانتىكىلىق قائىدىلەر:

1- مەزمۇن: ئاشۇرما سۈپەتداش (اسْم التَفْضِيْلِ)توغرىسىدا

ئاشۇرما سۈپەتداش **(اسْـــم التَفْضِـــيْل)** ـــ ئىككى شەيئىنى بىر-بىرىگە سېلىشتۇرۇپ، بىرىنى يەنە بىرىدىن ئاشۇرۇپ تەسۋىرلىگەن سۈپەت مەنىسىدىكى ئىسمنى كۆرستىدۇ.

ئۇ «أَفْعَلُ» ئۆلچىمىدە ياسىلىدۇ. مەسىلەن:

هَاشِمُ طَوِيْلٌ وَحَامِدٌ أَطْوَلُ مِنْهُ

(هاشىم ئېگىز، هامىد ئۇنىڭدىمۇ ئېگىزرەك)

دېگەنگە ئوخشاش.

ئاشۇرما سۈپەتداش(اسْم التَفْضِيْلِ) نى ...قىلىغۇچىراق ئەتكۈچىراق (ئەڭ ، راق ،) دەپ تەرجىمە قىلىنىدۇ .

(أفعل) ئۆلچىمدە كەلگەن ئاشۇرما سۈپەتداش(اسْم التَفْضِيْلِ) ئۈچ خىل ئىشلىتىلىدۇ .

1- (أفعل من)، دەپ من بىلەن كەلسە (راق ، رەك ،) دەپ تەرجىمە قىلىنىدۇ .

2- ئىزاپەتلىك بىرىكىپ كىلىدۇ ، (محمـــد أحســـنهم خلقـــا) مۇھەممەد ئەخلاقتا ئۇلارنىڭ ئەڭ ياخشىراقى.. دىگەندەك تەرجىمە قىلىنىدۇ ،

3 -(الف لام) لىق كىلىدۇ (ئەڭ) دەپ تەرجىمە قىلىنىدۇ .

2- مەزمۇن: «لٰكِنَّ» ۋە «كَأَنَّ» توغرىسىدا

بۇ ئىككىسى ھەرپ بولۇپ، «لٰكِنَّ» ـــ «بىراق»، «ئەمما»، «لېكىن» دېگەن مەنىدە؛ «كَأَنَّ» ـــ «خۇددى»، «ئوخشاش»، «... دەك، ... تەك» دېگەن مەنىدە.

ئاتىلىشى: پېئىلغا ئوخشايدىغان قوشۇمچە.

ۋەزىپىسى: ئىسىملىق جۈملىگە كىرىپ ئىگىنى «ئىسمىم» دەپ تۇرۇپ ئاخىرىنى زەبەر ئوقۇتىدۇ، خەۋەرنى «خەۋىرىم» دەپ تۇرۇپ پىش ئوقۇتىدۇ.

مەسىلەن:

لٰكِنَّ حَامِدًا أَطْوَلُ مِنْهُ (لېكىن هامىد ئۇنىڭدىن ئېگىزرەك)

كَأَنَّهُ أَخُوْكَ (ئۇ سېنىڭ قېرىندىشىڭغا ئوخشايدۇ)

دىگەنگە ئوخشاش.

3- مەزمۇن: 11دىن 19غىچە بولغان سانلار توغرىسىدا

11دىن 19غىچە بولغان سانلار قاتقان ئىسىملار قاتارىدىن بولۇپ، 11 ۋە 12 سانالغۇچىسى بىلەن جىنس (ئەرلىك-ئاياللىق) جەھەتتە بىر-بىرىگە ماسلىشىپ كېلىدۇ. شۇنىڭدەك، 21، 22، 31، 32 ... 91، 92 لارمۇ مۇشۇنىڭغا ئوخشايدۇ. مەسىلەن:

أَحَدَ عَشَرَ طَالِبًا (11 ئوغۇل ئوقۇغۇچى)

إِحْدَى عَشْرَةَ طَالِبَةً (11 قىز ئوقۇغۇچى)

دىگەنگە ئوخشاش.

13تىن 19غىچە بولغان سانلارنىڭ بىرلەر خانىسى سانالغۇچى بىلەن جىنس جەھەتتە قارىمۇقارشى كېلىدۇ، ئونلەر خانىسى ماسلىشىپ كېلىدۇ. مەسىلەن:

ثَلاثَةَ عَشَرَ طَالِبًا (13 ئوغۇل ئوقۇغۇچى)

ثَلاثَ عَشْرَةَ طَالِبَةً (13 قىز ئوقۇغۇچى)

دىگەنگە ئوخشاش.

شۇنىڭدەك، 11دىن 99غىچە بولغان بارلىق سانلارنىڭ سانالغۇچىسى بىرلىك ساندىكى ئېنىقسىز ئىسىملاردىن كېلىپ قوش زەبەرلىك ئوقۇلىدۇ.

مەسىلەن:

تِسْعَةٌ وَتِسْعُوْنَ طَالِبًا — أَحَدَ عَشَرَ طَالِبًا

دىگەنگە ئوخشاش.

يۇقىرىدا سۆزلەنگىنى ساناق سانلار توغرىسىدىكى قائىدىلەر بولۇپ، ئەمدى دەرىجە سان توغرىسىدا توختىلىمىز.

دەرىجە سانلار (يەنى «ىنچى» سانلار) «فَاعِلٌ» ئۆلچىمىدە ياسىلىدۇ. بىردىن 10غىچە بولغان دەرىجە سانلار سانالغۇچىسى بىلەن دائىم ئۆزئارا ماسلىشىپ كېلىدۇ. مەسىلەن:

اَلدَّرْسُ الأَوَّلُ (بىرىنچى دەرس) اَلدَّرْسُ الْعَاشِرُ (ئونىنچى دەرس)

اَلْمَهْجَعُ الْخَامِسُ (بەشىنچى ياتاق)

دىگەنگە ئوخشاش.

تمارين

1ـ أ جِبْ عن الأسئلة الآتية: (تۆۋەندىكى سوئاللارغا جاۋاب بېرىڭ)

(1) كم طالبا في فصل أحمد؟ (2)كم طالبا في فصل عليّ؟

(3) مَن أطول طالب في فصل أحمد؟

(4) ومن أطول طالب في فصل عليّ؟

2ـ ضع هذه العلامة (✔) أمام الجمل الصحيحة، وهذه العلامة (✖) أمام الجمل التي ليست صحيحة (توغرا بولغان جۈملىنىڭ ئالدىدا بۇ(✔) بەلگىنى، توغرا بولمىغان جۈملىنىڭ ئالدىدا بۇ(✖)بەلگىنى قويۇڭ)

(1) الطالب الجديد الذي جاء أمس اسمه أسامة.

(2) حامد في فصل أحمد. (3)المهجع الثامن غُرَفُه أوسع.

(4) المهجع الثامن أبعد من المهجع الخامس.

3ـ اقرأ الأمثلة الآتية لـ (اسْم التَفْضِيْل): (ئاشۇرما سۈپەتداش«اسْم التَفْضِيْل»نىڭ تۆۋەندىكى مىساللىرىنى ئوقۇڭ)

هاشم طويلٌ ، وحامد أَطْوَلُ مِنْهُ.

آمنةُ صغيرةٌ ، وزينبُ اصْغَرُ مِنْها.

(1) هذا الكتاب أسهل من ذاك.

(2) هذه السيارة أجمل من تلك.

(3) حمزة أكبر مِنّي سنًّا.

(4) هؤلاء الطلاب أحسن من أولئك.

(5) بيتي أبعد عن المدرسة من بيتك.

(6) هو أصغر مِنّا سِنًّا.

(7) خطِّي أحسن من خطِّك.

(8) هذا الشارع أنظف من ذلك.

(9) اللَّبَن أحسن من الشاي.

(10) هذه الساعة أرخص من تلك.

4ـ كون جملا من الكلمات الآتية مستعملا (اسم التَفْضِيْل) (ئاشۇرما سۈپەتداش«اسْم التَفْضِيْل»نى قوللىنىپ تۆۋەندىكى سۆزلەردىن جۈملىلەرنى شەكىللەندۈرۈڭ)

(1) هاشم / طويل / عثمان.........................

(2) القاهرة / كبير / الرياض.......................

(3) هذا الفندق / نظيف / ذاك.........................

(4) اللغة العربية / سهل / اللغة الفرنسية...............

(5) أنا / كبير / هو.......................................

(6) هو / صغير / أنت....................................

(7) الرجال / كثير / النساء.............................

(8) أنتَ / حسن / أنا.....................................

(9) الموز / رخيص / العِنَبُ.............................

(10) الشمس / بعيد. / القمر..........................

5ـ اقرأ الأمثلة، ثم حوّل الجمل الآتية على غِرارها مستعملا (اسم التَفْضِيْل) (تۆۋەندىكى مىساللارنى ئوقۇڭ ئاندىن ئاشۇرما سۈپەتداش«اسْم التَفْضِيْل»نى قوللىنىپ تۆۋەندىكى جۈملىلەرنى ئۇنىڭغا ئوخشاش ئۆزگەرتىڭ)

(أ) محمدٌ طالبٌ حسنٌ .محمد أَحْسَنُ طالبٍ في الفصل.

(ب) هذا بيتٌ جميلٌ .هذا أجملُ بيتٍ في الشارع.
(ج) آمنةُ طالبةٌ صغيرةٌ .آمنةُ أصغرُ طالبةٍ في المدرسة.
(1) هذه غرفة صغيرة .... .في بيتنا.
(2) بلال جارٌ حسنٌ .... في حَيِّنا.
(3) ياسر رجل فقير .... .في قَرْيَتنا.
(4) هذه ساعة رخيصة .... .في السوق.
(5) هذا درس سهل .... .في الكتاب.
(6) الدُكتورُ زَكريَا طبيبٌ شَهِيْرٌ .... .في بَلَدنا.
(7) الأزْهَرُ جامعة قديمة .... .في العالَم.
(8) الأستاذ نُعْمان مدرس حسن ....في المدرسة.
(9) ذلكَ درس صَعْب ....في الكتاب.
(10) هذا فصل واسع .... .في الكُلِّيَة.

6- اقرأ المثالين، ثم اربط بين كل جملتين فيما يلي مستعملا (لكنّ) واعلم أن (لكنّ) من أخوات (إنّ): (ئىككى مسالنى ئوقۇڭ ئاندىن « لكنّ »نى قوللىنىپ تۆۋەندىكى ھەربىر ئىككى جۈملىنىڭ ئوتتۇرسىنى باغلاڭ. بىلىپ قويۇڭكى « لكنّ »مۇ « إنّ » تۈردىكى قوشىمچىلاردىندۇر)

(أ) الطلابُ كثير. الفصلُ صغير الطلابُ كثيرٌ لكن الفصلَ صغيرٌ.
(ب) حامد مجتهد. صديقُه كسلانُ حامد مجتهد لكنَّ صديقَه كسلانٌ.
(1) محمد طويل. حامد قصير................................ .
(2) آمنة مجتهدة. أختها كَسْلَى................................ .
(3) هذا الدرس طويل. هو سهل................................ .
(4) سيارتي قديمة. هي قويّة................................ .
(5) أخي متزوج. أنا عَزَبٌ................................ .
(6) إبراهيم فقير. عمّه غنيّ جدا................................ .
(7) بيتك جميل جدا. هو صغير................................ .

7- اقرأ المثالين، ثم أدخل (كَأَنَّ) على الجمل الآتية علما بأن (كَأَنَّ) من (أخوات إنّ): (ئىككى مسالنى ئوقۇڭ ئاندىن تۆۋەندىكى جۈمىلەرگە (كَأَنَّ)نى كىرگۈزۈڭ، شۇنى بىلىۋىلىڭكى (كَأَنَّ) مۇ (إنَّ) تۈردىكى قوشۇمچىلاردىندۇر)

(أ) من هذا الفتى؟ كَأَنَّه أخوك.
(ب) من هذه الطِفْلة؟ كَأَنَّهَا أُخْتُك

(1) هو زميلك.................. (2)هي طبيبة......................
(3) هم طلاب.................. (4)أنه مريض......................
(5) هو مدرس جديد............ (6)أنت أخت مريم.....................

8-اقرأ ما يلي (تۆۋەندىكى جۈمىلەرنى ئوقۇڭ)

11 أَحَدَ عَشَرَ طالباً.
12 آثْنَا عَشَرَ طالباً
13 ثَلاثَةَ عَشَرَ طالباً
14 أَرْبَعَةَ عَشَرَ طالباً
13 خَمْسَةَ عَشَرَ طالباً
16سِتَّةَ عَشَرَ طالباً
17سَبْعَةَ عَشَرَ طالباً
18ثَمَانِيَةَ عَشَرَ طالباً
19تِسْعَةَ عَشَرَ طالباً
20عِشْرُوْنَ طالباً

9- اقرأ ما يلي، ثم اكتبه مع كتابة الأرقام الواردة فيه بالحروف : (تۆۋەندىكىلەرنى ئوقۇڭ ئاندىن كېيىن ئۇ جۈملىلەردە كەلگەن سانلارنى ھەرىپ بىلەن يېزىڭ)

(1) نص الفصل 19 طالبا.
(2) عندي 15 كتاباً باللغة العربية و12 كتاباً باللغة الفرنسية.
(3) رأى يوسف عليه السلام في المَنَام 11 كَوْكَباً.

(4) عندي 20 ريالاً.
(5) كم فُندقا في هذا الشارع؟ فيه 13 فندقا.
(6) في هذه المدينة 14 مسجدا.
(7) ثَمَنُ هذا الكتاب 17 ريالا.
(8) في هذا الكتاب 20 درسا.
(9) في السَنَة 12 شَهْرا.

10ـاقرأ ما يلي: (تۆۋەندىكى جۈملىلەرنى ئوقۇڭ)

1 الدرسُ الأول	6الدرسُ السادِسُ
2 الدرسُ الثَّانِيْ	7الدرسُ السابِعُ
3 الدرسُ الثَّالِثُ	8الدرسُ الثامِنُ
4 الدرسُ الرابِعُ	9الدرسُ التاسِعُ
5 الدرسُ الخامِسُ	10الدرسُ العاشِرُ

(الأوَّلُ: مُؤَنَّثُه: الأوْلى. نقول: الطالبُ الأولُ، والطالبةُ الأولى)

11ـ اِنعت الأسماء الآتية بالعدد الترتيبي المشتق من العدد المذكور أمام كل واحد منها:(تۆۋەندىكى ئىسىملارنى ئۇنىڭ ھەربىرىنىڭ ئالدىدا سۆزلەنگەن سانلاردىن ياسالغان دەرىجە سانلار بىلەن سۈپەتلەڭ)

اليوم...................(8)	في السَّنَة ....(4)
الطالب...............(3)	الطالبة ....(6)
الدرس...............(10)	البيت ....(7)
الصَفْحة ....(9)	الغرفة ....(5)
الجزء ....(1)	الجزء.........................(2)

12ـ يوجّه المدرس إلى الطلاب أسئلة مكوّنة من (أَلَيْسَ كَذلِكَ؟) فيجيب عليها الطلاب ب (بَلَى). نحو: (ئوقۇتقۇچى ئوقوغۇچىلارغا (أَلَيْسَ كَذلِكَ؟)دىن شەكىللىنىدىغان سۇئاللارنى ئوتتۇرغا قويىدۇ، ئوقوغۇچىلارئۇ سۇئاللارغا « بَلَى »نى قوللىنىپ جاۋاب بىرىدۇ.) مەسىلەن:
(1) أنت من الهند. أليس كذلك؟
(2) أنت مريض. أليس كذلك؟

13ـ(أيُهما). يُشيْرُ المدرس إلى طالبين ويقول: هذان طالبان. أيُهما أطولُ؟ وإلى كتابين ويقول: هذان كتابان. أيهما أَجْمَلُ؟ وهكذا.

الكلمات الجديدة:

مَهْجَعٌ (ج مَهَاجِعُ)ـياتاق	كَوْكَبٌج كَوَاكِبٌ ـيۇلتۇز	وَاسِعٌ ـكەڭ
فَرِيْقٌ (ج فُرَقَاءُ)ـگوروھ	شَقِيْقٌ ج أشِقَّاءٌ ـبىر تۇقان	ثَمَنٌ ـپۇل
عَالَم ـئالەم،دۇنيا	شَهِيْرٌ ـمەشھۇر	شَهْرٌ ج شُهُوْرٌ أَشْهُرٌ:ئاي
لاعِبٌ ج لاعِبُوْنَ ـتەنەركەتچى في المَنَام ـئۇيقدا		الأَزْهَرُ ـ ئەزھەر ئونۋىرستىق

(4)الدرس الرابِع

يوسف: السلام عليكم ورحمة الله وبركاته .

يوسف:سلەرگە اللەنىڭ سالامى، رەھمىتى ۋە بەرىكەتلىرى بولسۇن

إبراهيم : وعليكم السلام ورحمة الله وبركاته. أهلا وسهلا ومرحبا بك ياخالي . كيف حالك ؟ لعلك بخير .

إبراهيم: سلەرگىمۇ اللەنىڭ سالامى، رەھمىتى ۋە بەرىكەتلىرى بولسۇن... ئى تاغا ! خۇش كەپسىز قارشى ئالىمەن.

قانداق ئەھۋالىڭىز ؟ ئېھتىمال ياخشى تۇرغانسىز .

يوسف : الحمد لله .... أين أبوك يا إبرهيم ؟

يۇسۇف : ئاللاغا شۇكرى .... ئى ئىبراھىم! دادىڭىز قەيەردە ؟

إبراهيم : ذهب إلى السوق.

ئىبراھىم : ئۇ بازارغا كەتتى .

يوسف : وأين أمك ؟

يۇسۇف : ئانىڭىزقەيەردە ؟

إبراهيم : ذهبت إلى خالتي زينب .

ئىبراھىم : ئۇھاممام زەينەپنىڭ قېشىغا كەتتى .

يوسوف : وأين إخوتك ؟

يۇسۇف : ئۇغۇل قېرىنداشلىرىڭىز قەيەردە ؟

إبراهيم : ذهبوا إلى الجامعة .

ئىبراھىم : ئۇلار ئۇنىۋېرسىتتقا كەتتى .

يوسوف : وأين أخواتك ؟

يۇسۇف : قىز قېرىنداشلىرىڭىز قەيەردە ؟

إبراهيم : ذهبن إلى المدرسة .

ئىبراھىم : ئۇلار مەكتەپكە كەتتى .

يوسوف : أما ذهبت إلى المدرسة اليوم ؟

يۇسۇف : سىز بۈگۈن مەكتەپكە بارمىدىڭىزمۇ ؟

إبراهيم : بلى، ذهبت ورجعت بعد الحصة الأولى.

ئىبراھىم : ئۇنداق ئەمەس باردىم، بىرىنجى سائەتلىك دەرىستىن كىيىن قايتىپ كەلدىم .

يوسوف : لماذا رجعت ؟

يۇسۇف : نىمە ئۇچۇن قايتىپ كەلدىڭىز ؟

إبراهيم : رجعت لأنني مريض .

ئىبراھىم : مەن ئاغرىپ قالغانلىقىم ئۇچۇن قايتىپ كەلدىم .

يوسوف : لا بأس ...أذهبت إلى الطبيب ؟

يۇسۇف : ھېچقىسى يوق .... دوختۇرغا باردىڭىزمۇ ؟

إبراهيم : نعم، ذهبت .

ئىبراھىم: ھەئە، باردىم .

بۇ دەرستىكى گىراممانىكىلىق قائىدىلەر:

1- مەزمۇن: «أَنَّ» توغرىسىدا

مەنىسى: «جەزمەن»، «چوقۇم»، «ھەقىقەتەن»، «شۈبھىسىزكى».

ئاتىلىشى: پېئىلغا ئوخشايدىغان قوشۇمچە.

ۋەزىپىسى: ئىسىملىق جۈملىگە كىرىپ ئىگىنى «ئىسىمىم» دەپ تۇرۇپ ئاخىرىنى زەبەر ئوقۇتىدۇ، خەۋەرنى «خەۋىرىم» دەپ تۇرۇپ پىش ئوقۇتىدۇ ھەمدە بۇ ئىككىسىنىڭ ھۆكۈمنى بىرلىك ئىسمىنىڭ ھۆكۈمگە ئايلاندۇرىدۇ. مەسىلەن:

رَجَعْتُ لِأَنَّنِيْ مَرِيْضٌ

(مەن ئاغرىپ قالغانلىقىم ئۈچۈن قايتىپ كەلدىم)

دېگەنگە ئوخشاش.

2- مەزمۇن: «نَعَمْ» ۋە «بَلَى»نىڭ ئىشلىتىلىشى توغرىسىدا

بولۇشلۇق سوراق جۈملىگە بولۇشلۇق ھالەتتە جاۋاب بېرىش ئۈچۈن «نَعَمْ» ئىشلىتىلىدۇ. مەسىلەن:

أَذَهَبْتَ إِلَى الْمَدْرَسَةِ أَمْسِ ؟ نَعَمْ، ذَهَبْتُ.

(تۈنۈگۈن مەكتەپكە باردىڭمۇ) (ھەئە، باردىم)

بولۇشسىز سوراق جۈملىگە بولۇشلۇق جاۋاب بەرگەندە «بَلَى» ئىشلىتىلىدۇ. مەسىلەن:

أَمَا ذَهَبْتَ إِلَى الْمَدْرَسَةِ أَمْسِ؟ بَلَى، ذَهَبْتُ.

(تۈنۈگۈن مەكتەپكە بارمىدىڭمۇ) (شۇنداق، باردىم)

دېگەنگە ئوخشاش.

تمارين

1ـ أجب عن الأسئلة الآتية:(تۆۋەندىكى سۇئاللارغا جاۋاب بېرىڭ)

(1) أين ذهب أبو إبراهيم؟ (2) وأين ذهبت أمه؟

(3) متى رجع إبراهيم من المدرسة؟

2ـ ضع هذه العلامة (✔) أمام الجمل الصحيحة، وهذه العلامة (✖) أمام الجمل التي ليست صحيحة (توغرا بولغان جۈملىنىڭ ئالدىدا بۇ(✔) بەلگىنى، توغرا بولمىغان جۈملىنىڭ ئالدىدا بۇ(✖)بەلگىنى قويۇڭ)

(1) إبراهيم آبنُ أختِ يوسفَ.

(2) يوسفُ عمَ إبراهيمَ.

(3) أخوات إبراهيمَ ذهبن إلى المكتبة.

(4) إخوة إبراهيم ذهبوا إلى الجامعة.

(5) ما ذهب إبراهيمُ إلى الطبيب.

3ـ ضع في الأماكن الخالية فيما يلي الفعل (ذَهَبَ) وأسنده إلى الضمير المناسب:(تۆۋەندىكى بوش ئورۇنلاردا (ذَهَبَ) دىگەن پىئلنى قويۇڭ ھەمدە ئۇنىڭغا مۇناسىپ ئالماشنى قوشۇڭ)

(1) الأولاد..........إلى الملعب.	(2)الطالبات......... إلى المدرسة.
(3) المدرس.........إلى الفصل.	(4)أنا...............إلى المطار.
(5) أختى.........إلى المَطْبَخ.	(6)أين....................أنتَ؟

4 ـ صحح الجمل الآتية: (تۆۋەندىكى جۈملىلەرنى توغرىلاڭ)

(1) أذَهَبْتُ إلى المستشفى يا محمد؟..

(2) آمنة وفاطمة وزينب رجعوا من الجامعة.........................

(3) زملائي ذَهَبَ إلى مكة..

(4) أنا رَجَعْتَ من الرياض أمس...................................

(5) مريم وبناها ذَهَبَتْ إلى جدّة.................................... .

(6) أمي قال: أنا مريض.. .

5 ـ أجب عن الأسئلة الآتية بالنفي مستعملا (ما): ((ما)نى قوللىنىپ بولۇشسىزلىق بىلەن تۆۋەندىكى سۇئاللارغا جاۋاب بىرىڭ)

(1) أذهبتَ إلى المدرسة أمس؟...

(2) أرجع أبوك من بَغْدَاد؟.. ....

(3) أذهبتْ أختُك إلى المستشفى؟................... ....

6 ـ تأمل ما يلي: (تۆۋەندىكىلەرنى مۇلاھىزە قىلىڭ)

(لأنَّ) = لِـ + أنَّ. و(أنَّ) من أخوات (إنَّ)

لأنَّ + هو = لأنَّه. لأنَّ + هِيَ = لأنَّها

لأنَّ + أنت = لأنَّك.

رَجَعَ حامد من المدرسة لأنَّهُ مريض.

رجعتْ آمنة من المدرسة لأنها مريضة.

رجعتُ من المدرسة لأنَنِي مريضة.

7 ـ اقرأ المثال، ثم أجب عن الأسئلة الآتية بـ (نَعَمْ) أو (بَلَى) : {(نَعَمْ) ياكى (بَلَى) قوللىنىپ تۆۋەندىكى سۇئاللارغا جاۋاب بىرىڭ}

أذهبتَ إلى المدرسة أمس؟	نَعَمْ. ذهبتُ.
أما ذهبتَ إلى المدرسة أمس؟	بَلَى. ذهبتُ.
أرجع أبوك من السوق؟	....
أما رجع أبوك من السوق؟	....
أذهبت ليلى إلى الجامعة؟	....
أما ذهب أخوك إلى الرياض؟	....

(5)الدَرْسُ الخَامِسُ

المدرس : من فتح باب الفصل ؟

ئوقۇتقۇچى : سىنىپنىڭ ئىشىكىنى كىم ئاچتى ؟

حامد : أنا فتحته .

هامىد : مەن ئاچتىم .

المدرس : ومن فتح النؤافذ ؟

ئوقۇتقۇچى : دېرىزىلەرنى كىم ئاچتى ؟

علي : أنا فتحتها .

ئەلى: مەن ئاچتىم .

المدرس : من كسر هذا المكتب ؟ أأنت كسرته يا هاشم ؟

ئوقۇتقۇچى : بۇ ئۈستەلنى كىم سۇندۇردى ؟ ئى هاشىم! سەن سۇندۇردۇڭمۇ ؟

هاشم : لا، إني ماكسرته .

هاشىم : ياق ، ئۇنى مەن سۇندۇرمىدىم .

المدرس : أ رجع زكريا وحمزة وعثمان من مكة ؟

ئوقۇتقۇچى : زەكەرىيا ھەمزە ۋە ئوسمان مەككىدىن قايتىپ كەلدىمۇ ؟

حامد : لا، مارجعوا .

هامىد : ياق ، ئۇلار قايتىپ كەلمىدى .

عباس : ياأستاذ ، خرج الطلاب الجدد وذهبوا إلى المدير .

ئابباس : ئى ئۇستاز! يىگى ئوقۇغۇچىلار چىقىپ كەتتى ۋە ئۇلار مۇدىر قېشىغا كەتتى .

المدرس : أفهمت الدرس يا طلحة ؟

ئوقۇتقۇچى : ئى تەلھە! دەرسنى چۈشەندىڭىزمۇ ؟

طلحة : نعم فهمته جيدا .

تەلھە : ھەئە، ياخشى چۈشەندىم .

المدرس : أكتبت الأجوبة يا فيصل ؟

ئوقۇتقۇچى: ئى فەيسەل تاپشۇرۇقلارنى يازدىڭىزمۇ ؟

فيصل : لا، ما كتبتها .

فەيسەل : ياق يازمىدىم .

المدرس : لماذا ؟

ئوقۇتقۇچى : نىمە ئۈچۈن ؟

فيصل : لأنى مافهمت الأسئلة .

فەيسەل : چۈنكى، مەن سۇئاللارنى چۈشىنەلمىدىم .

المدرس : أحفظت سورة الفجر ياإبراهيم ؟

ئوقۇتقۇچى : ئى ئىبراھىم! سۈرە فەجرنى يادلىدىڭىزمۇ ؟

إبراهيم : نعم ،حفظتها وحفظت سور ة التين أيضا .

ئىبراھىم: ھەئە ، يادلىدىم (سۈرە تىين) نىمۇ يادلىدىم .

بۇ دەرستىكى گىراماتىكىلىق قائىدىلەر:

1- مەزمۇن: ئۆتۈملۈك پېئىل ۋە ئۆتۈمسىز پېئىل توغرىسىدا

ئۆتۈملۈك پېئىل ـــ پائىلدىن ئۆتۈپ تولدۇرغۇچى (مفعول به) تەلەپ قىلىدىغان پېئىلدىن ئىبارەت. مەسىلەن:

حَفِظْتُ سُوْرَةَ التِّيْنِ (مەن سۈرە تىننى يادلىدىم)

دېگەنگە ئوخشاش.

ئۆتۈمسىز پېئىل ـــ پائىل بىلەنلا تونۇق مەنە ئوقتۇرىدىغان پېئىلدىن ئىبارەت. مەسىلەن:

خَرَجَ الطُّلَّابُ الْجُدُدُ (يېڭى ئوقۇغۇچىلار چىقتى)

دېگەنگە ئوخشاش.

2- مەزمۇن: ئىسىملىق جۈملە ۋە پېئىللىق جۈملە توغرىسىدا

ئىسىملىق جۈملە ـــ ئىسىم بىلەن باشلانغان جۈملە بولۇپ، ئىگە (مبتدأ) ۋە خەۋەر (خبر)دىن تەركىب تاپىدۇ.

بۇنىڭدا ئىگىنىڭ خەۋىرى ئۈچ خىل بولىدۇ، ئۇلار:

1) ئىسىملىق جۈملە بولىدۇ. خۇددى ئىلگىرىكى دەرسلەردە ئۆگىنىپ ئۆتكىنىمىزدەك.

مەسىلەن:

حَمْزَةُ مَا لُغَتُهُ (ھەمزە، ئۇنىڭ تىلى نېمە)

ئىسىملىق جۈملە

2) پېئىللىق جۈملە بولىدۇ. مەسىلەن:

أَنَا فَتَحْتُهُ (مەن ئۇنى ئاچتىم)

پېئىللىق جۈملە

3) ئالدى قوشۇمچىلىق تولۇقسىز سۆز بىرىكمىسى ۋە رەۋىش بولىدۇ. مەسىلەن:

هِيَ تَحْتَ الْمَكْتَبِ (ئۇ ئۇستەلنىڭ ئاستىدا)

أَنَا مِنَ الصِّيْنِ (مەن جۇڭگودىن)

(ئەسكەرتىش: ئەگەر خەۋەر ئىسىملىق جۈملە ياكى پېئىللىق جۈملە بولسا، چوقۇم ئۇنىڭدا ئىگىگە قايتىدىغان ئالماش بولۇشى كېرەك).

پېئىللىق جۈملە ـــ پېئىل بىلەن باشلانغان جۈملىدىن ئىبارەت.

ئۇ ئادەتتە پېئىل، پائىل (پېئىل ئىگىسى) ۋە تولدۇرغۇچىدىن تەركىب تاپىدۇ. مەسىلەن:

حَفِظْتُ سُوْرَةَ التِّيْنِ

پېئىل پائىل تولدۇرغۇچى

پېئىل ـــ ئادەم ۋە نەرسىلەرنىڭ ئىش-ھەرىكىتىنى بىلدۈرىدىغان سۆز تۈركۈمىدىن ئىبارەت.

پئىل ئىگىسى (الفاعل)ـــ ئىش-ھەرىكەتنىڭ ئورۇندىغۇچىسىنىڭ ئىسمىدىن ئىبارەت. پئىل ئىگىسى (الفاعل) دائىم پەش ئۇقۇلىدۇ . ئۇ ئاشكارە پەش ئوقۇلمىسا ئورۇن جەھەتتىن پەش ئوقىلىدۇ.

تولدۇرغۇچى (مَفْعُولٌ بِهِ) ـــ جۈملە مەزمۇننى تولۇقلاپ كېلىدىغان ئىش-ھەرىكەت ئوبيېكتىنىڭ ئىسمىدىن ئىبارەت. تولدۇرغۇچى (مَفْعُولٌ بِهِ)دائىم زەبەرلىك ئۇقۇلىدۇ . ئۇ ئاشكارە زەبەرلىك ئوقۇلمىسا ئورۇن جەھەتتىن زەبەرلىك ئوقىلىدۇ.

تولدۇرغۇچىنى تەرجىمە قىلغاندا «... نى» قوشۇمچىسىنى قوشۇپ تەرجىمە قىلىمىز. مەسىلەن:

حَفِظَ حَامِدٌ الدَّرْسَ   (هامىد دەرسنى يادلىدى)
تولدۇرغۇچى

دېگەنگە ئوخشاش.

3- مەزمۇن: پائىل توغرىسىدا

1) پېئىل ئىگىسى (الفاعل) ئاشكارا ئىسىم بولسا، پېئىل دائىم بىرلىك ساندا كېلىدۇ. مەسىلەن:

ذَهَبَ الطَّالِبُ إِلَى الْمَلْعَبِ (ئوقۇغۇچى مەيدانغا كەتتى)

ذَهَبَ الطَّالِبَانِ إِلَى الْمَلْعَبِ (ئىككى ئوقۇغۇچى مەيدانغا كەتتى)

ذَهَبَ الطُّلاّبُ إِلَى الْمَلْعَبِ (ئوقۇغۇچىلار مەيدانغا كەتتى)

دېگەنگە ئوخشاش.

2) پېئىل ئىگىسى (الفاعل)يوشۇرۇن ئىسىم (يەنى ئالماش) بولسا، پېئىل پېئىل ئىگىسى (الفاعل) بىلەن ماس ساندا (بىرلىكتە بىرلىك، ئىككىلىكتە ئىككىلىك، كۆپلۈكتە كۆپلۈك) كېلىدۇ. مەسىلەن:

الطَّالِبُ ذَهَبَ إِلَى الْمَلْعَبِ

الطَّالِبَانِ ذَهَبَا إِلَى الْمَلْعَبِ

الطُّلاّبُ ذَهَبُوْ إِلَى الْمَلْعَبِ

دېگەنگە ئوخشاش

تمارين

1ـ أجب عن الأسئلة الآتية:(تۆۋەندىكى سوئاللارغا جاۋاب بېرىڭ)

(1)أين ذهب الطلاب الجدد؟

(2)أفهم طلحة الدرس؟

(3)أي سورة حفظ إبراهيم؟

(4)من فتح النوافذ؟

2ـضع هذه العلامة (✔) أمام الجمل الصحيحة، وهذه العلامة (✖) أمام الجمل التي ليست صحيحة (توغرا بولغان جۈملىنىڭ ئالدىدا

بۇ(✔) بەلگىنى، توغرا بولمىغان جۈملىنىڭ ئالدىدا بۇ(✖)بەلگىنى قويۇڭ)

(1)فتح عليٌّ الفصل.
(2)ما رجع ذكريا وحمزة وعثمان من مكة.
(3)ما كتب فيصل الأجوبة لأنه ما فهم الأسئلة.
(4)ما كتب فيصل الأجوبة لأنّ قلمه مكسور.

3ـ تأمل ما يلي(تۆۋەندىكىلەرنى مۇلاھىزە قىلىڭ)

القرآنُ: قَرَأَ الطالبُ القرآنَ. القهوةُ: شَرِبَ الضَيْفُ القهوةَ.

الدرسُ: كَتَبَ المدرسُ الدرسَ. الباب: فَتَحَتْ آمنةُ البابَ.

قَـرَأَ الطالبُ القرآنَ

الفعل الفاعِلُ المفعولُ بِهِ

4ـ عَيِّن الفاعل والمفعول به في الجمل الآتية. ضع خطًّا واحداً تحت الفاعل وخطّين تحت المفعول به: واشكل آخرَ كل منهما:(تۆۋەندىكى جۈملىلەردە پېئىل ئىگىسى(الفاعل) بىلەن تولدۇرغۇچى(المفعول به)نى ئايرىڭ. پېئىل ئىگىسىنىڭ ئاستىغا بىر سىزىق ۋە تولدۇرغۇچىنىڭ ئاستىغا ئىككى سىزىق سىزىڭ ھەمدە ئۇ ئىككىسىنىڭ ھەر بىرىنىڭ ئاخىرىغا تاۋۇش بەلگىسىنى قويۇڭ.

(1) كَسَرَ الطفل القلم.

(2) غَسَلَتْ آمنة المنديل.

(3) أَكَلَ أسامة العِنَب وأكلت زوجته المَوْز.

(4) شَرِبَت البقرة الماءَ.

(5) حَفِظَ حمزة القرآن.

(6) ضَرَبَتْ فاطمة بنتها.

(7) قَتَلَ الرجل الحَيّة بالحَجَر.

(8) سَمِعَ بلال الأذان وذهب إلى المسجد.

(9) كَتَبَ المدرس الدرس على السَّبُّورة.

(10)فَتَحَ البَقَّال الدُّكَّان في الساعة الثامنة

5ـ أكمل الجمل الآتية بكلمات مناسبة واضبطها بالشكل:(تۆۋەندىكى جۈملىلەرنى مۇناسىپ سۆزلەر بىلەن تولۇقلاپ ھەمدە ئۇلارنىڭ شەكلىگە تاۋۇش بەلگىسىنى قويۇڭ)

(1)من فتح..............................؟
(2)غسلت أختي...
(3)..........................الرجل الحيّة بالعَصا.

(4) ....يوسف القهوة.

(5) كتب المدرس......................على السبّورة.

(6) ....سُعاد الخُبْزَ.

(7) قرأتُ...

(8)أ.................................الأذان ياحمزة؟

(9) ....التاجر الدكان.،

(10) ....الطلاب من الفصل.

6 ـ اجعل كلا من الكلمات الآتية مفعولا به واضبط آخره: (تۆۋەندىكى سۆزلەردىن ھەربىرنى تولدۇرغۇچى قىلىك ھەمدە ئۇلارنىڭ ئاخىرىغا تاۋۇش بەلگىسىنى قويۇڭ)

القرآنُ.............................. القهوةُ..............................

التفاحُ.............................. البابُ..............................

الدرسُ.............................. القميصُ..............................

7ـ تأمل المثالين الآتيين: (تۆۋەندىكى ئىككى مىسالنى ئوقۇڭ)

(1) الطلاب ذَهَبُوا إلى الملعب. (2)الطالبات ذَهَبْنَ إلى المكتبة.

ذَهَبَ الطلابُ إلى الملعب. ذَهَبَتْ الطالبات إلى المكتبة.

8ـ قدم الفعل في الجمل الآتية كما هو موضح في المثال: (مىسالدا كۆرسىتىلگەندەكدەك تۆۋەندىكى جۈملىلەردە پېئىلنى جۈملىنىڭ بېشىدا كەلتۈرۈڭ)

الأولاد شَرِبُوا القهوة. شَرِبَ الأولاد القهوة.

الناس سَمِعُوا الأذان. ....

الطلاب كتبوا الأجْوِبَة. ....

الطالبات دَخَلْنَ الفصل. ....

المدرسون خرجوا من الفصول ....

زملائي رجعوا من مكة. ....

أخواتي غَسَلْنَ القُمْصَان. ....

التّجار فتحوا الدكاكين. ....

الطبيبات ذهَبْنَ إلى المستشفى. ....

الطلاب فَهِمُوا الدرس. ....

9ـ تأمل الأمثلة الآتية: (تۆۋەندىكى مىساللارنى مۇلاھىزە قىلىڭ)

(1) خرج الطلاب وذهبوا.

(2) قرأ الطلاب وكتبوا.

(3) أكل الناس وشربوا.

كوّن جملا مثل هذه مستعملا الفعلين الواردين في كل تمرين ومستعينا بالكلمات التي بين القوسين(ئىككى تىرناق ئارىسىدىكى سۆزلەرنى ئىشلىتىپ ۋە ھەربىر مەشىقتە كەلگەن ئىككى پېئىلنى قوللىنىپ، يۇقارقىغا ئوخشاش جۈملىلەرنى شەكىللەندۈرۈڭ)

دَخَلَ/ جَلَسَ.............. (الطلاب / الفصل)

ضَرَبَ/ قَتَلَ................. (الأولاد / الحية)

قَرَأَ/ فَهِمَ.................. (الطلاب / الدرس)

سَمِعَ/ ذَهَبَ.............. (الناس / الأذان / المسجد)

10ـ كون جملا مستعملا الكلمات الآتية (تۆۋەندىكى سۆزلەرنى قوللىنىپ جۈملىلەرنى شەكىللەندۈرۈڭ)

أكل ـ غسل ـ قرأ ـ كتب ـ ضرب ـ قتل ـ دخل ـ خرج ـ حفظ ـ شرب ـ فهم ـ سمع.

11ـتأمل ما يلي: (تۆۋەندىكىلەرنى مۇلاھىزە قىلىڭ)

من فتح البابَ؟ أنا فَتَحْتُهُ. (فَتَحْتُ+ هُ).

من فتح النوافذ؟ أنا فَتَحْتُهَا. (فَتَحْتُ+ هَا).

الكلمات الجديدة

العِنَبُ-ئۈزۈم المَوْزُ-بانان التِّينُ-ئەنجۈر الفَجْرُ-سۈبھى

جَوَابٌ ج أَجْوِبَةٌ-جاۋاب سُؤَالٌ (أَسْئِلَةٌ)- سۇئال البَقَّالُ- باققال العَصَا-هاسا

حَيَّةٌ ج حَيَّاتٌ-يىلان سَمِعَ-ئاڭلىدى فَهِمَ-چۈشەندى شَرِبَ-ئىچتى

(6) الدَرْسُ السادِسُ

الأم : متى رجعت من المدرسة يا بني؟

ئانىسى : ئى بالام! مەكتەپتىن قاچان قايتتىڭىز ؟

سعيد : رجعت قبل نصف ساعة .

سەئىد : يېرىم سائەت ئىلگىرى قايتتىم .

الأم :أين أختك مريم ؟ أما رجعت ؟

ئانىسى : قىز قېرىندىشىڭىز مەريەم قەيەردە ؟ ئۇ قايتمىدىمۇ ؟

سعيد : لا أدري , أنا مارأيتها .

سەئىد : بىلمەيمەن ، مەن ئۇنى كۆرمىدىم .

الأم : ماذا قرأت اليوم ؟

ئانىسى : سەن بۈگۈن نىمە ئوقۇدۇڭ؟

سعيد : قرأت اليوم درسا جديدا فى الفقه .

سەئىد : مەن بۈگۈن فىقھى توغرىسىدا يېڭى دەرس ئوقۇدۇم .

الأم :أفهمته ؟

ئانىسى : ئۇنى چۈشەندىڭمۇ ؟

سعيد : نعم فهمته جيدا .

سەئىد : ھەئە ئۇنى بەك ياخشى چۈشەندىم .

الأم : أما قرأت القرآن اليوم ؟

ئانىسى : سەن بۈگۈن قۇرئان ئوقۇمىدىڭمۇ ؟

سعيد : بلى . قرأت سورة الراحمن وحفظتها .ففرح المدرس بي كثيرا .

وقال : إنك أحسن طالب فى الفصل .

سەئىد : شۇنداق ، مەن رەھمان سۇرىسىنى ئوقۇپ ئۇنى يادلىدىم .

ئۇستاز مەندىن بەك خۇرسەن بولدى ، ئۇ مېنى سەن سىنىپتىكى ئەڭ ياخشى ئوقۇغۇچى دىدى .

الأم : ماشاء الله ! زادك الله علما يا بني .

ئانىسى : الله خالىغان ئىش چوقۇم بولىدۇ!!! ئى بالام! ئاللاھ ئىلمىڭنى زىيادە قىلىپ بەرسۇن .

سعيد : أغسلت قمصاني يا أمي ؟

سەئىد : ئى ئانا! كۆينەكلىرىمنى يۇدىڭىزمۇ ؟

الأم : نعم , غسلتها وكويتها ...خذ هذا القميص .

ئانىسى : ھەئە ، يۇيۇپ دەزماللاپ قويدۇم .... بۇكۆينەكنى ئال .

سعيد : هاتي ذاك يا أمي .ذالك أجمل من هذا .

سەئىد : ئى ئانا! ئاۋۇ كۆينەكنى ئەكىلىڭ ، ئاۋۇ كۆينەك بۇنىڭدىن چىرايلىقراق .

(تدخل مريم)

(مەريەم كىرىدۇ)

مريم : السلام عليكم كيف حالك يا أمي ؟ وكيف حالك يا أخي ؟

مەريەم : سىلەرگە اللەنىڭ سالىمى بولسۇن.. ئى ئانا! قانداق ئەھۋالىڭىز ؟ ئى قېرىندىشىم! سىنىڭ ئەھۋالىڭ قانداق ؟

الأم: وعليكم السلام ، أهلا يا بنتي . متى خرجت من المدرسة ؟

ئانىسى : سىلەرگىمۇ اللەنىڭ سالىمى بولسۇن.. ئى قىزىم! خۇش كەپسىز. مەكتەپتىن قاچان چىقتىڭىز .

مريم : خرجت بعد صلاة الظهر .

مەريەم : پىشىن نامىزىدىن كىيىن چىقتىم .

الأم : أين زميلاتك آمنة وفاطمة وسعاد ؟

ئانىسى : ساۋاقداشلىرىڭىز ئامىنە فاتىمە ۋە سۇئادلار قەيەردە ؟

مريم : أنا مارأيتهن بعد الصلاة .

مەريەم : مەن ئۇلارنى نامازدىن كېيىن كۆرمىدىم .

الأم : يابنتي أخوك حفظ سورة الرحمن . أي سورة حفظت أنت ؟

ئانىسى : ئى قىزىم! قېرىندىشىڭىز سۈرە رەھمانىنى يادلىۋاپتۇ . سىز قايسى سۈرىنى يادلىدىڭىز ؟

مريم : أنا حفظت سورة الحديد , وهي أطول من سورة الرحمن , وكذالك حفظت ست عشرة آية من سورة النبأ .

مەريەم : مەن (سۈرە ھەدىيد) نى يادلىدىم ، ئۇ سۈرە رەھماندىن ئۇزۇنراق . ۋە سۈرە (نبأ) دىنمۇ ئون ئالتە ئايەت يادلىدىم .

الأم : ماشاء الله ! إنك طالبة مجتهدة .أنا مسرورة بك ...أذهبت إلى المكتبة اليوم ؟

ئانىسى: الله خالىغان ئىش چوقۇم بولىدۇ!!! سىز تىرىشچان ئوقۇغۇچى، مەن سىزدىن خۇشال .... بۈگۈن كۇتۇپخانىغا باردىڭىزمۇ ؟

مريم : نعم , ذهبت .

مەريەم : ھەئە ، باردىم .

الأم : ماذا قرأت هناك ؟

ئانىسى : ئاشۇ يەردە نىمە ئوقۇدىڭىز ؟

مريم : قرأت مجلة من باكستان اسمها (الإسلام).

مەريەم : مەن پاكىستاننىڭ ئىسلام ناملىق ژورنىلىنى ئوقۇدۇم .

الأم : أباللغة العربية هي ؟

ئانىسى : ئۇ ئەرەپ تىلىدىمۇ ؟

مريم: لا , هي باللغة الإنكليزية .

مەريەم : ياق ، ئۇ ئىنگىلىز تىلدا ئىكەن .

الأم : أذهبت إلى المديرة ؟

ئانىسى : مۇدىر قېشىغا باردىڭىزمۇ ؟

مريم : لا, هي ماجاءت اليوم .

مەريەم : ياق ، ئۇ بۈگۈن كەلمىدى .

الأم : لمه ؟

ئانىسى : نىمە ئۈچۈن ؟

مريم : أظن أنها ذهبت إلى مكة .

مەريەم : مەن ئۇنى مەككىگە كەتتىمكىن دەيمەن .

الأم : اشربت الشاي ؟

ئانىسى : چاي ئىچتىڭىزمۇ ؟

مريم : لا , ماشربت .

مەريەم : ياق ، ئىچمىدىم .

الأم : (للخادمة)هاتي الشاي يا ليلى .

ئانىسى : (خىزمەتچىسى ئۈچۈن) ئى لەيلا چاي كەلتۈرۈڭ .

مريم : وهاتي قطعة خبز أيضا يا ليلى . أنا جوعى .

مەريەم : ئى لەيلا! بىر پارچە نانمۇ ئەكىلىڭ. قورسىقىم ئاچ .

بۇ دەرستىكى گىرامماتىكىلىق قائىدىلەر:

1- مەزمۇن: بولۇشلۇق جۈملە ۋە بولۇشسىز جۈملىگە جاۋاب بېرىش توغرىسىدا

بولۇشلۇق سوراق جۈملىگە بولۇشلۇق جاۋاب بەرمەكچى بولساق «نَعَمْ» ئىشلىتىلىدۇ؛ بولۇشسىز جاۋاب بەرمەكچى بولساق «لا» ئىشلىتىلىدۇ. مەسىلەن: (ياق، مەن دەرسنى چۈشەنمىدىم)

أَفَهِمْتَ الدَّرْسَ يَا عَلِيُّ ؟ نَعَمْ، فَهِمْتُ الدَّرْسَ(ھەئە، مەن دەرسنى چۈشەندىم).

(ئى ئەلى! دەرسنى چۈشەندىڭمۇ؟) لا، مَا فَهِمْتُ الدَّرْسَ(ياق، مەن دەرسنى چۈشەنمىدىم)

.

دىگەنگە ئوخشاش.

ئەگەر بولۇشسىز سوراق جۈملىگە بولۇشلۇق جاۋاب بەرمەكچى بولساق «بَلَى» ئىشلىتىلىدۇ؛ بولۇشسىز جاۋاب بەرمەكچى بولساق «نَعَمْ» ئىشلىتىلىدۇ. مەسىلەن:

بَلَى، فَهِمْتُ الدَّرْسَ (ياقەي، مەن دەرسنى چۈشەندىم).

أَمَا فَهِمْتَ الدَّرْسَ يَا عَلِيُّ ؟

(ئى ئەلى! دەرسنى چۈشەنمىدىڭمۇ؟)

نَعَمْ، مَا فَهِمْتُ الدَّرْسَ (شۇنداق، مەن دەرسنى چۈشەنمىدىم).

دىگەنگە ئوخشاش.

2- مەزمۇن: «لِمَ» ۋە «لِمَهْ» توغرىسىدا

«لِمَ» بىلەن «لِمَاذَا» مەنە جەھەتتە ئوخشاش: «نېمە ئۈچۈن».

ئىشلىتىلىشى: ئىش-ھەرىكەتنى سەۋەبى بىلەن قوشۇپ سوراش ئۈچۈن «لِمَ» ئىشلىتىلىدۇ. مەسىلەن:

لِمَ خَرَجْتَ مِنَ الْفَصْلِ   (نېمە ئۈچۈن سىنىپتىن چىقتىڭ)

دىگەنگە ئوخشاش.

ئىش-ھەرىكەت بۇرۇن سورىلىپ سەۋەبى كېيىن سورالسا «لِمَهْ» ئىشلىتىلىدۇ. مەسىلەن:

أَخَرَجْتَ مِنَ الْفَصْلِ ؟ (سىنىپتىن چىقتىڭمۇ؟)

نَعَم .   (شۇنداق.)

لِمَهْ ؟   (نېمە ئۈچۈن؟)

دىگەنگە ئوخشاش.

«لِمَهْ»نىڭ ئەسلىسى «لِمَ» بولۇپ، ئۇنىڭغا توختىغاندا قوشۇلىدىغان «ه» (هَاءُ السَّكْتِ) قوشۇلغان.

3- مەزمۇن: ئاخىرىغا «ة» ئۇلانمىغان ئىسىملار توغرىسىدا

ئاخىرىغا «ة» ئۇلانمىغان ئىسىملار زەبەرلىك ئوقۇلسا، ئاخىرىغا «ا» (ئەلىف) قوشۇلىدۇ. مەسىلەن:

كِتَابٌ كِتَابٍ كِتَابًا   حَامِدٌ حَامِدٍ حَامِدًا

دىگەنگە ئوخشاش.

شۇنىڭدەك، ئاخىرىغا «ة» ئۇلانغان ئىسىملار زەبەرلىك ئوقۇلسا، ئاخىرىغا «ا» قوشۇلمايدۇ. مەسىلەن:

سَيَّارَةٌ سَيَّارَةٍ سَيَّارَةً   سَاعَةٌ سَاعَةً سَاعَةٍ

دېگەنگە ئوخشاش.

4- مەزمۇن: «هَاتِ» توغرىسىدا

بۇ بۇيرۇق پېئىلنام بولۇپ، «ئېلىپ كەل»، «كەلتۈر» دېگەن مەنىدە.
بۇ پېئىلنام خۇددى بۇيرۇق پېئىل تۈرلەنگەندەك تۈرلىنىدۇ. مەسلەن:

هَاتِ الْمَاءَ يَا أَحْمَدُ (ئى ئەھمەد! سۇ كەلتۈر)

هَاتُوْا دَفَاتِرَكُمْ يَا إِخْوَانُ (ئى قېرىنداشلار! دەپتىرىڭلارنى چىقىرىڭلار)

هَاتُوْا دَفَاتِرَكُمْ يَا طُلاَّبُ (ئى ساۋاقداشلار! دەپتىرىڭلارنى چىقىرىڭلار)

هَاتِيْ الشَّايَ يَا لَيْلَى (ئى لەيلا! چاي كەلتۈرۈڭ)

هَاتِيْ الْخُبْزَ يَا سُعَادُ (ئى سۇئاد! نان كەلتۈرۈڭ)

هَاتِيْنَ الأَطْعِمةَ يَا نِسَاءُ (ئى ئاياللار! تاماقلارنى كەلتۈرۈڭلار)

دېگەنگە ئوخشاش.

تمارين

1ـ أجب عن الأسئلة الآتية:(تۆۋەندىكى سۇئاللارغا جاۋاب بېرىڭ)

(1) أي سورة حفظ سعيد؟
(2) كم آية من سورة النَبأ حفظت مريم؟
(3) ما اسم المجلة التي قرأتها مريم في المكتبة؟ بأيِّ لغة هي؟
(4) من ليلى؟

2ـ ضع هذه العلامة (✔) أمام الجمل الصحيحة، وهذه العلامة (✖) أمام الجمل التي ليست صحيحة (توغرا بولغان جۈملىنىڭ ئالدىدا بۇ(✔) بەلگىنى، توغرا بولمىغان جۈملىنىڭ ئالدىدا بۇ(✖)بەلگىنى قويۇڭ)

(1) ما فرح المدرس بسعيد.
(2) مريم جوعى.
(3) خرجت مريم من المدرسة بعد صلاة الظهر.
(4) سورة الرحمن أطول من سورة الحديد.
(5) آمنة وفاطمة وسعاد زميلات مريمَ.

3ـ أجب عن الأسئلة الآتية (هذه الأسئلة ليست مبنيّة على الدرس ا لسادس)

(تۆۋەندىكى سۇئاللارغا جاۋاب بېرىڭ، بۇ سۇئاللار ئالتىنچى دەرسكىلا مۇناسىۋەتلىك ئەمەس)

(1)أذهبت إلى المدرسة اليوم؟

(2)متى رجعت من المدرسة؟
(3)أيَّ سورة قرأت بعد صلاة الفجر؟
(4)أي سورة حفظت هذا الأسبوع؟
(5)أبالماءِ الباردِ غسلت وجهك أم بالماء الحارّ؟
(6)من غسل قميصك ومنديلك؟

4ـأنّثْ الفاعل في كل من الجمل الآتية واضبط الضمير بالشكل:(تۆۋەندىكى جۈملىلەردىن ھەر بىرىدە پېئىل ئىگىسى(الفاعل)نى ئاياللىق كەلتۈرۈڭ ھەمدە ئالماشنىڭ شەكلىگە تاۋۇش بەلگىسىنى قويۇڭ)

(1)أشربتَ الشاي ياحامد؟	أشربتِ الشاي ياسُعاد؟
(2)أكتبتَ الدرس ياعليّ؟	....
(3)أغسلي وجهك يا أخي؟	....
(4)أيَّ سورة حفظتَ يابنيَّ؟	....
(5)أفهمتَ الدرس الجديد ياهاشم؟	....
(6)أين ذهبتَ بعد الدرس يا أخي؟	....

5ـاضبط الضمير بالشكل في كل من الأفعال الواردة في الجمل الآتية: (تۆۋەندىكى جۈملىلەردە كەلگەن پېئىللاردىن ھەربىرىدە ئالماشنىڭ شەكلىگە تاۋۇش بەلگىسىنى قويۇڭ)
(1)أنا ذهبت إلى المطار.
(2)أذهبت إلى الملعب يا يوسف؟
(3)أختي ذهبت إلى المستشفى.
(4)أذهبت إلى المكتبة يا فاطمة.

6ـتأمل ما يلي:(تۆۋەندىكىلەرنى مۇلاھىزە قىلىڭ)

ذهـــبـــت

ذَهَبَت ذَهَبْتَ ذَهَبْتِ ذهَبْتُ

7 ـتأمل المثالين الآتيين: (تۆۋەندىكى ئىككى مىسالنى مۇلاھىزە قىلىڭ)

(1) أفَهِمْتَ الدرس ياعليّ؟ — نعم، فهِمتُه. / لا، مافَهِمتُه.

(2) أما فهمتَ الدرس ياعليّ؟ — بلى، فَهِمتُه. / نعم، مافهمتُه.

8ـهات أسئلة مناسبة للأجوبة الآتية:(تۆۋەندىكى جاۋابلارغا مۇناسىپ كېلىدىغان سوئاللارنى كەلتۈرۈڭ)

(1)................................ ؟	نعم، شربتُ.
(2) .... ؟	نعم، كتبتُ.
(3) .... ؟	بلى، رأيتُه.
(4) .... ؟	نعم، ما قرأتُ هذا الكتاب في بلدي.
(5) .... ؟	بلى، سَمِعْتُ الأذان.
(6)........................... ؟	لا، ما سمعتُ الأَذَان.

(7)........................ ؟ لا، ما ضربتُ هذا الولد.

9ـ اقرأ الأمثلة ثم أجب عن الأسئلة الآتية مستعملا الضمائر(ـهُ/ ـهُمْ / ـها / ـهنَّ): {(ـهُ/ ـهُمْ / ـها / ـهنَّ)دىن ئىبارەت ئۇلانما كىشىلىك ئالماشلارنى قوللىنىپ تۆۋەندىكى سوئاللارغا جاۋاب بېرىڭ}

(1)أرأيت حامدا؟ نعم. رَأَيْتُهُ.

(2)أرأيت حَامِدًا وهِشامًا وعَلِياً؟ نعم. رَأَيتُهُمْ.

(3)أرأيتِ زينبَ؟ نعم. رأَيتُهَا.

(4)أرأيتِ زينبَ وآمنةَ وسُعادَ؟ نعم. رأَيتُهُنَّ.

(1)أرأيتَ الطلاب الجدد؟ ....

(2)أرأيتِ المديرة وأختها وبنتها؟ ....

(3)أرأيت اَلْمُدْرس؟ ....

(4)أين رأيت أختك مريم؟ ....

(5)أرأيت سيارة المدير؟ ....

(6)أين رأيت الأطبّاء ياعليّ؟ ....

(7)متى رأيت المدير يا يونس؟ ....

(8)أرأيت آمنة وخديجة وبَرِيْرَة؟ ....

10ـ اقرأ المثالين ثم اربط بين كل من الجملتين مستعملاً (أنّ) واعلم أنّ (أنّ) من (أخوات إنّ) (تۆۋەندىكى ئىككى مىسالنى ئوقۇڭ ئاندىن (أنّ)نى قوللىنىپ ھەر ئىككى جۈملىنىڭ ئوتتۇرسىنى باغلاڭ ،شۇنى بىلىۋېلىڭكى (أنّ) مۇ (إنّ) تۈردىكى قوشۇمچىلاردىندۇر)

(1)هومريضٌ. أظُنُّ أنَّهُ مريضٌ.

(2)المدرسُ ما جَاءَ. أظُنُّ أنَّ المدرسَ ما جاءَ.

(1)أنت طبيب. أظنّ.......................................

(2)هو من اليابان. أظنّ.......................................

(3)هي مريضة. أظنّ.......................................

(4)هم طلاب. أظنّ.......................................

(5)أنتِ جَوْعَى. أظنّ.......................................

(6)المكتبة مفتوحة. أظنّ.......................................

(7)القهوة باردة. أظنّ.......................................

(8)ت محمد ذهب إلى مكة. أظنّ.......................................

(9)فاطمة في المكتبة. أظنّ.......................................

(10)أنتم مدرسون. أظنّ.......................................

11ـ اقرأ ما يلي(تۆۋەندىكىلەرنى ئوقۇڭ)

إحْدى عَشْرَةَ طالبةً. سِتَّ عَشْرَةَ طالبةً.

اِثْنَتا عَشْرَةَ طالبةً. سَبْعَ عَشْرَةَ طالبةً.

ثلاثَ عَشْرَةَ طالبةً. ثَمانِي عَشْرَةَ طالبةً.

أربَعَ عَشْرَةَ طالبةً تِسْعَ عَشْرَةَ طالبةً.

خَمْسَ عَشْرَةَ طالبةً عِشرُونَ طالبةً.

12 ـ اقرأ ما يلي، ثم اكتبه مع كتابة الأرقام الواردة فيه بالحروف (تۆۋەندىكىلەرنى ئوقۇڭ ئاندىن ئۇ جۈملىلەردە كەلگەن سانلارنى ھەرىپ بىلەن يېزىڭ)

(1)كم سِنُّك؟ سنّي 19 سَنَةً. ....
....

(2)قرأنا 14 صَفْحَةً من هذا الكتاب

(3)في هذه الحافلة 18 راكباً وخلفهم 15 راكبةً. ....
(4)هذا فندق صغير: فيه 12 غرفة فقط. ....
(5)عثمان له 11 إبناً و12 بنتاً. ....
(6)أنا حفِظت 13 سورة. ....
(7)في هذا المستشفى 19 طبيباو17 طبيبة. ....
(8)قرأنا اليوم 18 كَلِمَةً جديدة. ....
(9)هذا القلم ب 14 رُوْبِيَة. ....
(10)في هذه العِمارة 16 شقَّة. ....
(11)في هذا الفصل 20 طالبة. ....

13ـاكتب الأعداد من 11 إلى 20 واجعل كلا من الكلمات الآتية تَمْيِيْزاً لها:
(11دىن 20گىچە بولغان سانلارنى يىزىك ھەمدە تۆۋەندىكى سۆزلەردىن ھەربىرىنى ئۇلارنىڭ پەرىقلەندۈرگۈچىسى قىلىڭ)
كتاب ـ طالبة ـ دقيقة ـ يوم ـ سيارة ـ رجل ـ سنة ـ قرية ـ طالب .

14ـ اقرأ المثال، ثم املأ الفراغ فيما يلي على غراره: (مىسالنى ئوقۇڭ ئاندىن ئۇنىڭغا ئوخشاش تۆۋەندىكى بوش ئورۇنلارنى تولدۇرۇڭ)

حامدٌ جَوْعانُ.	الطلاب جِيَا عٌ.
مريم جَوْعى.	الطالبات جِيَا عٌ.
(1) خالد عَطْشَانُ.	....
....	....
(2) إبراهيم شَبْعانُ.	....
....	....
(3) المدرس غَضْبانُ.	....
....	....
(4) يوسف كَسْلانُ.	........................كُسَالى.
.... كَسْلى.	........................كُسَالى.

15ـتأمل ما يلي: (تۆۋەندىكىلەرنى مۇلاھىزە قىلىڭ)
لِمَ = لِماذا

لِمَ خرجتَ من الفصل؟	أخرجتَ من الفصل؟
	نعم.
	لِمَهْ؟
لِمَ ضربتَ هذا الولد؟	أضربتَ هذا الولدَ؟
	نعم.
	لِمَهْ؟

16ـاكتب الأسماء الآتية مجرورة ومنصوبة(تۆۋەندىكى ئىسىملارنىڭ زىر ئوقۇلغان ۋە زەبەر ئوقۇلغان ھالەتلىرىنى يېزىڭ)

المَرْفُوْعُ	المَجْرُوْرُ	المَنْصُوْبُ	المَرْفُوْعُ	المَجْرُوْرُ	المَنْصُوْبُ

كتابٌ	كتابٍ	كتاباً	سيّارةٌ	سيارةٍ	سيارةً
حامدٌ	....	....	ساعةٌ	....	....
خالدٌ	....	....	مكواةٌ	....	....
بيتٌ	....	....	سبورةٌ	....	....
رجلٌ	....	....	مدرسةٌ	....	....

17ـتأمل ما يلى(تۆۋەندىكىلەرنى مۇلاھىزە قىلىڭ)

هَاتِ يا أحمد　　　　هاتُوا يا إخوان

هَاتِيْ يا سعاد　　　　هَاتِين يا أخوات

18ـاكتب الآيات الخمس الأولى من سورة الرحمن، وسورة الحديد، وسورة النبأ. («سورة الرحمن، وسورة الحديد، وسورة النبأ »نىڭ ئەۋۋەلقى بەش ئايىتىنى يېزىڭ)

الكلمات الجديدة:

مَجَلَّةٌ (ج مَجَلاتٌ) ـژورنال　رَاكِبٌ (ج رُكَّابٌ) ـيولوچى　شَقَّةٌ (ج شقَقٌ)ـ بىر يۈرۈش ئۆي　عِمارَةٌ (ج عَمَائِرُ) ـ ئىمارەت، بىنا　سِنٌّ (ج أسْنَانٌ)ـ چىشى　كَلِمَةٌ (ج كَلِمَاتٌ)ـسۆز　سُوْرَةٌ (ج سُوَرٌ) ـسۈرە　جَاءَ ـكەلدى　كَوَى ـ دەزماللىدى

(7)الدَرْسُ السَابِعُ

الأب : أين ذهبتم بعد الدرس يا أبنائي ؟

دادسى : ئى باللىرىم! درىستىن كىيىن قەيەرگە باردىڭلار ؟

الأبناء: ذهبنا إلى الملعب .

باللار : توپ مەيدانىغا باردۇق .

الأب : أكرة القدم لعبتم أم كرة السلة؟

دادسى : پۇتبول ئويندىڭلارمۇ ياكى ۋاسكىتبولمۇ ؟

الأبناء : لعبنا اليوم كرة القدم . لعبنا كرة السلة فى الأسبوع الماضي .

باللار : بۇگۈن پۇتبول ئويندۇق . ئۆتكەن ھەپتىدە ۋاسكىتبول ئوينىغانتۇق .

الأب : أما ذهبتم إلى المكتبة اليوم ؟

دادسى : بۇگۈن كۇتۇپخانىغا باردىڭلارمۇ ؟

الأبناء : بلى , ذهبنا .

باللار : شۇنداق ، باردۇق .

الأب : ماذا قرأتم هناك ؟

دادسى :ئۇ يەردە نىمە ئوقۇدۇڭلار ؟

الأبناء :قرأنا الصحف .

باللار : بىز گىزىت ئوقۇدۇق .

الأب : أسمعتم الأخبار من الإذاعة اليوم ؟

دادسى : بۇگۈن رادىيودىن خەۋەرلەر ئاڭلىدىڭلارمۇ ؟

الأبناء :نعم سمعناها .

باللار : ھەئە ، ئاڭلىدۇق .

الأب : من أي إذاعة سمعتم ؟

دادىسى : قايسى رادىيو ئىستانسىدىن خەۋەر ئاڭلىدىڭلار ؟

الأبناء : سمعنا من ثلاثة إذاعة : من إذاعة الرياض وإذاعة القاهرة وإذاعة لندن .

باللار : بىز ئۈچ رادىيو ئىستانسىدىن خەۋەر ئاڭلىدۇق : يەنى رىياز رادىيو ئىستانسىدىن ۋە قاھىرە رادىيو ئىستانسىدىن ۋە لوندون رادىيو ئىستانسىدىن خەۋەر ئاڭلىدۇق.

الأب : سمعت أن بلالا مريض وأنه في المستشفى . أصحيح هذا ؟

دادىسى : مەن بىلالنىڭ كېسەللىكى ۋە ئۇنىڭ دوختۇرخانىدائىكەنلىكىنى ئاڭلىدىم . بۇ راستمۇ ؟

الأبناء : نعم , هذا صحيح . شفاه الله .

باللار : ھەئە ، بۇ توغرا. ئاللاھ ئۇنىڭغا شىپالىق بەرسۇن.

الأب :آمين . متى دخل المستشفى ؟

دادىسى : ئى الله دۇئالىرىمىزنى ئىجابەت قىلغىن! . ئۇ دوختۇرخانىغا قاچان كىردى .

الأبناء : دخل قبل ثلاثة أيام .

باللىرى : ئۈچ كۈن ئىلگىرى كىردى .

الأب :أين الكتاب ذو الغلاف الأحمر الذي كان في غرفتي ؟ أرأيتموه ؟

دادىسى : مېنىڭ ياتىقىمدىكى قىزىل تاشلىق كىتاپ قەيەردە ؟ ئۇنى كۆردۇڭلارمۇ ؟

يوسف : أنا أخذته البارحة وقرأت نصفه .

يۇسۇف : مەن ئۇنى ئاخشام ئېلىپ يېرمىنى ئوقۇغانتىم .

الأب : وأين المجلة التي كانت تحت ذاك الكتاب ؟

دادىسى : ئاشۇ كىتاپ ئاستىدىكى ژورنال قەيەردە ؟

بلال : أهذه هي ؟

بىلال : ئۇ مۇشۇمۇ ؟

الأب : لا , المجلة ذات الغلاف الأصفر .

دادىسى : ياق ، سېرىق تاشلىق ژورنال .

مروان : هي عندي . أخذتها اليوم .

مەرۋان : ئۇ مېنىڭ قېشىمدا . مەن ئۇنى بۈگۈن ئالغانتىم .

(يرن الجرس فيقوم مروان ويفتح الباب وتدخل أخواته)

(قوڭغۇراق جىرىڭلايدۇ ،مەرۋان تۇرۇپ ئىشىكنى ئاچىدۇ ،ئۇنىڭ قىز قېرىنداشلىرى كىرىدۇ).

البنات : السلام عليكم ورحمة الله وبركاته .

الجميع : وعليكم السلام ورحمة الله وبركاته .

الأب : أين ذهبتن يا بناتي ؟

دادىسى : ئى قىزلىرىم! قەيەرگە باردىڭلار ؟

البنات : ذهبنا لزيارة المديرة .

قىزلار : بىز مۇدىرنى زىيارەت قىلغىلى باردۇق .

الأب : أمشيتن أم ذهبتن بالسيارة ؟

دادىسى : مېڭىپ باردىڭلارمۇ ياكى ماشىنا بىلەنمۇ ؟

البنات : مشينا لأن بيتها قريب من مدرستنا . هو بين المسجد والمدرسة .

قىزلار : مېڭىپ باردۇق ، چۈنكى ئۇنىڭ ئۆيى بىزنىڭ مەكتەپكە يېقىن . ئۇنىڭ ئۆيى مەسجىد بىلەن مەكتەپ ئوتتۇرىسىدا .

الأب : أوجدتنها فى البيت ؟

دادىسى : ئۇنى ئۆيىدە تاپالىدىڭلارمۇ ؟

البنات : نعم , وجدناها . جلسنا عندها ثلث ساعة وخرجنا من بيتها فى الساعة الخامسة .

قىزلار : ھەئە ، تاپتۇق . ئۇنىڭ قېشىدا يىگىرمە مىنۇت ئولتۇرۇپ ئۇنىڭ ئۆيىدىن سائەت بەشتە چىقتۇق .

الأم : أرأيتن المكنسة يا بنات ؟بحثت عنها كثيرا وما وجدتها .

ئانىسى : ئى قىزلىرىم! سۈپۈرگىنى كۆردۈڭلارمۇ؟ مەن ئۇنى كۆپ ئىزدەپمۇ تاپالمىدىم .

سعاد : أنا وضعتها تحت السلم هذا الصباح .

سۇئاد : مەن ئۇنى بۈگۈن ئەتىگەن شوتا ئاستىغا قويۇپ قويغان .

مروان : يا أمي , أفي الثلاجة ماء بارد ؟ نحن عطاش .

مەرۋان : ئى ئانا ، توڭلاتقۇدا سوغۇق سۇ بارمۇ ؟ بىز ئۇسساپ كەتتۇق .

الأم : أبشر . فيها ماء بارد ؟ وعصير برتقال .

ئانىسى : خۇشال بولغىن . توڭلاتقۇدا سوغۇق سۇ ۋە ئاپلىسىن سۈيى بار .

بۇ دەرستىكى گىراممانتىكىلىق قائىدىلەر:

1- مەزمۇن: «كَانَ» توغرىسىدا

مەنىسى: «بولدى»، «ئىكەن»، «ئىدى».

ئاتىلىشى: تولۇقسىز پېئىل.

ۋەزىپىسى: ئىسىملىق جۈملىگە كىرىپ ئىگىنى «ئىسىمىم» دەپ تۇرۇپ ئاخىرىنى پەش ئوقۇتىدۇ، خەۋەرنى «خەۋىرىم» دەپ تۇرۇپ زەبەر ئوقۇتىدۇ. مەسىلەن:

مُحَمَّدٌ جَالِسٌ ـــ كَانَ مُحَمَّدٌ جَالِسًا

(مۇھەممەد ئولتۇردى) (مۇھەممەد ئولتۇرغان ئىدى)

دېگەنگە ئوخشاش.

2- مەزمۇن: ئاخىرى سۈكۈنلۈق «م» بولغان سۆزلەر توغرىسىدا

بۇنداق سۆزلەرگە «ال»لىق ئىسىملارنى ئۇلاپ ئوقۇماقچى بولساق، «م»غا پەش ھەرىكەت بېرىپ ئوقۇلىدۇ. مەسىلەن:

أَقَرَأْتُمْ اَلْقُرْآنَ ـــ أَقَرَأْتُمُ الْقُرْآنَ (قۇرئان ئوقۇدۇڭلارمۇ)

أَرَأَيْتُمْ اَلْمُدَرِّسَ ـــ أَرَأَيْتُمُ الْمُدَرِّسَ (ئوقۇتقۇچىنى كۆردۈڭلارمۇ)

دېگەنگە ئوخشاش.

3- مەزمۇن: سۆكۈنلۈق «و» قوشۇش توغرىسدا

II شەخس ئەرلەك كۆپلۈك ئۆتكەن زامان پېئىلغا III شەخس ئۇلانما كىشىلىك ئالماشلىرى ئۇلانسا، پېئىل بىلەن ئالماشنىڭ ئوتتۇرىسغا ئالدى پەش ئوقۇلغۇچى سۆكۈنلۈق «و»نى قوشىمىز. مەسىلەن:

أَرَأَيْتُمُوْهُ (ئۇنى كۆردۇڭلارمۇ) أَرَأَيْتُمُوْهُمْ (ئۇلارنى كۆردۇڭلارمۇ)

دېگەنگە ئوخشاش.

4- مەزمۇن: ئۈچتىن 10غىچە بولغان سانلارنى ئاددىي كەسىر تەرىقىسدە پارچە سانغا ئايلاندۇرۇش توغرىسدا

ئۈچتىن 10غىچە بولغان سانلار «فُعْلٌ» ۋە «فُعُلٌ» ۋەزنىدە ئاددىي كەسىر تەرىقىسىدىكى پارچە سانغا ئايلاندۇرۇلىدۇ. مەسىلەن:

ثُلْثٌ ياكى ثُلُثٌ (3/1) رُبْعٌ ياكى رُبُعٌ (4/1)

خُمْسٌ ياكى خُمُسٌ (5/1) سُدْسٌ ياكى سُدُسٌ (6/1)

دېگەنگە ئوخشاش.

تمارين

1ـأ جِبْ عن الأسئلة الآتية: (تۆۋەندىكى سۇئاللارغا جاۋاب بېرىڭ)

(1) أين ذهب الأبناء بعد الدرس؟
(2) ماذا قرأوا في المكتبة؟
(3) من أي إذاعة سمعوا الأخبار؟
(4) من الذي أخذ الكتاب؟
(5) من الذي أخذ المجلّة؟
(6) أين ذهبت البنات؟
(7) كم دقيقة جلسن عند المديرة؟
(8) أين بيت المديرة؟
(9) أين وضعت سعاد المكنسة؟

2ـضع هذه العلامة (✔) أمام الجمل الصحيحة، وهذه العلامة (✖) أمام الجمل التي ليست صحيحة (توغرا بولغان جۈملىنىڭ ئالدىدا بۇ(✔) بەلگىنى، توغرا بولمىغان جۈملىنىڭ ئالدىدا بۇ(✖)بەلگىنى قويۇڭ)

(1) لعب الأبناء كرة القدم في الأسبوع الماضي.
(2) دخل بلالٌ المستشفى قبل ثلاثة أيام.

(3)سمع الأبناءُ الأخبار من إذاعة القاهرة وإذاعة الرياض وإذاعة لندن.
(4)الكتاب غِلافُه أصفر.
(5)بيت المديرة بين المسجد والمدرسة.
(6)الأم وجدت المكنسة.

3ـأجب عن الأسئلة الآتية (هذه الأسئلة ليست مبنيّة على الدرس ا لسادس)

(تۆۋەندىكى سۇئاللارغا جاۋاب بىرىلىڭ، بۇ سۇئاللار يەتتىنجى دەرسكىلا مۇناسىۋەتلىك ئەمەس)
(1)متى خرجتم من الفصل؟
(2)أين ذهبتم بعد الدرس؟
(3)من أي إذاعة سمعتم الأخبار؟
(4)أكرة القدم لعبتم أم كرة السلة؟

4ـأنث الفاعل في كل من الجمل الآتية(تۆۋەندىكى جۈملىلەردە پېئىل ئىگىسىنى ئاياللىق كەلتۈرۈڭ)

<u>أشربتم</u> القهوة يا إخوان؟	<u>أشربتُنَّ</u> القهوة يا أخوات؟
أقرأتم هذه المجلّة يا رجال؟	.................................؟
أفهمتم الدرس الجديد يا أبنائي؟	.................................؟
متى خرجتم من المدرسة يا أولاد؟	.................................؟
أسمعتم اللذان يا إخوان؟	.................................؟
أرأيتم المدرس الجديد يا إخوان؟	.................................؟

5 ـأمام كل جملة فيما يلي صيغتان للفعل. اختر الصيغة الصحيحة وأكمل بها الجملة (تۆۋەندىكى ھەربىر جۈملىنىڭ ئالدىدا پېئىلنىڭ ئىككى خىل شەكلى بار. سىز پېئىلنىڭ توغراشەكلىنى تاللاپ ئۇنىڭ بىلەن بوش ئورۇننى تولدۇرۇڭ)

(1)أ........القرآن اليوم يا أبنائي؟	(قرأتم/ قرأتنّ)
(2)متى........من مكة يا إخواني؟	(رجعتم/ رجعتنّ)
(3)أ........وجوهكنّ بالصابون؟	(غسلتم/ غسلتنّ)
(4)من أيّ إذاعة...... الأخبار يا بناتي؟	(سمعتم/ سمعتنّ)
(5)من أيّ باب.....المسجد يا إخواني؟	(دخلتم/ دخلتنّ)
(6)لِمَ...............النوافذ يا بناتي؟	(فتحتم/ فتحتنّ)

6 ـتأمل الأمثلة، ثم أدخل (كَانَ) على الجمل الآتية(مىساللارنى مۇلاھىزە قىلىڭ ئاندىن تۆۋەندىكى جۈملىلەرگە (كَانَ) نى كىرگۈزۈڭ)

(1)المدرس في الفصل.	كَانَ المدرسُ في الفصل قبلَ خمسِ دقائِقَ.
(2)الطلابُ في المكتبة.	ان الطلابُ في المكتبة قبلَ نِصفِ ساعةٍ.
(3)أمي في المطبخ.	كَانَتْ أمي في المطبخ قبلَ قليلٍ.
(1)المدير في غرفته.	.......................قبل ساعة.
(2)الوزير في لندن.	.......................قبل أسبوع.
(3)أخي في مكة.	.......................قبلَ أربعةِ أيام.
(4)الأطباءُ في المستشفى.	.......................قبلَ ثُلُثِ ساعةٍ.
(5)الطالبات في المكتبة.	.......................قبلَ قليلٍ.

7 ـ تأمل الأمثلة، ثم اقرأ الجمل الآتية مع ضبط الميم والحروف الساكنة الأخرى

(مسالالارنى مۇلاھىزە قىلىك ئاندىن مىم ۋە باشقا ساكىنلىق ھەربىلەرگە تاۋۇش بەلگىسىنى قويۇپ تۆۋەندىكى جۈملىلەرنى ئوقۇڭ)

(1)أقرأتمْ هذا الكتاب؟ — أقرأتمْ الْقرآن؟ ـ أقرأتمُ الْقرآن؟

(2)أرأيتمْ حامدا؟ — أرأيتمْ الْمدرسَ؟ ـ أرأيتمُ الْمدرس؟

(3)ألكُمْ هذا البيت؟ — ألكمْ الْبيت؟ ـ ألكمُ الْبيت؟

(4)خرجتْ آمنة. — خرجتْ الْبنت ـ خرجَتِ الْبنت.

(5)من هذا الولد؟ — مَنْ الولد؟ ـ مَنِ الولد؟

(ـْ + الْـ = ـِ + الـ ... مْ + الْـ = ... مُ + الـ)

(1)أكلتم الموز. (2)جلستم في الفصل.

(3)دخلتم المسجد. (4)فهمتم الدرس.

(5)فهمتم درس الفقه. (6)سمعتم الأذان.

(7)ماذا أكلتم؟ (8)ألكم هذه السيارة؟

(9)ألكم الكتب؟ (10)منْ هذا الرجل؟

(11)مَن الفتى؟ (12)كتبت الطالبة الدرس.

(13) أين المديرة؟ خرجت الآن.

8 ـ تأمل ما يلي: (تۆۋەندىكىلەرنى مۇلاھىزە قىلىڭ)

ضرَبَ + هُـ = ضرَبَهُ.

ضَرَبَتْ + هُـ = ضَرَبَتْهُ.

ضَرَبْتَ + هـ = ضَرَبْتَهُ.

ضَرَبْتِ + هـ = ضَرَبْتِهِ.

ضَرَبْتُ + هـ = ضَرَبْتُهُ.

ضَرَ بْتُمْ + هـ = ضَرَبْتُمْ + و + هـ = ضَرَبْتُمُوْهُ.

(1)أين الطالب الجديد؟ أرأيتموه؟ (2)أين الحَيَّة؟ أقتلتموها؟

(3)هذا درس سهل. أفهمتموه؟ (4)أين المدرسون؟ أرأيتموهم؟

اقرأ الجمل الآتية مع الضمائر المذكورة أمامها(تۆۋەندىكى جۈملىلەرنى ئۇنىڭ ئالدىدا سۆزلەنگەن ئالماشلار بىلەن قوشۇپ ئوقۇڭ)

(1)رأيتم + هُمْ = ... (2)فهمتم + ها= ....

(3)غسلتِ + هـ= .... (4)وَجَدَتْ+ هُـ= ....

(5)قتلتم + ها= .... (6)سمعتم+ هُـ.................. =

9 ـ أدخل (ال) التعريف على الكلمات التي تحتها خط عند اللزوم.(ئاستى سىزىلغان سۆزلەرگە ئىنىقسىز ئىسمنى ئىنىقلىققا ئايلاندۇرىدىغان ئەلىف ـ لامنى (ال) كىرگۈزۈڭ)

ـ اقرأ المثالين الآتيين:(تۆۋەندىكى ئىككى مىسالنى ئوقۇڭ)

أ ـ عندي كتاب ذو غلافٍ أحْمَرَ.

ب ـ أين الكتاب ذُو الغلاف الأحمر؟

(1)لِمَنْ ذاك البيتُ ذُو بابٍ أخْضرَ؟

(2)من ذلك الفتى ذو نَظَّارةٍ صغيرة؟

(3)ذلك الرجل ذُو حقيبةٍ جَميلةٍ طبيب مشهور.

(4)من ذلك الولد ذو قميصٍ أحمرَ؟

(5)ذلك الفتى ذو شعرٍ طويلٍ طالبٌ جديدٌ.

(6)لمن الدفترُ ذو غلافٍ جميلٍ؟

(7)ذلك الرجل ذو نظّارةٍ مديرنا.

(8)ذلك الرجل ذو قامةٍ طويلةٍ هو مؤذّن مسجدِنا.

(9)نزل من السيارة شاب ذو ثيابٍ نظيفةٍ.

(10)المجلّةُ ذاتُ صُوَرٍ مُلَوَّنَةٌ.

(11)هذه الدَّراجة ذاتُ عَجَلٍ ثلاثٍ لِابني الصغير.

(12)تلك المساجدُ ذات منائِرِ عاليةٍ جميلةٌ جِداً.

10ـ اقرأ الأمثلة، ثم كون جلاً مثلها مستعملاً الكلمات التي بين القوسين: (مسساللارنى ئوقۇڭ ئاندىن ئىككى تىرناق ئارىسىدىكى سۆزلەرنى قوللىنىپ ئۇنىڭغا ئوخشاش جۈمللەرنى شەكىللەندۈرۈڭ)

(1)أكرةَ القدمِ لعبتم أم كرةَ السلّةِ؟

(2)أمحمداً رأيت أم حامداً؟

(3)أكتابَ الفقهِ أخذتِ أم كتابَ السيرةِ؟

(1)...................................(ضربت/ عباس /محمود)

(2) ....(شربت/ عصير البرتقال/ عصير العنب)

(3) ....(رأيتم/ سيارة المدير/ سيارة المدرس)

(4) .... (قرأتنّ/ هذه المجلة /تلك)

(5) ....(أخذت/ مفتاح البيت/ مفتاح السيارة)

11 ـ تعلّم الكلمات الآتية (تۆۋەندىكى سۆزلەرنى ئۆگىنىۋېلىڭ)

نِصْفٌ ـ 1/2	ثُلُثٌ1/3	رُبُعٌ1/4
خُمُسٌ1/5	سُدُسٌ1/6	سُبُعٌ1/7
ثُمُنٌ1/8	تُسُعٌ1/9	عُشُرٌ1/10

12ـ كوّن جملا مستعملا الكلمات الآتية: (تۆۋەندىكى سۆزلەرنى قوللىنىپ جۈمللەرنى شەكىللەندۈرۈڭ)

دَخَلَ ـ بَحَثَ عَنْ ـ الأسبوع الماضِيْ ـ البارحَةَ ـ زيارةٌ ـ ذُوْ ـ نِصْفٌ.

الكلمات الجديدة

مِكْنَسَةٌ (ج مَكانِسُ)ـسۈپۈرگە	سُلَّمٌ (ج سَلالِمُ)ـشوتا	مَنارةٌ (ج مَنائِرُ) ـمۇنار
نَظّارَةٌ (ج نَظّاراتٌ)ـكۆزئەينەك	عَجَلَةٌ (ج عَجَلٌ)ـچاق	لِحْيَةٌ (لُحىً)ـساقال
صُوْرَة (صُوَرٌ)ـسۈرەت	إذاعَة (ج إذاعاتٌ)ـرادىئو	عَالٍ(مؤنث/عالِيَةٌ)ـقىممەت
صَابُونٌ ـسوپۇن	البَارِحَةَ ـئاخشام	مُلَوَّنٌ ـرەڭلىك
عَصِيْرٌ ـسىقىلغان سۇ	بُرْتُقَالٌ ـئاپلىسىن	صَبَاحٌ ـئەتىگەن
كُرَةُ القَدَمِ ـپۇتپۇل	كُرَةُ السَلَّهِ ـۋاستكبۇل	نِصْفٌ ـ يېرىمى
مَشَى ـ پىيادە ماڭدى	أَخَذَ ـئالدى	وَضعَ ـقويدى
وَجَدَ ـتاپتى	بَحَثَ عَنْ ـئىزدىدى.	

(8)الدَرْسُ الثامِنُ

		المُفْرَدُ	الجَمْعُ
الغائب	المذكر	حامدٌ ذَهَبَ	حامدٌ وهاشمٌ وعليٌّ ذَهَبُوْا
	المؤنث	آمنةُ ذَهَبَتْ	آمنةُ وزينبُ ومريمُ ذَهَبْنَ
المخاطب	المذكّر	أنتَ ذَهَبْتَ	أنتُمْ ذَهَبْتُمْ
	المؤنث	أنتِ ذَهَبْتِ	أنتنَّ ذَهَبْتُنَّ
المتكلم	المذكر والمؤنث	أنا ذَهَبْتُ	نحن ذهبنا

بۇ دەرستىكى گراممانىكىلىق قائىدىلەر:

1 -مەزمۇن: پېئىل توغرىسىدا

پېئىل ئىش-ھەرىكەتنىڭ مەلۇم زاماندا بولغانلىقىنى، ياكى بولۇۋاتقانلىقى، ياكى بولىدىغانلىقىنى ئۇقتۇرىدۇ. شۇڭا، ئۇ زامان ئېتىبارى بىلەن ئۆتكەن زامان پېئىلى (فعل ماض)، كەلگۈسى زامان پېئىلى (فعل مضارع) ۋە بۇيرۇق پېئىل (فعل أمر) دەپ ئۈچكە بۆلىنىدۇ:

ذَهَبَ يَذْهَبُ إِذْهِبْ

دېگەنگە ئوخشاش.

ئۆتكەن زامان پېئىلى ـــ ئىش-ھەرىكەتنىڭ نۆۋەتتىكى ۋاقىتتىن بۇرۇن يۈز بېرىپ بولغانلىقىنى ئۇقتۇرىدىغان پېئىلدىن ئىبارەت. مەسىلەن:

ذَهَبَ حَامِدٌ (ھامىد كەتتى) ذَهَبَتْ آمِنَةُ (ئامىنە كەتتى)

دېگەنگە ئوخشاش.

كەلگۈسى زامان پېئىلى ـــ ئىش-ھەرىكەتنىڭ بولۇۋاتقانلىقىنى ياكى بۇنىڭدىن كېيىن بولىدىغانلىقىنى ئۇقتۇرىدىغان پېئىلدىن ئىبارەت. مەسىلەن:

يَذْهَبُ حَامِدٌ (ھامىد بارىدۇ)

تَذْهَبُ آمِنَةُ (ئامىنە بارىدۇ)

بۇيرۇق پېئىل ـــ مەلۇم ئىش-ھەرىكەت توغرىسىدىكى بۇيرۇقنى ئىپادىلەيدىغان پېئىلدىن ئىبارەت. مەسىلەن:

إِذْهَبْ يَا هَاشِمُ (ئى ھاشىم! كەت)

دېگەنگە ئوخشاش.

ئۆتكەن زامان پېئىلدىكى پېئىل ئىگىسى تۆۋەندىكىچە:

ذهب : ئۈچىنچى شەخس ئەرلىك بىرلىك (هو) دېگەن يوشۇرۇن ئالماش ئۇنىڭ پائىلى .

ذهبا : ئۈچىنچى شەخس ئەرلىك ئىككىلىك (ا) پائىلى .

ذهبوا : ئۈچىنچى شەخس ئەرلىك كۆپلۈك (و) پائىلى .

ذهبت : ئۈچىنچى شەخس ئاياللىق بىرلىك (هي) دېگەن يوشۇرۇن ئالماش ئۇنىڭ پائىلى .

ذهبتا : ئۈچىنچى شەخس ئاياللىق ئىككىلىك (ا) پائىلى .

ذهبن : ئۈچىنچى شەخس ئاياللىق كۆپلۈك (ن) پائىلى .

ذهبتَ :ئىككىنچى شەخس ئەرلىك بىرلىك (تَ) پائىلى .

ذهبتما :ئىككىنچى شەخس ئەرلىك ئىككىلىك (ا) پائىلى .

ذهبتم : ئىككىنچى شەخس ئەرلىك كۆپلۈك (تُ) پائىلى (م) كۆپلۈكنىڭ بەلگىسى .

ذهبتِ : ئىككىنچى شەخس ئاياللىق بىرلىك (تِ) پائىلى .

ذهبتما : ئىككىنچى شەخس ئاياللىق ئىككىلىك(ا) پائىلى .

ذهبتن : ئىككىنچى شەخس ئاياللىق كۆپلۈك (تُ) پائىلى ، (ن) ئاياللىق كۆپلۈكنىڭ بەلگىسى .

ذهبتُ : بىرىنچى شەخس بىرلىك (تُ) پائىلى .

ذهبنا : بىرىنچى شەخس كۆپلۈك (نا) پائىلى .

2- مەزمۇن: باش كېلىشنىڭ ئۇلانما كىشىلىك ئالماشلىرى توغرىسىدا

«ذَهَبْتُ»، «ذَهَبْتَ»، «ذَهَبْتِ»، «ذَهَبْتُمْ»، «ذَهَبْتُنَّ» ... لاردىكى ـــ «ت»، «ذَهَبُوْا»دىكى ـــ «و»، «ذَهَبْنَ»دىكى ـــ «ن» ۋە «ذَهَبْنَا»دىكى ـــ «نَا» قاتارلىقلار باش كېلىشنىڭ ئۇلانما كىشىلىك ئالماشلىرى بولۇپ، بۇلار ئاساسلىقى پېئىللارغا ئۇلىنىپ كېلىپ شۇ پېئىلنىڭ پائىلى بولىدۇ.

تمارين

1ـ أكمل الجمل الآتية بوضع الفعل (ذهب) في الفراغ بعد إسناده إلى الضمير المناسب:((ذهب) دىگەن پىئىلنى مۇناسىپ ئالماشقا قوشقاندىن كېيىن بوش ئورۇنلاردا قويۇپ تۆۋەندىكى جۈملىلەرنى تولۇقلاڭ)

(1)أين الطلاب الجدد؟.......... إلى المدير.

(2)نحن .... إلى الملعب.

(3)أين .... بعد الدرس يا إخواني؟

(4)أ.........إلى السوق اليوم يا أبي؟

(5)أناما..........إلى المكتبة اليوم.

(6)أمي..........إلى المستشفى.

(7)أ............لزيارة خالتكن يا بناتي؟

(8) ....أخي إلى المطار.

(9)أخواتي............إلى الكلية.

(10)أ..........إلى المدرسة يا عائشة؟

2ـأكمل الجمل الآتية بوضع فعل ماضٍ مناسب في كل من الأماكن الخالية: (بوش ئورۇنلاردا مۇناسىپ ئۆتكەن زامان پىئىلنى قويۇپ تۆۋەندىكى جۈملىلەرنى تولۇقلاڭ)

(1)أ...........الأذان يا محمد؟

(2)نحن............ كرة السلة اليوم.

(3)أ............ قمصاني ومناديلي يا أمي؟

(4) ....المدرس الدرس على السبورة.

(5)أنا..............باب الفصل، وحامد وهشام وبلال النوافذ.
(6)أ...........الدرس الجديد جيداً يا بنات؟
(7)زميلاتي............من الفصل بعد الدرس.
(8)أ...........القرآن بعد صلاة الفجر يا أبنائي؟

(9)أخي............سورة الرحمن.

(10)أنا............عن قلمي ولكني ما وجدته.

(11)من............هذه الحية؟

(12)أ............القهوة يا مريم؟

(13)زملائي............الموز وأنا............العنب.

(14) ....فاطمة بنتها بالعصا.

3 ـ تأمل ما يلي: (تۆۋەندىكىلەرنى مۇلاھىزە قىلىڭ)

ذَهَبَ (ذهب = فعل + ضَميرٌ مُسْتَتِرٌ = فاعل)

ذَهَبُوا (ذ هب = فعل + وْ= فاعل)

ذَهَبَتْ (ذهب = فعل + تْ = علامة التأنيث + ضمير مُسْتَتر = فاعل)

ذَهَبْنَ (ذ هب = فعل + نَ = فاعل)

ذَهَبْتَ (ذ هب = فعل + تَ = فاعل)

ذَهَبْتُمْ (ذهب = فعل + تُ = فاعل + مْ = علامةُ الجَمْع)

ذ هَبْتِ (ذ هب = فعل + تِ = فاعل)

ذَهَبْتُنَّ (ذهب = فعل + تُ = فاعل + نَّ = علامةُ الجَمْع)

ذَهَبْتُ (ذ هب = فعل + تُ = فاعل)

ذَهَبْنَا (ذهب = فعل + نَا = فاعل)

4ـ عينّ الفاعل فيما يلي: (تۆۋەندىكىلەر ئىچىدە پېئىل ئىگىسىنى ئايرىڭ)

خَرَجْتُ ـ جَلَسْنَا ـ سَمِعْتِ ـ شَرِبْتُنَّ ـ دَخَلُوا ـ حَفِظْنَ ـ أَكَلْتُمْ ـ فَتَحَ ـ فَهِمْتُنَّ ـ كَتَبْتَ ـ غَسَلَتْ ـ لَعِبُوا ـ دَخَلَ ـ ضَرَبَتْ.

5ـ مِنَ الضَمائِر المُتَّصِلَةِ: (ئۇلارنىڭ كىشىلىك ئالماشلار تۆۋەندىكىچە)

التاء كما في: ذهبتَ .ذهبتِ .ذهبتُ .ذهبتُم. ذهبتنَّ.

الواو كما في: ذهبُوا.

النون كما في: ذَهَبْنَ.

نا كما في: ذَهَبْنَا.

6ـ تأمل ما يلي: (تۆۋەندىكىلەرنى مۇلاھىزە قىلىڭ)

(1)أين حامدٌ؟ خَرَجَ (خرج = فعل. الفاعلُ ضميرٌ مستترٌ)

(2)أين آمنةُ؟ خَرَجَتْ (خرج = فعل+ تْ = علامة التأنيث. الفاعل ضمير مستتر)

(9)الدَرْسُ التَاسِعُ

دخل المدرس الفصل ووجد فيه خمسة عشر طالبا فقط.

ئوقۇتقۇچى سىنىپقا كىردى ھەمدە پەقەت ئون بەش ئوقۇغۇچىنىڭلا بارلىقىنى ھىس قىلدى .

فقال لهم :أين الطلاب الجدد الخمسة اللذين جاؤا أمس ؟

شۇنىڭ بىلەن ئۇلارغا مۇنداق دېدى : تۈنۈگۈن كەلگەن بەش يېڭى ئوقۇغۇچى قەيەردە ؟

قال عبد الله :حضروا اليوم وخرجوا قبل قليل .أظن أنهم ذهبوا إلي المدير .

ئابدۇللاھ مۇنداق دېدى : ئۇلار بۈگۈن كەلگەن بىرئاز ئىلگىرى چىقىپ كەتتى ، مەن ئۇلارنى مۇدىر قېشىغا كەتتى دەپ ئويلايمەن.

رجع الطلاب الخمسة بعد قليل .

بەش ئوقۇغۇچى بىر ئازدىن كېيىن قايتىپ كەلدى ،

قال لهم المدرس : أإلي المدير ذهبتم ياأبنائي ؟

ئوقۇتقۇچى ئۇلارغا مۇنداق دېدى : ئى باللىرىم! مۇدىر قېشىغا باردىڭلارمۇ ؟

قالوا : نعم . ذهبنا إليه لِأننا ما وجدنا أسمائنا في القائمة .

ئۇلار دېدى : ھەئە، مۇدىر قېشىغا باردۇق ،چۈنكى، بىز ئىسىملىرىمىز نى تىزىملىكتىن تاپالمىدۇق .

جلس المدرس وقال : أقرأتم درس الأمس ياأبنائي ؟

ئوقۇتقۇچى ئولتۇرۇپ مۇنداق دېدى : ئى باللىرىم! تۈنۈگۈنكى دەرسلەرنى ئوقۇدۇڭلارمۇ ؟

قال الطلاب : نعم . قرأناه وكتبناه وحفظناه .

ئوقۇغۇچىلار دېدى : ھەئە ، بىز دەرسلەرنى ئوقۇدۇق , يازدۇق ۋە يادلىدۇق .

قال المدرس : أفهمتموه؟

ئوقۇتقۇچى دىدى : دەرسلەرنى چۈشەندىڭلارمۇ؟

قالوا : نعم . فهمناه جيدا . ماأسهل هذ الدرس !

ئوقۇغۇچىلار دىدى : ھەئە، بىز دەرسلەرنى ياخشى چۈشەندۇق . بۇ دەرسلەر نىمە دىگەن ئاسان ھە!

قال عبد الرحمن : أنا مافهمت فيه ثلاث كلمات .

ئابدۇراھمان دىدى : مەن ئۇ دەرستە ئۈچ سۆزنى چۈشۈنەلمىدىم .

قال المدرس : ماهي ؟

ئوقۇتقۇچى دىدى : ئۇ قايسىلار ؟

فال عبد الرحمن : قرأنا في الدرس هذه الجملة : (عاد جدي من الخرطوم) فما معنى هذه الكلمات الثلاث ؟

ئابدۇراھمان دىدى : بىز دەرستە بۇ جۈملىنى ئوقۇدۇق (عاد جدي من الخرطوم) مۇشۇ ئۈچ سۆزنىڭ مەنىسى نىمە ؟

قال المدرس : (عاد) معناها (رجع) و(الجد) معناه (أبو الأب أو أبو الأم) و (الخرطوم) (عاصمة السودان) . أفهمت ؟

ئوقۇتقۇچى مۇنداق دىدى: (عاد) نىڭ مەنىسى (رجع) قايتتى. (والجد) نىڭ مەنىسى بۇۋا (ئانا تەرەپ ياكى دادا تەرەپ) . (والخرطوم) دىگەن سۇداننىڭ پايتەختى . چۈشەندىڭمۇ ؟

قال عبد الرحمن : الآن فهمت .

ئابدۇراھمان دىدى :ئەمدى چۈشەندىم .

ثم فتح المدرس كتابه وقرأ درسا جديدا : (خلق الله الشمس والقمر والنجوم والأرض والبحار , وخلق كل شيء. وخلق الإنسان من طين .....). ثم قام وكتب هذا الدرس على السبورة .

ئوقۇتقۇچى كىتابىنى ئېچىپ يېڭى دەرس ئوقۇدى : (ئاللاھ قۇياش ، ئاي ، يۇلتۇزلار ، زىمىن ، ۋە دېڭىزلارنى ياراتتى , ھەممە نەرسىنى ياراتتى ، ئىنسانى لايدىن ياراتتى ....) ئاندىن كىيىن ئۇ ئورنىدىن تۇرۇپ مۇشۇ دەرسنى دوسكىغا يازدى .

رفع محمد يده وقال : ما معنى (الطين) ياأستاذ ؟

مۇھەممەت قولىنى كۆتۈرۈپ مۇنداق دىدى : ئى ئۇستاز (الطين)نىڭ مەنىسى نىمە ؟

قال المدرس : الطين معناه (التراب المختلط بالماء) .

ئوقۇتقۇچى دىدى : (الطين) نىڭ مەنىسى سۇ ئارلاشقان توپا يەنى لاي دىگەن بۇلىدۇ .

ورفع فيصل يده .

فەيسەل قولىنى كۆتۈردى ،

فقال له المدرس : أعندك سؤال يا فيصل ؟

شۇنىڭ بىلەن ئوقۇتقۇچى ئۇنىڭغا دىدى: ئى فەيسەل سۇئالىڭ بارمۇ ؟

قال فيصل : نعم عندي سؤال .

فەيسەل دىدى : ھەئە بىر سۇئالىم بار .

آلبحار جمع البحر ؟

(البحار) دىگەن (البحر) نىڭ كۆپلۈكىمۇ ؟

قال المدرس : نعم . هو كذالك.

ئوقۇتقۇچى دىدى : ھەئە، ئۇ ئاشۇنداق .

قام الحسن وقال : ما جمع (السماء) ياأستاذ ؟

ھەسەن تۇرۇپ مۇنداق دىدى: ئى ئۇستاز (السماء) نىڭ كۆپلىكى نىمە ؟

قال المدرس : جمعها (سموَات).

ئوقۇتقۇچى مۇنداق دىدى : ئۇنىڭ كۆپلۈكى (سموَات).

ثم سأل الطلاب عدة أسئلة .

شۇنىڭدىن كىيىن ئوقۇتقۇچى ئوقۇغۇچىلاردىن بىر نەچچە سۇئاللارنى سورىدى .

المدرس : من خللقك يا إبراهيم ؟

ئوقۇتقۇچى : ئى ئىبراھىم! سىنى كىم ياراتتى ؟

إبراهيم : خلقني الله .

ئىبراھىم : مېنى ئاللاھ ياراتتى .

المدرس : من خلقكم يا أبنائي ؟

ئوقۇتقۇچى : ئى باللىرىم! سىلەرنى كىم ياراتتى ؟

الجميع : خلقنا الله .

ھەممىسى دېدى: بىزنى ئاللاھ ياراتتى .

المدرس : من خلقك يا عباس؟

ئوقۇتقۇچى : ئى ئابباس! سىنى كىم ياراتتى ؟

عباس: خلقني الله .

ئابباس : مىنى ئاللاھ ياراتتى .

المدرس : من خلق الشمس يا عبد الله؟

ئوقۇتقۇچى : ئى ئابدۇللاھ! قۇياشنى كىم ياراتتى ؟

عبدالله : خلقها الله .

ئابدۇللاھ : قۇياشنى ئاللاھ ياراتتى .

المدرس : ومن خلق القمر يا عبد الرحمن ؟

ئوقۇتقۇچى :ئى ئابدۇراھمان! ئاينى كىم ياراتتى ؟

عبد الرحمن : خلقه الله .

ئابدۇراھمان : ئاينى ئاللاھ ياراتتى .

المدرس : ومن خلق النجوم يا أحمد ؟

ئوقۇتقۇچى : ئى ئەھمەد! يۇلتۇزلارنى كىم ياراتتى ؟

أحمد : خلقها الله ؟

ئەھمەد : يۇلتۇزلارنى ئاللاھ ياراتتى .

يعقوب : ياأستاذ ، عندي سؤال ليست له علاقة بالدرس .

ياقۇپ : ئى ئۇستاز ! مېنىڭ دەرسكە مۇناسىۋىتى يوق بىر سۇئالىم بار .

المدرس : ما هو ؟

ئوقۇتقۇچى : ئۇ سۇئالىڭ قانداق سۇئال ؟

يعقوب : قرأت في كتاب أن النجوم أبعد من الشمس .أصحيح هذا ؟

ياقۇپ : مەن كىتاپتا يۇلتۇزلار قۇياشتىنمۇ يىراقراق دەپ ئوقۇدۇم . بۇ توغرىمۇ ؟

المدرس : نعم . هذا صحيح ....مم خلق الله الإنسان يا عثمان ؟

ئوقۇتقۇچى : ھەئە ، بۇ توغرا .... ئى ئوسمان! ئاللاھ ئىنسانني نىمىدىن ياراتتى ؟

عثمان : خلق الله الإنسان من طين .

ئوسمان : ئاللاھ ئىنسانني لايدىن ياراتتى .

المدرس : أحسنت يا عثمان !....ومم خلق الله الجآن يا أبا بكر؟

ئوقۇتقۇچى : ئى ئوسمان! ياخشى جاۋاپ بەردىڭ !......ئى ئابا بەكرى! ئاللاھ جىنلارنى نىمىدىن ياراتتى .

أبو بكر : خلق الله الجآن من نار .

ئەبۇ بەكر : ئاللاھ جىنلارنى ئوتتىن ياراتتى .

المدرس :كيف عرفت ذالك يا أبا بكر ؟

ئوقۇتقۇچى : ئى ئابا بەكرى! ئاشۇنى قانداق بىلدىڭ ؟

أبو بكر : عرفت ذالك من القرآن الكريم .

ئەبۇ بەكر : مەن ئاشۇنى قۇرئاندىن بىلدىم .

فجاء في سورة الأعراف أن إبليس قال لله : (أنا خير منه ، خلقتني من نار وخلقته من طين).

چۈنكى، سۈرە (الأعراف) دا ئىبلىسنىڭ ئاللاھقا مۇنداق دېگەنلىكى كەلدى: (مەن ئىنساندىن ياخشى ،سەن مېنى ئوتتىن ياراتتىڭ ,ئىنسانني لايدىن ياراتتىڭ,)

المدرس : أحسنت يا أبا بكر ...كم سماء خلق الله يا عبد الله ؟

ئوقۇتقۇچى : ئى ئابا بەكرى! ياخشى جاۋاپ بەردىڭ ....ئى ئابدۇللاھ! ئاللاھ قانچە ئاسمانىنى ياراتتى .

عبد الله : خلق الله سبع سموات .

ئابدۇللاھ : ئاللاھ يەتتە ئاسمانىنى ياراتتى .

المدرس : وفى كم يوم خلق الله السموات والأرض يا عبد الرحمن؟

ئوقۇتقۇچى: ئى ئابدۇراھمان! ئاللاھ ئاسمان زېمىننى قانچە كۈندە ياراتتى ؟

عبد الرحمن :خلق الله السموات والأرض فى ستة أيام .

ئابدۇراھمان :ئاللاھ ئاسمان زېمىننى ئالتە كۈندە ياراتتى .

المدرس : هذا صحيح .قال الله تعالى فى كثير من الآيات إنه خلق سبع سموات .

ئوقۇتقۇچى : بۇ توغرا . ئاللاھ نۇرغۇن ئايەتلەردە يەتتە ئاسمانىنى ياراتقانلىقىنى ئېيتتى .

فقال فى سورة الطلاق : (الله الذى خلق سبع سموات) وكذالك قال فى كثير من الآيات إنه خلق السموات والأرض فى أيام .

ئاللاھ سۈرە (الطلاق) دا مۇنداق دىدى (ئاللاھ يەتتە ئاسمانىنى ياراتتى) شۇنىڭدەك، نۇرغۇن ئايەتلەردە الله ئاسمان زېممىنى ئالتە كۈندە ياراتقانلىقىنى ئىيتتى.

فقال فى سورة الحديد (هو الذى خلق السموات والأرض فى ستة أيام)

ئاللاھ سۈرە (الحديد) دە مۇنداق دىدى (ئاللاھ ئاسمان زېمىننى ئالتە كۈندە ياراتتقان زاتتۇر)

فى هذه اللحظة رن الجرس وخرج المدرس من الفصل .

مۇشۇ ۋاقىتتا قوڭغۇراق چېلىندى. ئوقۇتقۇچى سىنىپتىن چىقىپ كەتتى .

بۇ دەرستىكى گرامماتىكىلىق قائىدىلەر:

1- مەزمۇن: «اَلَّذِيْنَ» توغرىسىدا

بۇ «اَلذَيْ»نىڭ كۆپلۈكىدۇر.

ئاتىلىشى: ئەقىللىقلەر ئۈچۈن ئىشلىتىلىدىغان ئەرلىك كۆپلۈك نىسبىي ئالمىشى.

بۇنىڭ تولۇقلىغۇچىسىمۇ كۆپلۈك كېلىدۇ. مەسىلەن:

أَيْنَ الطُّلاَّبُ الْجُدُدُ الَّذِيْنَ جَاءُوْا أَمْسِ

(تۈنۈگۈن كەلگەن يېڭى ئوقۇغۇچىلار قەيەردە)

دېگەنگە ئوخشاش.

2- مەزمۇن: ئەجەبلەندۈرۈش پېئىلى (فعل التَّعَجُّب) توغرىسىدا

ئەجەبلەندۈرۈش پېئىلى ــــ شەيئىلەردىكى سۈپەتنىڭ كاتتىلىقىنى ياكى ئۈنىڭدىن ھەيران قېلىشنى ئىپادىلەيدىغان پېئىلدىن ئىبارەت.

بۇ پېئىلنىڭ ئىككى خىل ئۆلچىمى بولۇپ، ئۇلار:

1) «أَفْعِلْ بِهِ» ئۆلچىمىدە ياسىلىدۇ (بۇنىڭ تەپسىلاتى 3- قىسىمدا سۆزلىنىدۇ).

2) «مَا أَفْعَلَهُ» ئۆلچىمىدە ياسىلىدۇ. مەسىلەن:

مَا أَسْهَلَ هٰذَا الدَّرْسَ (بۇ دەرس نېمىدېگەن ئاسان)

ئىگە خەۋەر

مَا أَطْوَلَ هٰذَا الرَّجُلَ (بۇ كىشى نېمىدېگەن ئېگىز-ھە)

ئىگە خەۋەر

3- مەزمۇن: «مَعْنًى» توغرىسىدا

بۇ ئاخىرىدا «ى» شەكىللىك ئەلىف بولغان ئىسىم بولۇپ، ئۇنىڭغا III شەخس ئۇلانما كىشىلىك ئالمىشى ئۇلانسا، ئاخىرىدىكى «ى» شەكىللىك ئەلىف ئاشكارا ئەلىف (ا)كە يۆتكىلىدۇ. مەسىلەن:

مَعْنًى ــــ مَعْنَاهَا ــــ مَعْنَاهُ

دېگەنگە ئوخشاش.

4- مەزمۇن: «ال»لىق ئىسىمنىڭ بېشىغا ھەمزە «أ»نى قوشۇش توغرىسىدا

«الـ» (ئەلىف لام)لىق ئىسىمنىڭ بېشىغا سوراق قوشۇمچىسى بولغان «أ» كېلىپ قالسا، «ا» بىلەن «أ» بىرىكتۈرۈلۈپ سوزۇلما خاراكتېرلىك « آ »كە ئۆزگەرتىپ يېزىلىدۇ. مەسىلەن:

أَ + اَلْبِحَارُ جَمْعُ الْبَحْرِ ⟵ آلْبِحَارُ جَمْعُ الْبَحْرِ

(«اَلْبِحَارُ» دېگەن ئىسىم «اَلْبَحْرُ»نىڭ كۆپلۈكىدۇ)

5- مەزمۇن: ھەرىكەت ساقلاش «ن» توغرىسىدا

پېئىلنىڭ ئاخىرىغا I شەخس ئۆلانما كىشىلىك ئالمىشى بولغان «ي» ئۇلانسا، بۇلارنىڭ ئارىسىغا ھەرىكەت ساقلاش «ن»ى دەپ ئاتىلىدىغان بىر «ن» قوشۇلىدۇ. بۇ «ن» پېئىلنى زىر ئوقۇلۇشتىن ساقلاپ قالىدۇ. مەسىلەن:

خَلَقَنِيَ اللهُ (ئاللاھ مېنى ياراتتى)

دېگەنگە ئوخشاش.

6- مەزمۇن: «مَا» توغرىسىدا

سوراق ئالمىشى بولغان «مَا»نىڭ بېشىغا ئاخىرىنى زىر قىلغۇچى قوشۇمچە كىرگۈزۈلسە، ئۇنىڭ ئاخىرىدىكى «ا» چۈشۈپ كېتىدۇ.

مِمَّ عَمَّ بِمَ

مِمَّ خَلَقَ اللهُ الْإِنْسَانَ؟ (ئاللاھ ئىنساننى نېمىدىن ياراتتى؟)

دېگەنگە ئوخشاش.

7- مەزمۇن: ئىزاپەتلىك بىرىككەن ئىسىملار توغرىسىدا

ئەگەر ئىزاپەتلىك بىرىككەن ئىسىمنىڭ ئالدىغا چاقىرىش قوشۇمچىسى «يا» كىرگۈزۈلسە، ئۇنىڭ بىرىنچى بۆلىكى زەبەرلىك ئوقۇلىدۇ. مەسىلەن:

يَا عَبْدَ اللهِ (ئى ئابدۇللاھ) يَا عَبْدَ الرَّحْمٰنِ (ئى ئابدۇرەھمان)

دېگەنگە ئوخشاش.

8- مەزمۇن: ساغلام ئاياللىق كۆپلۈك (جَمْعُ مُؤَنَّثٍ سَالِمٍ) توغرىسىدا

ئەگەر بىر ئىسىمنى ساغلام ئاياللىق كۆپلۈك تەرىقىسىدە كۆپلۈككە ئايلاندۇرماقچى بولساق، ئۇنىڭ ئاخىرىغا «ات» قوشۇلىدۇ. ئەگەر بۇنداق كۆپلۈككە ئايلاندۇرۇلماقچى بولغان ئىسىمنىڭ ئاخىرىدا «ة» بولغان بولسا، ئۇ بۇ جەرياندا چۈشۈپ كېتىدۇ. مەسىلەن:

خَلَقَ اللهُ سَبْعَ سَمٰوَاتٍ (ئاللاھ يەتتە قات ئاسماننى ياراتتى)

طَالِبَةٌ ← طَالِبَاتٌ مُدَرِّسَةٌ ← مُدَرِّسَاتٌ

دېگەنگە ئوخشاش.

ساغلام ئاياللىق كۆپلۈك ئىسىملار زىرلىك ۋە پىشلىك ئوقۇلىدىغان ئورۇندا ئۆز ھالىتىدە ئوقۇلىدۇ، ئەمما زەبەرلىك ئوقۇلىدىغان ئورۇندا زىرلىك ئوقۇلىدۇ، ھەرگىز زەبەرلىك ئوقۇلمايدۇ. مەسىلەن:

جَاءَتِ الطَّالِبَاتُ (قىز ئوقۇغۇچىلار كەلدى)

رَأَيْتُ الطَّالِبَاتِ (مەن قىز ئوقۇغۇچىلارنى كۆردۈم)

هٰذِهِ الْأَقْلَامُ لِلطَّالِبَاتِ (بۇ قەلەم قىز ئوقۇغۇچىلارنىڭ
دېگەنگە ئوخشاش.

تمارين

1ـ أجب عن الأسئلة الآتية:(تۆۋەندىكى سوئاللارغا جاۋاب بېرىڭ)

(1)كم طالبا وجد المدرس في الفصل؟

(2) لِمَ ذهب الطلاب الجدد إلى المدير؟

(3)من خَلَقَنا؟

(4)من خلق القمر؟

(5)من خلق الشمس؟

(6)من خلق النجوم؟

(7)ممّ خلق الله الإنسان؟

(8)ممّ خلق الله الجان؟

(9)كم سماءً خلق الله؟

(10)في كم يوم خلق الله السموات والأرضَ؟

2ـ{أنا خَيْرٌ مِنْهُ خَلَقْتَنِي مِنْ نَارٍ وَخَلَقْتَهُ مِنْ طِين}

(1) من قال هذا؟ (2) ولمن؟ (3) من أيّ سورة هذه الآية؟

3 ـضع هذه العلامة (✔) أمام الجمل الصحيحة، وهذه العلامة (✖) أمام الجمل التي ليست صحيحة (توغرا بولغان جۈملىنىڭ ئالدىدا

بۇ(✔) بەلگىنى، توغرا بولمىغان جۈملىنىڭ ئالدىدا بۇ(✖)بەلگىنى قويۇڭ)

(1)الطلاب الجدد خمسة عشر.

(2)عبد الرحمن ما فهم معنى ثلاث كلمات.

(3)سأل فيصل المدرس: ما جمع السماء؟

(4)كتب المدرس الدرس على السبّورة.

4 ـما معنى الكلمات الآتية؟(تۆۋەندىكى سۆزلەرنىڭ مەنىسى نىمە؟)

(1)الطين............ (2) عاد .... (3) الجد.............

5ـ اقرأ المثال، ثم أكمل ما يلي على غراره: (مسالنى ئوقۇك ئاندىن تۆۋەندىكىلەرنى مسالدىكىگە ئوخشاش تولۇقلاك)
عَاصِمةُ السودانِ الخُرْطُومُ.

(1)........... العراقِ..................

(2)...........المَمْلَكَةِ العَرَبِيَةِ السَّعُودِيَّةِ........

(3) ....اليَمَن.............

(4) ....مِصْرَ...........

6 ـاقرأ الأمثلة، ثم اكتب الجمل الآتية مستعملا (فعل التعجب):(مسالنى ئوقۇك ئاندىن (ئەجەپلەندۈرۈش پىئلى)نى قوللىنىپ تۆۋەندىكى جۈملىلەرنى يېزىڭ)

(1)هذا الرجلُ طَوِيْلٌ. ما أَطْولَ هذا الرَّجُلَ!

(2)هذا البيتُ كَبِيْرٌ. ما أَكْبَرَ هذا البَيْتَ!

(3)هذه السيارةُ جميلةٌ. ما أَجْمَلَ هذه السيارةَ!

(1)هذا الماءُ باردٌ. .... ! (أَبْرَدَ)

(2)النجوم جميلة. .... ! (أجملَ)

(3)هذا القلم رخيص. ....! أ(َرْخَصَ)

(4)اللغةالعربية سهلة ....! (أَسْهَلَ)

(5)النجوم كثيرة ....! (أكثرَ)
(6)اللبن حسن. .... ! (أحسنَ)
(7)هذه السيارة سريعة ....! (أَسْرَعَ)
(8)القمر جميل. ....! (أَجْمَلَ)
(9)هذا القميص وَسِخٌ. ....! (أَوسخَ)
(10)هذا الفصل نظيف ....! (أنظف)

7 ـتأمل الأمثلة، ثم اقرأ الكلمات الآتية واكتبها مع ضبط أواخرها: (مساللارنى ئوقۇك ئاندىن تۆۋەندىكى سۆزلەرنى ئوقۇك، ھەمدە ئۇ سۆزلەرنىڭ ئاخىرىغا تاۋۇش بەلگىسىنى قويۇپ يېزىڭ)

(1) محمدٌ: يا محمدُ حامدٌ : يا حامدُ أستاذٌ : يا أستاذُ.
(2) أختُ حامدٍ : يا أختَ حامدٍ عبدُ اللّهِ: يا عبدَ اللّهِ.

ياعليّ ـ يا عباس ـ يا رجل ـ يا بنت ـيا شيخ ـ يا مريم ـ يا عبد اللّه ـ يا بنت خالد ـيا سائق السيارة ـيا أمّ سعد ـ يا عبد

الرحمن ـ يا ربّ الكعبة ـ يا إمام المسجد ـ يا ابن عباس ـ (أبو بكرٍ: يا أبا بكرٍ).

8ـ تأمل الأمثلة، ثم عين فيما يلي جمع المؤنث السالم واضبط آخره: (مسساللارنى مۇلاھىزە قىلىك ئاندىن تۆۋەندىكىلەر ئىچىدە ساغلام ئاياللىق كۆپلۈك ئىسىملارنى ئايرىك ھەمدە ئۇنىك ئاخىرىغا تاۋۇش بەلگىسىنى قويۇك)

(أ) رأيت سيارةً. رأيتُ سياراتٍ.

(ب) سألت المديرةُ الطالبةَ سألت المديرةُ الطالباتِ.

(جـ) قرأتُ المجلَةَ. قرأتُ المجلاتِ.

(1) خلق اللّه الشمس والقمر والنجوم والبحار والأرض والسموات.

(2)سأل الأب الأبناء والبنات. (3)كتبت هذه الكلمات.

(4)رأيت الأطباء والطبيبات. (5)غسل الولد السيارة.

(6)غسل الولد السيارات. (7)أ أخذت الريالات يا بنيَّ؟

(8)سألت بلالا زملاءه. (9)سألت زينب زميلاتها.

(10)قرأت الكتب والصحف والمجلاّت

(11)رأيت إخوة حامد وأخواته.

(12)قرأنا هذه الصفحات.

9 ـ تأمل المثال، ثم أدخل همزة استفهام على الجمل الآتية: (مسالنى مۇلاھىزە قىلىك ئاندىن تۆۋەندىكى جۈملىلەرگە سوراق قوشۇمچىسى بولغان ھەمزىنى كىرگۈزۈك)

البحارُ جَمْعُ البحرِ. البحار جمع البحر البحار جمعُ البحرِ؟

(أ + إلى ــ آلْ)

(1)الآن خرجتَ. ....؟

(2)اليومَ رَجَعَ أبوك من دِمَشْقَ. ....؟

(3)المدرسُ مريضٌ. ....؟

(4)المديرُ قال هكذا. ....؟

(5)الطالبُ الجديد كسر هذا الكرسيَّ. ....؟

(6)هذا الطالبُ ضَرَبَكَ. ....؟

10ـ تأمل المثال، ثم أجب عن الأسئلة الآتية على غراره: (مسالنى مۇلاھىزە قىلىك ئاندىن تۆۋەندىكى سۇئاللارغا ئۇنىڭغا ئوخشاش جاۋاب بېرىك)

مَنْ خَلَقَكَ؟ خَلَقَنِي اللّهُ.

(1)من ضربك؟ ....

(2)من سَأَلكَ هذا السؤالَ؟ ....

(3)أرآكَ المدرسُ في المسجد؟ ....(رأى/ أنت رأيت)

11 ـ تأمل الكلمة الآتية: (تۆۋەندىكى سۆزنى مۇلاھىزە قىلىك)

مَعْنى ـ مَعْنَاه ـ مَعْنَاها.

12ـ تأمل الكلمات الآتية: (تۆۋەندىكى سۆزلەرنى مۇلاھىزە قىلىك)

(1)مِنْ + مَا ـ مِمَّ؟ مِمَّ خلق اللّه الإنسانَ؟ خَلَقَه من طين.

(2)بِ + مَا ـ بِمَ؟ بِمَ قتلت الحيّة؟ قتلتُها بالحَجَر.

(3)لِ + مَا ـ لِمَ؟ لِمَ خرجتَ من الفصل؟ خرجتُ لأنني مريض.

(4)عَنْ + مَا ـ عَمَّ؟ عَمَّ بحثتَ في المدرسة؟ بحثتُ عن ساعتي.

عَمَّ سألتَ المدرسَ؟ سألته عن الإمتِحان.

13 ـ تأمل المثال، ثم اكتب الجمل الآتية بعد تحويل الكلمات التي تحتها خطّ إلى جموع: (مسالنى مۇلاھىزە قىلىڭ ئاندىن ئاستى سىزىلغان سۆزلەرنى كۆپلۈككە ئۆزگەرتكەندىن كىيىن تۆۋەندىكى جۈملىلەرنى يېزىڭ)

مَنْ الفتى الذي خرج من الفصل الآن؟ من الفِتْيَةُ الَّذِيْنَ خرجوا من الفصل الآن؟

(1)من الرجل الذي دخل بيتكم الآن؟ ....؟

(2)أين الطالب الذي جاء أمس؟ ....؟

(3)ضربتُ الولد الذي ضربني. ....؟

14ـ تأمل المثال، ثم اكتب الجمل الآتية بعد تحويل الكلمات التي تحتها خطّ إلى جموع:(مسالنى مۇلاھىزە قىلىڭ ئاندىن ئاستى سىزىلغان سۆزلەرنى كۆپلىككە ئۆزگەرتكەندىن كىيىن تۆۋەندىكى جۈملىلەرنى يېزىڭ)

الطالبة التي دخلت الفصل الآن من الهند. ....

الطالبات اللاتِيْ دَخَلْنَ الفصل الآن من الهند. ....

الفتاة التي عندَ المديرةِ أختُ مريمَ. ....

الطبيبة التي في مستشفى الولادةِ من إنكلترا. ....

المرأة التي دخلت بيتَنا عَمّتِي. ....

الأسماء الموصولة (نىسپى ئالماشلار)

المذكر	المفرد: مَن الفتَى الذي دَخَلَ الفَصْلَ الآنَ؟	(الذي)
}	الجمع: من الفِتْيَة الذينَ دَخَلُوا الفصل الآن؟	(الَّذِيْنَ)
المؤنث	المفرد: من الفَتاة الَّتِي دَخَلَتْ الفَصْلَ الآنَ؟	(الَّتِي)
}	الجمع: من الفَتَيَات اللاتِي دَخَلْنَ الفَصْلَ الآنَ؟	(اللاتِي)

15ـ كوّن جملا مستعملا الكلمات الآتية: (تۆۋەندىكى سۆزلەرنى قوللىنىپ جۈملىلەرنى شەكىللەندۈرۈڭ)

رفع ـ خلق ـ عاد ـ الجد ـ ممّ ـ بم ـ لِمَ ـ عمّ.

الكلمات الجديدة:

قَائِمةٌ (ج قَوائِمُ)ـ تىزىملىك معنى ـ مەنىسى طِيْنٌ ـ لاي نَارٌ ـ ئوت عِلاقَةٌ (ج علاقاتٌ) ـ مۇناسىۋەت، ئالاقە عدّة ـ بىر قانچە لحْظَةٌ ـ ۋاقىت جَرَسٌ (ج أجْرَاسٌ) ـ قوڭغىراق حَضَرَ ـ كەلدى خَلَقَ ـ ياراتتى رفَعَ ـ كۆتۈردى أَحْسَنْتَ ـ ياخشى قىلدى رَنَّ ـ چېلىندى

(10)الدَرْسُ العَاشِرُ

ذهب زكريا لزيارة حامد بعد صلاة الفجر .

زەكەرييا بامدات نامىزىدىن كيىن هامدنى زىيارەت قىلىپ باردى .

ولكنه ما وجده فى البيت فقال لإبنه موسى : أين أبوك ؟

بىراق ئۇ هامدنى ئۆيدە تاپالمىدى، شۇنىڭ بىلەن ئوغلى مۇساغا مۇنداق دىدى : داداڭ قەيەردە ؟

موسى : ذهب إلى السوق .

مۇسا : ئۇ بازارغا كەتتى .

زكريا : أيذهب إلى السوق كل يوم ؟

زەكەريا : ئۇ هەر كۈنى بازارغا بارامدۇ ؟

موسى : نعم ، يذهب دائما إلى السوق بعد صلاة الفجر .

مۇسا : هەئە ، بامدات نامىزىدىن كيىن دائىم بازارغا بارىدۇ .

زكريا : متى يرجع من السوق ؟

زەكەريا : ئۇ بازاردىن قاچان قايتىپ كىلىدۇ ؟

موسى : يرجع فى الساعة السابعة , وأحيانا فى الساعة الثامنة .

مۇسا : ئۇ سائەت يەتتىدە ۋە بەزى ۋاقىتلاردا سەككىزدە قايتىپ كىلىدۇ .

زكريا : ماذا يفعل فى البيت؟

زەكەريا : ئۇ ئۆيدە نىمە ئىشلارنى قىلىدۇ ؟

موسى : يقرأ الصحف ويسمع الأخبار من الإذاعة .

مۇسا : ئۇ ژورنال ئوقۇيدۇ ۋە رادىيودىن خەۋەرلەرنى ئاڭلايدۇ .

زكريا : متى يذهب إلى المصنع ؟

زەكەرىيا : ئۇ زاۋۇتقا قاچان بارىدۇ ؟

موسى : يذهب فى الساعة التاسعة والنصف .

مۇسا : سائەت توققۇز يېرىمدە بارىدۇ .

زكريا : ومتى يرجع من هناك ؟

زەكەرىيا : ئۇ ئۇ يەردىن قاچان قايتىپ كېلىدۇ ؟

موسى : يرجع فى الساعة الواحدة والنصف أو الثانية .

مۇسا : سائەت بىر يېرىمدە ياكى ئىككىدە قايتىپ كېلىدۇ .

زكريا :أيذهب إلى المصنع مرة أخرى بعد الظهر ؟

زەكەرىيا : ئۇ پېشىن نامىزىدىن كېيىن زاۋۇتقا قايتا بارامدۇ ؟

موسى : لا , لايذهب بعد الظهر . يجلس هنا فى مكتبه بعد صلاة العصر .

مۇسا : ياق ، ئۇ پېشىن نامىزىدىن كېيىن بارمايدۇ . ئۇ ئەسىر نامىزىدىن كېيىن مۇشۇ يەردە ئىشخانىسىدا ئولتۇرىدۇ .

زكريا : كم عاملا يعمل فى مصنعكم ؟

زەكەرىيا : سىلەرنىڭ زاۋۇتىڭلاردا قانچە خىزمەتچى ئىشلەيدۇ ؟

موسى : مصنعنا ليس بكبير . يعمل فيه مائة وخمسة وعشرون عاملا ومهندسان .

مۇسا : زاۋۇتىمىز چوڭ ئەمەس . ئۇنىڭدا بىر يۈز يىگىرمە بەش ئىشچى ۋە ئىككى ئىنژېنىر ئىشلەيدۇ .

زكريا : الساعة الآن التاسعة إلا ربعا , وما رجع أبوك .

زەكەرىيا : ھازىر سائەت توققۇزغا ئون بەش مىنۇت قالدى ، داداڭ قايتىپ كەلمىدى .

موسى : لعله يرجع اليوم متأخرا.

مۇسا : بەلكىم ئۇ بۈگۈن كەچرەك قايتسا كېرەك .

بۇ دەرىستىكى گىراماتىكىلىق قائىدىلەر:

1- مەزمۇن: «دائمًا» ۋە «أَحْيانًا» توغرىسىدا

«دَائِمًا» ـــ «دائىم»، «ھەمىشە» دېگەن مەنىدە؛ «أَحْيَانًا» ـــ «بەزىدە» دېگەن مەنىدە.

ئاتىلىشى: ۋاقىت رەۋىشى.

ئىشلىتىلىشى: ۋاقىتنى ئۇقتۇرۇش ئۈچۈن كېلىپ دائىم چۈشۈم كېلىشتە (يەنى قوش زەبەرلىك ھالەتتە) ئوقۇلىدۇ ۋە شۇ خىل ھالەتتە ئىشلىتىلىدۇ. مەسىلەن:

يَذْهَبُ دَائِمًا إِلَى السُّوْقِ (ئۇ دائىم بازارغا بارىدۇ)

يَرْجِعُ فِي السَّاعَةِ السَّامِنَةِ وَأَحْيَانًا فِي السَّاعَةِ السَّابِعَةِ

(ئۇ بەزىدە سائەت سەككىزدە، بەزىدە سائەت يەتتىدە قايتىدۇ)

2- مەزمۇن: «مرَّةً أُخْرَى» توغرىسىدا

مەنىسى: «يەنە بىر قېتىم».

ئاتىلىشى: مەنبەداش تولدۇرغۇچى (مَفْعُوْلُ مُطْلَق).

مەسىلەن:

أَيَذْهَبُ إِلَى السُّوْقِ مَرَّةً أُخْرَى بَعْدَ الظُّهْرِ

(ئۇ چۈشتىن كېيىن يەنە بىر قېتىم بازارغا بارامدۇ)

3- مەزمۇن: «إِلَّا» توغرىسىدا

مەنىسى: «لېكىن»، «بىراق».

ئاتىلىشى: ئىستىسنا (إستثناء) قوشۇمچىسى.

ئىشلىتىلىشى: كېيىنكى ھۆكۈمنى ئالدىدىكى ھۆكۈمدىن ئايرىۋېلىش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدۇ.

ئۇنىڭ ئالدىدىكى سۆز ئىستىسنا قىلىنىلغۇچى (مستثنى منه)، كېيىنكىسى ئىستىسنا قىلىنغۇچى (مستثنى) دەپ ئاتىلىدۇ. مەسىلەن:

اَلسَّاعَةُ الْآنَ التَّاسِعَةُ إِلَّا رُبْعًا

(ھازىر سائەت توققۇزغا 15 مىنۇت قالدى)

تمارين

1ـ أَ جِبْ عن الأسئلة الآتية: (تۆۋەندىكى سۇئاللارغا جاۋاب بېرىڭ)

(1)لزيارة مَنْ ذهب زكريا؟
(2)متى ذهب؟
(3)أين يذهب حامد بعد صلاة الفجر؟
(4)متى يرجع من السوق؟
(5)ماذا يفعل في البيت؟
(6)متى يذهب إلى المصنع؟
(7)كم عاملا يعمل في مصنعه؟
(8)كم مهندسا يعمل في مصنعه؟

2 ـ صحّح ما يلي (تۆۋەندىكىلەرنى توغرىلاڭ)

(1)حامدٌ ابنُ موسى.
(2)يذهب حامد إلى السوق أحياناً.
(3)يذهب حامد إلى المصنع في الساعة الثامنة والنصف.
(4)يذهب حامد إلى المصنع بعد صلاة الظهر أيضا.
(5)يجلس في البيت بعد صلاة العصر.
(6)مصنعُ حامدٍ كبير.

3 ـ تأمل الأمثلة الآتية: (تۆۋەندىكى مىساللارنى مۇلاھىزە قىلىڭ)

المَاضِيْ	المُضارِع
(1)ذَهَبَ عليّ إلى المدرسة أمسِ.	يَذْهَبُ عليٌّ إلى المدرسة كلَّ يومٍ.
(2)قَرأ إسماعيلُ القرآنَ.	يَقْرَأ إسماعيلُ القرآنَ بعد صلاة الفجر كلَّ يومٍ.
(3)غَسَلَ الرجلُ سيّارتَه.	يغسِلُ الرجلُ سيارتَه كلَّ أسبوعٍ.

4 ـ تأمل الأمثلة واكتب مضارع الأفعال الآتية(مىساللارنى مۇلاھىزە قىلىڭ ھەمدە تۆۋەندىكى پېئىللارنىڭ كېلىدىغان زامان شەكلىنى يېزىڭ)

(1)	(2)	(3)	(4)
كَتَبَ يَكْتُبُ	جَلَسَ يَجْلِسُ	ذَهَب يَذْهَبُ	سَمِعَ يَسْمَعُ
دَخَلَ..........	غَسَلَ..........	رَكَعَ..........	فَهِمَ..........
خَرَجَ..........	رَجَعَ..........	رَفَعَ..........	لَعِبَ..........
سَجَدَ..........	نَزَلَ..........	فَعَلَ..........	حَفِظَ..........

أَكَلَ.......... كَسَرَ.......... سَأَلَ.......... شَرِبَ..........
ضَرَبَ.......... فَتَحَ.......... رَكِبَ..........

5 ـ أكمل الجمل الآتية بوضع فعل مضارع مناسب في الفراغ:(بوش ئورۇنلاردا مۇناسىپ كېلىدىغان زامان پېئىلىنى قويۇپ تۆۋەندىكى جۈملىلەرنى تولۇقلاڭ)

(1) ....أبي إلى السوق كلَّ صباحٍ.

(2)متى.......أبوك من المصنع؟

(3) ....أحمدُ القهوةَ و........يوسفُ الشايَ.

(4)أخي .... الصحف و .... الأخبار من الإذاعة كل صباح.

(5) ....المدرس على السَبّورة.

(6) ....هِشامٌ وَجْهَه بالصَّابون.

(7) ....المديرُ من المدرسة في الساعة الثانية.

6 ـ اقرأ ما يلي:(تۆۋەندىكىلەرنى ئوقۇڭ)

21واحِدٌ وَعِشْرُوْنَ طَالِباً	26سِتَّةٌ وَعِشْرُوْنَ طَالِباً.
22اثنان وَعِشْرُوْنَ طَالِباً	27سَبْعَةٌ وَعِشْرُوْنَ طَالِباً.
23ثَلاثَةٌ وَعِشْرُوْنَ طَالِباً	28ثَمانِيَةٌ وَعِشْرُوْنَ طَالِباً.
24أَرْبَعَةٌ وَعِشْرُوْنَ طَالِباً	29تِسْعَةٌ وَعِشْرُوْنَ طَالِباً.
25خَمْسَةٌ وَعِشْرُوْنَ طَالِباً	30ثَلاثُوْنَ طالباً.

7 ـ اقرأ ما يلي، ثم اكتبه مع كتابة الأرقام الواردة فيه بالحروف:(مىساللى ئوقۇڭ ئاندىن ئۇنىڭدا كەلگەن سانلارنى ھەرىپ بىلەن يېزىڭ)

(1)في الشَهْر 29 أَوْ 30 يوما.

(2)في هذه الحافلة 25 راكبا.

(3)جاء اليوم 22 طالبا جديدا.

(4)في هذا الكتاب 21 درسا.

(5)هذا الَملعب طُوْله 28 متراً وعَرْضُه 24 متراً.

(6)كم كِيْلُوْمتراً الَمسَافَةُ بين المدينةِ والمطَارِ؟ المسافةُ بَيْنَهُمَا 23 كِيْلُوْمتراً.

(7)هذا الدفتر طُوْله 27 سَنْتِيْمتراً.

8 ـ تأمل ما يلي: (تۆۋەندىكىلەرنى مۇلاھىزە قىلىڭ)

مُبَكِّراً x مُتَأَخِّراً

(1)ذهبت إلى المدرسة اليوم مبكِّراً. ورجعت إلى البيت متأخِّراً.

(2)ذهبت ليلى إلى الجامعة متأَخِّرةً.

(3)ذهبت الطبيبة اليوم إلى المستشفى مبكِّرةً.

9 ـ كوِّن جملا مستعملا الكلمات الآتية: (تۆۋەندىكى سۆزلەرنى قوللىنىپ جۈملىلەرنى شەكىللەندۈرۈڭ)

دائِماً أَحْياناً مُتأَخِّراً مرةً أُخْرى

الكلمات الجديدة:

دَائِماً ـ دائىم أَحْيَاناً ـ بەزىدە مَرَّةً أُخْرى ـ يەنە بىر قېتىم مَكْتَبٌ ـ ئۇستەل عَامِلٌ (ج عُمَّالٌ) ـ ئىشچى طُوْلٌ ـ ئۇزۇنلۇقى عَرْضٌ ـ كەڭلىكى مَسَافَةٌ ـ مۇساپە كِيْلُوْمترٌ (ج كيلومترَاتٌ) ـ كىلومېتىر سَنْتِيْمترٌ ج سنتيمترَاتٌ ـ سانتىمېتىر مترٌ (ج أَمْتَارٌ) ـ مېتىر عَمِلَ ـ ئىشلىدى فَعَلَ ـ قىلدى رَكِبَ ـ مىندى رَكَعَ ـ رۇكۇ قىلدى سَجَدَ ـ سەجدە قىلدى

(11)الدَرْسُ الحَادي عَشَرَ

(فى الحافلة)

ئابتوبۇستا

الأول :السلام عليكم .

الثانى :وعليكم السلام ورحمة الله وبركاته .

الأول : ما آسمك يا أخي ؟

بىرىنجىسى : ئى قېرىندىشىم ئىسمىڭىز نىمە ؟

الثانى : اسمي عبد الله , وما آسمك ؟

ئىككىنجىسى : ئىسمىم ئابدۇللاھ ، سىزنىڭ ئىسمىڭىز نىمە ؟

الأول : اسمى فيصل . أطالب أنت يا عبد الله ؟

بىرىنجىسى : ئىسمىم فەيسەل . ئى ئابدۇللاھ ! سىز ئوقۇغۇچىمۇ ؟

عبد الله : نعم .

ئابدۇللاھ : ھەئە .

فيصل : أين تدرس يا أخي ؟

فەيسەل : ئى قېرىندىشىم! قەيەردە ئوقۇيسىز ؟

عبد الله : أدرس بجامعة الرياض .

ئابدۇللاھ : رىياز ئۇنىۋېرسىتىدا ئوقۇيمەن .

فيصل : فى أي كلية تدرس ؟

فەيسەل : قايسى پاكۇلتىتتا ئوقۇيسىز ؟

عبد الله : أدرس فى كلية الهندسة .

ئابدۇللاھ : ئىنژېنېرلىق پاكۇلتېتىدا ئوقۇيمەن .

فيصل : فى أي سنة تدرس .

فەيسەل : قايسى يىللىقتا ئوقۇيسىز ؟

عبد الله : أدرس فى السنة الثانية .

ئابدۇللاھ : ئىككىنچى يىللىقتا ئوقۇيمەن .

فيصل : أتعرف المهندس سلمان ؟

فەيسەل : ئىنژېنېر سەلماننى تونۇمسىز ؟

عبد الله : طبعا . هو أستاذي .هو أحسن مدرس فى الكلية .

ئابدۇللاھ : ئەلۋەتتە . ئۇ مېنىڭ ئۇستازىم . ئۇ پاكۇلتېتتىكى ئوقۇتقۇچىنىڭ ئەڭ ياخشىسى .

فيصل : من هؤلاء الفتية الذين معك ؟ كأنهم إخوتك .

فەيسەل : سىز بىلەن تۇرغان بۇ يىگىتلەر كىم ؟ خۇددى ئۇلار سىزنىڭ قېرىنداشلىرىڭىزدەك .

عبد الله : نعم . هؤلاء إخوتى . لي أربع إخوة وثلاث أخوات .

ئابدۇللاھ : ھەئە . بۇلار مېنىڭ قېرىنداشلىرىم . مېنىڭ تۆت ئوغۇل قېرىندىشىم ۋە ئۈچ قىز قېرىندىشىم بار .

فيصل : أين يدرس هؤلاء ؟

فەيسەل : بۇلار قەيەردە ئوقۇيدۇ ؟

عبد الله : أما إخوتي فكلهم يدرسون بالجامعة .

ئابدۇللاھ : ئەمما ئوغۇل قېرىنداشلىرىم بولسا ھەممىسى ئۇنىۋېرسىتېتتا ئوقۇيدۇ ،

عيسى ــ وهو أكبر منى ــ يدرس فى كلية الطب . وإبراهيم يدرس فى كلية التجارة .

ئېيسا ـ مەندىن چوڭراق ــ ئۇ مېدىسىنا پاكۇلتېتىدا ئوقۇيدۇ ،

ئىبراھىم تىجارەت پاكۇلتېتىدا ئوقۇيدۇ .

وإسحق يدرس فى كلية الآدب . وإسماعيل يدرس فى كلية العلوم .

ئسهاق ئەدەبىيات پاكۇلتىتىدا ئوقۇيدۇ، ئىسمائىل بولسا ئومومى پەن پاكۇلتىتىدا ئوقۇيدۇ .

وهؤلاء الثلاثة أصغر مني .

بۇ ئۈچەيلەن مەندىن كىچىكرەك .

وأما الأخوات فيدرسن في المدرسة المتوسطة .

ئەمما قىز قېرىنداشلىرىم بولسا تولۇقسىز ئوتتۇردا ئوقۇيدۇ .

زينب تدرس في السنة الأولى وسلمى تدرس في السنة الثانية وليلى في السنة الثالثة .

زەينەپ بىرىنجى يىللىقتا، سەلما ئىككىنجى يىللىقتا، ۋە لەيلا ئۈچىنجى يىللىقتا ئوقۇيدۇ .

فيصل : في أي مدرسة تدرس أخواتك ؟

فەيسەل : سىزنىڭ قىز قېرىنداشلىرىڭىز قەيەردە ئوقۇيدۇ ؟

عبد الله : يدرسن في مدرسة خالد بن الوليد للبنات بمكة .

ئابدۇللاھ : مەككىدىكى خالىدبىنى ۋەلىدنىڭ قىزلار مەكتىپىدە ئوقۇيدۇ .

فيصل : أين تسكنون أنتم ؟

فەيسەل : سىلەر قەيەردە تۇرىسلەر؟

عبد الله :إخوتي يسكنون في مهاجع الجامعة . أما أنا فأسكن مع قريب لي .

ئابدۇللاھ : مېنىڭ ئوغۇل قېرىنداشلىرىم ئۇنىۋېرستېت ياتاقلىرىدا تۇرىدۇ ، مەن بولسام بىر يېقىنىم بىلەن تۇرىمەن .

فيصل : أمتزوج أنت يا عبد الله ؟

فەيسەل : ئى ئابدۇللاھ! سىز توي قىلغانمۇ ؟

عبد الله : لا , لست بمتزوج .

ئابدۇللاھ : ياق ، مەن توي قىلمىغان .

فيصل : ما عنوانك ؟

فەيسەل : سىزنىڭ ئادرىسىڭىز قەيەردە؟

عبد الله : هذه بطاقتي فيها عنواني .

ئابدۇللاھ : مانا بۇ مېنىڭ كارتوچكام، ئۇنىڭدا ئادرىسىم بار .

فيصل :أشكرك ياأخي . أنا مسرور بلقائك ....أنا سأنزل فى المحطة القادمة .

فەيسەل : ئى قېرىندىشىم! رەھمەت سىز گە . مەن سىز بىلەن كۆرۈشكەنلىكىمدىن خۇشال ... مەن كىلەركى بىكەتتە چۈشىمەن .

عبد الله : فى أمان الله وإلى اللقاء .

ئابدۇللاھ : ئۇچراشقىچە ئامان بۇلۇڭ .

السائق (لفيصل) هذا الباب للدخول ياأخي . النزول من هناك .

شوپۇر(فەيسەلگە) ئى قېرىندىشىم! بۇ چىقىش ئىشىكى ، چۈشۈش ئىشىكى ئاۋۇ يەردە .

بۇ دەرستىكى گىرامماتىكىلىق قائىدىلەر:

1- مەزمۇن: «أَمَّا» توغرىسىدا

مەنىسى: «ئەمما».

ئاتىلىشى: شەرت قوشۇمچىسى.

ۋەزىپىسى: ئىسىملىق جۈملىگە كىرىدۇ، «ئىگە» شەرتنىڭ رولىنى ئۆتەيدۇ، خەۋەر شەرتنىڭ جاۋابى بولىدۇ. جاۋابقا «فـ» قوشۇمچىسى ئۇلىنىپ كېلىدۇ، ئەمما ئۇنىڭغا مەنا ئېيتىلمايدۇ. مەسىلەن:

أَمَّا أَنَا فَأَسْكُنُ مَعَ قَرِيْبٌ لِيْ (ئەمما مەن بىر يېقىنىم بىلەن تۇرىمەن)

دېگەنگە ئوخشاش.

2- مەزمۇن: «س» ۋە «سَوْفَ» توغرىسىدا

«س» (سىين) ـــ يېقىن كەلگۈسى زامانىنى، «سَوْفَ» ـــ يىراق كەلگۈسى زامانىنى ئۆقتۇرىدۇ.

كەلگۈسى زامان پېئىلى هازىرقى زامان ۋە كەلگۈسى زامانغا ئورتاق ئىشلىتىلىدۇ.

ئەگەر ئۇنىڭ ئالدىغا «س» ياكى «سوف» كىرگۈزۈلسە، پەقەت كەلگۈسى زامانىلا ئۇقتۇرىدۇ، هازىرقى زامانىنى ئۇقتۇرمايدۇ. مەسىلەن:

سَأَنْزِلُ فِي الْمَحَطَّةِ الْقَادِمَةِ (مەن ئالدىمىزدىكى بېكەتتە چۈشىمەن)

دېگەنگە ئوخشاش.

3- مەزمۇن: «لا» ۋە «مَا» توغرىسىدا

«مَا» ـــ ئۆتكەن زاماننى بولۇشسىز قىلىش ئۈچۈن كېلىدۇ.

«لَا» ـــ كەلگۈسى زاماننى بولۇشسىز قىلىش ئۈچۈن كېلىدۇ.

مەسىلەن:

مَا كَتَبَ أَحْمَدُ الدَّرْسَ (ئەھمەد دەرسنى يازمىدى)

لَا يَكْتُبُ أَحْمَدُ الدَّرْسَ (ئەھمەد دەرسنى يازمايدۇ)

دېگەنگە ئوخشاش.

4- مەزمۇن: مەسدەر توغرىسىدا

مەسدەر ـــ تۈپ سۆز بولۇپ، ئەرەب تىلىدىكى پېئىللار شۇنىڭدىن تۈرلىنىپ چىقىدۇ.

مەسدەر ئىش-ھەرىكەتنى بىلدۈرىدۇ، ئەمما ئۇنىڭدا زامان ئۇقۇمى بولمايدۇ. ئۇنىڭ ئۇيغۇرچە مەنىسىنىڭ ئاخىرىدا «... ماق»، «... مەك» قوشۇمچىلىرى بولىدۇ. مەسىلەن:

اَلصُّعُوْدُ عَلَى الْجَبَلِ صَعْبٌ وَالنُّزُوْلُ مِنْهُ سَهْلٌ

(تاغقا چىقماق قىيىن، چۈشمەك ئاسان)

تمارين

1ـ أجب عن الأسئلة الآتية

(1)بأيّ جامعة يدرس عبد الله؟

(2)في أي كلية يدرس هو؟

(3)في أي كلية يدرس عيسى؟

(4)في أي كلية يدرس إبراهيم؟

(5)في أي كلية يدرس أسحق؟

(6)في أي كلية يدرس إسماعيل؟

(7)أين تدرس أخوات عبد الله؟

(8)أين يسكن عبد الله؟

(9)وأين يسكن إخوته؟

2 ـ صحّح مايلي: (تۆۋەندىكىلەرنى توغرىلاڭ)

(1)لا يعرف عبد الله المهندسَ سلمانَ.

(2)عبد الله متزوّج.

(3)يدرس عبد اللّه في السنة الأولى.

(4)نزل عبد اللّه من الحافلة قبل نُزُول فيصلٍ.

3 ـ أجب عن الأسئلة الآتية (هذه الأسئلة ليست مبنية على الدرس الحادي عشر) (تۆۋەندىكى سۇئاللارغا جاۋاب بېرىڭ، بۇ سۇئاللار ئون بىرىنجى دەرسكىلا مۇناسىۋەتلىك ئەمەس)

(1)أين تدرس أنت؟ (2)أين تسكن؟

(3)أتعرف اللغة الفرنسية؟ (4)من أي إذاعة تسمع الأخبار؟

(5) أتعرف بيت المدرس؟

4 ـ تأمل الأمثلة، ثم ضع في الفراغ فيما يلى المضارع من الفعل (ذَهَبَ) بعد إسناده إلى الضمير: {مىساللارنى مۇلاھىزە قىلىڭ ئاندىن (ذهب) دىگەن پېئىلنىڭ كېلىدىغان زامان شەكلىنى ئالماشقا قوشقاندىن كېيىن تۆۋەندىكى بوش ئورۇنلاردا قويۇڭ)

عبد الله يَدْرُس بجامعة الرياض وإخوته أيضا يَدْرُسُوْنَ بجامعة الرياض، وأخواته يَدْرُسْنَ في المدرسة المتوسطة. زينب تَدْرُسُ في السنة الأولى.

(1)أبي.........إلى السوق كل صباح.

(2)الطلاب...........الآن إلى المدير.

(3)أختي............إلى المدرسة.

(4)آمنة وفاطمة وعائشة............الآن إلى المكتبة.

(5)أين..........أنت يا أحمد؟

(6)أنا.........الآن إلى المسجد.

5ـ أكمل الجمل الآتية بوضع فعل" مضارع" مناسب:(مۇناسىپ كېلىدىغان زامان پېئىلنى قويۇپ تۆۋەندىكى جۈملىلەرنى تولۇقلاڭ)

(1)الطلاب........كرة القدم كل أُسبوع.

(2)المدرّس..........الدرس على السَبّورة.

(3)أخواتى..........الثِياب بالصابون.

(4)أنا...........القرآن كل صباح.

(5)أ..........الأخبار من الإذاعة كل يوم يا عبد اللّه؟

(6)الطالبات...........إلى المدرسة بحافلة المدرسة.

(7)أ...........الأذان في غرفتك ياعليّ؟

(8)الطلاب........المدرسَ أسئلةً كثيرةً.

(9)النساء..........التُفّاح.

(10)المديرة...........الآن من مكتبها.

(11)أنا.........في كلية الهندسة.

(12)أختي.........الآن دُرُوْسَها في الدفتر.

6ـ حوّل المبتدأ في كل من الجمل الآتية إلى جمع: (تۆۋەندىكى جۈملىلەرنىڭ ھەربىرىدە ئىگىنى كۆپلىككە ئۆزگەرتىڭ)

الطالب يدخل الفصل. ....

الرجل يأكل الأَرُزَ. ....

العامل يَعْمَلُ في المصنع ثمانيَ ساعاتٍ. ....

التاجر يفتح الدكان في الساعة الثامنة. ....

الطبيب يذهب الآن إلى المستشفى. ....

أختى تبحَث عن المِكْنَسة. ....

المدرِّسة تدخل الفصلَ في الساعة السابعة. ....

الطالبة تكتب الدرس............................

زميلة أختي تعرف اللغة الفرنسية............................

بنت عمّى تدرس في المدرسة الثانوية............................

7 ـ أنث الفاعل في كل من الجمل الآتية(تۆۋەندىكى جۈملىلەرنىڭ ھەربىرىدە پائىلنى ئاياللىق كەلتۈرۈڭ)

(1)أين تدرس أختك ياعليّ؟ أين يدرس أخوك ياعليّ؟

(2) ....يشرب أبي القهوة

(3) ....يلعب الطفل مع أخته

(4) ....يذهب الطالب إلى المدرسة

(5) ....أين يجلس المدرس؟

8 ـ تأمل ما يلى:(تۆۋەندىكىلەرنى مۇلاھىزە قىلىڭ)

تَــذْهَـــبُ

أَنْتَ تَذْهَبُ هِىَ تَذْهَبُ

9 ـ حوّل الفعل في كل من الجمل الآتية إلى مضارع: (تۆۋەندىكى جۈملىلەرنىڭ ھەربىرىدە پېئىلنى كېلىدىغان زامان پېئىلىغا ئۆزگەرتىڭ)

(1)أنا ذهبت إلى السوق. أنا أذهب إلى السوق.

(2)غسل الولد وجهه بالصابون. ....

(3)الطلاب خرجوا من الفصل. ....

(4)بأيِّ جامعة درست يا فيصل؟ ....
(5)الطالبات دخلن الفصل. ....
(6)لعِبت آمنة مع أختها. ....
(7)كتب المدرس الدرس على السَبورة. ....
8 سأل الطلاب المدرس أسئلة كثيرة. ....
(9)نَزَلَ الرُكّاب من الحافلة. ....
(10)غسلت أمي الثياب. ....

10 ـتأمل المثالين، ثم حوّل الأفعال في الجمل الآتية إلى أفعال مَنْفِيّة: (ئككى مسالنى مۇلاهىزە قىلىڭ ئاندىن تۆۋەندىكى جۈملىلەردىكى پېئىللارنى بولۇشسىز پېئىللارغا ئۆزگەرتىڭ)

(أ) كَتَبَ أحمدُ الدرس. مَا كَتَبَ أحمد الدرس.
(ب) يَكْتُبُ أحمد الدرس. لا يَكْتُبُ أحمد الدرس.

(1)أنا أشرب الشاي. ....
(2)لعبنا كرة القدم اليوم. ....
(3)أبي يذهب إلى السوق كل يوم ....
(4)أختي تدرس بالجامعة. ....
(5)أحفظتِ سورةَ النَبَأ يامريم؟ ....

11ـتأمل الأمثلة، ثم أجب عن الأسئلة الآتية مستعملا (حَرْفَ الإسْتِقْبَال)

(كېلەچەك زامان قوشۇمچىسىنى قوللىنىپ تۆۋەندىكى سۇئاللارغا جاۋاب بېرىڭ)

(أ) سَيَرْجِعُ المديرُ غداً.
(ب) سَأذْهبُ إلى مكة بعدَ أسبوع إن شاءَ اللّهُ.
(ج) أذهب إلى الملعب كلَّ مساء .سَأذهب هذا المساءَ إلى المكتبة.

(1)متى يرجع أبوك من بغداد ياعليّ؟ سَيَرْجِعُ بعد أسبوع
(2)أين تذهب هذا المساء؟ ....
3 متى تكتب الرِّسالةَ إلى أمك يايُونس ....
(4)متى تغسِل السيارةَ ياولد؟ ....
(3)متى تذهب إلى الحَلاّق يا هشام؟ ....
(6)في أيِّ مَحَطَّةٍ تنزل يا أخي؟ ....

12 ـاقرأ المثالين، ثم اكتب مصادر الأفعال الآتية على غرارها:(ئككى مسالنى ئوقۇپ ئاندىن تۆۋەندىكى پېئىللارنىڭ مەسدىرىنى ئۇنىڭغا ئوخشاش يېزىڭ)

المَاضي	المُضَارِعُ	المَصدَرُ	المَاضي	المُضارِعُ	المَصدَرُ
دَخَلَ	يَدْخُلُ	دُخُولٌ	رَكِبَ	يَرْكَبُ	....
خَرَجَ	يَخْرُجُ	خُرُوْجٌ	سَجَدَ	يَسْجُدُ	....
جَلَسَ	يَجْلِسُ	....	رَكَعَ	يَرْكَعُ	....
نَزَلَ	يَنْزِلُ	....	صَعِدَ	يَصْعَدُ	....

13 ـاقرأ الجمل الآتية وعين المصادر الواردة فيها:(تۆۋەندىكى جۈملىلەرنى ئوقۇپ ھەممە ئۇنىڭدا كەلگەن مەسدەرلەرنى ئايرىڭ)

(1)هذه الحافلة بابانِ: هذا للدخول وذاك للخروج.
(2)مَاتَ الرجل بعد رُجُوعِهِ من الحجِّ.
(3)يدخل الطلاب الفصلَ قَبْلَ دُخُوْلِ المدرس بخَمْسِ دقائِقَ، ويخرجون بعد خُرُوجِهِ.
(4)قال لنا الطبيبُ: الجُلُوْسُ هنا مع المريض مَمْنُوعٌ.
(5)الصُعُودُ على الجَبَلِ صعْبٌ والنُزُوْلُ منه سَهْلٌ.
(6)أُحِبُ رُكُوْبَ الخَيْلِ.
(7) قال حامدٌ لابنه ياسر: سأذهب إلى السوق بعد رُجُوْعِكَ من المدرسة.

14 ـ تأمل الأمثلة، ثم أجب عن الأسئلة مستعملا (أمّا:)

{مسااللارنى مۇلاهىزە قىلىڭ،ئاندىن (أمّا:) نى قوللىنىپ تۆۋەندىكى سوئالىلارغا جاۋاب بىرىڭ}

(أ) أين تسكنون؟

إخوتي يسكنون في مهاجع الجامعة .أمّا أنا فأَسْكُنُ مع قريبٍ لي.

(ب)أتعرف الإنكليزيةَ والفرَنْسِيّةَ جيّداً يا حامد؟

أمّا الانْكلِيْزِيّه فأَعْرِفها جيّداً. وأمّا الفِرنْسِيّةُ فدرستها قبل سَنَوات

ولكنّي نَسِيْتُها الآن.

(جـ)بكَمْ هذا الكتابُ وهذه المجلّة؟

أما الكتاب فهو بعشرة ريالات .وأما المجلةُ فهي بثلاثة ريالات.

(1) أين المستشفى وأين مكتبُ البَرْيدِ؟

.........أمام ذاك المسجد و........... قريبٌ من السوق.

(2) في أي كلية يدرس حامد وعثمان؟

...........فِي كلية التجارة و.............في كلية الطب.

(3) أين ذهب أبوك وأخوك؟

............إلى المستوصف و............إلى الصيدلية.

15 تأمل الأمثلة الآتية:(تۆۋەندىكى مسااللارنى مۇلاهىزە قىلىڭ)

(1)جاءَ أخي من مكة.	جاءَ أخ لي من مكة. (جاءَ أحَدُ إخْوَتي).
2 ذهبت لزيارة صديقي.	ذهبت لزيارة صديقٍ لي. = (لزيارة أَحَدِ أصدقائي).
(3)أسكُن مع قريبي.	أسكن مَعَ قريبٍ لي. = (مع أَحَدِ أَقْر بائي).

الكلمات الجديدة:		
دَرَسَ (يَدْرُسُ)ـئوقۇدى	سَكَنَ (يَسْكُنُ)ـتۇردى	شَكَرَ (يَشْكُرُ)ـرەھمەت ئيتتى
نَزَلَ (يَنْزِلُ)ـچۈشتى	بَحَثَ (يَبْحَثُ)ـئىزدىدى	صَعِدَ (يَصْعَدُ)ـئۆرلىدى
عَرَفَ (يَعْرِفُ)ـبىلدى	مَاتَ (يَمُوْتُ)ـئۆلدى	نَسِيْتُ ـئۇنتۇپ قالدىم
قَرِيْبٌ (ج أَقْرِبَاءُ)ـيىقىنى ،دوستى	عُنْوَانٌ (ج عَنَاوِينُ)ـئادرىسى، تىما	بطاقَةٌ (ج بطاقَاتٌ)ـكارتۇچكا
مَحَطَّةٌ (ج مَحَطَّاتٌ)ـبىكەت	ثَوْبٌ (ج ثِيَابٌ)ـكيىم	رسالةٌ (ج رَسَائِلُ)ـخەت
حَلاَق (ج حَلاَقُونَ)ـساتىراچ	مُسْتَوْصَفٌ ـدورىخانا، دورا دۇكىنى	صَيْدَلِيةٌ ـدورىخانا
أَرُزٌ ـگۈرۈچ	قَادِمٌ ـكەلگۈچى	خَيلٌ (ج خُيُولٌ)ـئات

(12)الدَرْسُ الثَانِيَ عَشَرَ

حامد: ماذا تفعلين يا أم أحمد ؟

هامد : ئى ئەھمەدنىڭ ئانىسى! نىمە قىلۋاتىسىز ؟

أم أحمد : أبحث عن الدواء الذى أخذته من المستشفى أمس .

ئەھمەدنىڭ ئانىسى : مەن تۈنۈگۈن دوختۇرخانىدىن ئالغان دورىنى ئىزدەۋاتىمەن .

حامد : هو على المكتب فى غرفتى ....كيف حالك اليوم ؟ لعلك اليوم أحسن .

هامد : ئۇ مېنىڭ ياتىقامدىكى شىرە ئۈستىدە .... بۈگۈن ئەھۋالىڭىز قانداق ؟ بۈگۈن سىزنى خېلى ياخشىلىنىپ قالدى دەپ ئويلايمەن .

أم أحمد : نعم أنا اليوم أحسن , والحمد لله .

ئەھمەدنىڭ ئانىسى : شۇنداق ، مەن بۈگۈن كۆپ ياخشىلىنىپ كەتتىم ، ئاللاغا شۈكرى .

حامد : متى تذهبين إلى المستشفى ؟

هامد : دوختۇرخانىغا قاچان بارىسىز ؟

أم أحمد : سأذهب بعد ساعة إن شاء الله .

ئەھمەدنىڭ ئانىسى : ئاللاھ خالىسا بىر سائەتتىن كېيىن بارىمەن .

حامد : مع من تذهبين ؟

هامد : كىم بىلەن بارىسىز ؟

أم أحمد : سأذهب مع أحمد .

ئەھمەدنىڭ ئانىسى : ئەھمەد بىلەن بارىمەن .

حامد : أتعرفين الطبيبة التى ذهبت إليها أمس ؟

هامد : سىز تۈنۈگۈن بارغان دوختۇرنى تونۇمسىز ؟

أم أحمد : نعم . أعرفها . اسمها الدكتورة سعاد . يقولون إنها أحسن طبيبة فى المستشفى .

ئەھمەدنىڭ ئانىسى : ھەئە تونۇيمەن ، ئۇنىڭ ئىسمى دوكتۇر سۇئاد . ئۇلار ئۇنى دوختۇرخاندىكى دوختۇرنىڭ ئەڭ ياخشىسى دەيدۇ .

حامد : ماذا تفعلون يا أبنائي ؟

ھامد : ئى بالىلىرىم! نىمە قىلىۋاتىسىلەر ؟

الأبناء : نكتب الواجبات .

بالىلار : تاپشۇرۇقلارنى يېزىۋاتىمىز .

حامد : أتفهمون الدروس جيدا ؟

ھامد : دەرسلەرنى ياخشى چۈشىنىۋاتامسىلەر ؟

الأبناء : نفهمها جيدا والحمد لله .

بالىلار : ئاللاھقا شۈكرى، ياخشى چۈشىنىۋاتىمىز .

حامد : أي سورة تحفظون الآن ؟

ھامد: ھازىر قايسى سۈرىنى يادلاۋاتىسىلەر ؟

أحمد : أما أنا فأحفظ سورة الملك .

ئەھمەد : مەن سۈرە (الملك) نى يادلاۋاتىمەن .

وأما هؤلاء فيحفظون سورة القلم .

بۇلار بولسا سۈرە (القلم) نى يادلاۋاتىدۇ .

حامد : وماذا تفعلن أنتن يا بناتي ؟

ھامد : ئى قىزلىرىم! سىلەرچۇ نىمە قىلىۋاتىسىلەر ؟

البنات : نحن الآن نلعب .

قىزلار : بىز ھازىر ئويناۋاتىمىز .

حامد : أفى وقت العمل تلعبن ؟ متى تقرأن الدروس ومتى تكتبن الواجبات ؟

ئش ۋاقتدىمۇ ئوينامسىلەر؟ دەرسلەرنى قاچان ئوقۇيسىلەر؟ تاپشۇرۇقلارنى قاچان يازىسىلەر ؟

البنات : نحن قرأنا الدروس وكتبنا الواجبات والحمد لله .

قىزلار : بىز دەرسلەرنى ئوقۇپ تاپشۇرۇقلارنى يېزىپ بولدۇق ئاللاھقا شۈكرى .

حامد : أحسنتن يا بناتي . هكذا تفعل تلميذات المجتهدات .... متى تذهبن لزيارة خالتكن ؟ أتعرفن أنها مريضة ؟

ھامىد : ئى قىزلىرىم ياخشى قىپسىلەر . تىرىشچان ئوقۇغۇچىلار شۇنداق قىلىدۇ ..... ھامما ئاچاڭلارنى يوقلىغىلى قاچان بارىسىلەر، ئۇنىڭ كېسەللىكىنى بىلەمسىلەر ؟

البنات : نعم . نعرف ذالك . شفاها الله سنذهب لزيارتها هذا المساء إن شاء الله .

قىزلار : ھەئە . ئۇنى بىلىمىز . ئاللاھ ئۇنىڭغا شىپالىق بەرسۇن! ئاللاھ خالىسا ئۇنى يوقلىغىلى بۈگۈن كەچ بارىمىز .

حامد : يا أحمد : أتعرف متى يرجع الجيران من مكة ؟

ھامىد : ئى ئەھمەد! قوشنىلار مەككىدىن قاچان قايتىپ كېلىدىغانلىقىنى بىلەمسەن ؟

أحمد : قال لي يوسف : إننا سنرجع فى الأسبوع القادم . أظن أنهم سيرجعون يوم السبت إن شاء الله .

ئەھمەد : ماڭا يۈسۈف كېلەركى ھەپتىدە قايتىپ كېلىدىغانلىقىنى دېگەن . ئاللاھ خالىسا ئۇلار شەنبە كۈنى قايتىپ كېلىدۇ دەپ ئويلايمەن.

بۇ دەرستىكى گىرامماتىكىلىق قائىدىلەر:

«إِنَّ»نىڭ ھەمزىسى توغرىسىدا

1) «إِنّ»نىڭ ھەمزىسى جۈملىنىڭ بېشىدا كەلسە زېرلىك ئوقۇلىدۇ. مەسىلەن:

إِنَّ الْقُرْآنَ كِتَابُ اللهِ (شۈبھىسىزكى، قۇرئان ئاللاھنىڭ كىتابىدۇر)

دېگەنگە ئوخشاش.

2) «قال» ۋە ئۇنىڭدىن تۈرلىنىپ چىققان پېئىللاردىن كېيىن كەلسە زېرلىك ئوقۇلىدۇ. مەسىلەن:

قَالَ الطَّالِبُ إِنَّنِيْ مُجْتَهِدٌ   (ئوقۇغۇچى: «مەن تىرىشچان» دېدى)

دېگەنگە ئوخشاش.

3) باشقا پېئىلدىن كېيىن كەلسە زەبەرلىك ئوقۇلىدۇ. مەسلەن:

أَظُنُّ أَنَّهُ طَالِبٌ جَدِيْدٌ (مەن ئۇنى يېڭى ئوقۇغۇچى دەپ ئويلايمەن)

دېگەنگە ئوخشاش.

بىر ھەپتىدىكى كۈنلەرنىڭ ناملىرى:

(يوم الأحد) يەكشەنبە .

(يوم الإثنين) دۈشەنبە .

(يوم الثلثاء) سەيشەنبە .

(يوم الأربعاء) چارشەنبە .

(يوم الخميس) پەيشەنبە .

(يوم الجمعة) جۈمە .

(يوم السبت) شەنبە كۈنى .

تمارين

1 ـ صحّح مايلي: (تۆۋەندىكىلەرنى توغرىلاڭ)

(1)تبحث أم أحمد عن المفتاح.

(2)ستذهب أم أحمد إلى المستشفى مع زوجها.

(3)أم أحمد لا تعرف الدكتورة سعاد.

(4)أحمد يحفظ سورة القلم، وإخوته يحفظون سورة الملك.

(5)جيران حامد ذهبوا إلى الرياض.

2 ـ أنث الفاعل في كل من الجمل الآتية: (تۆۋەندىكى جۈملىلەردىن ھەر بىردە پېئىل ئىگىسى(الفاعل)نى ئاياللىق كەلتۈرۈڭ)

(1)أتَعْرفُ اللغة العربية يا أخي؟	أتَعْرِفِين اللغة العربية يا أُختي؟
(2)ماذا تأكل يا محمد؟	................................؟
(3)أين تجلس في الفصل يا أحمد؟	................................؟
(4)متى تذهب إلى المستشفى يا أبي؟	................................؟
(5)ماذا تقول يا أخي؟	................................؟
(6)متى ترجع من المدرسة ياعليّ؟	................................؟
(7)إلى من تكتب هذه الرسالة يا بشير	................................؟
(8)أي سورة تحفظ الآن يا أخي؟	................................؟
(9)أتفهم الدرس جيداً يا حامد؟	................................؟
(10)متى تغسل هذا القميص يا ياسر	................................؟

3ـأنث الفاعل في كل من الجمل الآتية: (تۆۋەندىكى جۈملىلەردىن ھەر بىرىدە پېئىل ئىگىسى(الفاعل)نى ئايال لىق كەلتۈرۈڭ)

(1)أين تَذْهَبُونَ يا إخوان؟	أين تَذْهَبْنَ يا أخوات؟
(2)أين تسكنون يا رجال؟	..............................؟
(3)ألْقهوةَ تشربون أَمْ الشايَ ياإخوان	..............................؟
(4)أتعرفون رقم هاتف الجامعة ياإخوان	..............................؟
(5)لِم تَضْحَكُونَ يا أولاد؟	..............................؟
(6)أتَقْرَأُونَ القرآن كلَّ صباح ياإخوان	..............................؟
(7)أتَسْألون المدرس أسئلة كثيرةً ياأولاد	..............................؟
8أتَسمَعون الأخبار من الإذاعة كلَّ يوم	..............................؟
(9)مَعَ مَنْ تلعبون يا أبنائي؟	..............................؟
(10)لِمَ تجلِسون هُنا يا رجال؟	..............................؟

4 ـحوِّل المبتدأ في كل من الجمل الآتية إلى جمع: (تۆۋەندىكى جۈملىلەردىن ھەر بىرىدە ئىگىنى كۆپلۈككە ئۆزگەرتىڭ)

(1)أنا أفهم الدرس جيدا.	نحن نفهم الدرس جيدا.
(2)أنا لا أذهب إلى السوق كل يوم.	..............................؟
(3)أنا أَشْكُرُكَ يا أستاذ.	..............................؟
(4)أنا أجلِس أمامَ المدَرس.	..............................؟
(5)أنا الآن أكتب بَرْقيةً.	..............................؟

5ـأمام كل جملة صيغتان للفعل، اختر الصيغة الصحيحة وأكمل بها الجملة: (تۆۋەندىكى ھەربىرجۈملىنىڭ ئالدىدا پېئىلنىڭ ئىككى خىل شەكلى بار. سىز پېئىلنىڭ توغراشەكلىنى تاللاپ ئۇنىڭ بىلەن بوش ئورۇننى تولدۇرۇڭ)

(1)في أي سنة.........يا فتاة؟	(تدرس/ تدرسين)
(2)أ...اسم الطبيب الذي يسكن أمام بيتنا يا أحمد؟	(تعرف/ تعرفين)
(3)لماذا........الواجباتِ بالقلم الأحمر يا بناتي؟	(تكتبون/ تكتبن)
(4)أفي وقت العمل.........يا أبنائي؟	(تلعبون/ تلعبن)
(5)متى..........إلى السوق يا أبي؟	(تذهب/ تذهبين)
(6)أ............رَقْمَ هاتفِ الصَيْدَلِيةِ يا أمي؟	(تعرف/ تعرفين)
(7)أ............هذه المجلة يا أخوات؟	(تقرأون / تقرأن)
(8)أفي مهاجع الجامعة........... يا أخي؟	(تسكنون/ تسكن)
(9)نحن لا.........كرة القدم في الشوارع.	(ألعب/ نلعب)
(10)أين تدرس أنت؟.........بالجامعة الإسلامية.	(أدرس/ ندرس)

6 ـ تأمل الأمثلة الآتية: (تۆ‌ڕ‌ەندىكى مسالللارنى مۆلاهىزە قىلىڭ)

(أ) سَمِعْتُ أَنَّها أحسنُ طبيبةٍ في المستشفى.

(ب) يَقُوْلونَ إِنَّهَا أَحسنُ طبيبةٍ في المستشفى.

(جـ) إنَّ القرآنَ كتابُ اللّهِ.

(في أولِ الجُمْلة = إنَّ. بَعْدَ قال = إنَّ. بَعْدَ الأفعالِ الأخرى = أنَّ).

اقرأ الجمل الآتية مع ضبط همزة (انّ):

(1) أظن انّه طالبٌ جديد.

(2) قال المدرس انّ الطالبَ الجديد مجتهد جدا.

(3) سمعت ان المدرس ما جاء اليومَ.

(4) ان اللّه ربي.

(5) قال زميلي ان المدرس ما جاء اليوم.

(6) أَشْهَدُ ان محمداً رسول اللّه.

(7) قرأت في الصحيفة ان وزيرَ الخَارجيَّةِ سيرجع من لندنَ غداً.

(8) أَظُنُّ انك من باكستان.

(9) قال لي طبيب انك لَسْت بمريض.

(10) أظنّ ان الطبيبات اللاتي خرجن من المستشفى الآن من الولايات المُتَّحِدَةِ.

(11) أتعرفين ان الطالبة الجديدة التى جاءت قبلَ ثلاثةِ أيام تعرف خَمْسَ لُغَاتٍ؟

(12) ان الدرس سهل.

(13) يقولون ان الامتحان سَيَكُونُ في الأسبوع الأول من شَهْر رَجَبٍ.

(14) أتظُنُّ انني ضعيفٌ ؟

7ـ هذه أَسْماءُ أَيّامَ الأُسْبُوعِ: (مانا بۇ بىرهەپتىدىكى كۈنلەرنىڭ ناملىرى)

يَوْمُ السَّبْتِ

يَوْمُ الأَحَدِ

يَوْمُ الإِثْنَيْن

يَوْمُ الثُلاثَاء

يَوْمُ الأَرْبَعَاءِ

يَوْمُ الخَمِيْس

يَوْمُ الجُمُعَةِ

الكلمات الجديدة:		
دَوَاءٌ (ج أَدْوِيَةٌ)ـ دورا	واجِباتٌ ـ تاپشۇرۇق	جَارٌ (ج جِيْرَانٌ)ـ خوشنا
تِلْمِيْذٌ (تَلامِذَةٌ)ـ ئوغۇل شاگىرت، ئوقوغۇچى	تِلْمِيْذَةٌ (ج تِلْمِيْذاتٌ)ـ قىز شاگىرت،	رَقْمٌ (ج أَرْقَامٌ)ـ رەقەم،سان
هَاتِف (ج هَواتِفُ)ـ تېلفۇن	عَمَلٌ (ج أَعْمَالٌ)ـ ئىش، خىزمەت	وَقْتٌ (ج أَوقَاتٌ)ـ ۋاقىت
وَزِيْرُ الخَارِجِيَّةِ ـ تاشقى ئىشلار مىنىستىرى	شَهِدَ (يَشْهَدُ)ـ هازىر بولدى	ضَحِكَ (يَضحَكُ)ـ كۈلدى

(13)الدَرْسُ الثَّالِثَ عَشَرَ

		المُـفْـرَدُ	الجَـمْـعُ
الغائب	المذكر	حامدٌ يَذْهَبُ	حامدٌ وعليٌّ وهاشِمٌ يَذْهَبُوْنَ
	المؤنث	آمنةُ تَذْهَبُ	آمنةُ ومريمُ وزينبُ يَذْهَبْنَ
المخاطب	المذكر	أَنْتَ تَذْهَبُ	أَنْتُمْ تَذْهَبُوْنَ
	المؤنث	أَنْتِ تَذْهَبِين	أَنْتنَّ تَذْهَبْنَ
المتكلم	المذكر	أَنا أَذْهَبُ	نَحْنُ نَذْهَبُ
	المؤنث		

بۇ دەرستىكى گىراممىاتىكىلىق قائىدىلەر:

پېئىللارنىڭ ئەھۋالى توغرىسىدا قىسقىچە چۈشەنچە

III .1 شەخس ئەرلىك بىرلىك ۋە ئاياللىق بىرلىك پېئىللىرىدا مەيلى ئۆ ئۆتكەن زامان پېئىلى بولسۇن ياكى كەلگۈسى زامان بولسۇن پېئىلى بولسۇن، پائىل (پېئىل ئىگىسى) ئاشكارا ئىسىم ياكى يوشۇرۇن ئالماش بولىدۇ. مەسىلەن:

ذَهَبَ حَامِدٌ   حَامِدٌ ذَهَبَ (هامىد كەتتى)

ذَهَبَتْ زَيْنَبُ   زَيْنَبُ ذَهَبَتْ (زەينەب كەتتى)

يَذْهَبُ حَامِدٌ   حَامِدٌ يَذْهَبُ (هامىد بارىدۇ)

تَذْهَبُ زَيْنَبُ   زَيْنَبُ تَذْهَبُ (زەينەب بارىدۇ)

دېگەنگە ئوخشاش.

II .2 شەخس ئەرلىك بىرلىك بۇيرۇق پېئىلى ۋە كەلگۈسى زامان پېئىلدا ھەمدە I شەخس بىرلىك ھەم كۆپلۈك پېئىلدا پېئىل ئىگىسىنىڭ يوشۇرۇن كېلىشى زۆرۈر بولىدۇ. مەسلەن:

اِذْهَبْ تَذْهَبُ أَذْهَبُ نَذْهَبُ

دېگەنگە ئوخشاش.

3. يَذْهَبُوْنَ، يَذْهَبْنَ، تَذْهَبُوْنَ، تَذْهَبِيْنَ، تَذْهَبْنَ قاتارلىق پېئىللاردا ئاستى سىزىلغان ئاشكارا ئالماشلار پائىل بولىدۇ.

كېلىدىغان زامان پېئىلىنىڭ تۈرلىنىش ئەھۋالى

(يذهب) ــــكېلىدىغان زامان پېئىلى (فعل مضارع) ئۈچۈنجى شەخس ئەرلىك بىرلىك يۇشۇرۇن ئالماش (هو) ئۇنىڭ پائىلى .

(يذهبان) ــــكېلىدىغان زامان پېئىلى (فعل مضارع) ئۈچۈنجى شەخس ئەرلىك ئىككىلىك (ا) ئۇنىڭ پائىلى .

(يذهبون) ــــكېلىدىغان زامان پېئىلى (فعل مضارع) ئۈچۈنجى شەخس ئەرلىك كۆپلۈك (و) ئۇنىڭ پائىلى .

(تذهب) ــــكېلىدىغان زامان پېئىلى (فعل مضارع) ئۈچۈنجى شەخس ئاياللىق بىرلىك يۇشۇرۇن ئالماش (هي) ئۇنىڭ پائىلى .

(تذهبان) ــــكېلىدىغان زامان پېئىلى (فعل مضارع) ئۈچۈنجى شەخس ئاياللىق ئىككىلىك (ا)ئۇنىڭ پائىلى.

(يذهبن) ــــكېلىدىغان زامان پېئىلى (فعل مضارع) ئۈچۈنجى شەخس ئاياللىق كۆپلۈك (ن)ئۇنىڭ پائىلى .

(تذهب) ــــكېلىدىغان زامان پېئىلى (فعل مضارع) ئىككىنجى شەخس ئەرلىك بىرلىك يۇشۇرۇن ئالماش (أنتَ)ئۇنىڭ پائىلى .

(تذهبان) ــــكېلىدىغان زامان پېئىلى (فعل مضارع) ئىككىنجى شەخس ئەرلىك ئىككىلىك (ا)ئۇنىڭ پائىلى .

(تذهبون) ــــكېلىدىغان زامان پېئىلى (فعل مضارع) ئىككىنجى شەخس ئەرلىك كۆپلۈك (و)ئۇنىڭ پائىلى .

(تذهبين) ــــكېلىدىغان زامان پېئىلى (فعل مضارع) ئىككىنجى شەخس ئاياللىق بىرلىك (ي)ئۇنىڭ پائىلى .

(تذهبان) ــــكېلىدىغان زامان پېئىلى (فعل مضارع) ئىككىنجى شەخس ئاياللىق ئىككىلىك (ا) ئۇنىڭ پائىلى .

(تذهبن) ــــكېلىدىغان زامان پېئىلى (فعل مضارع) ئىككىنجى شەخس ئاياللىق كۆپلۈك (ن)ئۇنىڭ پائىلى .

(أذهب) ــــكېلىدىغان زامان پېئىلى (فعل مضارع) بىرىنجى شەخس بىرلىك ئەر-ئايالغا ئورتاق، يۇشۇرۇن ئالماش (أنا)ئۇنىڭ پائىلى .

(نذهب) ــــكېلىدىغان زامان پېئىلى (فعل مضارع) بىرىنجى شەخس كۆپلۈك ئەر-ئايالغا ئورتاق،يۇشۇرۇن ئالماش (نحن)ئۇنىڭ پائىلى .

تمارين

١ـ أكمل الجمل الآتية بوضع الفعل (ذهب) في المضارع بعد إسناده إلى الضمير المناسب: ((ذهب) دېگەن پېئىلنىڭ كېلىدىغان زامان شەكلىنى مۇناسىپ ئالماشقا قوشقاندىن كېيىن بوش ئورۇنلاردا قويۇپ تۆۋەندىكى جۈملىلەرنى تولۇقلاڭ)

(1)في أي ساعة........إلى الجامعة يا عائشة؟
(2)الطلاب......... إلى الملعب بعد الدرس.
(3)أنا........إلى السوق يومَ الجُمُعة فقط.
(4)متى......لزيارة المديريا إخوان؟
(5)أمي........إلى المستشفى كل يوم لأنهامريضة.
(6)أ........إلى المكتبة كل مساءيابناتي؟
(7)لم لا........إلى المطارمعناياعباس؟
(8)نحن.........إلى الجامعة بسيارة الأجْرَة.
(9)أبي.........إلى المصنع في الساعة العاشرة.
(15)أخواتي.........إلى المدرسة بالحافلة.

2 ـأكمل الجمل الآتية بوضع فعل مضارع مناسب في الفراغ:(بوش ئورۇنلاردا مۇناسىپ كەلىدىغان زامان پېئىلىنى قويۇپ تۆۋەندىكى جۈمىلىلەرنى تولۇقلاڭ)

(1)أ.......اللغةَ العربيةَ ياسيدىَ؟
(2)نحن.........كرةَ القدم كلَّ مساء.
(3)أفي مهاجع الجامعة.......... يا إخوان؟
(4)التجّار........دكاكينهم في الساعة التاسعة.
(5)......... المدرس الدرس على السبُّورة.
(6)أخواتُ حمزةَ........بالجامعة.
(7)أنا........القرآن كلَّ صباح.
(8)في أيِّ مَحَطَّة..........يا أخي؟
(9)أختي.........ثلاث لغات.
(10)من أيِّ إذاعة.........الأخبارَ يا فَتَيات؟

3 ـصَحِّحْ الجمل الآتية:(تۆۋەندىكى جۈملىلەرنى توغرىلاڭ)

(1)يا مريم، أتعرف رَقْمَ هاتف المديرة؟.................
(2)يَدْخُلونَ الطلابُ الفصلَ قبل دخولى المدرس.........
(3)الطبيبات يخرَجون من المستشفى في الساعة الواحدة.............
(4)يجلسن الطالبات الجدد في الصف الأخير..........................
(5)أين تذهبن يا إخوان؟...
(6)أختي يدرس في المدرسة الثانوية................................
(7)ماذا تكتبون يابناتي؟ ....
(8)ماذا تأكلين يا عبّاس؟..
(9)نحن أشرب القهوة كل صباح...............................
(10)سترجع أبي من الرياض يا الأسبوع القادم.....................

4 ـتأمل ما يلى: (تۆۋەندىكىلەرنى مۇلاھىزە قىلىڭ)

يَذْهَبُ (ي = حَرْفُ المضارعة + ذهب + ضَميرٌ مُسْتَترٌ).
يَذْهَبُوْنَ (ي = حرف المضارعة + ذهب + و = فاعل + ن = عَلامَةُ الرَفْعِ).
تَذْهَبُ (ت = حرف المضارعة + ذهب + ضمير مستتر).
يَذْهَبْنَ (ي = حرف المضارعة + ذهب + ن = فاعل).
تَذْهَبُ (ت = حرف المضارعة + ذهب + ضمير مستتر).
تَذْهَبُوْنَ (ت = حرف المضارعة + ذهب + و = فاعل + ن = عَلامَةُ الرَفْعِ)

تَذْهَبِيْنَ (ت = حرف المضارعة + ذهب + ي = فاعل + ن = عَلامَةُ الرَفْع).
تَذْهَبْنَ (ت = حرف المضارعة + ذهب + ن = فاعل)
أَذْهَبُ (أ = حرف المضارعة + ذهب + ضمير مستتر).
نَذْهَبُ (ن = حرف المضارعة + ذهب + ضميرمستتر).

الكلمات الجديدة:

سيّارةُ الأُجْرَةِ ـ كرا ماشنسى صَفٌّ (ج صُفُوفٌ) ـ سه پ،رەت أَخِيْرٌ ـ ئاخرى،ئايغى

(14)الدَرْسُ الرَّابِعَ عَشَرَ

المدرس : من بالباب ؟

ئوقۇتقۇچى : ئشىك تۈۋىدىكى كىم ؟

طالب : أنا طالب جديد .

ئوقۇغۇچى : مەن يېڭى ئوقۇغۇچى .

المدرس :أدخل ....ماآسمك .

ئوقۇتقۇچى : كىرىڭ ....ئىسمىڭىز نىمە ؟

الطالب : اسمي همايون .

ئوقۇغۇچى : ئىسمىم هۇمايون .

المدرس : همايون ؟ كيف تكتب هذا الإسم ؟ أكتبه على هذه الورقة .

ئوقۇتقۇچى : هۇمايونمۇ ؟ بۇ ئىسمنى قانداق يازىسىز ؟ بۇ قەغەزگە ئۇنى يېزىپ بېقىڭ .

الطلاب : يا أستاذ ، ههنا عقرب .

ئوقۇغۇچىلار: ئى ئۇستاز، بۇ يەردە چايان بارئىكەن .

المدرس : أعقرب فى الفصل ؟ أين هي ؟

ئوقۇتقۇچى : سىنىپتا چايان بارمىكەن ؟ قېنى ئۇ ؟

الطلاب : أنظر هنا يا أستاذ . هي تحت مكتب هشام .

ئوقۇغۇچىلار: بۇ يەرگە قاراڭ ئۇستاز، ئۇ هشامنىڭ ئۇستىلى ئاستىدا .

المدرس : أقتلوها يا إخوان .

ئوقۇتقۇچى : ئى قېرىنداشلار! ئۇنى ئۆلتۈرۈۋېتىڭلار .

الطلاب : بم نقتلها ؟

ئوقۇغۇچىلار : نىمە بىلەن ئۆلتۈرىمىز ؟

المدرس : أقتلها بحذائك يا هشام ....أماتت ؟

ئوقۇتقۇچى: ئى ھشام! ئۇنى ئايىغىڭ بىلەن ئۆلتۈر .... ئۆلدىمۇ ؟

هشام : نعم , ماتت .

ھشام : ھەئە ، ئۇ ئۆلدى .

المدرس : اجلسوا يا أبنائي .... اقرأ الدرس يا علي .

ئوقۇتقۇچى : ئولتۇرۇڭلار باللىرىم ..... ئى ئەلى! دەرسنى ئوقۇغىن .

علي : أعوذ بالله من الشيطان الرجيم .

ئەلى : ئاللاھنىڭ دەرگاھىدىن قوغلاندى بولغان شەيتاندىن ئاللاھ بىلەن پاناھ تىلەيمەن .

بسم الله الرحمن الرحيم (اقرأ باسم ربك الذي خلق ، خلق الإنسان من علق) .

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان ئاللاھنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن (سىنى ياراتقان رەببىڭنىڭ نامى بىلەن ئوقۇغىن ، ئۇ ئىنسانىنى لەختە لەختە قاندىن ياراتتى)

يا أستاذ ، حفظت هذه السورة . أي سورة أحفظ بعدها ؟

ئى ئۇستاز! بۇ سۈرىنى يادىلىدىم . ئۇنىڭدىن كىيىن قايسى سۈرىنى يادلايمەن ؟

المدرس : إحفظ سورة التين ....خذ دفترك هذا واكتب فيه سورة العلق .

ئوقۇتقۇچى : سۈرە (التين) نى يادلىغىن ..... بۇ دەپتىرىڭنى ئېلىپ ئۇنىڭغا سۈرە (العلق) نى يازغىن .

يا أبا بكر، إنك نعسان . اذهب إلى الحمام واغسل وجهك ...افتح النوافذ يا عبد الله فإن الغرفة مظلمة والجو حار .

ئى ئابا بەكرى ! سەن مۈگدەپ قاپسە . مۇنچىغا بىرىپ يۈزۈڭنى يۇغىن ... ئى ئابدۇللاھ ! دەرىزىلەرنى ئېچىۋەت چۈنكى ياتاق قاراڭغۇ ۋە ھاۋا بەك ئىسسىق .

بۇ دەرستىكى گراممانتىكىلىق قائىدىلەر:

بۇيرۇق پېئىل ياساش توغرىسىدا قىسقىچە چۈشەنچە

ئەرەب تىلىدىكى كېسەل ھەرپلەر (ھەرىكەت كۆتۈرەلمەيدىغان ھەرپلەر) «و»، «ا» ۋە «ي»دىن ئىبارەت ئۈچتۇر.

بۇيرۇق پېئىل كەلگۈسى زامان پېئىلىنىڭ II شەخستىكى ئالتە پېئىلدىن ياسىلىدىغان بولۇپ، ياساش قائىدىلىرى تۆۋەندىكىچە:

1. پېئىلنىڭ ئاخىرىدىكى ھەرىكە قارايمىز. ئۇ ھەرپ ساغلام ھەرپ بولسا، ئۇنىڭ ھەرىكىتىنى ئېلىپ تاشلاپ سۇكۇنلۇق قىلىمىز؛ ئەگەر كېسەل ھەرپ بولسا ئۇنى تاشلايمىز؛ ئەگەر ئاخىرقى ھەرپ ساغلام بولسىمۇ ئۇنىڭ ئالدىدىكى ھەرپ كېسەل ھەرپ بولسا، ئىككى سۇكۇن بىر كېلىپ قالغانلىقى ئۈچۈن بۇ كېسەل ھەرپمۇ چۈشۈپ كېتىدۇ. مەسىلەن:

تَكْتُبُ ← تَكْتُبْ تَجْلِسُ ← تَجْلِسْ تَذْهَبُ ← تَذْهَبْ

دېگەنگە ئوخشاش.

2. ئىككىنچى قەدەمدە كەلگۈسى زامان قوشۇمچىسىنى ئېلىپ تاشلايمىز ۋە ئۇنىڭ ئارقىسىدىكى ھەرپكە قارايمىز. ئەگەر ئۇ ھەرپ ھەرىكەتلىك بولسا بۇيرۇق پېئىل ياساش تامام بولىدۇ (تَقِفُ ← قِفْ بولغانغا ئوخشاش)؛ ئەگەر سۇكۇنلۇق بولسا پېئىلنىڭ «عين»غا (يەنى پېئىلنىڭ ئۆلچىمى ھېسابلىنىدىغان «فَعَلَ»دىكى «ع»نىڭ ئۇدۇلىدىكى ھەرپىنىڭ ھەرىكىتىگە) قارايمىز، ئۇ پەشلىق بولسا پېئىلنىڭ بېشىغا پەش ئوقۇلغۇچى ئۆلانما ھەمزىنى كەلتۈرىمىز؛ ئەگەر «عين»ى زەبەرلىك ياكى زىرلىق بولسا زىر ئوقۇلغۇچى ئۆلانما ھەمزىنى كەلتۈرىمىز. مەسىلەن:

تَكْتُبْ ← كْتُبْ ← اُكْتُبْ (ياز)

تَجْلِسْ ← جْلِسْ ← اِجْلِسْ (ئولتۇر)

تَذْهَبْ ← ذْهَبْ ← اِذْهَبْ (بارغىن)

دېگەنگە ئوخشاش.

3. ئەگەر كەلگۈسى زامان قوشۇمچىسىدىن كېيىنكى ھەرپ «أ» بولۇپ قالسا، كەلگۈسى زامان قوشۇمچىسى تاشلانغاندىن كېيىن بۇ «أ»مۇ يەڭگىللىك ئۈچۈن تاشلىنىپ كېتىدۇ. مەسىلەن:

تَأْكُلُ ← تَأْكُلْ ← كُلْ (يېگىن)

تَأْخُذُ ← تَأْخُذْ ← خُذْ (ئال)

دېگەنگە ئوخشاش.

ئىزاھات: بۇ دەرستە ساغلام پېئىل (يەنى تەركىبىدە كېسەل ھەرپ بولمىغان پېئىل)دىن بۇيرۇق پېئىل (ئەمرى) ياساش ئۇسۇلىنىلا چۈشەندۈرۈپ ئۆتتۇق. ئەمدى تەركىبىدە كېسەل ھەرپ بولغان پېئىللاردىن بۇيرۇق پېئىل ياساش قائىدىسىنى ئاللاھ خالىسا كېيىنكى دەرسلەردە تەپسىلىي سۆزلەيمىز.

تمارين

1ـ أجب عن الأسئلة الآتية:(تۆۋەندىكى سۇئاللارغا جاۋاب بېرىڭ)

(1)ما اسم الطالب الجديد؟ **(2)**أين كانت العقرب؟

(3)من الذي قتلها؟ **(4)**بم قتلها؟

(5) أيَ سورة حفظ علي؟

2 ـ صحّح مايلي: (تۆۋەندىكىلەرنى توغرىلاڭ)

(1)قال المدرسُ لِعليٍّ : أقْتُلْ العَقْرَبَ.

(2)قال المدرسُ لِهشام :اِفْتَحْ النوافذَ.

(3)قال المدرسُ لِهُمايونَ :اِذْهَبْ إلى الحمَام وآغْسِلْ يدَيْك.

(4)قال المدرسُ لعليٍّ :اِحْفَظْ سورةَ النَبَأ.

تَأَمّلْ: (أبو بكر: لأبي بكر).

3 ـ اقرأ ما يلى: (تۆۋەندىكىلەرنى ئوقوڭ)

(أ) أنتَ تكْتُبُ ـ تَكْتُبُ ـ كْتُبْ ـ أكْتُبْ (ُ ـ ـ ُ)

أنتَ تدْخُل ـ تَدْخُلُ ـ دْخُلْ ـ أدْخُلْ (ُ ـ ـ ُ)

(1)أخْرُجْ من الفصل يا بَشير. (2)أكْتُبْ دَرْسَكَ ياعليّ.

(3)أسْجُدْ للّه. (4)انْظُرْ إلى ذاك الجبَل.

(5)أقْتُلْ هذه الحيَةَ ياعَمّي. (6)أدْخُل يا حامد.

(7)أشْكُرْ رَبَك" (8)أسْكُتْ يا ولد.

(9) أكْنُسْ هذه الغرفةَ.

(ب) أنتَ تجْلسُ ـ تجْلِس ـ جْلسْ ـ اجْلسْ (ِ ـ ـ ِ)

أنتَ تَغْسِل ـ تغسِل ـ غسِل ـ اِغسِل (ِ ـ ـ ِ)

(1)اِجْلِسْ هنا يا بلال. (2)اِغْسِلْ وَجْهَك بالصابون.

(3)اِرْجِعْ بعدَ ساعةٍ. (4)اِنْزِلْ من السيارة يا أخي.

(5) قال اللّهُ تَعالى لِمُوسى عَلَيْهِ السلامُ: {اِضْرِبْ بعَصَاكَ الحجَرَ}.

(جـ) أنتَ تَذْهَبُ ـ تذْهَب ـ ذْهَبْ ـ اذْهَبْ (َ ـ ـ ِ)

أنت تفتح ـ تفتح ـ فتح ـ اِفتح (َ ـ ـ ِ)

(1)اِفْتَحْ كتابَك يا إبراهيم. (2)اِحْفَظْ دَرْسَك.

(3)اِقْرَأْ هذا الدَرْسَ. (4)اِذْهَبْ إلى المسجد.

(5)اِرْكَبْ دراَجَتَك. (6)اِلْعَبْ مع أختِك يا إسماعيل.

(7) اِشْرَبْ ماءً بارداً.

(8) أين مكتبُ البريدِ يا أَخي؟ .أنا لا أَدْرِيْ. اِسْأَلْ ذاك الرجلَ. أنا رجلٌ غريْبٌ.

(9) اِرْفَعْ رأسَك. (10)اِرْفَعْ صوتَك.

(11) قال اللّه تَعالى في القرآن: {اِقْرَأْ بآسْمِ ربّك الذي خلَقَ}.

(12) قال اللّه تعالى لِموسى عَلَيْهِ السلامُ: {اِذْهَبْ إلى فِرْعَوْنَ}. وقال: {اِذْهَبْ أَنْتَ وأَخُوكَ}.

أنتَ تَأْكُلُ ـ كُلْ

أنتَ تَأْخُذُ ـ خُذْ

4ـ صُغْ الأمْرَ من الأفعال الآتية:(تۆۋەندىكى پېئىللاردىن بۇيرۇق پېئىلى ياساڭ)

الماضي	المضارع	الأمْرُ	الماضي	المضارع	الأمْرُ
قَتَلَ	يَقْتُلُ	……..	سَمِعَ	يَسْمَعُ	……..
ذَهَبَ	يَذْهَبُ	……..	رَفَعَ	يرْفَعُ	……..
جَلَسَ	يَجْلِسُ	……..	دَرَسَ	يَدْرُسُ	……..
فَهِمَ	يَفْهَمُ	……..	عَلِمَ	يَعْلَمُ	……..
حَفِظَ	يَحْفَظُ	……..	شَرِبَ	يَشْرَبُ	……..
سَجَدَ	يَسْجُدُ	……..	حَلَقَ	يَحْلِقُ	……..
رَكَعَ	يَرْكَع	……..	كَسَرَ	يَكْسِرُ	……..
شَكَرَ	يَشكرُ	……..	غَسَلَ	يَغْسِلُ	……..
طَبَخَ	يَطْبُخُ	……..	فَتَحَ	يَفْتَحُ	……..
قَطَعَ	يَقْطَعُ	……..	ضَرَبَ	يَضْرِبُ	……..

جَمَعَ يَجْمَعُ	....	كَتَبَ	يَكْتُبُ	....
عَبَدَ يَعْبُدُ	....	سَأَلَ	يَسْأَلُ	....
نَزَلَ يَنْزِلُ	....	مَنَعَ	يَمْنَعُ	....
عَرَفَ يَعْرِفُ	....	ضَحِكَ	يَضْحَكُ	....
أَكَلَ يَأْكُلُ	....	رَكِبَ	يَرْكَبُ	....
فَعَلَ يَفْعَلُ	....	أَخَذَ	يَأْخُذُ	....

[همزة الأمر همزة وصل فلا تكتب فوقها أو تحتها علامةْ الهمزة (ء) إلاّ في الفعل الرباعي].

5 ـ تأمل ما يلى: (تۆۋەندىكىلەرنى مۇلاھىزە قىلىڭ)

أُكتب الدَّرْسَ. اِقْرَأ القرآنَ. اشرَب القهوةَ. اِلْعَبْ الآنَ.

أُكتبْ: يا حامدُ اُكْتُبْ .اِجْلِسْ: اُدْخُلْ وَاجْلِسْ. اِفْهَمْ :قال لِى أَ بي اَفْهَمْ.

6 ـ اقرأ ما يلى مراعيا قواعد نُطْقِ هَمْزَةِ الوَصْل، وقواعد نُطْقِ الحَرْفِ الساكنِ عندما يليه (ال): (ئۇلانما ھەمزىنىڭ سۆزلەش قائىدىلىرىگە ۋە ئەلىف ـ لام(ال)غا ئۇچراشقان ساكىنلىق ھەرپىنىڭ سۆزلەش قائىدىسىگە رىئايە قىلغان ھالدا تۆۋەندىكىلەرنى ئوقۇڭ)

(1)كل واشرب.

(2)اقرأ الدرس وافهمه.

(3)اقرأ واكتب.

(4)اخرج والعب.

(5)اذهب الآن وارجع بعد ثُلُث ساعة.

(6)افتح المِذْيَا ع واسمع الأخبار.

(7)خذ هذه الحقيبة وافتحها.

(8)اذهب إلى المدير واسأله.

(9)خذ الكُوْب واغسله.

(10)قال اللّه تعالى ليحيى عليه السلام: {يايَحْيى خُذْ الكِتَابَ بِقُوَّةٍ}.

(11)وقال تعالى لآدَمَ عليه السلام: {ياآدَمُ اُسْكُنْ أنتَ وزَوْجُكَ الجَنَةَ}.

7 ـ اقرأ ما يلي: (تۆۋەندىكىلەرنى ئوقۇڭ)

يا حامدُ اذْهَبْ يا إخوانُ اذهبوا يا آمنةُ آذْهَبِي يا أَخواتُ اذهَبْنَ

(1)يا أيها الطلاب ادخلوا الفصلَ واجلسوا واكتبوا الدرس.

(2)اخرجي يا بنت والعبي معَ أُختك.

(3)كلوا واشربوا.

(4)اشربن القهوة يا أَخَواتي.

(5)تَعَالَيْ يا آمنة وافتحي النوافذ.

(6)اغسلوا وجوهكم وأَيْدِيَكُم.

(7)اعبدن اللّه واسجدن له.

(8)العبوا بعد الدرس.

(9)خذى كتابك يا سُعاد.

(10) قال اللّه تعالى في سورة البقرة: {يا أيُها النَّاسُ اعْبُدُوا رَّبَكُمُ الذِىْ خَلَقَكُمْ والذينَ من قَبْلِكُمْ ......}.

(11) وقال في سورة الحَجْ: {يا أيّها الذين آمنوا آركَعُوا وآسْجُدُوا وَاعْبُدُوا رَّبَكُمْ وَأَفْعَلُوا الخيرَ.......}.

8 ـ ضع في الفراغ فيما يلما فعلَ أمْرٍ مناسباً(تۆۋەندىكى بوش ئورۇنلاردا مۇناسىپ بۇيرۇق پېئىلىنى قويۇڭ)

(1)...........القرآن يا مريم.

(2)يا أولاد.........الخبز و...........القهوة.

(3) ....من الفصل يا موسى.

(4) ....وجوهَكنَ وأَيْدِيَكنَ بالصابون.

(3) ....رَأْسَكَ بالمُوْسى.

(6) ....هذه العقرب يا أبي.

(7)قال خالد لزميله زكريا :مامعنى هذه الكلمةِ؟ قال زكريا: أنا لا أَدْرى ....المدرّسَ.

(8) ....اللحمَ بذاك السِّكِّين الحَادِّ يا خديجة.

(9)..........أسمك على دفترك يا عبد الرحمن.

(10)قالت المدرِّسة للطالبات: .... ألآن إلى المكتبة و.........الصُحف والمَجلات، ثم..........إلى الفصل بعد نصف ساعة.

(11)يا عَمّار، منديلُك وَسِخٌ جداً، فـ..............ـه.

9 ـ تأمل ما يلي: (تۆۋەندىكىلەرنى مۇلاھىزە قىلىڭ)

أقْسامُ الفِعْلِ ثَلاثَةٌ : مَاضٍ ومُضَارِعٌ وأَمْرٌ ، نَحْو: ذَهَبَ .يَذْهَبُ. اِذْهَبْ.

الكلمات الجديدة:		
عَقْرَبٌ ج عَقَاربُ: چايان	حِذَاءٌ (أَحْذِيَةٌ)ـ ئاياغ	جَنَّةٌ (جَنَاتٌ)ـ جەننەت
نَعْسَانُ (مؤنث نَعْسَى)ـ مۈگدەش	كُوبٌ (أَكْوَابٌ)ـ ئىستاكان	صَوْتٌ (ج أصْوَاتٌ)ـ ئاۋاز
يَدٌ (ج أَيْدٍ / الايْدِيْ)ـ قول	زَوْجٌ (للمذكر والمؤنث) جۈپتى،جۈپ	
مِذْيَاعٌ ـ رادىئو	جو ـ هاۋا	غَرِيْبٌ (غُرَبَاءُ)ـ مۇساپىر
مُوْسىً ـ ئۇستىرە	مُظْلِمٌ ـ قاراڭغۇ	كَنَسَ (يَكْنُسُ)ـ سۈپۈردى
نَظَرَ (يَنْظُرُ)ـ قارىدى	سَكَتَ (يَسْكُتُ)ـ سۈكۈت قىلدى	جَمَعَ (يَجْمَعُ)ـ توپلىدى
طَبَخَ (يَطْبُخُ)ـ پىشۇردى	قَطَعَ (يَقْطَعُ)ـ كەستى	حَلَقَ (يَحْلِقُ)ـ چۈشۈردى
عَبَدَ (يَعْبُدُ)ـ ئىبادەت قىلدى	عَلِمَ (يَعْلَمُ)ـ بىلدى	
مَنَعَ (يَمْنَعُ)ـ چەكلىدى	عَاذَ (يَعُوْذُ)ـ پاناھلىق تىلىدى	

(15)الدَرْسُ الخَامِسَ عَشَرَ

المدرس : أين تذهب يا أبا بكر؟

ئۇقۇتقۇچى : ئى ئابا بەكرى! قەيەرگە بارسەن ؟

أبو بكر : أذهب إلى المدير .

ئەبۇ بەكرى : مۇدىرنىڭ يېنىغا بارىمەن .

المدرس : لاتخرج من الفصل الآن . إذهب إليه بعد الدرس .

ئۇقۇتقۇچى : ھازىر سىنىپتىن چىقما ، مۇدىرقىشغا دەرستىن كيىن بارغىن .

همايون : يا أستاذ أنا طالب جديد . أين أجلس ؟ أأجلس هنا أمامك ؟

ھۇمايون : ئى ئۇستاز! مەن يېڭى ئوقۇغۇچى . قەيەردە ئولتۇرىمەن ؟ئالدىڭىزدا بۇ يەردە ئولتۇرايمۇ ؟

المدرس : لا ، لاتجلس هنا . هذا مقعد هشام وهو غائب اليوم . اجلس هناك خلف حامد .

ئۇقۇتقۇچى : ياق ، بۇ يەردە ئولتۇرما ، بۇ ھىشامنىڭ ئورنى ، ئۇ بۈگۈن يوق، ھامىدنىڭ كەينىدىكى ئاۋۇ يەردە ئولتۇرغىن .

بشير : أآخذ هذه الدفاتر يا أستاذ ؟

بەشىر : ئى ئۇستاز! بۇ دەپتەرلەرنى ئالايمۇ ؟

المدرس : لا ، لاتأخذها .... (ينظر فى دفتر) يا عبد الرحمان ، لاتكتب الأجوبة بالقلم الأحمر . المدرس هو الذى يكتب بالقلم الأحمر .

ئۇقۇتقۇچى : ياق ، ئالمىغىن ..... (ئۇدەپتەرگە قارايدۇ) ئى ئابدۇراھمان! تاپشۇرۇقلارنى قىزىل قەلەم بىلەن يازمىغىن .

ئۇقۇتقۇچى قىزىل قەلەم بىلەن يازىدۇ .

فيصل : أنظرهذه المجلة يا أستاذ . ماأجملها !

فەيسەل : ئى ئۇستاز! بۇ ژورنالغا قاراڭ . ئۇ نىمىدىگەن چىرايلىق !

المدرس : لا تقرأ المجلات فى الفصل يا فيصل .

ئۇقۇتقۇچى : ئى فەيسەل! سىنىپتا ژۇرناللارنى ئوقۇمىغىن .

فيصل : ماأقرأ هذه المجلة الآن .إنما أنظر إلى الصور التى فيها .

فەيسەل : ھازىر بۇ ژۇرنالنى ئوقۇمىدىم .پەقەتلا ئۇنىڭدىكى سۈرەتلەرگە قاراۋاتىمەن .

حمزة : أأفتح الباب يا أستاذ ؟ يكاد الجرس يرن .

ھەمزە : ئى ئۇستاز! ئىشىكنى ئاچايمۇ ؟ قوڭغۇراق چېلىنغىلى ئاز قالدى .

المدرس : لا ، لاتفتح الباب الآن .

ئۇقۇتقۇچى : ياق ، ئىشىكنى ھازىر ئاچما .

بۇ دەرستىكى گىرامماتىكىلىق قائىدىلەر:

1- مەزمۇن: «كَادَ» توغرىسىدا

بۇ مەلۇم ئىش-ھەرىكەتنىڭ يۈز بېرىشىگە يېقىن قالغانلىقىنى ئىپادىلەيدىغان پېئىل بولۇپ، «ئاز قالدى»، «تاس قالدى» دېگەن مەنىنى ئۇقتۇرىدۇ.

ئاتىلىشى: تولۇقسىز پېئىل.

ۋەزىپىسى: ئىسىملىق جۈملىگە كىرىپ ئىسمىنىڭ ئاخىرىنى پېش ئوقۇتىدۇ، خەۋىرىنىڭ ئاخىرىنى زەبەر ئوقۇتىدۇ. ئۇنىڭ خەۋىرى كەلگۈسى زامانغا ئائىت پېئىللىق جۈملە بولىدۇ. مەسىلەن:

يَكَادُ الْجَرَسُ يَرِنُّ (قوڭغۇراق چېلىناي دەپ قالدى)

دېگەنگە ئوخشاش.

2- مەزمۇن: «لا النَّافِيَة» ۋە «لا النَّاهِيَّة» توغرىسىدا

«لا النَّافِيَة» (بولۇشسىز قىلىش «لا»سى) كەلگۈسى زامان پېئىلىنىڭ ئالدىغا كىرىپ مەزمۇننى بولۇشسىز قىلىدۇ. ئىئراب جەھەتتە ھېچقانداق تەسىر كۆرسەتمەيدۇ. مەسىلەن:

لِمَ لا تَأْكُلُ يا أَخِي (ئى قېرىندىشىم! نېمە ئۈچۈن يېمەيسەن)

دېگەنگە ئوخشاش.

«لا النَّاهِيَّة» (چەكلەش «لا»سى) كەلگۈسى زامان پېئىلىنىڭ ئالدىغا كىرىپ مەزمۇن جەھەتتە شۇ ئىش-ھەرىكەتنى قىلىشتىن توسۇشنى ئىپادىلەيدۇ، ئىئراب جەھەتتىن پېئىلنىڭ ئاخىرىنى سۈكۈن ئوقۇتىدۇ. مەسىلەن:

لا تَأْكُلْ هٰذَا يَا أَخِيْ (ئى قېرىندىشىم! بۇنى يېمە)

دېگەنگە ئوخشاش.

3- مەزمۇن: «مَا» ۋە «لا»توغرىسىدا

«مَا» ئۆتكەن زامان پېئىلغا خاس بولۇپ، كۆپىنچە ئۆتكەن زامان پېئىلىنىڭ ئالدىغا كىرىپ ئۇنى بولۇشسىز قىلىدۇ. ئەگەر كەلگۈسى زامان پېئىلىنىڭ ئالدىغا كىرىپ قالسا ئۇنى هازىرقى زامانغا خاس قىلىدۇ. مەسىلەن:

أَنَا مَا أَشْرَبُ الْقَهْوَةَ الْآنَ (مەن هازىر قەهۋە ئىچمەيمەن)

دېگەنگە ئوخشاش.

«لا» بولۇشسىز قىلىش قوشۇمچىسى بولۇپ، كەلگۈسى زامان پېئىلىنىڭ ئالدىغا كىرىپ ئۇنى مەزمۇن جەھەتتىن بولۇشسىز قىلىدۇ. مەسىلەن:

أَنَا لا أَشْرَبُ الْقَهْوَةَ (مەن قەهۋە ئىچمەيمەن)

دېگەنگە ئوخشاش.

4- مەزمۇن: «إِنَّ» ۋە شۇ تۈردىكى قوشۇمچىلار توغرىسىدا

«إِنَّ» ۋە شۇ تۈردىكى قوشۇمچىلارنىڭ ئارقىسىغا «مَا» ئۇلانسا، بۇلارنىڭ ئىسمىسىنى زەبەر، خەۋىرىنى پېش ئوقۇتۇش رولى بىكار بولۇپ كېتىدۇ. بۇ چاغدا ئۇنىڭدىن كېيىن كەلگىنى ئىگە ۋە خەۋەر بولىدۇ. بۇ چاغدا ئۇ «إِنَّمَا»غا ئايلىنىدۇ ۋە ئىسىملىق ۋە پېئىللىق جۈملىگە كىرىپ پەقەتلا جۈملىنىڭ مەزمۇنىنى كۈچلەندۈرۈش ۋەزىپىسىنى ئۆتەيدۇ. مەسىلەن:

إِنَّمَا أَنْظُرُ إِلَى الصُّوَرِ الَّتِيْ فِيْهَا

(مەن پەقەت ئۇنىڭدىكى سۈرەتلەرگە قاراۋاتىمەن)

دېگەنگە ئوخشاش.

تمارين

1ـ صحّح ما يلي: (تۈزۈەندىكىلەرنى توغرىلاڭ)

(1)أبو بكرٍ مَعَه مجلَةٌ.

(2)فيصل طالب جديد.

(3)بشيرٌ كتب الأجوبة بالقلم الأحمر.

(4)حمزة غائبٌ اليوم.

2 ـ اقرأ ما يلي: (تۈۋەندىكىلەرنى ئوقۇڭ)

تَذْهَبُ: لا تذهبْ .تَكْتُبُ :لا تَكْتُبْ تَشْرَبُ: لا تَشْرَبْ.

(1)يا موسى أنت مريضٌ فلا تخرجْ من البيت ولا تذهبْ إلى المدرسة ولا تلعبْ في الشارع.

(2)لا تجلسْ في الطّريْق (3) .اِفْتَحْ النافذةَ ولا تَفْتَحْ البابَ.

(4)لا تضحَكْ في الفصل (5) .لا تأكُلْ في الشارع.

(6)لا تكذِبْ (7) .لا تحلِقْ لِحْيَتك.

(8)لا تَسْأَلْني هذا السؤال (9) .لا تضربْ زميلَك.

(10)قال إبراهيم عليهِ السَّلامُ لأبيهِ: { يَا أَبَتِ لا تَعْبُد الشَّيْطَانَ } كما جاءَ في سورةِ مريمَ.

3ـأَدْخِلْ (لا النَّاهيَة) على الأفعال الآتية واضبط أواخرها:(تۆۋەندىكى پېئىللارغا چەكلەش لاسى (لا النَّاهيَة) نى كىرگۈزۈپ ھەمدە ئۇنىڭ ئاخىرىغا تاۋۇش بەلگىسىنى قويۇڭ)

تَدْخُلُ .... تَسمَعُ............

تَنْزِلُ .... تَقْتُلُ...............

تَأخُذُ .... تَقْطَعُ...............

تَرْكَبُ .... تَرْفَعُ...............

4 ـ تأمل ما يلي: (تۆۋەندىكىلەرنى مۇلاھىزە قىلىڭ)

يا أحمدُ لا تَذْهَبْ يا إخوانُ لا تَذْهَبُوا

يا مريمُ لا تَذْهَبِيْ يا أَخَواتُ لا تَذْهَبْنَ

5ـ أكمل الجمل الآتية بوضع فعل مضارع مناسب مسبوق بـ(لا الناهية) في الأماكن الخالية:(تۆۋەندىكى بوش ئورۇنلاردا ئالدىغا (لا الناهية) قوشۇلغان مۇناسىپ كېلىدىغان زامان پېئىلنى قويۇپ، تۆۋەندىكى جۈملىلەرنى تولۇقلاڭ)

(1)يا زينب لا ....النافذة.

(2)يا أيها الناس لا .... الشَّيْطانَ.

(3)يا أَخَواتي لا .... غرفتي بالمِكْنَسة القديمة.

(4)يا ولد لا .... في الفصل.

(5)يا بنتي لا .... ماءً بارداً.

(6)يا أبنائي لا .... من الفصل في أثناء الدرس.

(7)لا .... من الحافلة في هذهِ المَحَطَّة يا أُختي.

(8)يا بنتي لا .... اللَّحْمَ بهذا السِّكِّين.

(9)يا إخوانُ لا .... إلى المطعم قبل الساعة الواحدة.

(10)لا .... علَى السَبّورة يا أبا بكر.

6 ـ تأمل ما يلي: (تۆۋەندىكىلەرنى مۇلاھىزە قىلىڭ)

لا

لا النَافِيَةُ	لا النَاهِيَةُ
لِمَ لا تأكلُ يا أخي؟	لا تأكلْ هذا يا أخي.
أَلا تذهبُ إلى الملعب؟	لا تذهبْ إلى الملعب.

7ـ تأمل ما يلي: (تۆۋەندىكىلەرنى مۇلاھىزە قىلىڭ)

هو يَكْتُبُ أنت تكتب أنا أكتب هو يَأْكُلُ أنت تأكل أنا أ أْكُلُ ـ آكُلُ ـــ (أأْ= آ)

هو يَأْخُذُ أنت تأخذ أنا أ اخذ ـ آخذ ـــ (أأْ= آ)

8 ـ تأمل الجمل الآتية: (تۆۋەندىكى جۈملىلەرنى مۇلاھىزە قىلىڭ)

(أ)

(1)فتح زكريا الباب وكَادَ يخرج.
(2)قال عُثمانُ للمدير: رَفَعَ يوسفُ يدَه وكَادَ يضربُني.
(3)اِنْقَلَبَتْ سيّارةُ حامدٍ وكَادَ يَمُوْتُ.
(4)ضربتْ المديرةُ سُعادَ فكادت تَبْكِي.
(5)ضرب طِفلي نَظّارتي بالعَصا وكاد يكسِرُهَا

(ب)

(1)الساعة الآنَ الواحدة :يَكَادُ المديرُ يخرجُ.
(2)يَكَاد الإمامُ يركعُ.
(3)يكاد الجرس يرنّ.
(4) لِمَ ضربتَ هذا الولد يا عليّ؟ هو يكاد يَبْكِي.

9 ـتأمل ما يلي: (تۆۋەندىكىلەرنى مۇلاھىزە قىلىڭ)
(1)أنا لا أشرب القهوة. أنا ما أشرب القهوة الآن.
(2)نحن لا نلعب كرة القدم. نحن ما نلعب كرة القدم الآن.
(3)هولا يقرأ الصُحُفَ. هو ما يقرأ الصحيفةَ الآن.
("ما" تُخَلِّصُ المضارعَ للحال)

10 ـتأمل ما يلي: (تۆۋەندىكىلەرنى مۇلاھىزە قىلىڭ)

حامدٌ طويلٌ.	ما أَطْوَلَ حامدًا!
هذه السيارةُ جميلةٌ .	ما أجْمَلَ هذه السيارةَ!
هُوَ طويلٌ .	ما أطوله!
هي صغيرةٌ .	ما أَصغَرَهَا !

11 ـاكتب الجمل الآتية مستعملا (فعل التعجّب): {ئەجەپلەندۈرۈش پېئىلى (فعل التعجّب)نى قوللىنىپ تۆۋەندىكى جۈملىلەرنى يېزىڭ}
(1)أنظر إلى هؤلاء الطلاب الجدد .هم كَثِيْرٌ...............
(2)أنظر إلى هذه السيارة .هي جميلة..............
(3)هو فقير..............
(4)أرأيت ذاك البيتَ .هو صغير..............

الكلمات الجديدة:

مَقْعَدٌ (ج مَقَاعِدُ) ـئولتۇردىغان ئورۇن يا أَبَتِ = يا أبي-ئى دادا في أَثْنَاءِ-ئارىسىدا كَذَبَ (يَكْذِبُ) ـيالغان سۆزلىدى اِنْقَلَبَ (يَنْقَلِبُ) ـئۆرۈلۈپ كەتتى بَكَى (يَبْكِي)-يىغلىدى

(16)الدَرْسُ السَّادِسَ عَشَرَ

الأب : أتريد السوق شيئا من السوق يا أبنائي ؟ أنا الآن أذهب إلى المسجد وسأذهب إلى السوق بعد الصلاة .

دادا : ئى باللىرىم! بازاردىن بىر نەرسە ئالغاچ كىلىشىمنى خالامسىلەر ؟ مەن هازىر مەسجىدگە كىتىۋاتىمەن، نامازدىن كىيىن بازارغا بارىمەن .

الأبناء : نعم ، نريد أشياء كثيرة .

باللار : هەئە ، بىز كۆپ نەرسىلەرنى خالايمىز .

الأب : ماذا تريد يا عمر ؟

دادا : ئى ئۆمەر! ساڭا نىمە لازىم ؟

عمر : أريد قلما .

ئۆمەر: ماڭا قەلەم لازىم .

الأب : أما عندك قلم ؟

دادا: سىنىڭ قېشىڭدا قەلەم يوقمۇ ؟

عمر : بلى . عندي قلم أزرق . أريد قلما أحمر .

ئۆمەر: شۇنداق . مەندە كۆك قەلەم بار، ماڭا قىزىل قەلەم كىرەك.

الأب : ماذا تريد أنت ياعمرو ؟

دادا : ئى ئەمرى! ساڭا نىمە لازىم؟

عمرو : أريد دفترا .

ئەمرى : ماڭا دەفتەر لازىم .

الأب : أما اشتريت لك دفترا فى الأسبوع الماضي ؟

داد : مەن ساڭا ئۆتكەن ھەپتە دەپتەر ئېلىپ بەرمىدىممۇ ؟

عمرو : بلى ، ولكن ذاك الدفتر ورقه غير مسطر. أريد دفترا ذا ورق مسطر .

ئەمرى : ئۇنداق ئەمەس ، لېكىن ئۇ دەفتەر سىزىقسىزكەن . ماڭا سىزىقلىق دەفتەر لازىم .

الأب : ماذا أنت تريد أنت يا هشام ؟

دادا: ئى ھشام! ساڭا نىمە لازىم ؟

هشام : أنا ماأريد شيئا الآن .

ھشام : ھازىرچە ماڭا بىر نەرسە لازىم ئەمەس .

الأب : أين أخوك الحسين ؟

دادا : قېرىندىشىڭ ھۇسەين قەيەردە ؟

هشام : هو في الحمام .

ھشام : ئۇ مۇنچىدا .

الأب : ماذا يريد هو ؟

دادا: ئۇنىڭغا نىمە لازىم ؟

هشام : هو يريد حلاوى .

ھشام : ئۇنىڭغا تاتلىق تۈرمە لازىم .

الأب : ماذا تردن يا بنات ؟

دادا:ئى قىزلىرىم! سىلەرگە نىمە لازىم ؟

عائشة : يا أبي ، أنت اشتريت لي ملفا قبل أسبوع . أريد الآن ملفا آخر .

ئائىشە : ئى دادا! سىز ماڭا ھەپتە ئىلگىرى قاپچۇق ئېلىپ بەرگەنتىڭىز .ماڭا باشقا بىر قاپچۇق لازىم .

الأب : ماذا تريدين أنت يا حفصة ؟

دادا : ئى ھەفسە ساڭا نىمە لازىم؟

حفصة : أريد حقيبة .

هەفسە : ماڭا بىر سومكا لازىم .

الأب : أما عندك حقيبة ؟

دادا : سىنىڭ سومكاڭ يوقمۇ ؟

حفصة : بلى . عندي حقيبة حمراء . أريد حقيبة أخرى سوداء .

هەفسە: ئۇنداق ئەمەس ، مىنىڭ قىزىل رەڭلىك سومكا بار ، ماڭا يەنە بىر قار رەڭلىك سومكا لازىم .

الأب : ماذا تريدين ياسعاد ؟

دادا :ئى سۇئاد ساڭا نىمە لازىم ؟

سعاد : عندي مسطرة صغيرة ، أريد أخرى كبيرة .

سۇئاد : مەندە كىچىك سىزغۇچ بار ، ماڭا چوڭ سىزغۇچ لازىم .

الأب :وماذا تريدين أنت يا ليلى ؟

دادا : ئى لەيلا! ساڭا نىمە لازىم ؟

ليلى : أريد مصحفا ذا حرف كبير .

لەيلا : ماڭا چوڭ ھەرپلىك قۇرئان لازىم .

الأب : أما تريدين شيئا يا سلمى ؟

دادا : ئى سەلما! ساڭا بىر نەرسە لازىم ئەمەسمۇ ؟

سلمى : بلى ، أريد معجما إنكليزيا وآخر فرنسيا .

سەلما : ئۇنداق ئەمەس ، ماڭا بىر ئىنگلىزچە لوغەت يەنە باشقا فىرانسۇسچە لوغەت كىرەك

الأب : أما تريد أمك شيئا ؟

دادا : ئانىڭىزغا بىرەر نەرسە لازىم ئەمەسمۇ ؟

سلمى : ما أدري .أأسألها ؟

سەلما : بىلمەيمە .سۇراپ باقايمۇ ؟

الأب : نعم ، إسأليها ...

دادا : ماقۇل ، سوراپ بېقىڭ ....

سلمى : (تخرج ثم تدخل بعد قليل):....

سەلما :(سەلما چىقىپ بىر ئازدىن كېيىن كىرىدۇ) .

تقول إنها تريد ثلاثة أمتار من هذا القماش . خذ هذا النموذج يا أبت .

ئۇنىڭ دېيىشىچە بۇ رەختتىن ئۈچ مېتىر لازىمكەن . ئى دادا! مۇشۇ نۇسخىنى ئېلىۋېلىڭ .

الأب : سأشتري لكم ما تريدين إن شاء الله .

دادا : ئاللاھ خالىسا، مەن سىلەرگە لازىملىق نەرسىلەرنى سېتىۋالىمەن .

بۇ دەرستىكى گىراماتىكىلىق قائىدىلەر:

1- مەزمۇن: «عُمَرُ» بىلەن «عَمْرٌو»نىڭ پەرقى توغرىسىدا

«عُمَـرُ» بولسا «فُعَـلُ» ئۆلچىمىدە كەلگەن ئىسىم بولۇپ، تولۇق تۈرلەنمەيدۇ، ئاخىرى تەنۋىننى قوبۇل قىلمايدۇ، زىرنىڭ ئورنىدا زەبەر ئوقۇلىدۇ.

شۇنداقلا، مۇشۇ ئۆلچەمدە كەلگەن باشقا ئىسىملارمۇ تولۇق تۈرلەنمەيدۇ. مەسىلەن: عُمَرُ، زُفَرُ، هُبَلُ، زُحَلُ ... لارغا ئوخشاش.

«عَمْرٌو» بولسا تولۇق تۈرلىنىدىغان ۋە ئاخىرى تەنۋىننى قوبۇل قىلىدىغان خاس ئىسىمدۇر. ئۇنىڭ ئاخىرىنى زەبەر، پېش ۋە زىرلىك ئۈچلى ھالەتتە ئوقۇغىلى بولىدۇ. زەبەرلىك ئوقۇلغاندا ئاخىرىدىكى «و» ئەلىف (ا)كە يۆتكىلىدۇ. مەسىلەن:

أَيْنَ عَمْرٌو (ئەمرى قەيەردە)

رَأَيْتُ عَمْرًا (مەن ئەمرىنى كۆردۈم)

هٰذَا كِتَابُ عَمْرٍو (بۇ ئەمرىنىڭ كىتابى)

دېگەنگە ئوخشاش.

2- مەزمۇن: «ذُوْ» توغرىسىدا

«ذُوْ» باش كېلىشتىكى شەكلى بولۇپ، چۈشۈم كېلىش شەكلى «ذَا»، ئىگىلىك كېلىش شەكلى «ذِيْ»دۇر. ئۇ ئۆزىدىن كېيىنكى ئىسىم بىلەن ئىزاپەتلىك سۆز بىرىكمىسى ھاسىل قىلىپ، ئۆزىنىڭ ئالدىدىكى ئىسىمنىڭ سۈپىتى بولۇپ كېلىدۇ. مەسىلەن:

عِنْدِيْ دَفْتَرٌ ذُو وَرَقٍ مُسَطَّرٍ (مەندە سىزىقلىق دەپتەر بار)

دېگەنگە ئوخشاش.

3- مەزمۇن: نىسبىي ئالماش بولغان «مَا» توغرىسىدا

بۇ ئەقىلسىزلەر ئۈچۈن ئىشلىتىلىدىغان نىسبىي ئالماش بولۇپ، مەنە ۋە ۋەزىپە جەھەتتە «الَّذِيْ» بىلەن ئوخشىشىدۇ. بىرلىك، ئىككىلىك، كۆپلۈك، ئەرلىك ۋە ئاياللىق ھەممىسىگە ئورتاق ئىشلىتىلىدۇ. مەسىلەن:

آكُلُ مَا تَأْكُلُ (مەن سەن يېگەن نەرسىنى يەيمەن)

دېگەنگە ئوخشاش.

4- مەزمۇن: «مَا»نىڭ تۈرلىرى توغرىسىدا

«مَـا» ئـۈچ خىلـدۇر: 1) بولۇشسىزلىق قوشۇمچىسى بولغان «مَـا». بـۇ جۈملىنىڭ بېشىغا كىرىپ مەزمۇننى بولۇشسىز قىلىدۇ. مەسىلەن:

مَا عِنْدِيْ كِتَابٌ (مېنىڭ كىتابىم يوق) مَا أَدْرِيْ (ئۇقمايۋاتىمەن)

دېگەنگە ئوخشاش.

2) سوراق ئالمىشى بولغان «مَا». بۇ جۈملىنىڭ بېشىدا كېلىپ سوراقنى ئۇقتۇرىدۇ. مەسىلەن:

مَا هٰذَا ؟ مَا تَكْتُبُ ؟

دېگەنگە ئوخشاش.

3) نىسبىي ئالماش بولغان «مَا». بۇ «الَّذِيْ» بىلەن ئوخشاش مەنىدە ۋە ۋەزىپىدە ئىشلىتىلىدۇ.

5- مەزمۇن: «غَيْرُ» توغرىسىدا

«غَيْرُ»غا ئوخشاش ئىسىملار ئېنىق ئىسىم بىلەن ئىزاپەتلىك بىرىكمە ھاسىل قىلسىمۇ، لېكىن يەنىلا ئېنىقسىز ئىسىم بولىدۇ. مەنىسى: «ئەمەس»، «باشقا».

ئىشلىتىلىشى: دائىم ئۆزىدىن كېيىن كەلگەن ئىسىم بىلەن ئىزاپەتلىك بىرىكمە ھاسىل قىلىدۇ ھەمدە جۈملىدىكى ئورنىغا ئاساسەن سۈپەت، ئىگە ۋە خەۋەر بولۇپ كېلىدۇ. مەسىلەن:

هٰذَا الْوَرَقُ غَيْرُ مُسَطَّرٍ (بۇ ۋاراق سىزىقسىزدۇر)
خەۋەر

عِنْدِي دَفْتَرٌ غَيْرُ مُسَطَّرٍ (يېنىمدا سىزىقى يوق دەپتەر بار)
سۈپەت

6- رەڭنى ئۇقتۇرىدىغان ئىسىملار توغرىسىدا

ئەرەپ تىلىدىكى رەڭلەرنى ئۇقتۇرىدىغان ئىسىملارنىڭ ئەرلىك شەكلى (أفعل)ئۆلچىمىدە كېلىدۇ ، (أبيض ,أحمر,أصفر)دېگەنگە ئوخشاش .

ئاياللىقى (فعلاء)ئۆلچىمىدە كېلىدۇ ،(حمراء ، صفراء ،سوداء)دېگەنگە ئوخشاش .

تمارين

1ـأجب عن الأسئلة الآتية:(تۆۋەندىكى سۇئاللارغا جاۋاب بېرىڭ)

(1)متى يذهب الأب إلى السوق؟ (2) ماذا يريد الحسين؟

(3)ماذا تريد سعاد؟ (4) من الذي يريد المِسطرة؟

(5)ماذا تريد الأمّ؟

2 ـصحّح ما يلي: (تۆۋەندىكىلەرنى توغرىلاڭ)

(1)يريد عمر قلماً أزرق (2) يريد هشام أشياءَ كثيرةً.

(2) حفصة عندها حقيبةٌ سوداءُ (4) الحسين في المطبخ .

3 ـضع في الفراغ فيما يلي الفعل (يُرِيْدُ) بعد إسناده إلى الضمائر المناسبة: { (يُرِيْدُ) دىگەن پېئىلنى مۇناسىپ ئالماشقا قوشقاندىن كېيىن، تۆۋەندىكى بوش ئورۇنلاردا قويۇڭ}

(1)ماذا .... يا إخوان؟

(2)أختي .... هذا القلم.

(3)أ .... هذه المَجلّة يا ليلى؟

(4)أصحيفة .... أم مجلةً يا أخي؟

(5)أنا .... أشياءَ كثيرةً من السوق.

(6)ماذا .... يا أخواتي؟

(7)نحن .... مُصْحَفاً صغيراً.

(8)الطلاب .... دفاترَهم.

(9)المدرسات .... الطَباشِير.

(10)المدير .... قائمةَ أسماءِ الطلابِ .

4ـ يسأل المدرس كلا من الطلاب هذين السؤالن:

(1) ماذا تريد؟ (2) ماذا يريد زميلك؟

على مرحلتين. في المرحلة الأولى يحدد المدرس جواب الطالب، ويتمّ ذلك: إما بالإشارة إلى أشياء وإما بكتابة أسماء أشياء على السبورة. وفي المرحلة الثانية يكون الجواب غير محدد

5ـضع في الفراغ فيما يلي مؤنث الأسماء الدالّة على الألوان كما هو موضح في الأمثلة:(مىساللاردا كۆرستىلگەندەك رەڭنى ئۇقتۇرىدىغان ئىسىملارنىڭ ئايالللىقنى تۆۋەندىكى بوش ئورۇنلاردا قويۇڭ)

قلمٌ أَحمَرُ	حَقِيْبَةٌ حَمراءُ
شَعرٌ أَسْوَدُ	لِحيَةٌ سَوْدَاءُ
مِنديلٌ أَبْيَضُ	ورَقَةٌ بَيْضاءُ
مِلَفٌ أَصْفَرُ	سيارةٌ............
قميصٌ أَخْضَرُ	شَجَرةٌ............
رَجُلٌ أَسْمَرُ	اِمْرَأةٌ ....

6 ـاقرأ ما يلي متأمّلا الأسماء الدالّة على الألوان: (رەڭنى ئۇقتۇرىدىغان ئىسىملارنى مۇلاھىزە قىلىپ، تۆۋەندىكىلەرنى ئوقۇڭ)

(1)شعر رأسي أسودُ ولحيتي بَيْضَاءُ.

(2)أريد قلماً أَزْرَقَ وحقيبةً حمراءَ.

(3)هو أسمرُ وزوجتهُ أيضا سَمْرَاءُ.

(4)سيارةُ المدير خَضْرَاءُ وسيارة المدرس بَيْضَاءُ.

(5)هذه البقرةُ السوداءُ جميلةٌ.

(6)ما أَجْمَلَ هذه الزَهْرَةَ الحمراءَ!

(7)هاتِ وَرَقَةً بيضاءَ.

(8)لِمَنْ هذه السيارة الصفراءُ؟

(9)أهذا الدفترُ ذو الغلافِ الْأَصْفَر لك يا حَفْصة؟

(10)ما أجملَ تلك الشَجَرةَ الخضراءَ التي أمام الجامعة!

7 ـ ضع فِي الفراغ فيما يلي كلمة تدل على (لون) مناسب: (مۇناسىپ رەڭنى ئۇقتۇرىدىغان سۆزلەرنى تۆۋەندىكى بوش ئورۇنلاردا قويۇڭ)

(1)شَعْر رأسك ولحيتك.

(2)حقيبتي.

(3)هات قلماً وورَقةً.

(4)نحن نكتب بالقلم .... والمدرسُ يكتب بالقلم............

(5)سيارتي .... وسيارة زميلي.............

(6)لمن ذلك البيت ذو البابِ............ ؟

(7)ما أجملَ هذه البقَرةَ!............

(8)لا تَكْتُبْ بالقلم............

(9)المنديلُ .... وَسِخٌ.

8 ـ تأمل ما يلي: (تۆۋەندىكىلەرنى مۇلاھىزە قىلىڭ)

خالدٌ . حامدٌ . عليٌّ . هِشامٌ.

عُمَرُ. زُفَرُ. هُبَلُ. زُحَلُ. (هُبَلُ: اِسْمُ صَنَمٍ، وزُحَلُ: اِسْمُ كَوْكَبٍ)

9ـ تأمل ما يلي: (تۆۋەندىكىلەرنى مۇلاھىزە قىلىڭ)

(أ)

(1) هذا الطالبُ اسْمُه عَمْرٌو (2) أين عَمْرٌ و؟

(3) ضرب عَمْرٌو عُمَرَ. (4) عمرٌو طالبٌ جديدٌ .

(ب)

(1) أرأيت عَمْرًا؟ (2) سَأَلَ المدرسُ عَمْرًا أَسئلةً كثيرةً.

(3)ضرب عُمَرُ عَمْرًا.

(ج)

(1) هذا كتابُ عَمْرٍو . (2) لِمَنْ هذا القلم؟ هولِعَمْرٍو.

(3)لَعِبْتُ مَعَ عَمْرٍو.

عَمْرٌو عَمْرًا عَمْرٍو.

عُمَرُ عُمَرَ عُمَرَ.

10ـ اقرأ ما يلي: (تۆۋەندىكىلەرنى مۇلاھىزە قىلىڭ)

(أ)

(1)خرج من الفصل حمزةُ وطالبٌ آخَرُ.

(2)هذا بيتُنا ولنا بيتٌ آخرُ.

(3)دَخَلَ المكتبةَ قبلَ قليلٍ المديرُ ورجلٌ آخَرُ لا أعرفُه.

(4)غَابَ اليومَ بشيرٌ وطالبٌ آخرُ.

(5)رأيتُ في المطار مدرسَنا ومدرساً آخرَ.

(ب)

(1)سأحفَظ اليومَ سورةَ الرحمن وسورةً أُخْرَى.

(2)عندي ساعةٌ جميلةٌ وسيشتري لى عمّي ساعةً أُخرَى.

(3)غابَتْ أمس حَفْصَةُ وطالبةٌ أخْرَى.

(4)هاتي تفاحةً أُخْرَى يا أمي.

(5)رأيت في المكتبة ليلَى وطالبةً أُخرَى.

11ـأكمل الجمل الآتية بوضع (آخَر) أو (أُخْرَى) في الفراغ:(بوش ئورۇنلاردا (آخَر) ياكى (أُخْرَى) قويۇپ تۆۋەندىكى جۈملىلەرنى تولۇقلاڭ)

(1)درستُ اللغةَ التركيّةَ ولغةً..............

(2)كتبتُ رسالةً إلى أبي ورسالةً .... إلى أمي.

(3)سأل المدرس خالداً وطالباً..............

(4)خرَجَت الآن سيارةُ المدير وسيارةٌ..............

(5)سمِعْتُ هذا الخَبرَ من إذاعةِ لندن ومن إذاعةٍ..............

(6)اشتريت هذا الكتابَ وكتاباً..............

(7)ضرب أولئك الرجالُ بلالاً وطالباً..............

(8)رأيتُ خديجةَ وطالبةً .... عند المديرة.

(9)خرج من المسجد الآن الإمامُ ورجلٌ..............

(15)غسلتْ أختي القميصَ الأخضرَ وقميصاً..............

12 ـتأمل المثال، ثم أكمل الجمل الآتية بوضع (ذو) أو (ذا) في الفراغ: (مسالنى مۇلاهىزە قىلىڭ ئاندىن بوش ئورۇنلاردا (آخَر) ياكى (أُخْرَى) قويۇپ تۆۋەندىكى جۈملىلەرنى تولۇقلاڭ)

عندي دفترٌ ذو ورَقٍ مُسَطَّرٍ . هذا مُصْحَفٌ ذو حَرْفٍ كبيرٍ.

اِشتَرَيْتُ دفتراً ذا ورَقٍ مُسَطَّرٍ . أريدُ مُصْحَفاً ذا حَرْفٍ كبيرٍ.

(1)عندي دفترٌ ....غلافٍ جميل.

(2)أريد دفتراً .... غلافٍ أَخْضَرَ.

(3)رأيت مع المدير رجلا .... لِحْيَةٍ بَيْضاءَ.

(4)أين الطالبُ الجديد .... النظّارةِ الجميلةِ.

(5)من هذا الرجلُ.............. الشَعْرِ الطويل؟

(6)اِسْأَلْ ذاك الرجلَ .... القميص الأَصْفَرِ.

(7)لِمن ذاك البيتُ .... النوافذِ الضيِّقَةِ.

(8)عندي مُعْجَمٌ .... صُوَرٍ مُلَوَّنَةٍ.

(9)اِشتريت مُعْجَماً .... صُوَرٍ مُلَوَّنَةٍ.

(10)في قريتنا مسجدٌ .... مَنارةٍ واحدة.

(11)رأيت مسجداً .... مَنارة واحدة

13 ـ تأمل الأمثلة الآتية لـ (ما المَوْصُوْلَة): (نسپى ئالماش بولغان ما (ما المَوْصُوْلَة)نىڭ تۆۋەندىكى مىساللىرىنى مۇلاھىزە قىلىڭ)

ماذا تأكلُ يا عليّ؟ آكلُ ما تأكلُ. (أي: الشيءَ الذي تأكلُ)

(1)ماذا تشرَبُ يا أبا بكر؟ أشربً ما تشرَبُ.

(2)أفهم ما تقول.

(3)سأشتري ما تريد.

(4)أكْتُبْ ما سمعت اليوم في الفصل.

(5)نَسيْتُ ما قال لي المدرس أمس.

(6)قال اللّه تعالى في سورة الصَفّ: { لِمَ تَقُولُونَ مَا لا تَفْعَلُونَ؟ }.

(7)وقال تعالى في سورة الكافِرون: { قُلْ يا أيُها الكافرون . لا أَعْبُدُ ما تَعْبُدُونَ }.

(8)وقال تعالى في سورة آلِ عِمْرَانَ: { سَنَكْتُبُ ما قَالُوا... }.

14 ـ تأمل ما يلي: (تۆۋەندىكىلەرنى مۇلاھىزە قىلىڭ)

(1)ما النَافِيَةُ :ما عِنْدِي كتابٌ . ما فَهِمْت الدرسَ .ما أدري.

(2)ما الاسْتِفْهَامِيَةُ :ما هذا؟ ما اسْمُك؟ ماذا تكتب؟

(3) ما المَوْصُوْلَةُ: آكل ما تأكلُ. سأشتري ما تريد. لِمَ تقولون ما لا تَفْعَلُونَ؟

15ـ تأمل ما يلي: (تۆۋەندىكىلەرنى مۇلاھىزە قىلىڭ)

ما أريد شيئا .ما أكلتُ شيئا .ما رأيتُ شيئا .ما فهمتُ شيئاً.

16ـ نقول :القرآن كتابُ الله. قرأت القرآنَ. أحفظ القرآنَ.

ونقول: عندي ثلاثةُ مَصَاحِفَ .وَضَعْتُ المُصْحَفَ على المكتب. أقرأُ من المُصْحَفِ.

17ـ تأمل ما يلي: (تۆۋەندىكىلەرنى مۇلاھىزە قىلىڭ)

(غير): هذا الوَرَقُ مُسَطَّرٌ ، وهذا الورقُ غَيْرُ مُسَطَّر.

هذا الخَبَرُ صحيحٌ . هذا الخبرُ غَيْرُ صَحيح.

الكلمات الجديدة:

مُصْحَفٌ (ج مَصاحِفُ) ـ قۇرئان حَلْوَى (ج حَلاوَى) ـ تاتلىق تۇرۇم صَفٌّ (ج صُفُوفٌ)ـ سەپ، رەت قُماشٌ (ج أَقْمِشَةٌ)ـ رەخت نَمُوْذَجٌ (ج نَمَاذج) ـ نەمۇنە صُوْرَةٌ (ج صُوَرٌ)ـ سۈرەت ضَيِّقٌ ـ تار آخَرُ (المؤنث: أُخْرَى) ـ يەنە،باشقا أ سْمَرُ (المؤنث: سَمْرَاءُ)ـ بۇغداي ئۆڭلۈك مُسَطَّرٌ ـ سىزغۇچ شيءٌ (ج أَشْيَاءُ)ـ نەرسە غَابَ (يَغِيْبُ) ـ يوقاپ كەتتى اِشترَى (يَشترِى)ـ سىتىۋالدى

(17)الدَرْسُ السابِعَ عَشَرَ

المدرس : لم خرجت من الفصل ياعمار ؟

ئوقۇتقۇچى: ئى ئەممار! سىنىپتىن نىمە ئۈچۈن چىقتىڭ ؟

عمار : خرجت لأشرب الماء .

ئەممار : سۇئىچىش ئۈچۈن چىقتىم .

المدرس : ولم خرج ياسر معك ؟

ئوقۇتقۇچى :ياسىر سەن بىلەن نىمە ئۈچۈن چىقتى ؟

عمار : هو خرج ليغسل وجهه .

ئەممار : ئۇ يۈزىنى يۇيۇش ئۈچۈن چىقتى .

همايون : يا أستاذ ،أنا أريد أن أجلس هنا أمامك . مقعدي بعيد عنك .

ھمايون : ئى ئۇستاز! مەن سىزنىڭ ئالدىڭىزدىكى ئورۇندا ئولتۇرايمىكى دەۋاتىمەن . مىنىڭ ئورنۇم سىزدىن يىراق .

ومن هناك لاأرى ما تكتب على السبورة

ئاۋۇ يەردىن سىز دوسكىغا يازغان نەرسىلەرنى كۆرەلمەيدىكەنمەن .

يمكنك أن تجلس هنا الآن .هذا مقعد حمزة. وهوغائب منذ أسبو ع ...

ھازىر بۇ يەردە ئولتۇر ساڭ بۇلىدۇ. بۇ ھەمزىنىڭ ئورنى . ئۇ بىر ھەپتىدىن بۇيان يوق.

اسمعوا ياأبنائي . تبدأ عطلة الصيف بعد شهر . أين تذهبون في هذه العطلة ؟

ئى باللىرىم! قۇلاق سېلىڭلار . يازلىق تەتىل بىر ئايدىن كىيىن باشلىنىدۇ. سىلەر بۇ تەتىلدە قەيەرگە بارىسىلەر؟

بعض الطلاب :نريد أن نذهب إلى بلدنا.

ئوقۇغۇچىلارنىڭ بىر قىسمى : بىز ئۆز شەھرىمىزگە قايتىشنى ئويلاۋاتىمىز.

المدرس :أين تريد أن تذهب أنت ياهاشم ؟

ئوقۇتقۇچى: ئى هاشىم! سەن قەيەرگە بېرىشنى ئويلاۋاتسەن؟

هاشم : أريد أن أذهب إلى مصر .

هاشىم : مەن مىسسىرغا بارايمىكى دەيمەن .

المدر س : لم ترد أن تذهب إلى مصر ؟

ئوقۇتقۇچى : سەن نىمە ئۈچۈن مىسسىرغا بېرىشنى ئويلاپ قالدىڭ ؟

هاشم : أريد أن أذهب إلى مصر لأزور أخي الذى يدرس في جامعة الأزهر .

مەن ئەزھەر ئۇنىۋېرسىتىدا ئوقۇيدىغان بىر قېرىندىشىمنى يوقلاش ئۈچۈن مىسسىرغا بېرىشنى ئويلاپ قالدىم .

المدرس : وأين تريد أن تذهب يا يوسف ؟

ئوقۇتقۇچى : ئى يۈسۈف! سەن قەيەرگە بېرىشنى خالايسەن؟

يوسف : أريد أن أذهب إلى لندن .

يۈسۈف: مەن لوندونغا بارايمىكى دەيمەن.

المدرس : ألاتريد أن تذهب إلى بلدك؟

ئوقۇتقۇچى : سەن شەھرىڭگە بېرىشنى ئويلىمىدىڭمۇ ؟

يوسف: نعم .لاأريد أن أذهب إلى بلدي هذه السنة .

يۈسۈف : شۇنداق ، بۇ يىل شەھرىمگە بېرىشنى ئويلىمىدىم .

أريد أن أذهب إلى لندن لأدرس اللغة الإنكليزية هناك .

مەن لوندونغا شۇ يەردە ئىنگلىز تىلى ئۆگەنگىلى بارماقچى .

المدرس : ألايمكنك أن تدرس اللغة الإنكليزية في بلدك ؟

ئوقۇتقۇچى : ئىنگلىز تىلىنى شەھرىڭىزدە ئۆگىنىشىڭىز مۇمكىن بولمامدۇ ؟

يوسف : نعم. لايمكنني ذلك لأن أهل بلدي يدرسون اللغة الفرنسية ولايدرسون اللغة الإنكليزية .

يۈسۈف :شۇنداق . ئۇ ماڭا مۇمكىن بولمايدۇ ، چۈنكى، مىنىڭ شەھەر ئەھلىم فىرانسۇس تىلى ئوقۇيدۇ، ئىنگلىز تىلى

ئوقۇمايدۇ .

المدرس: في أي كلية تريد أن تدرس في عام المقبل يامروان ؟

ئوقۇتقۇچى :ئى مەرۋان! كېلەر يىلى قايسى پاكۇلتېتتا ئوقۇشنى خالايسەن ؟

مروان : أريد أن أدرس في كلية الشريعة .

مەرۋان : مەن شەرىئەت پاكۇلتېتىدا ئوقۇشنى خالايمەن .

المدرس: في أي كلية تريد أن تدرس أنت ياموسى ؟

ئوقۇتقۇچى: ئى مۇسا! سىز قايسى پاكۇلتېتتا ئوقۇشنى ئويلاۋاتىسىز ؟

موسى :لايمكنني أن أدرس بالجامعة في العامل المقبل ، ذلك لأنني مريض وأريد أن أذهب إلى الولاية المتحدة للعلاج .

مۇسا: ماڭا كېلەر يىلى ئۇنىۋېرسىتېتتا ئوقۇش مۇمكىن بولمايدۇ ،چۈنكى مەن كېسەل، مەن داۋالىنىش ئۈچۈن ئامېرىكا قوشما شتاتىغا بېرىشنى ئويلاۋاتىمەن.

المدرس : شفاك الله .

ئوقۇتقۇچى : ئاللاھ ساڭا شىپالىق بەرسۇن.

عمرو : يا أستاز ، يكاد الجرس يرن . أرجو أنتسمح لنا بالخروج الآن قبل أن يخرج الطلاب اللآخرون .

ئەمرى: ئى ئۇستاز! قوڭغۇراق چېلىنىشقا ئاز قالدى، باشقا ئوقۇغۇچىلار چىقىشتىن ئىلگىرى بىزنىڭ چىقىشىمىزغا رۇخسەت قىلىشىڭىزنى ئۈمۈت قىلىمەن .

المدرس :بقي ثلاث دقائق . يمكنكم الخروج الآن . أخرجوا بهدوء .

ئوقۇتقۇچى :ئۈچ مىنۇت قالدى. هازىر چىقساڭلار بولىدۇ . تىنچ چىقىڭلار .

بۇ دەرستىكى گرامماتىكىلىق قائىدىلەر:

1- مەزمۇن: «أَنْ» ۋە «لِ»توغرىسىدا

بۇ قوشۇمچىلار كېلىدىغان زامان پېئىلىنىڭ بېشىغا كىرىپ ئۇنىڭ ئاخىرىنى زەبەر ئوقۇتىدۇ ھەمدە كەلگۈسى زامان پېئىلىنى

ياسالما مەسدەرگە ئايلاندۇرىدۇ. مەسلەن:

خَرَجْتُ لِأَشْرَبَ الْمَاءَ (مەن سۇ ئىچىش ئۈچۈن چىقتىم)

نُرِيْدُ أَنْ نَذْهَبَ إِلَى بِلاَدِنَا (بىز شەھەرلىرىمىزگە قايتىشنى خالايمىز)

دىگەنگە ئوخشاش.

2- مەزمۇن: «يُمْكِنُ» توغرىسىدا

«أَمْكَنَ يُمْكِنُ»كۆپىنچە ياسالما مەسدەر ئۇنىڭ پائىلى بولۇپ كېلىدۇ. بەزىدە ئاشكارا مەسدەرمۇ ئۇنىڭ پائىلى بولۇپ كېلىدۇ. مەسلەن:

يُمْكِنُ أَنْ تَجْلِسَ هُنَا (بۇ يەردە ئولتۇرۇشقا ئىمكانىيىتىڭ بار)

يُمْكِنُكَ الْخُرُجُ مِنَ الْفَصْلِ الآنَ

(هازىر سىنىپتىن چىقىشقا ئىمكانىيىتىڭ بار)

دىگەنگە ئوخشاش.

3- مەزمۇن: زىر قىلىش قوشۇمچىسى بولغان «مُنْذُ» توغرىسىدا

مەنىسى: «... دىن باشلاپ»، «... دىن بېرى».

ئاتىلىشى: ئاخىرىنى زىر قىلىش قوشۇمچىسى.

ۋەزىپىسى: ئىسىمنىڭ بېشىغا كىرىپ ئۇنى زىر ئوقۇتىدۇ ھەمدە مەزمۇن جەھەتتىن مەقسەتنىڭ باشلانغانلىقىنى ئۇقتۇرىدۇ. مەسلەن:

مَا رَأَيْتُ مُحَمَّدًا مُنْذُ يَوْمِ الْجُمُعَةِ

(مەن مۇھەممەدنى جۈمە كۈندىن باشلاپ كۆرمىدىم)

دىگەنگە ئوخشاش.

4- مەزمۇن: «يَرَى» توغرىسىدا

بۇنىڭ ئەسلىسى «يَرْأَيُ» بولۇپ، يەڭگىللىك ئۈچۈن ئۇنىڭ بىر ھەمزىسى تاشلانغان.

ئۇنىڭ شەكىللىرى: يَرَى تَرَى نَرَى أَرَى

5- مەزمۇن: «أَرْجُوْ» توغرىسىدا

بۇ I شەخس بىرلىك ئېنىق كەلگۈسى زامان پېئىلى بولۇپ، ئۈمىدنى ئىپادىلەش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدۇ. مەسلەن:

أَرْجُوْ أَنْ تَسْمَحَ لَنَا بِالدُّخُوْلِ

(بىزگە كىرىشكە رۇخسەت بېرىشىڭنى ئۈمىد قىلىمەن)

دىگەنگە ئوخشاش.

تۆت پەسل ئىسملىرى

(فصل الربيع) ئەتىياز.

(فصل الصيف) ياز .

(فصل الخريف) كۈز .

(فصل الشتاء) قىش .

تمارين

1ـأجب عن الأسئلة الآتية:(تۆۋەندىكى سۇئاللارغا جاۋاب بېرىڭ)

(1)لماذا خرج عمّار وياسر من الفصل؟

(2)أين يريد هاشم أن يذهب في عطلة الصيف؟

(3)لماذا يريد يوسف أن يذهب إلى لندن؟

(4)في أي كلية يريد مروان أن يدرس؟

2 ـاقرأ ما قاله هُمايون للمدرس، ثم املأ الفراغات فيما يلي على ضوء ذلك:

يريد همايون أن .... أمام .... لأنّ .... بعيد عنـ .... ولا ....ما .... المدرس على السبّورة.

3ـيسأل المدرس كلا من الطلاب هذا السؤال:

أين تريد أن تذهب في عطلة الصيف؟

4ـيسأل المدرس كلا من الطلاب هذا السؤال:

في أي كلّية تريد أن تدرس؟

5ـيسأل المدرس كلا من الطلاب هذا السؤال:

لماذا خرجت من الفصل؟

فيقول (خرجت لِـ.............) مُخْتَاراً من الأسباب الآتية (وتكتب هذه على السبّورة)

أشربُ الماءَ. أَدْخُلُ المِرْحاضَ. أغْسِلُ وجهي. أذهبُ إلى المدير. آخذ دفتري من زميلي. أقرأُ الإعْلانَ. أعرفُ سَبَبَ الضَوْضَاءِ. أجلِسُ في الشَمْس. أَبْصُقُ. أبحَثُ عن مفتاحي. أسأَلُ مدرسَ الفِقْهِ سؤالاً.

(ينبه المدرس الطلاب لوجوب نصب الفعل بعد لام التعليل)

6ـاقرأ ما يلي(تۆۋەندىكىلەرنى ئوقۇڭ)

(1)أريد أَنْ أذهبَ إلى المُسْتَوْصَف.

(2)نَسِيْتُ أن أَقُوْلَ لك شَيئاً.

(3)أريد أن أحفَظَ القرآنَ الكريمَ.

(4)نسِيْتُ أن أكتبَ الدرس.

(5)أريد أن أدرسَ اللغة العربية لأنّها لغةُ القرآنِ الكريم.

(6)نريد أن نَسْأَلَك سؤالا يا أستاذ.

(7)أتريد أن تقولَ لي شيئا؟

(8)يريد أخي أن يدرسَ بالجامعة الإسلامية.

(9)نسيت أن أكتبَ العُنْوان على الظَّرف.

7 ـ أجب عن الأسئلة الآتية مستعملا (أن):((أن)ێ قوللنپ تۆۋەندىكى سۇئاللارغا جاۋاب بىرىڭ)

(1)أين تريد أن تذهب في عُطلة الصيف؟

(2)لِمَ تريد أن تدرس اللغة العربية؟

(3)مَعَ من تريد أن تلعَب؟...

(4)من أيِّ إذاعة تريد أن تسمَع الأخبارَ؟.........................

(5)ماذا تريد أن تشرَب يا أخي؟.................................

(6)لِمَ تريد أن تذهب إلى الطبيب؟...............................

(7)ماذا تريد أن تأكل في العَشَاء؟................................

(8)ماذا نسيت؟...

8ـ اقرأ الأمثلة الآتية لـ (لام التَعْلِيل): (سەۋەپ كۆرستىش لام(لام التَعْلِيل) نىڭ تۆۋەندىكى مىساللىرىنى ئوقۇڭ)

(1)ندرس اللغة العربية لِنَفْهَمَ القرآنَ الكريم والحديثَ النَبَويَّ الشَّريْفَ.

(2)قام المدرسُ لِيَكْتُبَ على السَبَورة.

(3)خرجت مِن الفصل لِأشربَ الماءَ.

(4)ذهب أبي إلى جُدّة لِيَشتريَ سيّارة.

(5)خَلَقَنا اللّهُ تعالى لِنَعْبُدَهُ.

(6)دخلت الحمّام لأغسِلَ وجهي.

(7)ذهبت إلى مَكتب البريدِ لآخذَ البرقيةَ التي جاءَتْني من أبي.

(8)فتحت النافذة ليدخُلَ الهواءُ فدَخَلَ الذُباب.

(9)يا حمزة، أذهبُ الآن إلى السوق لأشتريَ دفاترَ وأقلاماً لي ولكَ ولسعادَ.

9 ـ أجب عن الأسئلة الآتية مستعملا (لام التعليل): (سەۋەپ كۆرستىش لامى (لام التعليل) ێ قوللنپ تۆۋەندىكى سۇئاللارغا جاۋاب بىرىڭ)

(1) لِمَ دخلتم المطعم؟ .... (نشرب)

(2)لِمَ خرجت من المدرسة؟............................ (أشترى)

(3)لِمَ ذهبت إلى قَرْيَتك يومَ الجُمُعة؟...................... (أزُورُ)

(4)لِمَ ذهبتن إلى المكتبة يا أخوات؟ .... (نَقرأ)

(5)لِمَ جاءَ أخوك إلى المدينة المنورة؟ .... (يَدْرُسُ)

(6)لِمَ خرج زميلك من الفصل؟ .... (يَغْسِلُ)

(7)لِمَ خلقنا اللّه تعالى؟ .... (نَعْبُدُ)

(8)لِم قام المدرس؟ .... (يَكتُبُ)

(9)لِم تذهب إلى مكتب البريد الآن؟ .... (آخُذُ)

(10)لِم تدرُسون اللغة العربية يا إخوان؟ .... (نَفْهَمُ)

10ـ تأمل ما يلي: (تۆۋەندىكىلەرنى مۇلاھىزە قىلىڭ)

(1)لا يُمْكِنُكَ (لا يُمْكِنُ) أن تجلِسَ هنا. هذا مَقْعَدُ عثمانَ.

(2)يُمْكِنُكَ (يُمْكِنُ) أن تخرجَ من الفصل الآن./ يُمْكِنُكَ الخُرُوجُ من الفصل الآن.

(3)أيُمْكِنُنِي (أيُمْكِنُ) أن آخذَ هذه المجلّة إلى البيت؟

(4)أبي مريضٌ جدّاً. لا يُمْكِنُه أن يذهبَ إلى المصنع.

(5)هذا يُمْكِنُ وهذا لا يُمْكِنُ.

11ـ تأمل الأمثلة لى (مُنْذُ): ((مُنْذُ) نىڭ تۆۋەندىكى مىساللىرنى ئوقۇڭ)

(1)ما رأيت محمداً مُنْذُ يَوْمِ الجُمُعة.

(2)هو غائبٌ مُنْذُ أسبوعٍ.

(3)نسكنُ في هذا البيت مُنْذُ سَنَةٍ.

(4)هو مريض مُنْذُ رُجُوعِهِ من بلَده.

(5)أعرف هذا الشيخَ منذ خَمْسِ سَنَواتٍ.

12ـ تأمل ما يلي: (تۆۋەندىكىلەرنى مۇلاھىزە قىلىڭ)

هو يَرَى. أنت تَرَى. أنا أَرَى .نحن نَرَى.

يضع المدرس أشياءً على مكتبه، أو يرسم على السَبورة أشياءً ويسأل كلا من الطلاب: ماذا ترى على المكتب؟/ على السبورة؟ ويجيب الطالب ويقول: (أرى قلماً وكتاباً وساعةً....)

13ـ تأمل ما يلي: (تۆۋەندىكىلەرنى مۇلاھىزە قىلىڭ)

(1)أَرْجُوْ أَنْ تَسْمَحَ لِي بالجُلوسَ هُنا.

(2)أرجو أن تسمحَ له بالخُروج.

(3)أرجو أن تسمحَ لنا بالدُخول.

(4)أرجو أن تسمح لحامدٍ بزيارتك.

14 ـ هذه أسماء فُصُول السنة:(بۇلار تۆت پەسىلنىڭ ناملىرى)

(1) الشِّتَاءُ (2) .الرَّبِيْعُ (3) .الصيْفُ (4) .الخَرِيفُ.

الكلمات الجديدة:

عُطْلَةٌ ـ تەتىل العَامُ المُقْبِلُ ـ كېلەركى يىلى الذُبَابُ (ج ذُبانٌ)ـ چىۋىن

مِصْرُ ـ مىسىر هُدُوْءٌ ـ تىنىچ إِعْلانٌ ـ ئېلان قىلماق أَهْلٌ ـ ئەھلى

ظَرْفٌ (ج ظُرُوْفٌ) ـ شارائىت ضَوْضَاءٌ ـ ۋاراڭ ـ چۇرۇڭ

عَشَاءٌ ـ قىش عِلاجٌ ـ داۋالاش سَمَحَ (يَسْمَحُ) ـ روخسەت قىلدى

زَارَ (يَزُوْرُ) ـ زىيارەت قىلدى بَدَأَ (يَبْدَأُ) ـ باشلىدى أَمْكَنَ (يُمْكِنُ) ـ مۇمكىن بولدى بَقِيَ (يَبْقَى) ـ قالدى بَصَقَ (يَبْصُقُ) ـ تۈكۈردى

(18)الدَرْسُ الثَّامِنَ عَشَرَ

حامد(لزوجته):أن تريدين أن تذهبي بعد صلاة العصر ؟

هامد(ئايالىغا): ئەسىر نامىزىدىن كېيىن قەيەرگە بېرىشنى ئويلاۋاتىسىز ؟

آمنة :أريد أن أزورجارتنا التي زارتني أمس .

ئامىنە : مەن تۈنۈگۈن بىزنى يوقلىغان قوشنىمىزنى يوقلاشنى ئويلاۋاتىمەن .

حامد: أيمكنك أن ترجعي قبل صلاة المغرب ؟

هامد :شام نامىزىدىن بۇرۇن قايتىشىڭىز مۇمكىن بولامۇ ؟

آمنة : يمكن إن شاء الله .

ئامىنە : بولىدۇ ، ئاللاھ خالىسا .

حامد : أرجو أن تغسلي قميص الأبيض بعد روجوعك من عند الجارة .

هامد : قوشنىلار قېشىدىن قايتقاندىن كېيىن ئاق كۆينەكمنى يۇيۇپ قۇيۇشىڭىزنى ئۆمىت قىلىمەن .

آمنة : سأغسله وأكويه إن شاء الله .

ئامىنە : ئاللاھ خالىسا مەن ئۇنى يۇيۇپ دەزماللاپ قۇياي .

حامد : أين تريدون أن تذهبوا الآن يا أبنائي؟

هامد : ئى باللىرىم! سىلەر قەيەرگە بارماقچى بولىۋاتىسىلەر ؟

الأبناء : نذهب الآن إلى المسجد .وبعد الصلاة نريد أن نذهب إلى السوق لنشتري أقلاما ودفاتر ومساطر .

باللار :هازىرمەسجىدكە بارىمىز .نامازدىن كېيىن بازارغا قەلەم دەپتەر ۋە سىزغۇچلارنى سېتىۋېلىش ئۈچۈن بېرىشنى ئويلاۋاتىمىز .

حامد : أين زملاؤكم ؟ما جاءوا اليوم لزيارتكم كعادهم كل أسبوع .

هامد : ساۋاقداشلىرىڭلار قەيەردە ؟ ئۇلار بۈگۈن ھەر ھەپتىدىكىدەك سىلەرنى يوقلاپ كەلمىدى .

الأبناء: أرادوا أن يذهبوا اليوم إلى المتحف .

باللار : ئۇلار بۈگۈن مۇزىيخانىغا بارماقچى ئىدى .

حامد : يا بناتي ،أنا الآن أذهب إلى المستشفى لعيادة سلمى . أتردن أن تذهبن معي ؟

هامد : ئى قىزلىرىم ، مەن هازىر سەلمانى يوقلاش ئۈچۈن دوختۇرخانىغا كىتىۋاتىمەن ، مەن بىلەن بىرىشنى خالامسىلەر؟

البنات : نعم .

قىزلار : هەئە .

حامد : ماذا تردن أن تأخذن لها ؟

هامد :ئۇنىڭغا نىمە ئېلىۋېلىشنى خالايسىلەر ؟

البنات : نريد أن نأخذ معنا علبة الحلوى هذه ، إن سلمى تحب هذه الحلوى كثيرا .

قىزلار : بىز مۇشۇ بىر قۇتا تاتلىق تۈرۈمنى ئېلىۋېلىشنى خالايمىز ، سەلما بۇ تاتلىق تۈرۈمنى بەكلا ياخشى كۆرىدۇ .

حامد : أتردن أن تأخذن شيئا آخر ؟

هامد : باشقا نەرسە ئېلىۋېلىشنى خالامسىلەر ؟

البنات : نريد أن نأخذ هذه المجلة وهذا الكتاب وهذه الملابس .

قىزلار: بىز بۇ كىتاب، بۇ ژورنال ۋە بۇ كىيىملەرنى ئېلىۋېلىشنى خالايمىز .

حامد : أرجو ألا تأخذن هذه الأشياء كلها ،فإن المستشفى لايسمح بدخول أشياء كثيرة ،

هامد : مۇشۇ نەرسىلەرنىڭ هەممىنى ئالماسلىقىڭلارنى ئۈمىت قىلىمەن ، چۈنكى دوختۇرخانا كۆپ نەرسىلەرنى ئەكىرىشكە يول قويمايدۇ .

....أين خديجة وعائشة وأم كلثوم؟ أيردن أن يذهبن معنا ؟

خەدىجە ئائىشە ۋە ئۇممۇ كۇلسۇملار قەيەردە ؟ ئۇلار بىز بىلەن بىرىشنى خالامدۇ ؟

إحدى البنات : لاأدري أين هن ، أظن ما رجعن من المدرسة.

قىزلارنىڭ بىرى : ئۇلارنىڭ قەيەردە ئىكەنلىكىنى بىلمەيمەن ،مىنىڭچە ئۇلار مەكتەپتىن قايتىپ كەلمىدى .

حامد : حيا بنا يابنات .

هامد : يۇرۇڭلار ئى قىزلار !

بۇ دەرستىكى گرامماتىكىلىق قائىدىلەر:

1- مەزمۇن: كەلگۈسى زامان پېئىلىنىڭ ئاخىرىنىڭ زەبەر ئوقۇلۇش ئەھۋالى توغرىسىدا

كەلگۈسى زامان پېئىلىنىڭ بېشىغا ئاخىرىنى زەبەر ئوقۇتقۇچى قوشۇمچىلار كىرسە، بىرلىك پېئىللار ۋە I شەخس كۆپلۈك پېئىللىرىنىڭ ئاخىرى ئاشكارا زەبەرلىك ئوقۇلىدۇ. مەسىلەن:

هُوَ يُرِيْدُ أَنْ يَذْهَبَ (ئۇ بىر ئىشنى ئىرادە قىلىدۇ)

هِيَ تِرُيْدُ أَنْ تَذْهَبَ (ئۇ ئايال بېرىشنى خالايدۇ)

نَحْنُ نُرِيْدُ أَنْ نَذْهَبَ(بىز بېرىشنى خالايمىز)

أَنَا أُرِيْدُ أَنْ أَذْهَبَ (مەن بېرىشنى خالايمەن)

دېگەنگە ئوخشاش.

ئەرلىك كۆپلۈك ۋە II شەخس ئاياللىق بىرلىك پېئىللىرى زەبەرلىك ئوقۇلغاندا ئاخىرىدىكى «ن» چۈشۈپ كېتىدۇ. مەسىلەن:

هُمْ يَذْهَبُوْنَ هُمْ يُرِيْدُوْنَ أَنْ يَذْهَبُوْا

أَنْتُمْ تَذْهَبُوْنَ أَنْتُمْ تُرِيْدُوْنَ أَنْ تَذْهَبُوْا

أَنْتِ تَذْهَبِيْنَ أَنْتِ تُرِيْدِيْنَ أَنْ تَذْهَبِيْ

دېگەنگە ئوخشاش.

ئاياللىق كۆپلۈك پېئىللىرى قاتقان پېئىل بولۇپ، بۇ پېئىللار ئاشكارا زەبەر ئوقۇلمايدۇ، بەلكى ئورۇن جەھەتتىن زەبەر ئوقۇلىدۇ. مەسىلەن:

هُنَّ يُرِدْنَ أَنْ يَذْهَبْنَ (ئۇ ئاياللار بېرىشنى خالايدۇ)

أَنْتُنَّ تُرِدْنَ أَنْ تَذْهَبْنَ (سىلەر بېرىشنى خالايسىلەر)

دېگەنگە ئوخشاش.

2- مەزمۇن: «أَلَّا» توغرىسىدا

بۇ ئەسلىدە مەسدەر قوشۇمچىسى «أَنْ» بىلەن بولىشسىز قوشۇمچىسى «لا»دىن تەركىب تاپقان بولۇپ، «ن» بىلەن «ل»نىڭ مەخرىجى يېقىن بولغانلىقى ئۈچۈن «ن» بىلەن «ل» بىرىكىپ «أَلّا» بولغان. ئالدىغا «أَلّا» كىرگەن پېئىل بولۇشسىز بولىدۇ ھەم ئىئراب جەھەتتىن زەبەرلىك ئوقۇلىدۇ. مەسىلەن:

أَرْجُوْ أَلّا تَدْخُلَ (كىرمەسلىكىڭنى ئۈمىد قىلىمەن)

أَرْجُوْ أَلّا تَجْلِسَا هُنَا (بۇ يەردە ئولتۇرماسلىقىڭنى ئۈمىد قىلىمەن)

دېگەنگە ئوخشاش.

3- مەزمۇن: «كَ» توغرىسىدا

مەنىسى: «... دەك»، «... تەك»، «گويا»، «ئوخشاش».

ئاتىلىشى: ئاخىرىنى زىر قىلىش قوشۇمچىسى.

ۋەزىپىسى: ئۆزىدىن كېيىن كەلگەن ئىسىمنىڭ ئاخىرىنى زىر ئوقۇتۇش. مەسىلەن:

هَذِهِ الْمَدْرَسَةُ كَالْمَسْجِدِ (بۇ مەكتەپ مەسجىدكە ئوخشايدۇ)

مُحَمَّدٌ كَأَسَدٍ (مۇھەممەد يولۋاسقا ئوخشايدۇ)

دېگەنگە ئوخشاش.

تمارين

1ـأجب عن الأسئلة الآتية:(تۆۋەندىكى سۇئاللارغا جاۋاب بېرىڭ)

(1) ماذا يريد الأبناء أن يشتروا من السوق؟

(2) ماذا تريد البنات أن يأخذن لسلمى؟

2 ـصحّح ما يلي (تۆۋەندىكىلەرنى توغرىلاڭ)

(1) آمنة بنت حامد.

(2)تريد آمنة أن تزور أختها.

(3)قال حامد لزوجته: اغسلي منديلي الأزرق.

(4)يريد الأبناء أن يذهبوا إلى السوق قبل الصلاة.

(5)أراد زُمَلَاءُ الأبناء أن يذهبوا إلى حَدِيقَةِ الحَيَوَانَاتِ.

(6)يريد حامد أن يذهب إلى المستشفى مع زوجته.

3 ـيسأل المدرس كلا من الطلاب هذا السؤال:

ماذا يريد هؤلاء الطلاب؟

ويجيب الطالب ويقول: (هؤلاء يريدون أن.........) مختارا من الجمل الآتية::

يذهبون إلى الملعب ـ يسكنون في مهاجع الجامعة ـ يجلسون في الصف الأول ـيرجعون إلى المهاجع بعد الحصة الثانية ـيفتحون النوافذ ـ يأخذون هذه المجلة إلى بيوتهم ـ يغسلون وجوههم ـ يضربونني ـ يقرأون القرآن ـ يدخلون المكتبة ـ يقولون لك شيئا ـ يسألونك سُؤالا ـيأكلون ـ يشربون القهوة ـيَزُورُونَ المدير.

4 ـتأمل ما يلي: (تۆۋەندىكىلەرنى مۇلاھىزە قىلىڭ)

(أ)

هو يذهبُ هو يريد أَنْ يذهبَ.

هي تذهبُ   هي تريد أنْ تذهبَ.

أنت تذهبُ   أنت تريد أنْ تذهبَ.

أنا أذهبُ   أنا أريد أنْ أذهبَ.

نحن نذهبُ   نحن نريد أنْ نذهبَ.

(ب)

هم يذهبُونَ   هم يريدون أنْ يذهبُوا.

أنتم تذهبُونَ   أنتم تريدون أنْ تذهبُوا.

أنت تذهبينَ   أنت تريدين أنْ تذهبي.

(ج)

هن يَذْهَبْنَ   هنّ يُردْنَ أنْ يَذْهَبْنَ.

أنتنّ تَذْهَبْنَ   أنتنّ تُردْنَ أنْ تَذْهَبْنَ.

5ـ ضع في الأماكن الخالية الفعل (يذهب) مُسْنَداً إلى الضمائر المناسبة:(يذهب) دىگەن پىئىلنى مۇناسىپ ئالماشقا قوشقاندىن كىيىن تۆۋەندىكى بوش ئورۇنلاردا قويۇڭ)

(1)يريد الطلاب أن............ إلى المُتْحَف غدا.

(2)يا أسامة، أتريد أن .... إلى مكتب البرْيد لِتَأْخُذ البرقيّة؟

(3)أنا أريد أن .... إلى بلدي في عُطله الصيفي.

(4)يريد عمّي أن .... إلى جُدَّة لِيَشتري سيارة.

(5)أين تُردْنَ أن .... بعد الدرس يا أخوات؟

(6)نحن نريد أن .... إلى باكستان في الأسبوع المُقْبل.

(7)أخواتي يُردْنَ أن .... إلى المكتبة هذا المساءَ.

(8)أمّي تريد أن .... إلى الصيْدَلِيّة لِتَشترِيَ دَواءً.

(9)متى تريدين أن .... إلى المُسْتَشْفى لِعِيادة الخالة يا أمّ كُلْثُوْم؟

(10)يا إخوان أتريدون أن .... إلى حَدِيْقة الحَيَوانات اليومَ؟

6 ـ أكمل الجمل الآتية بوضع فعل" مضارع" مناسب:(مۇناسىپ كېلىدىغان زامان پېئىلنى قويۇپ تۆۋەندىكى جۈملىلەرنى تولۇقلاڭ)

(1)خرج الطلاب من الفصول لـ .... سَبَبَ الضَوْضَاءِ.

(2)من أيّ إذاعة تريدون أن .... الأخبار يا إخوان؟

(3)يا زينب، أيُمْكِنُكِ أن .... هذا العُنْوَان باللغة الفرنسية؟

(4)خرجت الطالبات الجدُد لـ .... إلى المديرة.

(5)جاءَ هؤلاءِ الطلاب إلى الجامعة الإسلامية من بلادٍ مُختَلِفَةٍ لـ......... اللغة العربية والقرآن والحديث والفقه والتوحيد.

(6)أتردن أن .... القهوة يا بنات؟

(7)يا أيّها الإخوان، لا تَخْرُجُوا من الفصل قَبْلَ أنْ المدرس، أُخْرُجُوا بَعْدَ أنْ وادْخُلُوا الفصلَ قَبْلَ أنْ............

(8) أنتِ خرجتِ من الفصل لـ .... الماءَ. أليس كذلك؟

7 ـ تأمل ما يلي: (تۆۋەندىكىلەرنى مۇلاھىزە قىلىڭ)

المُضارِعُ المَرْفُوْعُ	عَلامَةُ الرَفْعِ	المُضَارِعُ المَنْصُوْبُ	عَلامَةُ النَصْبِ
يذهبُ	(الضَّمَّةُ)	يذهبَ	(الفَتْحَةُ)
يذهبُوْنَ	(ثُبُوتُ النُونِ)	يذهبُوْا	(حَذْفُ النُونِ)
تذهبُ	(الضمة)	تذهبَ	(الفتحة)
تَذْهَبْنَ	(مَبْنيٌّ)	تَذْهَبْنَ	(مَبْنيَ)
تذهبُ	(الضمة)	تذهبَ	(الفتحة)
تذهبُونَ	(ثُبُوتُ النونِ)	تذهبُوا	(حَذْفُ النُون)
تذهبِينَ	(ثبوتُ النونِ)	تذهبِي	(حذفُ النون)
تذهبينَ	(ثبوتُ النونِ)	تذهبِي	(حذفُ النون)
أذهبُ	(الضمة)	أذهبَ	(الفتحة)
نذهبُ	(الضمة)	نذهبَ	(الفتحة)

8ـ تأمل ما يلي: (تۆۋەندىكىلەرنى مۇلاھىزە قىلىڭ)

ألاّ = أنْ لا .أرْجُو أنْ تَدْخُلَ / .أَرْجُوْ ألّا تَدْخُلَ.

أَرْجُوْ أن تَجْلِسَ هنا / .أرجو ألا تَجْلِسَ هنا.

9ـ(كَ) حَرْفٌ من حروف الجَرِّ:

(1)هذه المَدْرسةُ كَالمَسْجِدِ (2) .هذه القهوةُ كَالماءِ.

(3)حامدٌ كسلانُ كَزميلِهِ (4) .ساعتِي كَساعتِكَ.

الكلمات الجديدة:

عادةٌ (عاداتٌ) ـ ئادەت مُتْحَف (ج مَتاحِفُ) ـ مۇزېي عُلْبَةٌ (ج عُلَبٌ)ـ چوڭ قاچا مَلابسُ ـ كىيىم حَدِيْقَةُ الحَيَواناتِ ـ ھايۋاناتلار باغچىسى صَيْدَلِيَّةٌ ـ دورىخانا

(19)الدَرْسُ التَاسِعَ عَشَرَ

عمرو :أرجو أن تشتري لي هذا الكتاب من الهند عندما تذهب إلى هناك في عطلة الصيف . إنه باللغة الأردية ،وما وجدته في المكتبات هنا .

عمرو: سىز ھىندىستانغا بارغان چاغدا، ئۇ يەردىن ماڭا بۇ كىتابنى سېتىۋېلىشىڭىزنى ئۈمىد قىلىمەن . ئۇ ئوردۇچە ئىكەن ، ئۇنى بۇيەردىكى كۇتۇپخانىلاردىن تاپالمىدىم.

أيوب : أنا آسف :إني لن أذهب إلى الهند في العطلة الصيف . أريد أن أذهب إلى بغداد لأزور خالي الذي يعمل في سفارة الهند هناك .

ئەييۇپ: تولىمۇ ئەپسۇس ، مەن يازلىق تەتىلدە ھىندىستانغا بارمايمەن . مەن باغداتتىكى ھىندىستان ئەلچىخانىسىدا ئىشلەيدىغان تاغامنى يوقلاش ئۈچۈن ئۇيەرگە بېرىشنى ئويلاۋاتىمەن .

عمرو: وإخوتك ،ألا يذهبون إلى الهند ؟

عمرو : سىزنىڭ قېرىنداشلىرىڭىز، ئۇلار ھىندىستانغا بارمامدۇ ؟

أيوب : نعم ، هم أيضا لن يذهبوا هذا العام . يريدون أن يبقوا بالمدينة المنورة ليحفظوا القران الكريم .

ئەييۇب :شۇنداق ، ئۇلارمۇ ھەم بۇ يىل بارمايدۇ. ئۇلار قۇرئان كەرىم يادلاش ئۈچۈن مەدىنە مۇنەۋۋەردە قېلىشنى ئويلاۋاتىدۇ

عمرو : وأخواتك ؟

عمرو : سىزنىڭ قىز قېرىنداشلىرىڭىزچۇ؟

أيوب :هن أيضا لن يذهبن إلى الهند في هذه العطلة . يردن أن يذهبن إلى مكة أولا ليعتمرن ويبقين هناك شهرا عند خالتنا . ثم سيذهبن إلى الرياض لزيارة عمنا الذي يعمل في أحد المصارف هناك .

ئەييۇب : ئۇلارمۇ ھەم بۇتەتىلدە ھىندىستانغا بارمايدۇ . ئۇلار تۇنجى قېتىم ئۆمۈر ھەج قىلىش ئۈچۈن مەككىگە بېرىپ

ئۇيەردىكى ھامماناچىمىزنىڭ قېشىدا بىر ئاي تۇرۇشىنى ئويلىشىۋاتىدۇ . ئۇنىڭدىن كېيىن رىيازدىكى بانكىلارنىڭ بىرىدە ئىشلەيدىغان تاغىمىزنى يوقلاش ئۈچۈن ئۇيەرگە بارىدۇ .

عمرو : أتعرف أحدا من الطلاب الهنود يذهب إلى الهند في هذه العطلة ؟ سمعت أن طالبا هنديا اسمه خالد سيذهب إلى الهند قريبا .

عمرو : سىز بۇ تەتىلدە ھىندىستانغا بارىدىغان ھىندىستانلىق ئوقۇغۇچىلارنىڭ بىرەر سىنى تونۇمسىز ؟ مەن خالىد ئىسىملىك بىر ھىندىستانلىق ئوقۇغۇچى پات يېقىندا ھىندىستانغا بارىدىغانلىقىنى ئاڭلىغانتىم .

أيوب : نعم . أنا أعرفه. هو سيذهب في الأسبوع المقبل ، ولكنه لن يرجع .

ئەييۇب: شۇنداق . مەن ئۇنى تونىيمەن . ئۇ كىلەر ھەپتە ئىچىدە بارىدۇ ، لېكىن ئۇ قايتمايدۇ .

عمرو : لمه ؟

عمرو : نېمە ئۈچۈن ؟

أيوب : لأنه مريض وسيبقى في الهند للعلاج ....أتعرف جعفرا ؟

ئەييۇب: چۈنكى ئۇ كىسەل بولۇپ ھىندىستاندا داۋالىنىش ئۈچۈن قالىدۇ........ سەن جەئفەرنى تونۇمسەن .

عمرو : نعم . لكنه من باكستان .

عمرو : ھەئە . لېكىن ئۇ پاكىستانلىق .

أيوب : يمكنه أن يشتري هذا الكتاب من باكستان فإن الكتب الأردية موجودة في الهند و باكستان .

ئەييۇب : ئۇ بۇكىتابنى پاكىستاندىن سېتىۋالالايدۇ چۈنكى ئوردۇچە كىتابلار ھىندىستان ۋە پاكىستاندا بار .

عمرو : أشكرك يا أيوب جزاك الله خيرا . سأذهب إليه الآن . السلام عليكم ورحمة الله وبركاته .

عمرو : ئى ئەييۇب! ساڭا رەھمەت ئېيتىمەن. ئاللاھ ساڭا ياخشى مۇكاپاتلارنى ئاتا قىلسۇن . مەن ھازىرلا ئۇنىڭ قېشىغا باراي. سىلەرگە اللەنىڭ سالامى، رەھمىتى ۋە بەرىكەتلىرى بولسۇن

أيوب : وعليكم السلام في أمان الله .

ئەييۇب : سىلەرگىمۇ اللەنىڭ سالامى، رەھمىتى ۋە بەرىكەتلىرى بولسۇن...الله ئامان قىلسۇن.

بۇ دەرستىكى گىرامماتىكىلىق قائىدىلەر:

1- مەزمۇن: پېئىللارنى بولۇشسىز قىلىش قوشۇمچىلىرى توغرىسىدا

بۇ خىل قوشۇمچىلاردىن بۇ دەرستە سۆزلەنگىنى ئۈچ بولۇپ، ئۇلار:

1) «مَـا» ـــ ئۆتكەن زامان پېئىلنى بولۇشسىز قىلىش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدۇ. ئىئراب جەھەتتىن پېئىلغا ھېچقانداق تەسىر كۆرسىتەلمەيدۇ. مەسىلەن:

مَا ذَهَبْتُ إِلَى السُّوْقِ(مەن بازارغا بارمىدىم)

دېگەنگە ئوخشاش.

2) «لا» ـــ كېلىدىغان زامان پېئىلنى بولۇشسىز قىلىش ئۈچۈن كېلىدۇ. ئىئراب جەھەتتىن ھېچقانداق تەسىر كۆرسىتەلمەيدۇ. مەسىلەن:

لا أَذْهَبُ كُلَّ يَوْمٍ إِلَى السُّوْقِ (مەن بازارغا ھەركۈنى بارمايمەن)

دېگەنگە ئوخشاش.

3) «لَنْ» كېلىدىغان زامان پېئىلنى بولۇشسىز قىلىدۇ ھەم بۇ بولۇشسىزلىقنى كۈچەيتىپ كېلىدۇ. ئىئراب جەھەتتىن كېلىدىغان زامان پېئىلنى زەبەر ئوقۇتىدۇ. مەسىلەن:

لَنْ أَذْهَبَ إِلَى السُّوْقِ غَدًا (مەن ئەتە بازارغا ھەرگىز بارمايمەن)

دېگەنگە ئوخشاش.

تمارين

1ـ أَجِبْ عن الأسئلة الآتية: (تۆۋەندىكى سوئاللارغا جاۋاب بېرىڭ)

(1)أين يريد أيوب أن يذهب في عطلة الصيف؟

(2)أين يعمل خاله؟

(3)لماذا يريد إخوتُه أن يَبْقَوْا بالمدينة المنورة؟

(4)لماذا تريد أخواته أن يذهبن إلى مكة؟

(5)لزيارةِ مَنْ يذهبن إلى الرياض؟

2 ـ صحّح مايلي: (تۆۋەندىكىلەرنى توغرىلاڭ)

(1)يريد عمرو أن يشتري كتابا فرنسيا من الهند.

(2)جعفر من الهند.

(3)لن يرجع خالدٌ لأنه يريد أن يدرسَ الطبَّ.

3ـأجب عن الأسئلة الآتية بالنفي مستعملا (لن): ((لن)نى قوللنىپ بولۇشسىزلىق بىلەن تۆۋەندىكى سۇئاللارغا جاۋاب بېرىڭ)

(1)أتذهب إلى بلدك في عطلة الصيف؟........................

(2)أتذهبون إلى الملعب هذا المساء يا إخوان؟......................

(3)أيذهب زملاؤك إلى المُتْحَف غداً يا عليّ؟......................

(4)أتلعبون كرةَ القدم هذا المساء يا إخوان؟.........................

(5)أيرجع المدير من جُدّة غداً يا أستاذ؟........................

4ـتأمل أدوات النفي الآتية: (تۆۋەندىكى بولۇشسىز قىلىش قوشۇمچىلىرىنى مۇلاھىزە قىلىڭ)

(أ) ذهبتُ إلى السوق أمس. ما ذهبتُ إلى السوق أمس.

(ب) أذهب إلى السوق كلَّ يومٍ. لا أذهب إلى السوق كلَّ يوم.

(ج) سأذهبُ إلى السوق غداً .لَنْ أذهبَ إلى السوق غداً.

5ـاقرأ الأمثلة الآتية: (تۆۋەندىكى مىساللارنى ئوقۇڭ)

(1) لن أذهبَ إلى قريتي في عطلة الصيف هذا العام.

(2)إني مُتْعَبٌ جدا. فلن أخرجَ من البيت اليوم.

(3)لن أَتْرُكَ الصلاة أبداً.

(4)قال المدرس: لن أسمحَ لكم بالدُخول بعد بَدْءِ الدرس في المُسْتَقْبَل.

(5)لن أحلِق لِحْيَتِي أبداً.

(6)لن يرجع أبي من مكة قبل رمَضانَ.

(7)لن نشرَب الخَمْر أبداً.

(8) قال اليَهُود لموسى عليه السلام: { يا موسى، لَنْ نَصبرَ على طَعَامٍ واحدٍ } كما جاءَ في سورة البقرة.

9)) قال النَبيُّ صلى الله عليه وسلم: « مَنْ لَبِسَ الحَرِيْرَ في الدُنْيا فَلَنْ يَلْبَسَهُ في الآخِرَةِ» رَوَاهُ البُخاري.

6 ـأَدْخِلْ (لن) على الأفعال الآتية واضْبطْ أواخرَها:(تۆۋەندىكى پېئىللارغا (لن) نى كىرگۈزۈڭ)

يَخْرجُ ـ تكتُبِين ـ يَشْرَ بُوْنَ ـ يَغْسِلْنَ ـ أ دْخُلُ ـ تَفْتَحْنَ ـ تأْكُلِيْنَ ـ تجْلِسُ.

الكلمات الجديدة:

آسِفٌ ـئەپسۇسلانغۇچى سِفَارَةٌ ـئەلچىخانا عَامٌ (ج أَعْوَامٌ)ـيىل

هِنْدِيٌّ (ج هُنُوْدٌ) ـهىندىستانلىق خَمْرٌ (ج خُمُورٌ)ـهاراق مَوْجُوْدٌ ـمەۋجۇت مُتْعَبٌ ـچارچاش حَرِيرٌ ـيىپەك الدُنْيَا ـدۇنيا الآخِرَةُ ـئاخىرەت مُسْتَقْبَلٌ ـكەلگۈسى بَدْءٌ ـباشلاش أَحَدٌ ـبىر أَبَداً ـمەڭگۈ لَبِسَ (يَلْبَسُ)ـ(كىيىم) كەيدى صَبَرَ (يَصبِرُ) ـسەبىر قىلدى تَرَكَ (يترُكُ) ـتەرك ئەتتى اعْتَمَرَ (يَعْتَمِرُ)ـئۆمۈر ھەج قىلدى عُمْرَةٌ ـئۆمۈر ھەج قىلماق

(20)الدَرْسُ العِشْرُوْنَ

الأب : كم سورة حفظت يا بشير ؟

دادسى : ئى بەشىر! سەن قانچە سۈرە يادىلىدىڭ ؟

بشير : حفظت سورة واحدة .

بەشىر: مەن بىر سۈرە يادلىدىم .

الأب : وكم سورة حفظت يا عمر ؟

دادسى : ئى ئۆمەر! سەن قانچە سۈرە يادلىدىڭ ؟

عمر :أنا حفظت سورتين .

ئۆمەر : مەن ئىككى سۈرە يادلىدىم .

معاوية : ياأبت ، جاء اليوم مدرسان جديدان ، أحدهما للفقه والآ خر للحديث .

مۇئاۋىيە : ئى دادا ! بۈگۈن ئىككى يېڭى ئوقۇتقۇچى كەلدى ، ئۇ ئىككىسىنىڭ بىرى فىقھى ئوقۇتقۇچىسى، يەنە بىرى ھەدىس ئوقۇتقۇچىسى .

بشير : يا أبت قرأت اليوم كلمتين جديدتين في هذا الكتاب .

بەشىر : ئى دادا! مەن بۈگۈن بۇ كىتابتا يېڭى ئىككى سۆزنى ئوقۇدۇم .

الأب : ما هما ؟

دادسى : ئۇ ئىككى سۆز قايسى؟

بشير : هما المشط والمخدة .

بەشىر : ئۇ ئىككىسى تاغاق بىلەن ياستۇق .

الأب : أعرفت معناهما ؟

دادسى : سەن ئۇ ئىككى سۆزنىڭ مەنىسىنى بىلدىڭمۇ ؟

بشير : نعم ، سألت المدرس ، فشرح لي معنا هما .

به شىر : هەئە ، مەن ئوقۇتقۇچىدىن سورغانىتىم ، مۇئەللىم ئۇئىككىسىنىڭ مەنىسىنى چۈشەندۈرۈپ قويدى .

الأب : أنا الآن أذهب إلى السوق ، أتريدون شيئا ؟

دادىسى : مەن هازىر بازارغا بارىمەن ، سىلەر بىر نەرسە خالامسىلەر ؟

عمر : أريد دفتراً .

ئۆمەر: مەن دەپتەر خالايمەن

معاوية :عندي دفتران وأريد دفترين آخرين .

مۇئاۋىيە : مېنىڭ قېشىمدا ئىككى دەپتەر بار ۋە باشقا ئىككى دەپتەر كېرەك .

بشير : عندي ملفان صغيران وأريد ملفين كبيرين.

بەشىر : مېنىڭ قېشىمدا ئىككى كىچىك قاپچۇق بار . يەنە چوڭ ئىككى قاپچۇق كېرەك .

الأب : من أين لك هذا القلم الجميل ذو اللونين يابشير ؟

دادىسى : ئى بەشىر! بۇ ئىككى رەڭلىك چىرايلىق قەلەم قەيەردىن كەلدى .

بشير : اشتريته.

بەشىر : ئۇنى سېتىۋالدىم .

الأب : بكم اشتريته .

دادىسى : ئۇنى قانچىگە سېتىۋالدىڭ ؟

بشير :اشتريته بريالين .

بەشىر : ئۇنى ئىككى رىيالغا سېتىۋالدىم .

بۇ دەرستىكى گىراممانتىكىلىق قائىدىلەر:

1- مەزمۇن: «أَحَدُهُمَا ... وَالْآخَرُ» توغرىسىدا

ئىككى نەرسە سۆزلىنىپ ئۇنىڭ ھەربىرىنى تەپسىلىي ئايرىم-ئايرىم چۈشەندۈرمەكچى بولغاندا «أَحَدُهُمَا ... وَالآخَرُ»نى قوللىنىمىز، ئاياللىقى «إِحْدَاهُمَا وَالأُخْرَى» دەپ كېلىدۇ. مەسىلەن:

لِيْ أَخَوَانِ أَحَدُهُمَا طَبِيْبٌ وَالآخَرُ مُهَنْدِسٌ

(مېنىڭ ئىككى قېرىندىشىم بار، بىرى دوختۇر، يەنە بىر ئىنژېنېر)

لِيْ أُخْتَانِ إِحْدَاهُمَا مُدَرِّسَةٌ وَالأُخْرَى مُمَرِّضَةٌ

(مېنىڭ ئىككى ھەمشىرەم بار، بىرى ئوقۇتقۇچى، يەنە بىرى سېستىرا)

دېگەنگە ئوخشاش.

2- مەزمۇن: ئىككىلىك ئىسىملار توغرىسىدا

بۇ توغرىدىكى قائىدىلەرنى كىتابىمىزنىڭ 1- قىسىم 18- دەرسىدە بىر قېتىم ئۆتكەن. بۇ دەرستىكى مەزمۇنمۇ شۇنىڭغا ئوخشايدۇ (شۇ يەرگە مۇراجىئەت قىلىنسۇن).

تمارين

1ـأجب عن الأسئلة الآتية:(تۆۋەندىكى سۇئاللارغا جاۋاب بېرىڭ)

(1)كم سورة حفظ بشير؟ (2) كم سورة حفظ عمر؟

(3)بكم اشترى بشيرٌ القلم؟

2ـتأمل ما يلي: (تۆۋەندىكىلەرنى مۇلاھىزە قىلىڭ)

المَرْفُوع	المَنْصُوب	المَجْرُوْر
(أ) جاءَ المدرسُ.	رأيت المدرسَ.	ذهبت إلى المدرسِ.
(ب) جاءَ المدرسانِ.	رأيت المدرسَيْنِ.	ذهبت إلى المدرسَيْنِ.

3ـأجب عن الأسئلة الآتية مستعملا (المثنَّى): (ئىككىلىكنى قوللىنىپ تۆۋەندىكى سۇئاللارغا جاۋاب بېرىڭ)

(1)كم أخا لك؟..

(2)كم كتابا عندك؟..

(3)كم طالبا جديداً جاءَ اليوم؟..

(4)كم درسا بَقِيَ في الكتاب؟.......................

(5)كم طالبا خرج من الفصل؟..........................

(6)كم رَجُلا مات في الحادِث؟..........................

4 ـ أجب عن الأسئلة الآتية مستعملا (المُثَنَّى): (ئىككىلىكنى قوللىنىپ تۆۋەندىكى سۇئاللارغا جاۋاب بىرىڭ)

(1)كم لُغةً تعرف؟

(2)كم سورةً حفِظت يا مريم؟

(3)كم رِسالةً كتبت يا أحمد؟

(4)كم حيّةً قتلت يا عمي؟

(5)كم دفتراً اشتريت يا أخي؟

(6)كم سُؤالاً سألك المدرس؟

(7)كم طائِرةً رأيت في المَطار؟

(8)كم منديلاً غسلت أختك؟

(9)كم مُشْطاً تريد؟

(10)كم مِخَدةً على سريرك؟

5ـ أجب عن الأسئلة الآتية مستعملا (المثنى): (ئىككىلىكنى قوللىنىپ تۆۋەندىكى سۇئاللارغا جاۋاب بىرىڭ)

(1) بكم ريالًا اشتريت هذه المجلّة يا آمنة؟

(2)بكم دُولاراً اشتريتم هذه الأَزْرارَ يا إخوان؟

(3)بكم رُوبيّةً اشتريتُنَّ هذا المُشط يا أخَواتي؟

(4)بكم جُنَيْهاً اشتريت هذه المِرْآةَ يا أمي؟

(5)بكم لُغةً كتبت العُنوان على الظَرْف يا عليّ؟

(6)من كم باباً خرج الطلاب من الكلّية؟

(7)إلى كم صيْدَلِيّةً ذهبت يا حامد؟

(8)في كم صَحِيْفَةً قرأت هذا الخبر؟

(9)بكم جامعةً درست؟

(10)كم جامعةً في بلدكم؟

("بكَم ريالاً ؟ بكَم ريالٍ ؟ " كلاهما صحيح)

6ـ ثَنِّ الكلمات التي تحتها خطّ: (ناستى سىزىلغان سۆزلەرنى ئىككىلىك قىلىڭ)

(1)في بيتنا ثلاجةٌ (2) . دخل الدكانَ البارحةَ لِصّ.

(3)رأيت في مكتب البريدِ برقيّةً لك.

(4)سأشتري مِتراً من هذا القُماش.

(5)ذبح أبي دَجَاجةً (6) .أشرب كُوباً من اللبن كلَّ يومٍ.

(7)عندي ريالٌ (8) ـ أريد ريالاً.

(9)اشتريت هذا الزرَّ بريالٍ (10) .أعرف لغةً.

(11)في بلدنا لغةٌ واحدة) 12. (هذا القلم بدولار.

(13)كتبت رسالةً إلى أبي) 14. (يَكْفِيْنِي الآن جُنَيْهٌ.ـ

7ـ اجعل كلاً من الكلمات الآتية في جملة: (تۆۋەندىكى سۆزلەرنىڭ ھەربىرىدىن جۈملە تۈزۈڭ)

كتابان ـ كتابين ـ طالبين ـ طالبان.

8ـ تأمل الأمثلة الآتية لـ (أحَدُهمَا والآخَرُ): {(أحَدُهِمَا والآخَرُ) نىڭ تۆۋەندىكى مىساللىرىنى مۇلاھىزە قىلىڭ}

(1) لي أخَوان، أحَدُهُمَا طبيبٌ والآخَرُ مهندسٌ.

(2)لهذه الحافلة بابان أحَدُهما للدخول والآخر للخروج.

(3)عندي قلمان، أحَدُهما أزرقُ والآخر أحمرُ.

(4)عندي مُعْجَمان، أحَدُهمَا إنكليزيٌ والآخَرُ فَرَنْسِيٌّ.

(5)لنا بيتان، أحدهما في المدينة والآخر في القَرْية.

(6)اشتريت قميصَين، أَحَدُهما لي والآخَر لأخي الصَّغير.

9 ـ تأمل الأمثلة الآتية لـ (إحْدَاهما والأُخْرَى): {(أَحَدُهِمَا والآخَرُ) نىك توْۋەندىكى مىساللىرىنى مۇلاھىزە قىلىڭ}

(1)لي أختانِ، إحداهما مُدرِّسةٌ والأخرىَ مُمرِّضة.

(2)عندي سيّارتان إحداهما حَمْرَاءُ والأخرى بَيْضَاءُ.

(3)في قَرْيتنا مَدْرَستان، إحداهما متوسّطةٌ والأخرى ثانَويّة.

(4)كتبت اليوم رِسَالَتَين، إحداهما لأبي والأُخرى لصَديقي.

(5)جاءت مُدرِّستان جديدتان، إحداهما للسِّيْرةِ والأخرى للتَفْسِيْر.

(المذكر: أَحَدٌ . المؤنث: إحْدَى)

10 ـ تأمل الأمثلة الآتية: (توْۋەندىكى مىساللارنى مۇلاھىزە قىلىڭ)

(1)هذا القلم ذُو اللَّوْنَيْن مُفِيْدٌ جدًّ ا.

(2)أيَ قميصٍ غسلت يا أمّي؟ غسلت القميصَ ذا الجَيْبَيْن.

(3)المدير في تلك الغُرفة ذاتِ النافذتَين المَفْتُوْحتَين.

(4)لِمن هذه السيارةُ ذاتُ البابين؟

(5)ذلك المسجدُ ذو المَنارتَيْن جميلٌ جداً.

(6)أنا لا أحبُ ذاك الرجلَ فإنه ذُو وَجْهَيْن.

الكلمات الجديدة:

رَجُلٌ ذُو وَجْهَن : الذي يأتي كلَّ طائفةٍ بما يُرْضِيْهَا. (الذي يأْتي هؤَلاَءِ بوجهٍ وهؤُلاَءِ بوجه). ئىككى يۈزلىمچى كىشى مُشْطٌ (ج أَمْشَاطٌ)ـتاغاق مِخَدّةٌ (ج مَخادٌّ)ـياستۇق زِرٌّ (ج أَزْرَارٌ)ـتۈگمە مِرْآةٌ (ج مَرَايَا) ـئەينەك لِصٌّ (ج لُصُوْصٌ) ـئوغرى جُنَيْهٌ (ج جُنَيْهَاتٌ)ـجۇنەي (مىسىرنىڭ پۇل بىرلىكى) مُفِيْدٌـپايدىلىق السِّيرةُ ـتەرجىمالى التَفْسِيْرُـتەپسىر ذَبَحَ (يَذْبَحُ) ـبوغۇزلىدى شَرَحَ (يَشْرَحُ)ـچۈشەندۈردى

(21)الدَرْسُ الحادِي والعِشْرُونَ

الطلاب :كيف حالك يا أستاذنا؟

ئوقۇغۇچىلار : ئى ئۇستازىمىز! قانداق ئەھۋالىڭىز ؟

المدرس : بخير, أحمد الله وأشكره ...أنا ماأرى هارون, ألم يحضر ؟

ئوقۇتقۇچى :ياخشى ، ئالالاھقا ھەمدە ۋە شۈكۈر ئېيتىمەن ....مەن ھارۇننى كۆرمىدىم . ئۇ كەلمىدىمۇ ؟

الطلاب : نعم , إنه لم يحضر اليوم

ئوقۇغۇچىلار : ھەئە ، ئۇ بۈگۈن كەلمىدى .

المدرس :وأين أصدقائه الثلاثة ؟

ئوقۇتقۇچى : ئۇنىڭ ئۈچ دوستى قەيەردە ؟

الطلاب :هم أيضا لم يحضروا .

ئوقۇغۇچىلار : ئۇلارمۇ ھەم كەلمىدى.

المدرس : أتعرفون أين ذهبوا ؟

ئوقۇتقۇچى : ئۇلار قەيەرگە كەتكەنلىكىنى بىلەمسىلەر ؟

أحد الطلاب :أظن أنهم ذهبوا إلى المطار لإستقبال رئيسهم الذى يأتى اليوم إلى المدينة المنورة لزيارة مسجد الرسول صلى الله عليه وسلم .

ئوقۇغۇچىلارنىڭ بىرى : مىنىڭچە ئۇلار ئايرۇدورۇمغا بۈگۈن مەدىنە مۇنەۋۋەرگە رەسۇلۇللاھ نىڭ مەسجىدىنى زىيارەت قىلىش ئۈچۈن كىلىدىغان رەئىسنى كۈتىۋېلىش ئۈچۈن كەتتى .

المدرس :أكتبتم الواجبات يا أبنائي

ئوقۇتقۇچى : ئى باللىرىم! تاپشۇرۇقلارنى يازدىڭلارمۇ ؟

الطلاب :نعم كتبنا .

ئوقۇغۇچىلار : ھەئە ، يازدۇق .

علي :أنا لم أكتب .

ئەلى : مەن يازمىدىم .

المدرس : لم لم تكتب يا بني

ئوقۇتقۇچى : ئى بالام! نىمە ئۈچۈن يازمىدىڭ ؟

علي : لأنني لم أفهم الدرس .

ئەلى :چۈنكى، مەن دەرسنى چۈشەنمىدىم .

المدرس : ما الذي لم تفهمه فى الدرس ؟

ئوقۇتقۇچى : سەن دەرستە چۈشەنمىگەن نەرسە نىمە ؟

علي : لم أفهم الفرق بين الجملة الإسمية والجملة الفعلية

ئەلى : مەن ئىسىملىق جۈملە بىلەن پىئىللىق جۈملە ئوتتۇردىكى پەرقىنى چۈشەنمىدىم .

عباس : كثير من الطلاب لم يفهموا هذا.

ئابباس : كۆپىنچە ئوقۇغۇچىلار مۇشۇنى چۈشەنمىدى .

الحسين : سألت أخواتي اللائي يدرسن فى المدرسة الثانوية عن هذا ولم يعرفن .

ھۈسەين : مەن تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپتە ئوقۇيدىغان قىز قېرىنداشلىرىمدىن مۇشۇنى سورىغانتىم ئۇلارمۇ بىلمەپتۇ .

المدرس :سأشرح لكم هذا الدرس مرة أخرى الآن .

ئوقۇتقۇچى : مەن سىلەرگە بۇ دەرسنى يەنە بىر قېتىم چۈشەندۈرۈپ قويىمەن .

اسمعوا . الجملة الإسمية هي الجملة التي أولها اسم نحو :(السيارة جميلة ، حامد مريض، آمنة مجتهدة)

قۇلاق سېلىڭلار . ئىسىملىق جۈملە دىگەن ئۇنىڭ ئەۋۋىلى ئىسىم بولغان جۈملىدۇر مەسىلەن : (السيارة جميلة ، حامد مريض، آمنة مجتهدة)

فكل جملة من هذا الجمل أولها اسم . وهو ــالمبتدأــ والجزء الثاني هو الخبر . المبتدأ والخبر مرفوعان , أفهمتم ؟

مۇشۇ جۈمللەردىن ھەر بىرىنىڭ ئەۋۋىلىدە ئىسىم بولۇپ، بىرىنچى بۆلىكى ئىگە، ئىككىنچى بۆلىكى خەۋەر بولىدۇ . ئىگە

بىلەن خەۋەر پەش ئوقۇلىدۇ، چۈشەندىڭلارمۇ ؟

الطلاب : نعم ، فهمناه جيدا .

ئوقۇغۇچىلار :هەئە ، ياخشى چۈشەندۇق .

عباس : أنا لماأفهم ....

ئابباس : مەن تېخى چۈشەنمىدىم ...

قلت : إن المبتدأ والخبر مرفوعان .فما معنى المرفوع ؟

سىز ئىگە بىلەن خەۋەر پەش ئوقۇلىدۇ دىدىڭىز . مرفوع نىڭ مەنىسى نىمە ؟

المدرس : المرفوع هوالإسم الذى فى آخره ضمة . نحو : المدرس ، الكتاب ، الباب .

ئوقۇتقۇچى : مرفوع دىگەن ئاخىرى پەش ئوقۇلغان ئىسىمدۇر . مەسىلەن: المدرسُ ، الكتابُ ، البابُ .دىگەنگە ئوخشاش .

عباس : الآن فهمت .

ئابباس : هازىر چۈشەندىم .

المدرس : أما الجملة الفعلية التى أولها فعل نحو : دخل المدرس ، قال المدير ، يكتب الطالب ،

ئوقۇتقۇچى : پېئىللىق جۈملە(جملة فعلية) دىگەن ئۇنىڭ ئەۋۋىلى پېئىل بولغان جۈملىدۇر. مەسىلەن : دخل المدرس ، قال المدير ، يكتب الطالب .

ففى كل جملة من هذه الجمل كلمتان . الكلمة الأولى فعل والكلمة الثانية إسم . وهذا الإسم الذى يأتى بعد الفعل اسمه « الفاعل». الفاعل مرفوع. أفهمتم ؟

مۇشۇ جۈمىلەرنىڭ هەربىرىدە ئىككى سۆزبار . بىرىنچى سۆز پېئىل، ئىككىنچى سۆز ئىسىم . پېئىلدىن كېيىن كەلگەن ئىسىمنىڭ نامى پائىل (پېئىل ئىگىسى) دۇر. پائىل پەش ئوقۇلىدۇ . چۈشەندىڭلارمۇ ؟

الطلاب :نعم ،فهمنا والحمد لله.

ئوقۇغۇچىلار : هەئە ، چۈشەندۇق ئاللاهقا شۈكرى .

علي :يا أستاذ ، قلت قبل يومين إن الكلمة ثلاثة أقسام . ما هي ؟ أنا نسيتها .

ئەلى : ئى ئۇستاز، سىز ئىككى كۈن ئىلگىرى سۆز ئۈچ قىسىم بولىدۇ دىگەنتىڭىز، ئۇ قايسىلار ؟ مەن ئۇنتۇپ قاپتىمەن .

المدرس: من يعرف هذا ؟

ئوقۇتقۇچى : بۇنى كىم بىلىدۇ ؟

هاشم : أنا . أقسام الكلمة : الإسم والفعل والحرف .

هاشم : مەن بىلىمەن. سۆزنىڭ قىسىملىرى : ئىسىم ، پېئىل ، ھەرپتىن ئىبارەت .

المدرس : هات مثالا لكل واحد منها يا عمرو .

ئوقۇتقۇچى : ئى ئەمرى! شۇلارنىڭ ھەر بىرىگە مىسال كەلتۈر .

عمرو : الإسم نحو : (كتاب، وقلم ، وطالب ، ورجل ، ومدرس).

ئەمرى : ئىسىم دىگەن مەسىلەن :(كتاب، وقلم ، وطالب ، ورجل ، ومدرس).دىگەنگە ئوخشاش .

والفعل نحو : (خرج ، وسجد ، ويجلس ، ويغسل ، واكتب ، واقرأ ،)

پېئىل دىگەن مەسىلەن :(خرج ، وسجد ، ويجلس ، ويغسل، واكتب ، واقرأ ،) دىگەنگە ئوخشاش .

والحرف نحو : فى ، وإلى ، ومن ، ونعم ، ولا ، ولن ، ولم ، والسين كما فى (سآكل)

ھەرىپ دىگەن مەسىلەن :(فى ، وإلى ، ومن ، ونعم ، ولا، ولن ، ولم ، والسين كما فى (سآكل) مۇشۇلارغا ئوخشاش .

المدرس : أحسنت يا عمرو .... استريحوا قليلا . نبدأ الدرس الجديد فى الحصة القادمة .

ئوقۇتقۇچى : ئى ئەمرى ياخشى جاۋاپ بەردىڭ .....ئازراق دەم ئېلىڭلار . كىلەركى سائەتتە يېڭى دەرس ئوقۇيمىز .

هاشم : أرجع المدير من مكة يا أستاذ ؟

هاشم : ئى ئۇستاز! مۇدىر مەككىدىن قايتىپ كەلدىمۇ ؟

المدرس : لما . سيرجع بعد يومين إن شاء الله .

ئوقۇتقۇچى : ياق تېخى كەلمىدى. ئۇئاللاھ خالىسا ئىككى كۈندىن كىيىن قايتىدۇ .

(بعد خمس دقائق)

(بەش مىنۇتتىن كىيىن)

المدرس : أنبدأ الدرس الجديد ؟

ئوقۇتقۇچى : يېڭى دەرسنى باشلايمىزمۇ ؟

الطلاب :مهلا يا أستاذ . لما نكتب ما كتبت على السبورة .

ئى ئۇستاز ئالدىرماڭ . بىز تېخى سىز دوسكىغا يازغان نەرسىلەرنى يېزىپ بولالمىدۇق .

بۇ دەرستىكى گىرامماتىكىلىق قائىدىلەر:

1- مەزمۇن: «لَمْ» ۋە «لَمَّا»توغرىسىدا

«لَمْ» ـــ كېلىدىغان زامان پېئىلىنىڭ ئاخىرىنى جەزملىك (سۇكۇنلۇق) ئوقۇتىدۇ. مەزمۇن جەھەتتە پېئىلنىڭ مەنىسىنى ئۆتكەن زامانغا يۆتكەپ بولۇشسىز قىلىدۇ. مەسىلەن:

يَذْهَبُ ← لَمْ يَذْهَبْ = مَا ذَهَبَ (ئۇ بارمىدى)

(يەنى، «لَمْ يَذْهَبْ» بىلەن «مَا ذَهَبَ» ئىككىلىسىنىڭ مەنىسى بىر: ئۇ بارمىدى).

«لَمَّا» ـــ كېلىدىغان زامان پېئىلىنىڭ ئالدىغا كىرىپ ئۇنى جەزىم ئوقۇتىدۇ. مەزمۇن جەھەتتىن ئۇنىڭ مەنىسىنى ئۆتكەن زامانغا يۆتكەپ بولۇشسىز قىلىدۇ ھەم بولۇشسىزلىقنى كۈچەيتىدۇ. تەرجىمىدە پېئىلنىڭ ئۆتكەن زامان بولۇشسىز مەنىسىگە «تېخى»، «ھەرگىز» دېگەن مەنىلەر قوشۇلىدۇ. مەسىلەن:

لَمَّا أَكْتُبْ هٰذِهِ الرِّسَالَةَ(مەن بۇ خەتنى تېخى يازمىدىم)

دېگەنگە ئوخشاش.

«لَمَّا»دىن كېيىن كەلگەن بولۇشسىز پېئىلنى تاشلىۋېتىپ «لَمَّا»نىلا ئىشلىتىش توغرا، لېكىن «لَمْ»نىلا ئىشلىتىش توغرا ئەمەس، مەسىلەن:

أَرَجَعَ أَبُوْكَ ؟ (داداڭ قايتتىمۇ؟)

لَمَّا . (ياق، ئۇ قايتمىدى.)

يەنى، بۇنىڭغا ئوخشايدىغان سوئالنىڭ جاۋابىغا يۇقىرىقىدەك «لَمَّا»نىلا ئىشلىتىش توغرا، لېكىن «لَمْ»نىلا ئىشلىتىش توغرا ئەمەس. شۇڭا، ئۇ ۋاقىتتا جاۋاب مۇنداق بولۇشى كېرەك:

أَرَجَعَ أَبُوْكَ ؟ (داداڭ قايتتىمۇ؟)

لَمْ يَرْجِعْ . (ياق، ئۇ قايتمىدى.)

2- مەزمۇن: ئەرەب تىلىدىكى سۆزلەرنىڭ تۈرى توغرىسىدا

ئەرەب تىلىدىكى سۆزلەر ـــ ئىسىم، پېئىل ۋە ھەرپ دەپ ئۈچ تۈرگە بۆلىنىدۇ.

ئىسىم ـــ ئادەم ۋە نەرسىلەرنىڭ ۋە ۋەقە-ھادىسىلەرنىڭ نامىنى ئۇقتۇرىدىغان ۋە زامان ئۇقۇمى بولمىغان سۆزدىن ئىبارەت. مەسىلەن: كِتَابٌ، قَلَمٌ ، طَالِبٌ ، رَجُلٌ ، مُدَرِّسٌ ... دېگەنگە ئوخشاش.

پېئىل ــــ ئادەم ۋە نەرسىلەرنىڭ ئىش-ھەرىكىتىنى ئۆقتۈرىدىغان ھەمدە ئۇنىڭ مەلۇم بىر زاماندا يۈز بەرگەنلىكىنى ئۆقتۈرىدىغان سۆزدىن ئىبارەت. مەسىلەن: خَرَجَ، يَجْلِسُ، أُكْتُبْ، اِقْرَأْ ... دېگەنگە ئوخشاش.

ھەرپ ــــ ئۆز ئالدىغا مۇستەقىل مەنا ئۆقتۇرالمايدىغان، لېكىن باشقا سۆزلەرگە قوشۇلۇپ قوشۇمچە مەنە ئىپادىلەيدىغان سۆزدىن ئىبارەت. مەسىلەن: فِي، إِلَى، نَعَمْ، لا ... دېگەنگە ئوخشاش.

تمارين

1ـ أجب عن الأسئلة الآتية:(تۆۋەندىكى سوئاللارغا جاۋاب بىرىڭ)

(1)أين ذهب هارون وأصدقاؤه؟

(2)لم يكتب عليٌّ الواجباتِ؟

(3)ما الذي لم يفهمْه عليٌّ؟

(4)أشرح المدرس الدرس مرةً أخرى؟

2 ـ تأمل ما يلي: (تۆۋەندىكىلەرنى مۇلاھىزە قىلىڭ)

يَذْهَبُ ـ لَمْ يذهبْ = ما ذَهَبَ

(1)لم أذهبْ إلى السوق اليوم.

(2)لم نلعبْ كرةَ السلّة أمس.

(3)لم نفهمْ هذا الدرس جيداً.

(4)أَرَدْتُ أن أزورك البارحةَ ولكنَّ أبي لم يسمحْ لي بالخروج ليلاً.

(5)لم آكلْ شيئا مُنْذُ يومين.

(6)ألم تسمعْ الأذان يا هارون؟ بلى، سمعت.

(7)لم ندرسْ اللغة العربية في بلدنا.

(8)لم يفتحْ البقّال دكّانه اليوم.

(9)لم أشرب القهوة بعد صلاة الفجر اليوم.

(10)غسلت المناديل ولم أغسِلْ القُمصان.

3 ـ أجب عن الأسئلة الآتية بالنفي مستعملا (لم): ((لم)نى قوللىنىپ بولۇشسىزلىق بىلەن تۆۋەندىكى سوئاللارغا جاۋاب بىرىڭ)

(1)أدرست اللغة العربية في بلدك؟...

(2)أكسرت نظارةَ الحَسَن يا هارون؟.................................

(3)أذهبتم إلى المُتْحَف يا إخوان؟.......................................

(4)أدخلت المكتبةَ الجديدة يا سلمى؟...............................

(5)أسَأَلَك المدير عَنّي؟...

(6)أفتحت نافذةَ غرفةِ المدير يا ولد؟...............................

4 ـ أجب عن الأسئلة الآتية بالنفي مستعملا (لَمّا): ((لَمّا)نى قوللىنىپ بولۇشسىزلىق بىلەن تۆۋەندىكى سوئاللارغا جاۋاب بىرىڭ)

لَمّا أَكْتُبْ = لم أَكْتُبْ بَعْدُ (مَعْناهُما: ما كتبتُ إلى الآن)

(1)أفهمت الدرس يا زينب؟..

(2)أرجع أبوك من دِمَشْقَ يا عمر؟......................................

(3)أدخل المدرس الفصلَ؟.......................
(4)أكتبتم الواجباتِ يا إخوان؟......................................
(5)أقرأنا الدرس الرابع؟...
(6)أغسلت قمصاني يا أمي؟...
(7)أذهب زميلك إلى الطائفِ يا عليّ؟..............................
(يجوز حذف مَنْفِيّ "لمّا"، فيمكن الاكتفاء بـ "لمّا" فقط في جواب "أرجع أبوك "؟.)
ينبّه المدرس الطلاب لضرورة استعمال "لمّا" بَدلاً من الكلمة العامية " لِسّه " فيقولون في جواب" أكتبتم الواجب؟ " "لمّا "، وفي جواب "أرنَّ الجرس؟ " لمّا "

5ـ تأمل صيغ (المضارع المَجْزُوم): (پەش ئوقۇلغان ۋە جەزىم ئوقۇلغان كىلىدىغان زامان پېئىللىرىنىڭ تۈرلىنىشىنى مۇلاھىزە قىلىڭ)
(أ) علامة الرفع الضمة و علامة الجزم السكون.

هو يذهبُ	هو لَمْ يذهبْ
هي تذهب	هي لم تذهبْ
أنت تذهبُ	أنت لم تذهبْ
أنا أذهبُ	أنا لم أذهبْ
نحن نذهبُ	نحن لم نذهبْ

(ب) علامة الرفع ثبوت النون و علامة الجزم حذفها.

هم يذهبونَ	هم لم يذهبُوا
أنتم تذهبونَ	أنتم لم تذهبُوا
أنت تذهبينَ	أنت لم تذهبي

(ج) الفعل مبنيٌّ على السكون.

هن يَذْهَبْنَ	هنّ لم يَذْهَبْنَ
أنتنّ تَذْهَبْنَ	أنتنّ لم تَذْهَبْنَ

6 ـأدخل (لم) على الأفعال الآتية: (تۆۋەندىكى پېئىللارغا (لم)نى كىرگۈزۈڭ)
أذهبُ ـ يذهبونَ ـ يذهبْنَ ـ تذهبين ـ تذهبُ ـ تذهبُونَ ـ نذهبُ ـ تذهبنَ ـ يَذْهَبُ.

7 ـأكمل الجمل الآتية بوضع أفعال مناسبة في الأماكن الخالية: (بوش ئورۇنلاردا مۇناسىپ پېئىللارنى قويۇپ تۆۋەندىكى جۈملىلەرنى تولۇقلاڭ)
(1)ألم ....اللغة العربية في بلدك يا أخي؟
(2)من كسر هذه المرآة يا علي؟ـ لا أدري. أنا لم .... ها.
(3)أخرج الطلاب من الفصل يا حامد؟ ـ لا، لم............
(4)قالت المدرسة للمديرة: إن هؤلاء الطالباتِ لم .... الواجبات.
(5)نحن لم .... إلى حديقة الحَيَوانات أمس.
(6)كنست أختي غرفتها ولم .... غرفتي.
(7)لِمَ لَمْ .... الفواكه يا إخوان؟
(8)يا سَلْمى، ألم............ معنى هذه الكلمة؟
(9)رَنَّ الجرسُ الآن، ولَمّا .... المدرسون من الفصول.
(10)لِمَ لَمْ .... النوافذ يا بنات؟
(11)لَمْ .... الوزير من لندن.
8ـضع خطا واحدا تحت المُبْتَدأ وخطين تحت الخَبَر، واضبط أواخرهما : (ئىگىنىڭ ئاستىغا بىرسىزىق، خەۋەرنىڭ ئاستىغا ئىككى سىزىق سىزىڭ)
(1) الماءُ قليل (2) .سعاد مُمَرِّضة (3) .القهوة باردة.

(4)النجوم جميلة (5) .الدخول ممنوع (6) .الباب مغلق.
(7)هاشم ذكي.

9 ـميّز الجملة الاسمية من الجملة الفعلية: (ئسملق جۇمله بلهن پئلل‌ق جۇملنى ئايرلڭ)
(1)خرج المدرس (2) المدرس خرج. (3) ضحِك الولد.
(4)الزهرة جميلة (5) دخل الطالب (6) اللّه أكبر.

10 ـعينِّ الاسم والفعل والحرف فيما يلي:(تۆۋەندكىلەر ئچدە ئسىم،پئىل، هەرپنى ئايرلڭ)
(1)خرج المدرس والطلاب من الفصل.
(2)سأذهب إلى المكتبة بعد الدرس.
(3)أفهمت الدرس ياعلي؟ـ نعم، فهمت.
(4)لا تكتب بالقلم الأحمر.
(5)لم أغسل المناديل بالصابون.
(6)لن أذهب إلى بلدي في عطلة الصيف.
(7)هو يبحث عن المفتاح.
(8)ما عندي قلم ولا كتاب.
(9)أنا طالب.

11ـاللائي ـ اللاتي.
الطالباتُ اللاتي (اللائي) خَرَجْنَ من الفصل الآن من الفِلِبِّيْن.

12 ـتأمل ما يلي: (تۆۋەندكىلەرنى مۇلاهىزە قىلىڭ)

حامدٌ قَالَ	أنتَ قُلْتَ	أنا قُلْتُ	نحن قُلْنَا
حامد قَامَ	أنتَ قُمْتَ	أنا قُمْتُ	نحن قُمْنَا
حامد زَارَ	أنت	أنا	نحن.......

الكلمات الجديدة:
اِسْتِقْبَالٌ ـكۇتۇلش رَئِيْسٌ (ج رؤَسَاءُ)ـمنىستر فَرْقٌ (ج فُرُوْقٌ)ـگوروه مِثالٌ (ج أَمْثِلَةٌ) ـمىسال مَهْلاً ـمۆهلەت بەر
قِسْمٌ (ج أَقْسَامٌ)ـقسىم حَضرً (يَحْضرٌ) ـهازىر بولدى اِسترِحْ (ج اِستَرِيْحُوا)ـئارام ئىلىڭلار أَتَى (يَأْتِي)ـكەلدى

الضَمَّةُ) ـُ	(ـالفَتْحَةُ) ـَ	(ـالكَسْرَةُ) ـِ
پەش	زەبەر	زىر

(22)الدَرْسُ الثَّانِي وَالعِشْرُونَ

حالاتُ المُضَارِعِ الثَّلاثُ

كېلىدىغان زامان پېئىللىرىنىڭ ئۈچ خىل ھالەتلىرى

المُضَارِعُ المَرْفُوعُ	المُضَارِعُ المَنْصُوبُ	المُضَارِعُ المَجْزُومُ
حامدٌ يذهبُ	لَنْ يذهبَ	لم يذهبْ
الطلابُ يذهبُونَ	لن يذهبُوا	لم يذهبُوا
آمنة تذهبُ	لن تذهبَ	لم تذهبْ
الطالبات يَذْهَبْنَ	لن يَذْهَبْنَ	لم يَذْهَبْنَ
أنتَ تذهبُ	لن تذهبَ	لم تذهبْ
أنتم تذهبُونَ	لن تذهبُوا	لم تذهبُوا
أنت تذهبينَ	لن تَذْهَبِي	لم تَذْهَبِي
أنتنّ تَذْهَبْنَ	لن تَذْهَبْنَ	لم تَذْهَبْنَ
أنا أذهبُ	لن أذهبَ	لم أذهبْ
نحن نذهبُ	لن نذهبَ	لم نذهبْ

بۇ دەرستىكى گىرامماتىكىلىق قائىدىلەر:

كەلگۈسى زامان پېئىلىنىڭ ئاخىرىنىڭ جەزملىك ئوقۇلۇشى

بىرلىك پېئىللار ۋە I شەخس كۆپلۈك پېئىللىرىنىڭ ئاخىرى ئاشكارا سۆكۈن بىلەن جەزملىك ئوقۇلىدۇ. مەسىلەن

هُوَ لَمْ يَذْهَبْ هِيَ لَمْ تَذْهَبْ

أَنْتَ لَمْ تَذْهَبْ أَنَا لَمْ أَذْهَبْ

نَحْنُ لَمْ نَذْهَبْ

دېگەنگە ئوخشاش.

ئەرلىك كۆپلۈك ۋە III شەخس ئاياللىق بىرلىك پېئىللىرىدا «ن»نىڭ چۈشۈپ كېتىشى بىلەن جەزملىك ئوقۇلىدۇ. مەسىلەن:

هُمْ لَمْ يَذْهَبُوْا   أَنْتُمْ لَمْ تَذْهَبُوْا   أَنْتِ لَمْ تَذْهَبِيْ

دېگەنگە ئوخشاش.

ئاياللىق كۆپلۈك پېئىللىرى ئورۇن جەھەتتىن جەزملىك ئوقۇلىدۇ. چۈنكى، بۇ پېئىللار قاتقان پېئىللار قاتارىدىندۇر. مەسىلەن:

هُنَّ لَمْ يَذْهَبْنَ   أَنْتُنَّ لَمْ تَذْهَبْنَ

دېگەنگە ئوخشاش.

(23)الدرس الثالث والعشرون

جعفر : أين المدرسون ؟ لا دخلوا الفصل ولا هم فى غرفة المدرسين .

جەئفەر : ئوقۇتقۇچىلار قەيەردە ؟ ئۇلار سىنىپقا كىرمىدى ھەمدە ئۇلار ئوقۇتقۇچىلار ياتىقىدىمۇ يوقكەن .

عدنان : أظن أنهم فى إجتما ع ....أرأيت المدرسين الجدد ؟

ئەدنان : مىنىڭچە ئۇلار يىغىلىشتا....سەن يېڭى ئوقۇتقۇچىلارنى كۆردۈڭمۇ ؟

جعفر : أجاء مدرسون جدد؟

جەئفەر :يېڭى ئوقۇتقۇچىلار كەلدىمۇ ؟

عدنان : نعم ، جاء مدرسون جدد . رأيت أحدهم فى المكتبة قبل قليل . اسمه الحسين بن الحسن .

ئەدنان : ھەئە ، يېڭى ئوقۇتقۇچىلار كەلدى . مەن ئۇلارنىڭ بىرىنى بىر ئاز ئىلگىرى كۇتۇپخانىدا كۆردۈم ، ئۇنىڭ ئىسمى حسين بن الحسن ئىكەن .

(يدخل أحد المدرسين الجدد)

(يېڭى ئوقۇتقۇچىلارنىڭ بىرى كىرىدۇ)

المدرس : السلام عليكم ورحمة الله وبركاته .

الطلاب : وعليكم السلام ورحمة الله وبركاته . أهلا وسهلا ومرحبا يا أستاذ .

ئوقۇغۇچىلار : ئى ئۇستاز خوش كەپسىز قارشى ئالىمىز .

المدرس : أشكركم يا إخوان ....كم طالبا فى فصلكم هذا ؟

ئوقۇتقۇچى : رەھمەت سىلەرگە ئى قېرىنداشلىرىم .....بۇ سىنىپىڭلاردا قانچە ئوقۇغۇچى بار .

عمر : فيه ثلاثون طالبا .

ئۆمەر : ئۇنىڭدا ئوتتۇز ئوقۇغۇچى بار .

المدرس : ولكنني أرى خمسة وعشرين طالبا فقط . فأين الآخرون؟

ئوقۇتقۇچى : لىكىن، مەن پەقەت يىگىرمە بەش ئوقۇغۇچىنى كۆرىۋاتىمەن . باشقىلار قەيەردە ؟

عمر : هم غائبون اليوم .

ئۆمەر : ئۇلار بۈگۈن يوق .

المدرس : أي كتاب تقرأون .

ئوقۇتقۇچى : سىلەر قايسى كىتابنى ئوقۇۋاتىسىلەر؟

عدنان : نقرأ هذا الكتاب . اسمه (قصص النبيين).

ئەدنان : بىز مۇشۇ كىتابنى ئوقۇۋاتىمىز . ئۇنىڭ ئىسمى (پەيغەمبەرلەر قىسسىلىرى)

المدرس : لمن هو ؟

ئوقۇتقۇچى : ئۇ كىمنىڭ ؟

عدنان : هو لفضيلة الشيخ أبي الحسن الندوي .

ئەدنان : ئۇ پەزىلەتلىك شەيخ(أبي الحسن الندوي)نىڭ .

المدرس : كم صحفة قرأتم فيه ؟

ئوقۇتقۇچى : سىلەر ئۇنىڭدا قانچە بەت ئوقۇدىڭلار؟

جعفر : قرأنا ثلاثا وخمسين صفحة .

جەئفەر : بىز ئوتتۇز بەش بەت ئوقۇدوق .

عدنان : الكتاب فيه تسعون صفحة . قرأنا منها ثلاثا وخمسين صفحة فبقى سبع وثلاثون صفحة .

ئەدنان : كىتاب توقسەن بەت ئىكەن . بىز بۇنىڭدىن ئەللىك ئۈچ بەت ئوقۇپ بولدۇق، ئوتتوز يەتتە بەت قالدى.

هارون : ما أجمل حقيبتك يا أستاذ ! بكم اشتريتها ؟

هارۇن: ئى ئۇستاز! سىزنىڭ سومكىڭىز نىمە دىگەن چىرايلىق! ئۇنى قانچىگە سېتىۋالدىڭىز ؟

المدرس : اشتريتها بثمانين ريالا .

ئوقۇتقۇچى : مەن ئۇنى سەكسەن رىيالغا سېتىۋالدىم .

عمرو : أنا اشتريت حقيبة أصغر منها بستين ريالا .

ئەمرى : مەن ئۇنىڭدىن كىچىكراق سومكىنى ئاتمىش رىيالغا سېتىۋالدىم .

بۇ دەرستىكى گراماتىكىلىق قائىدىلەر

1- مەزمۇن: ساغلام ئەرلىك كۆپلۈك ئىسىملار(جُمْعُ مُذَكَّر سَالِمٍ) توغرىسىدا

ئەگەر بىرلىك ئىسىمنى ساغلام ئەرلىك كۆپلۈك تەرىقىسىدە كۆپلۈك شەكلىگە ئايلاندۇرماقچى بولساق، ئاخىرىغا باش كېلىش ھالىتىدە (يەنى ئاخىرى پېشلىق ھالىتىدە) ئالدى پەش ئوقۇلغۇچى سۈكۈنلۇق «و» بىلەن زەبەرلىك «ن»نى ئۇلايمىز. مەسىلەن:

مُهَنْدِسٌ ← مُهَنْدِسُوْنَ مُدَرِّسٌ ← مُدَرِّسُوْنَ

دېگەنگە ئوخشاش.

چۈشۈم كېلىش ھالىتىدە (يەنى ئاخىرى زەبەر ئوقۇلىدىغان ھالەتتە) ۋە ئىگىلىك كېلىش (يەنى ئاخىرى زىرلىك ئوقۇلىدىغان ھالەتتە) ئالدى زىر ئوقۇلغۇچى سۈكۈنلۇق «ي» بىلەن زەبەرلىك «ن»نى ئۇلايمىز. مەسىلەن:

سَأَلْتُ الْمُدَرِّسِيْنَ (مەن ئوقۇتقۇچىلارنى سورىدىم)

قُلْتُ لِلْمُدَرِّسِيْنَ (مەن ئوقۇتقۇچىلارغا ئېيتتىم)

دېگەنگە ئوخشاش.

2- مەزمۇن: 20دىن 90غىچە بولغان سانلار توغرىسىدا

20دىن 90غىچە بولغان ئارىلىقتىكى ئونىنىڭ پۈتۈن ھەسسىلىك سانلىرى ساغلام ئەرلىك كۆپلۈك تەرىقىسىدە كۆپلۈك قىلىنىدۇ ۋە ئەرلىك ۋە ئاياللىق ئۈچۈن ئوخشاش بىر خىل ھالەتتە ئىشلىتىلىدۇ. مەسىلەن:

عِشْرُوْنَ طَالِبًا (20 ئوغۇل ئوقۇغۇچى) عِشْرُوْنَ طَالِبَةً (20 قىز ئوقۇغۇچى)

سَبْعُوْنَ طَالِبًا (70 ئوغۇل ئوقۇغۇچى) سَبْعُوْنَ طَالِبَةً (70 قىز ئوقۇغۇچى)

تِسْعُوْنَ طَالِبًا (90 ئوغۇل ئوقۇغۇچى) تِسْعُوْنَ طَالِبَةً (90 قىز ئوقۇغۇچى)

دېگەنگە ئوخشاش.

3- مەزمۇن: ئۆتكەن زامان پېئىلىنى بولۇشسىز قىلىدىغان «لا» توغرىسىدا

بىز ئىلگىرىكى دەرسلىرىمىزدە «لا»نىڭ كېلىدىغان زامان پېئىلىنى بولۇشسىز قىلىش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدىغانلىقى توغرىسىدا توختىلىپ ئۆتكەندۇق. ئەمدى بۇ دەرستە ئۇنىڭ ئۆتكەن زامان پېئىلىنى بولۇشسىز قىلىش ئۈچۈنمۇ كېلەلەيدىغانلىقى كۆرسىتىپ

ئۆتمىز. لېكىن، ئۇ ئۆتكەن زامان پېئىلنى بولۇشسىز قىلىش ئۈچۈن ئىشلىتىلىپ قالسا، ئىككى قېتىم تەكرارلىنىدۇ. مەسىلەن:

لا أَكَلْتُ وَلا شَرِبْتُ (مەن يېمىدىم ۋە ئىچمىدىم)

لا ضَرَبَنِيْ وَلا ضَرَبْتُهُ (ئۇ مېنى ئۇرمىدى، مەنمۇ ئۇنى ئۇرمىدىم)

دېگەنگە ئوخشاش.

تمارين

1ـ أجِبْ عن الأسئلة الآتية: (تۆۋەندىكى سۇئاللارغا جاۋاب بىرىڭ)

(1)كم مدرسا جديدا جاء؟

(2)كم طالبا وجد المدرس في الفصل؟

(3)لمن الكتاب "قصص النبيّين" ؟

(4)كم صفحة فيه؟

(5)كم صفحة قرأ الطلاب؟

(6)بكم اشترى المدرس الحقيبة؟

2 ـ اقرأ الأمثلة الآتية لـ (جَمْع المُذكّر السَّالِم): (ساغلام ئەرلىك كۆپلۈك ئىسىملار (جُمْعُ مُذَكَّر سَالِم) نىڭ تۆۋەندىكى مىساللىرىنى ئوقۇڭ)

(1)المدرسونَ في الفصول.

(2)أين المهندسونَ.

(3)هؤلاء طلاب مجتهدون.

(4)أين أحمد وعبّاس وياسر؟ـ هم غائبونَ مُنْذُ أسبوعين.

(5)يعبدُ المسلمونَ اللّهَ.

(6)هؤلاء الطلاب هُنُودٌ ، وأولئك باكستانيُّونَ.

3 ـ اجمع الأسماء الآتية جع مذكر سالما:(تۆۋەندىكى ئىسىملارنى ساغلام ئەرلىك كۆپلۈك تەرىقىسىدە كۆپلۈك قىلىڭ)

مدرس ـ مهندس ـ مسلم ـ كافِرٌ ـ غائِبٌ ـ مجتهد ـ مؤمِنٌ ـ صالِحٌ.

4 ـ اِقرأ ما يلي: (تۆۋەندىكىلەرنى ئوقۇڭ)

20عِشْرُوْنَ طالباً/ طالبةً 60 سِتُّوْنَ طالباً/ طالبةً.

35ثَلاثُوْنَ طالباً/ طالبةً 70 سَبْعُوْنَ طالباً/ طالبةً.

40أَرْبَعُوْنَ طالباً/ طالبةً 80 ثَمَانُوْنَ طالباً/ طالبةً.

50خَمْسُوْنَ طالباً/ طالبةً 90 تِسْعُوْنَ طالباً/ طالبةً.

(هذه عُقُوْدٌ).

5 تأمل ما يلي: (تۆۋەندىكىلەرنى مۇلاھىزە قىلىڭ)

المرفوع	المنصوب	المجرور
دَخَلَ المدرسُ (ـُ)	سَأَلْتُ المدرسَ (ـَ)	قُلْتُ لِلْمدرسِ (ـِ)
دَخَلَ المدرِّسُوْنَ (و)	سألت المدرسِيْنَ (ي)	قُلْتُ للمدرسِات (ي)
دَخَلَ عِشْرُوْنَ طالباً	سألت عِشْرِيْنَ طالباً	قُلْتُ لِعشْرِيْنَ طالباً.

6 أكمل الجمل الآتية بوضع الكلمات التي بين القوسين في الأماكن الخالية: (بوش ئورۇنلاردا ئىككى تىرناق ئارىسىدىكى سۆلەرنى قويۇپ تۆۋەندىكى جۈملىلەرنى تولۇقلاڭ)

مثال: سألت المدرسين. (المدرسون)

(1) يحبّ المدرس الطلاب............. (المجتهدون)

(2)رأيت .... طالبا. (ثلاثون)

(3) يحب الله............ . (المسلمون)

(4)قرأت .... صفحة. (خمسون)

(5) سألت............. (المهندسون)

7ـ تأمل المثال، ثم أضف الكلمات الآتية إلى الكلمات التي بين القوسين: (تۆۋەندىكىلەرنى مۇلاھىزە قىلىڭ ئاندىن تۆۋەندىكى سۆزلەرنى ئىككى تىرناق ئارىسىدىكى سۆزلەر بىلەن ئىزاپەتلىك بىرىكمە ھاسىل قىلىڭ)

أَبْنَاءُ المدرسِ

أَبْنَاءُ المدرسِينَ.

(1) بيوت........... (المهندسون) (2) سيارات.......... (المدرسون)

(3) أميرُ.......... (المؤمنون) (4) إمامُ............ (المسلمون)

(5) دَكاكِينُ.......... (البَقّالون) (6) دِيْنُ.......... (الكافرون)

8 ـ تأمل المثال، ثم أكمل الجمل الآتية بوضع الكلمات التي بين القوسين في الفراغات: (مىسالنى مۇلاھىزە قىلىڭ ئاندىن بوش ئورۇنلاردا ئىككى تىرناق ئارىسىدىكى سۆلەرنى قويۇپ، تۆۋەندىكى جۈملىلەرنى تولۇقلاڭ)

قُلْتُ للمدرسِ.

قُلْتُ للمدرسِيْن.

(1) أَبْحَثُ عن............ (المدرسون)

(2) اِشتريت هذا الكتاب بـ .... ريالا. (خمسون)

(3) قلت لـ .... (المهندسون)

(4) سمعت هذا الخَبَرَ من............ (المدرسون)

(5) هذه الجَائِزَةُ للطلاب............ (المجتهدون)

9 ـ اقرأ ما يلي، ثم اكتبه مع كتابة الأعداد الواردة فيه بالحروف: (تۆۋەندىكىلەرنى ئوقۇڭ ئاندىن ئۇنىڭدا كەلگەن سانلارنى ھەرىپ بىلەن يېزىڭ)

(1)عندي 50 ريالاً.

(2)رأيت 50 طالباً يا القَاعَة.

(3)اشتريت هذا المعجم ب 50 دُولَاراً.
(4)قرأت 60 صفحة.
(5)في هذه المجلّة 40 صفحةً.
(6)في الشهر 29 يَوْماً أو 30 يوماً، وفي اليوم 24 ساعةً وفي الساعة 60 دقيقةً وفي الدقيقة 60 ثَانِيَةً.
(7)هاتِ 20 بُرْتُقَالَةً.
(8)نَجَحَ 90 طالباً وَرَسَبَ 20 طالباً.
(9)في هذه القرية 70 أُسْرَةً.
(10)سِنِّي 30 سَنَةً.

10 ـاقرأ ما يلي: (تۆۋەندىكىلەرنى ئوقۇڭ)

21إحدى وعِشْرُوْنَ طالبةً	26 سِتٌّ وعشرونَ طالبةً.
22اِثْنَتَانِ وعشرونَ طالبةً	27 سَبْعٌ وعشرونَ طالبةً.
23ثَلاثٌ وعشرونَ طالبةً	28 ثَمَانٍ وعشرونَ طالبةً.
24أَرْبَعٌ وعشرونَ طالبةً	29 تسعٌ وعشرونَ طالبةً.
25خَمْسٌ وعشرونَ طالبةً	30 ثلاثونَ طالبةً.

11 ـاقرأ ما يلي، ثم اكتبه مع كتابة الأعداد الواردة فيه بالحروف: (تۆۋەندىكىلەرنى ئوقۇڭ ئاندىن ئۇنىڭدا كەلگەن سانلارنى ھەرپ بىلەن يېزىڭ)

(1)في هذا الفصل 31 طالبة. (2) في اليوم 24 ساعة.
(3) عندي 33 روبية و45 ريالا. (4) رأيته قبل 22 سنة.
(5)حفظت 66 سورة. (6) في سورة الرحمن 78 آية.
(7)قرأت 99 صفحة.

12ـتأمل ما يلي: (تۆۋەندىكىلەرنى ئوقۇڭ)

(1)لا أكلتُ ولا شربتُ.
(2)ذلك الطالب لا حَفِظَ الدرسَ ولا كتبَ الواجبَ.
(3)لا ضَرَبَني ولا ضَرَبْتُه.
(4)لا رَآني ولا رأيتُه.
(إذا دخلت " لا " على الفعل الماضي وَجَبَ تكرارُها) عند الإخبار.

الكلمات الجديدة:

اِجْتِمَاعٌ ـيىغىلىماق قِصَّة (ج قِصَصٌ) ـقىسسە نَبِيٌّ (ج نَبِيُّونَ/ أَنْبِيَاءُ)ـپەيغەمبەر ثَانِيَةٌ (ج ثَوَانٍ) ـسېكۇنت أُسْرَةٌ (ج أُسَرٌ)ـئائىلە جَائِزَةٌ (صح جَوَائِزُ)ـمۇكاپات نَجَحَ (يَنْجَحُ)ـنەتىجە قازاندى رَسَبَ (يَرْسُبُ) ـمەغلۇپ بولدى قَاعَةٌ (ج قَاعَاتٌ)ـزال

(24)الدرس الرابع والعشرون

العدد

(1)طالبٌ واحدٌ	طالبةٌ واحدةٌ	(✔)
(2)طالبانِ اثْنَانِ	طالبتانِ اثْنَتَانِ	
(3)ثلاثةُ طلّابٍ	ثلاثُ طالباتٍ	
(4)أربعةُ طلابٍ	أربعُ طالباتٍ	
(5)خمسةُ طلابٍ	خمسُ طالباتٍ	
(6)ستةُ طلابٍ	ستُ طالباتٍ	(✖)
(7)سبعةُ طلّابٍ	سبعُ طالباتٍ	
(8)ثمانِيةُ طلابٍ	ثمانِي طالباتٍ	
(9)تِسعةُ طلابٍ	تِسعُ طالباتٍ	
(10)عَشَرةُ طلاَبٍ	عَشرُ طالباتٍ	
(11)أَحدَ عَشَرَ طالباً	إحْدَى عَشْرَةَ طالبةً	(✔✔)
(12)اِثْنا عَشَر طالباً	اِثْنَتا عَشْرَةَ طالبةً	
(13)ثلاثةَ عَشَرَ طالباً	ثلاثَ عَشْرَةَ طالبةً	
(14)أربعةَ عَشَرَ طالباً	أربعَ عَشْرَةَ طالبةً	
(15)خمسةَ عَشَرَ طالباً	خَمْسَ عَشْرَةَ طالبةً	(✖✔)

(16)ستّةَ عَشَرَ طالباً	ستَّ عَشْرَةَ طالبةً
(17)سبعةَ عَشَرَ طالباً	سبعَ عَشْرَةَ طالبةً
(18)ثمانيةَ عَشَرَ طالباً	ثمانيَ عَشْرَةَ طالبةً
(19)تسعةَ عَشَرَ طالباً	تِسعَ عَشْرَةَ طالبةً
(25)عِشْرُوْنَ طالباً	عِشرُوْنَ طالبةً
(21)واحِدٌ وعِشرُوْنَ طالباً	إحدَى وعشرُوْنَ طالبةً
(22)اثْنَانِ وعشرونَ طالباً	اثْنَتَانِ وعشرونَ طالبةً
(23)ثلاثةٌ وعشرونَ طالباً	ثلاثٌ وعشرون طالبةً
(24)أربعةٌ وعشرونَ طالباً	أربعٌ وعشرونَ طالبةً
(25)خمسةٌ وعشرونَ طالباً	خمس وعشرونَ طالبةً
(26)سِتّةٌ وعشرونَ طالباً	سِتّ وعشرونَ طالبةً
(27)سبعة وعشرونَ طالباً	سبع وعشرونَ طالبةً
(28)ثمانِيَة وعشرونَ طالباً	ثمانٍ وعشرونَ طالبةً
(29)تسعةٌ وعشرونَ طالباً	تِسع وعشرونَ طالبةً
(30)ثَلاثُونَ طالباً	ثلاثون طالبةً
(40)أَرْبَعُونَ طالباً	أربعون طالبةً
(55)خَمْسُونَ طالباً	خمسون طالبةً
(60)سِتُّونَ طالباً	سِتُّونَ طالبةً
(75)سَبْعُونَ طالباً	سبعونَ طالبةً
(80)ثَمَانُونَ طالباً	ثمانونَ طالبةً
(90)تِسْعُونَ طالباً	تِسْعُون طالبةً
(105)مِائَةُ طالبٍ	مِائَةُ طالبةٍ

(101)مائةُ طالبِ وطالبٌ مائةُ طالبةٍ وطالبةٌ

(152)مائةُ طالبِ وطالبانِ مائةُ طالبةٍ وطالبتانِ

(153)مائةٌ وثلاثةُ طلابٍ مائةٌ وثلاثُ طالباتٍ

(104)مائةٌ وأربعةُ طلابٍ مائةٌ وأربعُ طالباتٍ

(105)مائةٌ وخمسةُ طلابِ مائةٌ وخمسُ طالباتٍ

(156)مائةٌ وستةُ طلابَ مائةٌ وستّ طالباتٍ

(157)مائةٌ وسبعةُ طلابٍ مائةٌ وسبعُ طالباتٍ

(108)مائةٌ وثمانيةُ طلابٍ مائةٌ وثمانِي طالباتٍ

(109)مائةٌ وتسعةُ طلابٍ مائةٌ وتسعُ طالباتٍ

(110)مائةٌ وعَشَرَةُ طلابٍ مائةٌ وعَشرُ طالباتٍ

(111)مائةٌ وأَحَدَ عَشَرَ طالباً مائةٌ وإحْدَى عَشْرَةَ طالبةً

(200)مِائَتَانِ

مِائَتَا طالبِ/ طالبةٍ

(300)ثَلاثُمائَةِ طَالَبِ/ طالبةٍ (400) أَرْبَعُمِائَةِ طالبِ/ طالبةٍ

(500)خَمْسُمائَةِ طالبَ/ طالبةٍ (600) سِتُّمِائَةِ طالبِ/ طالبةٍ

(700)سَبْعُمائَةِ طالبِ/ طالبةٍ (800) ثَمَانِمائَةِ طالبِ/ طالبةٍ

(900)تِسْعُمائَةِ طالبِ/ طالبةٍ

(1000)أَلْفُ طالبٍ / طالبةٍ

(2000)أَلْفَانِ أَلْفَا طالبِ/ طالبةٍ

(3000)ثلاثَةُ آلافِ طالبِ/ طالبةٍ

(4000)أَرْبَعَةُ آلافِ طالبَ/ طالبةٍ

(5000)خَمْسَةُ آلافِ طالبِ/ طالبةٍ

(6000)سِتَّةُ آلافِ طالبٍ/ طالبةٍ

(7000)سَبْعَةُ آلافِ طالبٍ/ طالبةٍ

(8000)ثَمَانِيَةُ آلافِ طالبٍ/ طالبةٍ

(9000)تِسْعَةُ آلافِ طالبٍ/ طالبةٍ

(10000)عَشَرَةُ آلافِ طالبٍ / طالبةٍ

(20000)عِشْرُونَ أَلْفَ طالبٍ/ طالبةٍ

(30000)ثَلاثُونَ أَلْفَ طالبٍ/ طالبةٍ

(40000)أَرْبَعُونَ أَلْفَ طالبٍ/ طالبةٍ

(50000)خَمْسُونَ أَلْفَ طالبٍ / طالبةٍ

(100000)مِائَةُ أَلفِ طالبٍ/ طالبةٍ

(200000)مِائَتَا أَلْفِ طالبٍ/ طالبةٍ

(300000)ثَلاثُمائَةِ أَلفِ طالبٍ/ طالبةٍ

(400000)أَرْبَعُمائَةِ أَلفِ طالبٍ/ طالبةٍ

ثَلاثَةٌ وأَرْبَعُونَ وَخَمْسُمائَة وستَّةُ آلاف ريال

= 6543

ثَلاث وأَرْبَعُونَ وَخَمْسُمائَةٍ وسِتَّةُ آلافِ رُوبِّيَةٍ

بۇ دەرسنىكى گرامماتىكىلىق قائىدىلەر:

1- مەزمۇن: سان توغرىسىدا

سان ــــ شەيئىلەرنىڭ ئاز-كۆپلۈك جەھەتتىكى مىقدارىنى ئىپادىلەيـدىغان ئىسىمدىن ئىبارەت.

ئەرەب تىلىدىكى سانلارغا ئائىت مۇنداق قائىدىلەر بار:

1) بىر ۋە ئىككى دىگەن سان دائىم ئۆزىنىڭ سانالغۇچىسى بىلەن جىنس، سان ۋە ئىئراب جەھەتتە ماسلىشىپ كېلىدۇ. مەيلى

ئۇ بىرلىك ھالىتىدە بولسۇن، مەيلى بىرىككەن ھالىتىدە بولسۇن ۋەياكى «و» بىلەن باغلانغان ھالىتىدە بولسۇن. مەسىلەن:

بىرلىك ھالىتى:

طَالِبٌ وَاحِدٌ　　　طَالِبَةٌ وَاحِدَةٌ

طَالِبَانِ اثْنَانِ　　　طَالِبَتَانِ اثْنَتَانِ

بىرىككەن ھالىتى:

أَحَدَ عَشَرَ طَالِبًا　　　إِحْدَى عَشْرَةَ طَالِبَةً

اِثْنَا عَشَرَ طَالِبًا　　　اِثْنَتَا عَشْرَةَ طَالِبَةً

«و» بىلەن باغلانغان ھالىتى:

أَحَدٌ وَعِشْرُوْنَ طَالِبًا　　　إِحْدَى وَعِشْرُوْنَ طَالِبَةً

اِثْنَانِ وَعِشْرُوْنَ طَالِبًا　　　اِثْنَتَانِ وَعِشْرُوْنَ طَالِبَةً

دىگەنگە ئوخشاش.

2) ئۈچتىن 10غىچە بولغان سانلار سانالغۇچىسى بىلەن جىنس جەھەتتە قارىمۇقارشى ھالەتتە كېلىدۇ. سان ۋە ئىئراب جەھەتتىمۇ ماسلاشمايدۇ. مەيلى ئۇ بىرلىك ھالىتىدە بولسۇن، مەيلى بىرىككەن ھالىتىدە بولسۇن ۋەياكى «و» بىلەن باغلانغان ھالىتىدە بولسۇن. مەسىلەن:

بىرلىك ھالىتى:

ثَلاثَةُ طُلاّبٍ　　　ثَلاثُ طَالِبَاتٍ

تِسْعَةُ طُلاّبٍ　　　تِسْعُ طَالِبَاتٍ

بىرىككەن ھالىتى:

ثَلاثَةَ عَشَرَ طَالِبًا　　　ثَلاثَ عَشَرَ طَالِبَةً

تِسْعَةَ عَشَرَ طَالِبًا　　　تِسْعَ عَشْرَةَ طَالِبَةً

دىگەنگە ئوخشاش (بىرىككەن ھالەت 20نى ئۆز ئىچىگە ئالمايدۇ).

«و» بىلەن باغلانغان ھالىتى:

ثلاثَةٌ وَعِشْرُوْنَ طَالِبًا　　　ثَلاثٌ وَعِشْرُوْنَ طَالِبَةً

تِسْعَةٌ وَعِشْرُوْنَ طَالِبًا　　　تِسْعٌ وَعِشْرُوْنَ طَالِبَةً

دىگەنگە ئوخشاش.

3) ئەسلىدە «عشر» (10)دىكى «ش» ھەرپى زەبەرلىك ئوقۇلىدۇ. لېكىن، ئاخىرىغا ئاياللىقنىڭ «ة»سى ئۇلانسا سۇكۇنلۇق ئوقۇلۇشىمۇ دۇرۇس. مەسىلەن: عَشَرَ ← عَشْرَةٌ / عَشَرَةٌ دىگەنگە ئوخشاش.

4) 20دىن 90غىچە بولغان ئونلۇق پۈتۈن ھەسسىلىك سانلىرى ئەرلىك ۋە ئاياللىق ئۈچۈن ئورتاق بىر خىل ھالەتتە ئىشلىتىلىدۇ. مەسىلەن:

ثَلاثُوْنَ طَالِبًا　　　(30 ئوغۇل ئوقۇغۇچى)

ثَلاثُوْنَ طَالِبَةً　　　(30 قىز ئوقۇغۇچى)

خَمْسُوْنَ طَالِبًا　　　(50 ئوغۇل ئوقۇغۇچى)

خَمْسُوْنَ طَالِبَةً (50 قىز ئوقۇغۇچى)

دېگەنگە ئوخشاش.

5) 100، 1000 ۋە بۇلارنىڭ پۈتۈن ھەسسىلىك سانلىرىمۇ ئەرلىك ۋە ئاياللىق جىنس ئۈچۈن ئورتاق بىر خىل ھالەتتە ئىشلىتىلىدۇ. مەسىلەن:

مِائَةُ طَالِبٍ (100 ئوغۇل ئوقۇغۇچى)

مِائَةُ طَالِبَةٍ (100 قىز ئوقۇغۇچى)

أَلْفُ طَالِبٍ (1000 ئوغۇل ئوقۇغۇچى)

أَلْفُ طَالِبَةٍ (1000 قىز ئوقۇغۇچى)

ثَلاثُمِائَةِ طَالِبٍ (300 ئوغۇل ئوقۇغۇچى)

ثَلاثُمائَةِ طَالِبَةٍ (300 قىز ئوقۇغۇچى)

دېگەنگە ئوخشاش.

2- مەزمۇن: سانلارنىڭ سانالغۇچىسى توغرىسىدا

1) ئۈچتىن 10غىچە بولغان سانلارنىڭ سانالغۇچىسى كۆپلۈكساندا كېلىپ زىرلىك ھالەتتە ئوقۇلىدۇ. مەسىلەن:

ثَلاثَةُ طُلاَّبٍ عَشَرَةُ طُلاَّبٍ

دېگەنگە ئوخشاش.

2) 11دىن 99غىچە بولغان سانلارنىڭ سانالغۇچىسى بىرلىك ساندا كېلىپ زەبەرلىك ھالەتتە ئوقۇلىدۇ. مەسىلەن:

أَحَدَ عَشَرَ طَالِبًا تِسْعَةٌ وَتِسْعُوْنَ طَالِبًا

دېگەنگە ئوخشاش.

3) 100، 1000 ۋە بۇلارنىڭ پۈتۈن ھەسسىلىك سانلىرىنىڭ سانالغۇچىسى بىرلىك ساندا كېلىپ زىرلىك ھالەتتە ئوقۇلىدۇ. مەسىلەن:

مِائَةُ طَالِبٍ أَلْفُ طَالِبَةٍ

تِسْعُمِائَةِ طَالِبٍ (900 ئوغۇل ئوقۇغۇچى)

دېگەنگە ئوخشاش.

(1)أحوال العدد

(1) العددان (واحد واثنانِ) على وَفْقِ المَعْدُوْدِ (✔).

(2) الأعداد من (ثَلاثةٍ إلى عَشَرَةٍ) على عَكْسِ المَعْدُوْدِ (✖).

3)) العددان (أَحَدَ عَشَرَ واثْنَا عَشَرَ) الجُزْءَانِ على وَفْقِ المَعْدُوْدِ (✔✔).

(4)الأعداد (من ثلاثةَ عَشَرَ إلى تِسْعَةَ عَشَرَ) الجُزْءُ الأوّلُ علما عكس المَعْدُوْدِ

والجُزْءُ الثانيْ على وَفْقِهِ (✖✔).

(2)أحوال المعدود

(1) من 3 إلى 10 طلابِ (جع مجرور).

(2) من 11 إلى 99 طالباً (مفرد منصوب).

(3) 100/ 1000 طالبٍ (مفرد مجرور)

(25)الدَّرْسُ الخَامِسُ والعِشْرُونَ

المدرس : أين أنور يا عمر ؟

ئوقۇتقۇچى : ئى ئۆمەر! ئەنۋەر قەيەردە ؟

عمر : لا أدري . رأيته قبل قليل . كان واقفا خارج الفصل .

ئۆمەر : بىلمەيمەن . مەن ئۇنى بىر ئاز ئىلگىرى كۆرگەن . ئۇ سىنىپنىڭ سىرتىدا تۇرۇپتىكەن .

المدرس : كيف حال عمار الآن يا سعد ؟ كان مريضا منذ أسبوع .

ئوقۇتقۇچى : ئى سەئىد! ھازىر ئەممارنىڭ ئەھۋالى قانداق ؟ ئۇ ھەپتىدىن بىرى كىسەل ئىدى .

سعد :لايزال مريضا يا فضيلة الشيخ .

سەئىد : ئى پەزىلەتلىك شەيخ! ئۇ ھىلمۇ ـ ھەم كىسەل .

المدرس : سمعت أنه يريد أن يترك المستشفى ويرجع إلى بيته . أصحيح هذا ؟

ئوقۇتقۇچى: ئاڭلىسام ئۇ دوختۇرخانىدىن چىقىپ، ئۆيىگە قايتماقچى ئىكەن. بۇ توغرىمۇ؟

سعد : لا ،هذا غير صحيح .

سەئىد : ياق , بۇ توغرا ئەمەس .

المدرس : ماذا يعمل أبوك يا إبراهيم ؟سمعت أنه وزير .

ئوقۇتقۇچى : ئى ئىبراھىم! داداڭ نىمە ئىش قىلىدۇ ؟ مەن ئۇنى مىنىستىر دەپ ئاڭلىغان .

إبراهيم : كان وزيرا قبل سنتين . هو الآن سفير .

ئىبراھىم : ئۇ ئىككى يىل ئىلگىرى مىنىستىر ئىدى . ئۇ ھازىر ئەلچى .

المدرس : وماذا يعمل أبوك يا عمرو ؟قال لي أحد زملائك إنه مدرس .

ئوقۇتقۇچى : ئى ئەمرى! سىنىڭ داداڭ نىمە ئىش قىلىدۇ ؟ ماڭا ساۋاقداشلىرىڭنىڭ بىرى ئۇنى ئوقۇتقۇچى دېگەنتى .

عمرو : كان مدرسا من قبل . وهو الآن موجه فى المدارس الثانوية .

ئەمرى : ئۇ ئىلگىرى ئوقۇتقۇچى ئىدى .. ئۇ هازىر تولۇق ئوتتۇردا ئىلمى مۇدىر .

المدرس : وماذا يعمل أبوك يا يعقوب ؟

ئوقۇتقۇچى : ئى ياقۇپ سىنىڭ داداڭ نىمە ئىش قىلىدۇ ؟

يعقوب : كان شرطيا . وهو الآن متقاعد .

ياقۇپ : ئۇ ساقچى ئىدى . ئۇ هازىر دەم ئېلىشتا .

المدرس : يا أبا بكر ، قلت لي قبل ثلاث سنوات إن أباك عميد كلية الهندسة . أمتقاعد هو الآن ؟

ئوقۇتقۇچى : ئى ئابا بەكرى! سەن ماڭا ئۈچ يىل ئىلگىرى داداڭنىڭ قۇرلۇش پاكۇلتېتىنىڭ مۇدىرى ئىكەنلىكىنى دېگەنتىڭ . ئۇ هازىر دەم ئېلىشقا چىقتىمۇ؟

أبو بكر : لا ، لايزال عميدا .

ئەبۇ بەكرى : ياق ، ئۇ هېلىمۇ مۇدىر.

المدرس : يا أختر ، سمعت أن أخاك طبيب شهير ، ويأتيه المرضى من جميع أنحاء باكستان . أصحيح هذا ؟

ئوقۇتقۇچى: ئى ئەختەر ، ئاڭلىشىمچە سىنىڭ قېرىندىشىڭ داڭلىق دوختۇركەن، ئۇنىڭ قېشىغا پاكىستاننىڭ ھەممە جايلىرىدىن كىسەل كىشلەر كىلىدىكەن. بۇ توغرىمۇ ؟

أختر : هذا صحيح يا فضيلة الشيخ .

ئى پەزىلەتلىك شەيخ! بۇ توغرا .

المدرس :يا عثمان ، إذهب إلى المكتبة وهات الجزء الثالث من لسان العرب .

ئوقۇتقۇچى : ئى ئوسمان ، كۇتۇپخانىغا بېرىپ (لسان العرب) نىڭ ئۈچىنچى قىسمىنى ئېلىپ كەل .

هاشم :يافضيلة الشيخ ، أظن أن (لسان العرب) معجم .

هاشىم : ئى پەزىلەتلىك شەيخ ، مەن (لسان العرب) نى لوغەتمىكى دەيمەن .

المدرس : نعم ، هو معجم كبير فى 20جزءا .

ئوقۇتقۇچى : ھەئە ، ئۇ يىگىرمە قىسىملىق چوڭ لوغەت .

هاشم :لمن هو يا فضيلة الشيخ ؟

ھاشىم : ئى پەزىلەتلىك شەيخ ئۇ كىمنىڭ .

المدرس :هو لإبن منظور .

ئوقۇتقۇچى : ئۇ ئىبنى مەنزۇرنىڭ .

(يرجع عثمان)

(ئوسمان قايتىپ كىلىدۇ)

عثمان : المكتبة مغلقة الآن يا شيخ . يقولون إنها كانت مفتوحة إلى أذان الظهر .

ئوسمان : ئى شەيخ! كۇتۇپخانا ھازىر تاقاغلىق ئىكەن . ئۇلارنىڭ دىيىشىچە ئۇ پىشىن نامىزىنىڭ ئەزان ۋاختىغىچە ئۇچۇق ئىكەن .

المدرس : يا عباس ، قل لأخيك الذي يدرس فى السنة الثانية يأتني غدا .

ئوقۇتقۇچى : ئى ئاباباس ، ئىككىنچى يىللىقدا ئوقۇيدىغان قىرىندىشىڭغا دەپ قويغىن ئەتە قىشىمغا كەلسۇن .

عباس : سأقول له إن شاء الله .

ئاباباس : ئاللاھ خالىسا، ئۇنىڭغا دەپ قويىمەن.

بۇ دەرىستىكى گىراممادىكىلىق قائىدىلەر:

1- مەزمۇن: «لا يَزَالُ» توغرىسىدا

مەنىسى: «ھىلىھەم ... ماقتا / ... مەكتە».

ئاتىلىشى: تولۇقسىز پېئىل.

ۋەزىپىسى: ئىسىملىق جۈملىگە كىرىپ ئىگىنى «ئىسمىم» دەپ تۇرۇپ ئاخىرىنى پېش ئوقۇتىدۇ، خەۋەرنى «خەۋىرىم» دەپ تۇرۇپ ئاخىرىنى زەبەر ئوقۇتىدۇ. مەسىلەن:

لا يَزَالُ إِبْرَاهِيْمُ نَائِمًا (ئىبراھىم ھىلىھەم ئۇخلىماقتا)

لا يَزَالُ هِشَامٌ عَزَبًا (هشام هېلىھەم بويتاق يۈرمەكتە)

دېگەنگە ئوخشاش.

2- مەزمۇن: ئىئرابى ئۆزگەرسە، ئاخىرىدىكى ھەرپمۇ تەڭ ئۆزگىرىدىغان بەش ئىسىم توغرىسىدا

ئۇلار مۇنۇلار: أَخُوكَ، أَبُوكَ، حَمُوكَ، فُوكَ ۋە ذُوْ مَالٍ.

بۇ ئىسىملار ئىئرابى پېشلىك ھالەتتە سۇكۇنلۇق «و» بىلەن ئوقۇلىدۇ. مەسىلەن: جَاءَ أَخُوْكَ؛

ئىئرابى زەبەرلىك ھالەتتە ئەلىف بىلەن ئوقۇلىدۇ. مەسىلەن: رَأَيْتُ أَخَاكَ؛

ئىئرابى زىرلىك ھالەتتە سۇكۇنلۇق «ي» بىلەن ئوقۇلىدۇ. مەسىلەن: مَرَرْتُ بِأَخِيْكَ دېگەنگە ئوخشاش.

تمارين

1ـ أ جِبْ عن الأسئلة الآتية: (تۆۋەندىكى سوئاللارغا جاۋاب بېرىڭ)

(1)أين كان أنور واقفا؟

(2)أيريد عمارٌ أن يترك المستشفى؟

(3)من الذي أبو سفير؟

(4)من الذي أبو شرطيٌ متقاعدٌ ؟

(5)من ذهب إلى المكتبة؟

(6)من أَلَّفَ لَسانَ العرب؟

(7)في كم جزءاً هو؟

(8)أكانت المكتبة مفتوحة؟

2 ـ اقرأ المثالين، ثم أدخل (كان) على الجمل الآتية:(ئىككى مىسالنى ئوقۇڭ ئاندىن تۆۋەندىكى جۈملىلەرگە (كان)نى كىرگۈزۈڭ)

حامدٌ مريضٌ الآن .كَانَ حامدٌ مريضاً أمس.

زينب طالبةٌ . كَانَتْ زينبُ طالبةً.

(1)الماءُ باردٌ.. .

(2)البابُ مفتوح.. .

(3)النافذةُ مغلقةٌ.. .

(4)هاشمٌ مدرسٌ.. .

(5)الرجلُ نصرانيٌّ.. .

(6)الجوُ بارد.. .

(7)المديرُ جالسٌ في غرفته.................................. .

(8)هذه الساعة رخيصة.................................. .

(9)عُمَرُ رجلٌ غنيٌّ.. .

(10)عمُّنا مديرُ مدرسةٍ.................................. .

حامدٌ طالبٌ . ـ كَانَ حامدٌ طالباً.
المُبْتدأُ الخَبَرُ اِسْمُ كَانَ خَبرُ كانَ
اِسْمُ كانَ مَرْفُوعٌ وخَبَرُ كانَ مَنْصُوبٌ.

3 ـ اقرأ المثالين، ثم أدخل (لا يَزالُ) على الجمل الآتية علما بأن (لا يزال) من أخَوات (كان) : (تۆۋەندىكى ئىككى مىسالنى ئوقۇڭ، ئاندىن تۆۋەندىكى جۈملىلەرگە (لا يَزالُ)نى كىرگۈزۈڭ،شۇنى بىلىشىڭكى (لا يَزالُ) مۇ(كان) تۆردىكى پېئىللاردىندۇر)

إبراهيمُ نائمٌ . لا يزال إبراهيمُ نائماً.
آمنةُ نائمةٌ . لا تزال آمنةُ نائمةً.

(1)هشامٌ عَزَبٌ... .
(2)المدرسُ جالسٌ عندَ المدير.........................
(3)أحمدُ مريضٌ... .
(4)الجوُ حارٌ... .
(5)المكتبةُ مُغْلَقَةٌ....................................... .
(6)السيارةُ جديدةٌ.......................................
(7)حامدٌ غائبٌ...

4ـ تأمل ما يلي:

المرفوع	المنصوب	المجرور
دَخَلَ زميلُك. (ـُ)	رأيت زميلَك) ـَ	(قلت لزميلِك. (ـِ)
جاءَ أَبُوكَ. (و)	رأيت أباكَ. (ا)	قلت لأبيكَ (ي)
قال أخُوكَ	.سألت أخَاكَ	.هذا الكتاب لأخِيكَ.

5ـ املأ الأماكن الخالية بـ (أب):

(1) ....نا تاجر كبير (2) .هذه السيارة لـ ....نا.
(3)أرأيت .... نا؟ (4) أين ذهب ....ك يا فاطمة؟
(5)متى خرج ....ك يا عليّ؟ (6) اِسأَلي ....ك يا زينب.
(7)أنا أعرف ....ك يا عثمان.
(8)يا بلال، كتبت رسالة إلى......... ك.
(9)سمعت أن ....ها طبيب مشهور.

6 ـ املأ الأماكن الخالية بـ (أخ): (تۆۋەندىكى بوش ئورۇنلارنى (أخ)نى قويۇش بىلەن تولدۇرۇڭ)

(1)أين....... ك يا سلمى؟ (2) خرج ......ها مع ......ك.
(3)أخذت ألف ريال من....... ك (4) .أظنَ أنّ ......5 طالب.
(3)أبحث عن ......ك.

الكلمات الجديدة:

سَفِيرٌ (ج سُفَرَاءُ) ـ ئەلچى مُغْلَقٌ ـ تاقاقلىق شُرْطِيٌ (ج شُرْطَةٌ)ـ ساقچى
عَمِيْدٌ (ج عُمَدَاءُ) ـ مۇدىر،باشلىق مَرِيضٌ (ج مَرْضى)ـ كېسەل مُتَقَاعِدٌ ـ دەم ئېلىشقا چىققى تَرَكَ (يَتْرُكُ) ـ تەرك ئەتتى أَلَفَ (يُؤلِّفُ)ـ تۈزدى.

(26) الدَرْسُ السَادِسُ وَالعِشْرُونَ

بشير : يا فضيلة الشيخ ، نريد أن نشتري هذا المعجم الذى معك ولكننا لانجده فى المكتبات .

ئى هۆرمەتلىك شەيخ ، سىزنىڭ يېنىڭىزدىكى بۇ لوغەتنى سېتىۋېلىشنى خالايمىز . بىراق كۇتۇپخانىلاردىن تاپالمايۋاتىمىز .

المدرس : تجدونه فى المكتبة الكبيرة التى أمام المسجد . تجدون فيها معاجم عربية وأجنبية ومصاحف من بلاد مختلفة وصحفا من أنحاء العالم .

ئوقۇتقۇچى : سىلەر ئۇنى مەسجىد ئالدىدىكى چوڭ كۇتۇپخانىدىن تاپىسىلەر .

سىلەر ئۇ كۇتۇپخانىدا ئەرەب ۋە چەتئەل تىلدىكى لوغەتلەرنى، ھەرخىل دۆلەتلەردىن كەلگەن قۇرئانلارنى ۋە دۇنيانىڭ ھەممە تەرەپلىرىدىن كەلگەن گېزىتلەرنى تاپالايسىلەر .

(يدخل أحمد)

(ئەھمەد كىرىدۇ)

أحمد : يا فضيلة الشيخ أنا لا أجد محفظتى .

ئەھمەد : ئى ھۆرمەتلىك شەيخ! مەن پورتمالمىنى تاپالمايۋاتىمەن .

المدرس : أفيها نقود كثيرة ؟

ئوقۇتقۇچى : ئۇنىڭدا كۆپ پۇل بارمىدى؟

أحمد : نعم ، فيها ثلاثمائة ريال .

ئەھمەد : ھەئە ، ئۇنىڭدا ئۈچ يۈز رىيال بار ئىدى .

المدرس : أين وضعتها ؟

ئوقۇتقۇچى : ئۇنى قەيەرگە قويغانتىڭ ؟

أحمد : وضعتها على المكتب هنا وخرجت لأشرب الماء .

ئەھمەد : مۇشۇ يەردە ئۇستەل ئۇستىدە قويۇپ سۇ ئىچىش ئۈچۈن چىقىپ كەتكەنتىم .

المدرس : لم وضعتها على المكتب ؟ هذا خطأ كبير . يجب أن تضعها في جيبك .....أوجد أحد محفظته يا إخوان ؟

ئوقۇتقۇچى : ئۇنى نىمە ئۈچۈن ئۇستەل ئۇستىدە قويغانتىڭ ؟ بۇ چوڭ خاتالىق . ئۇنى يانچۇقۇڭدا قويۇشۇڭ كېرەك .....ئى قېرىنداشلار ئۇنىڭ پۇرتمالىنى بىرە كىم تېپىۋالدىمۇ ؟

خالد : لا، لم نجدها يا شيخ .

خالىد : ياق ، ئى شەيخ! بىز ئۇنى تېپىۋالمىدۇق .

عمر : ها هي ذي يا أستاذ . إنها تحت كرسيه .

ئۆمەر : ئى ئۇستاز ئۇ مانا . ئۇ ئۇنىڭكى ئورۇندۇقى ئاستىدا ئىكەن .

المدرس : خذها وضعها في جيبك .

ئوقۇتقۇچى : ئۇنى ئىلىپ يانچۇقۇڭغا سال .

(يقوم يحيى ويسير نحو المدرس)

(يەھيا تۇرۇپ ئوقۇتقۇچى تەرەپكە ماڭىدۇ)

المدرس : قف يا وليد . أين تريد أن تذهب ؟

ئوقۇتقۇچى : ئى كىچىك بالام! توختا . قەيەرگە بارماقچى ؟

يحيى : يا فضيلة الشيخ ، أرجو أن تسمح لي بالذهاب لأن أبي يأتي اليوم إلى المدينة المنورة .

يەھيا : ئى ھۆرمەتلىك شەيخ ، ماڭا كىتىشكە رۇخسەت قىلىشىڭىزنى ئۈمىت قىلىمەن. چۈنكى، دادام بۈگۈن مەدىنە مۇنەۋۋەرگە كېلىدۇ.

المدرس : متى يصل هنا ؟

ئوقۇتقۇچى : بۇ يەرگە قاچان يېتىپ كېلىدۇ ؟

يحيى : تصل الطائرة من جدة في الساعة الواحدة .

يەھيا : ئايرۇپىلان جىددىدىن بىر سائەتتە يېتىپ كېلىدۇ .

المدرس : متى وصل أبوك إلى جدة ؟

ئوقۇتقۇچى : داداڭ جىددىگە قاچان يېتىپ كەلدى؟

يحيى : وصل البارحة .

يەھيا : ئاخشام يتسپ كەلدى .

المدرس : إذهب بسرعة . بقي نصف ساعة أو أقل .إسمع .أرجو أن تأتي بأبيك إلى بيتي .

ئوقۇتقۇچى : تىز بارغىن . بىر سائەت ياكى ئازراق ۋاقىت قالدى . قۇلاق سال . مەن داداڭنى ئۆيۈمگە ئېلىپ كىلىشىڭنى ئۈمىت قىلىمەن .

يحيى : إن شاء الله سآتيك به غدا بعد صلاة العصر .

يەھيا : ئاللاھ خالىسا، مەن ئۇنى ئەتە ئەسىر نامىزىدىن كيين ئېلىپ كېلىمەن .

بۇ دەرستىكى گىراممىاتىكىلىق قائىدىلەر:

1- مەزمۇن: تەركىبىدە كېسەل ھەرپ بولغان پېئىللار توغرىسىدا

تەركىبىدە كېسەل ھەرپ (حرف علّة) بولغان پېئىللار ئۈچ قىسىمغا ئايرىلىدۇ:

1) باش ھەرپى كېسەل ھەرپ بولغان پېئىل (مثال).

2) ئوتتۇرا ھەرپى كېسەل ھەرپ بولغان پېئىل (أجوف).

3) ئاخىرقى ھەرپى كېسەل ھەرپ بولغان پېئىل (ناقص).

بىز بۇ دەرستە باش ھەرپى كېسەل ھەرپ بولغان مىسال پېئىللار توغرىسىدا توختىلىمىز.

بۇ پېئىلنىڭ ئۆلچىمى بولغان «فَعَلَ»دىكى «ف»نىڭ ئۇدۇلىدا كېسەل ھەرپ بولغان پېئىلدىن ئىبارەت. مەسىلەن:

وَجَدَ (تاپتى)   وَقَفَ (تۇردى)   وَزَنَ (ئۆلچىدى)

دېگەنگە ئوخشاش.

بۇ خىل پېئىللارنىڭ «و»سى كەلگۈسى زامان شەكلىدە تۆرلەنگەندە تاشلىنىپ كېتىدۇ. بۇ ھەقتىكى قائىدە مۇنداق: باش ھەرپى «و» بولغان پېئىللاردا كەلگۈسى زامان قوشۇمچىسى بىلەن ئاشكارا زىر ياكى تەقدىرىي زىرنىڭ ئارىسىغا چۈشكەن «و» تاشلىنىپ كېتىدۇ. مەسىلەن:

وَصَلَ ← يَصِلُ (ئۇلىدى)   ئەسلىسى: يَوْصِلُ

وَجَبَ ← يَجِبُ (زۆرۈر بولدى)   ئەسلىسى: يَوْجِبُ

وَعَدَ ← يَعِدُ (ۋەدە قىلدى)   ئەسلىسى: يَوْعِدُ

دېگەنگە ئوخشاش (بۇلار ھەقىقىي زىرلىك ھالەتلەرنىڭ مىسالىدۇر).

وَضَعَ ← يَضَعُ (قويدى) ئەسلىسى: يَوْضَعُ

وَهَبَ ← يَهَبُ (بەردى) ئەسلىسى: يَوْهَبُ

دېگەنگە ئوخشاش (بۇلار تەقدىرىي زىرلىك ھالەتلەرنىڭ مىسالىدۇر).

ئاشكارا زىر ـــ تەلەپپۇز ۋە يېزىقتىكى ئوچۇق زىرنى كۆرسىتىدۇ. مەسىلەن:

وَلَجَ ← يَلِجُ (كىردى) ئەسلىسى: يَوْلِجُ

دېگەنگە ئوخشاش.

تەقدىرىي زىر ـــ گال ھەرپلىرىنىڭ ئۆزىدە ياكى ئالدىدىكى ھەرپتە بولغان زەبەرنى كۆرسىتىدۇ.

گال ھەرپلىرى ئالتە: أ ھ ح خ ع غ

وَضَعَ ← يَضَعُ (قويدى) ئەسلىسى: يَوْضَعُ

وَهَبَ ← يَهَبُ (بەردى) ئەسلىسى: يَوْهَبُ

دېگەنگە ئوخشاش.

ئەگەر سۆز تەركىبىدە ئۆزى زەبەرلىك ياكى ئالدى زەبەرلىك گال ھەرپلىرى بولمىسا، ئۇنداقتا «و» تاشلانمايدۇ. مەسىلەن:

وَجَلَ ← يَوْجَلُ (قورقتى)

دېگەنگە ئوخشاش.

2- مەزمۇن: ئۈچ ھەرپلىك ئىسىملاردىن كىچىكلەتمە سىغە (سۆز شەكلى) ياساش توغرىسىدا

ئۈچ ھەرپلىك ئىسىملارنىڭ كىچىكلەتمە سۆز شەكلى «فُعَيْلٌ» ئۆلچىمىدە ياسىلىدۇ. مەسىلەن:

وُلَيْدٌ (كىچىك بالا) جُبَيْلٌ (كىچىك تاغ) نُهَيْرٌ (ئېرىق) كُلَيْبٌ (كۈچۈك)

دېگەنگە ئوخشاش.

3- مەزمۇن: ئىدغام قىلىش (ئىككى ھەرپنى كىرىشتۈرۈپ تەشدىدلىك ئوقۇش) ئۇسۇلى توغرىسىدا

ئىدغام قىلىشنىڭ شەرتى ـــ ئىككى ھەرپ بىر جىنستىن كېلىش ۋە بۇلاردىن بىرىنچىسى سۈكۇنلۇق، ئىككىنچىسى ھەرىكەتلىك بولۇشتۇر.

ئەگەر بىر جىنستىن كەلگەن ئىككىلى ھەرپ ھەرىكەتلىك بولسا، لېكىن ئۇلارنىڭ ئالدىدىكى ھەرپ سۈكۇنلۇق بولسا، بۇ ھالەتتە بىرىنچى ھەرپنىڭ ھەرىكىتى شۇ سۈكۇنلۇق ھەرپكە يۆتكەپ بېرىلىدۇ. مەسىلەن:

لَذِيْذٌ ← أَلْذَذُ ← أَلَذُّ (بەك لەززەتلىك)

شَدِيْدٌ ← أَشْدَدُ ← أَشَدُّ (بەك قاتتىق)

دېگەنگە ئوخشاش.

ئەگەر بىر جىنستىن كەلگەن ئىككىلى ھەرپ ھەرىكەتلىك، شۇنداقلا ئۇلارنىڭ ئالدىدىكى ھەرپمۇ ھەرىكەتلىك بولسا، بۇ ھالەتتە بىرىنچى ھەرپنىڭ ھەرىكىتى يەڭگىللىك يۈزىسىدىن تاشلىۋېتىلىدۇ. مەسىلەن:

حَجَجَ ⟵ حَجَّ (ھەج قىلدى)   حَبَبَ ⟵ حَبَّ (ياخشى كۆردى)

دېگەنگە ئوخشاش.

دېمەك، بۇ قائىدىلەرگە ئاساسلانغاندا بىر جىنستىن كەلگەن ھەرقانداق ئىككى ھەرپ ئىدغام قىلىپ ئوقۇلىدۇ دېيىشكىمۇ بولىدۇ.

4- مەزمۇن: ئاگاھلاندۇرۇش قوشۇمچىسى توغرىسىدا

بەزىدە كۆرستىش ئالمىشى بىلەن ئاگاھلاندۇرۇش قوشۇمچىسى بولغان «هَا»نىڭ ئوتتۇرىسىغا مۇستەقىل كىشىلىك ئالمىشى قوشۇلۇپ قالىدۇ. بۇ ۋاقىتتا مۇستەقىل كىشىلىك ئالماش ئىگە، كۆرستىش ئالمىشى خەۋەر بولىدۇ. مەسىلەن:

أَيْنَ الْكِتَابُ ؟ (كىتاب قەيەردە؟)   هَا هُوَ ذَا. (ئۇ مانا.)

أَيْنَ السَّاعَةُ ؟ (سائەت قەيەردە؟)   هَا هِيَ ذِيْ. (ئۇ مانا.)

دېگەنگە ئوخشاش. بۇ مىساللاردىكى «هَا» — ئاگاھلاندۇرۇش قوشۇمچىسى، «هِيَ» بىلەن «هُوَ» — ئىگە، «ذَا» بىلەن «ذِيْ» خەۋەردۇر.

تمارين

1ـ هذه أمثلةٌ للفعل (الْمُعْتَلِّ الْفَاءِ): (مىسال پېئل(الْمُعْتَلِّ الْفَاءِ)نىڭ مىساللىرى)

وَجَدَ. وَ صَلَ. وَزَنَ. وَعَدَ   وَ ضَعَ. وَ هَبَ. وَجَبَ. وَ قَفَ.

2ـ تأمل المثال، ثم اكتب مضارع الأفعال الآتية: (مىسالنى مۇلاھىزە قىلىپ ئاندىن تۆۋەندىكى پېئىللارنىڭ كېلىدىغان زامان شەكلىنى يېزىڭ))

وَجَدَ يَجِدُ (أصله : يَوْجِدُ حُذِفَتْ منه الواو : يَجِدُ).

وَقَفَ.................

وَزَنَ.................

وَصَلَ.................

وجب.................

وَعَدَ.................

وَلَجَ .... (وَلَجَ معناه: دَخَلَ).

وَضَعَ .... (وَضَعَ مضارعُه يَضَعُ لأنه مثل ذَهَبَ، يَذْهَبُ).

وَهَبَ .... (وَهَبَ مثل وَضَعَ).

3 ـتأمل المثال، ثم صغ الأمر من الأفعال الآتية: (مىسالنى مۇلاھىزە قىلىپ ئاندىن تۆۋەندىكى پېئىللارنىڭ بۇيرۇق پېئىل شەكلىنى ياساپ چىقىڭ)

تَقِفُ ـ قِفْ (لا يَحْتَاجُ إلى الهَمْزَة لأن أَوَّلَه مُتحرِّكٌ).

تَزِنُ.................

تَعدُ.................
تَهَبُ.................
تَضَعُ.................

4 ـ اقرأ ما يلي: (تۆۋەندىكىلەرنى ئوقۇڭ)

(1)متى تَصِلِ الطائرة من باريس؟ ـ تصل في الساعة الحادية عَشْرَةَ والنصفِ.
(2)يَجِبُ علينا أن نفهم القرآن الكريم ونعمَلَ به.
(3)قال لي الطبيب: ضعْ هذا القُرْصَ على اللسان ثم ابْلَعْه.
(4)ستَجِدُني في البيت بعد صلاة العشاءِ إن شاءَ اللّه.
(5)قِفْ هنا يا سائق. أنا أريد أن أنزل.!
(6)زِنْ لي كيْلو غراماً من السُكّر يا بقّال.
(ويجوز: زِنّي كيلو غراماً من...).
(7)يا سَلْمى، ضَعِي هذا الكتاب على مكتبي.
(8)لماذا تَقِفُ هنا يا أخي؟ اِجلسْ.
(9)لا تَقِفْ في الطَّريْق.
(10) قال اللّه عزّ وجلّ في سورة سبَأٍ : { يَعْلَمُ مَا يَلِجُ في الأرض ومَا يَخْرُجُ مِنْها ومَا يَنْزِلُ مِنَ السَماءِ ومَا يَعْرُجُ فِيها، وهو الرحيمُ الغَفُورُ }.
(11) وقال تعالى في سورة الشُورى : { لِلّه مُلكُ السّماوات والأرض، يَخْلُقُ ما يَشاءُ، يَهَبُ لِمَنْ يَشَاءُ إناثاً ويَهَبُ لِمَنْ يَشَاءُ الذُّكُورَ }.

5ـ تأمل الأمثلة الآتية للاسم (المُصَغّر) : (كىچىكلىتىلگەن ئىسىمنىڭ تۆۋەندىكى مىساللىرىنى مۇلاھىزە قىلىڭ)

وُلَيْدٌ : ولدٌ صغيرٌ . جُبَيْلٌ : جبَلٌ صغيرٌ.
نُهَيْرٌ : نهرٌ صغيرٌ . كُلَيْبٌ : كلبٌ صغيرٌ.

6 ـ صَغِّرْ الأسماءَ الآتية:(تۆۋەندىكى ئىسىملارنى كىچىكلىتىڭ)

رَجُلٌ .... قَلَمٌ...................
طِفْلٌ .... نَجْمٌ...................

7 ـ تأمل الأمثلة الآتية لِـ (اسم التَفْضِيْل (ئاشۇرما سۈپەتداش«اسْم التَفْضِيْل»نىڭ تۆۋەندىكى مىساللىرىنى ئوقۇڭ)

قَلِيْلٌ : أَقَلُّ لَذِيْذٌ : أَلَذُّ
شَدِيْدٌ : أَشَدُّ حَبِيْبٌ : أَحَبُّ

8 ـ اقرأ ما يلي: (تۆۋەندىكى جۈملىلەرنى ئوقۇڭ)

(1)بَقِيَ أقلُّ من ساعةٍ.
(2)البرتقالُ لذيذٌ والتُّفاحُ أَلَذّ منه.
(3)أبي حبيبٌ إليَّ، وأمي أحبُّ إليَّ منه.
(4)البردُ اليومَ أشدُّ.
(5)ما أحبُّ الدروس إليك؟ ـ أحبُّ الدروس إليَّ القرآنُ الكريمُ.
(6)كان الطلابُ قليلاً أمس، واليوم هم أقلُّ.
(7)من أحبُّ الناس إليك؟ أحبُّ الناس إليَّ رسولُ اللّهِ صلى اللّه عليه وسلم.

9 ـ تأمل ما يلي: (تۆۋەندىكى جۈملىلەرنى ئوقۇڭ)

أين الكتابُ؟ هَا هُوَ ذَا. هـــــ هـــو ـــذا

أين الساعة؟ هَا هِيَ ذي .هـــ هي ــــذي

أين إبراهيمُ؟ هَأَنَذَا .هـــ أنا ــــذا

يَتظاهَرُ المدرس بالبحث عن شيء (اسمه مذكر) فيقول أحد الطلاب: هَا هُوَ ذَا.

ثُمَّ يتظاهر بالبحث عن شيء اسمه مؤنث ويقول أحد الطلاب: ها هِيَ ذي.

ثم يتظاهر بالبحث عن طالب ويقول المبحوث عنه نفسه: هَأَنَذَا.

10ـ تأمل المثال ثم كون جلا مثله مستعملا فيها (يجب على) مستعينا بالكلمات

الواردة بين القوسين: (مىسالنى مۇلاھىزە قىلىڭ ئاندىن (يجب على)نى قوللىنىپ، ئىككى تىرناق ئارىسىدا كەلگەن سۆزلەرنى ئىشلىتىپ مىسالدىكىگە ئوخشاش جۈملە شەكىللەندۈرۈڭ)

المثال: يَجِبُ عَلَيْنَا أَنْ نَفْهَمَ القرآنَ ونَعْمَلَ بهِ.

(1) يَجِبُ ....(تكتبُ الواجباتِ بانْتِظام).

(2) يجب .... (تَحْفَظِيْنَ سورتَيْن هذا الأسبوعَ).

(3) يجب .... (تخرجونَ من الفصل بهُدُوءٍ).

(4) يجب ....(تدخلونَ الفصل قبل دخولِ المدرس).

(5) يجب .... (تدرسُ اللغةَ العربيةَ لأنها لغةُ القرآنِ).

11ـ الذَّهَابُ مَصْدرُ ذَهَبَ /يَذْهَبُ. نقول:

(1)أريد الذَهَاب إلى البيت.

(2)يا أستاذ، أرجو أن تسمحَ لي بالذَّهابِ إلى المستشفى.

(3)خرجت من الفصل للذَّهاب إلى المدير.

(4)هذه تَذْكِرَةُ طائرةٍ إلى دِمَشْقَ ذَهاباً وإياباً.

الكلمات الجديدة:

أَجْنَبِيٌّ ـ چەتئەللىك مَحفَظَةٌ ـ پۇل قاپچۇقى

نَقْدٌ (ج نُقُودٌ) ـ پۇل	خَطَأٌ (ج أَخْطَاءٌ)ـ خاتا
إِيَابٌ ـ قايتماق	الذَّهَابُ ـ بېرىش
قُرْصٌ (ج أَقْرَاصٌ) ـ دورا	تَذْكِرَةٌ (ج تَذَاكِرُ)ـ بېلەت
كِيْلُو غِرَامٌ (ج كيلو غراماتٌ ـ كىلوگرام	أُنْثى ج: إِنَاثٌ ـ ئايال
ذَكَرٌ (ج ذُكورٌ) ـ ئەر	بِانْتِظَامٍ ـ ئىنتىزامچانلىق بىلەن
وَجَبَ (يَجِبُ) ـ لازىم بولدى	عَرَجَ (يَعْرُجُ)ـ ئۆرلىدى
بَلِعَ (يَبْلَعُ)ـ يۇتتى	

(27)الدَرْسُ السَابِعُ وَالعِشْرُونَ

المدرس : متى جئت من جدة يا خالد ؟

ئوقۇتقۇچى : ئى خالد! جددىدىن قاچان كەلدىڭ ؟

خالد : جئت أمس .

خالد : تۈنۈگۈن كەلدىم .

المدرس : أجاء إبراهيم معك ؟

ئوقۇتقۇچى : ئىبراھىم سەن بىلەن كەلدىمۇ ؟

خالد : لا لم يجيء بعد .سيجيء اليوم أو غدا إن شاء الله .

خالد : ياق ، ئۇ تېخى كەلمىدى . ئاللاھ خالىسا بۈگۈن ياكى ئەتە كىلىدۇ .

المدرس : أزرت السفير ؟

ئوقۇتقۇچى : ئەلچىنى زىيارەت قىلدىڭمۇ ؟

خالد : ذهبت إلى مكتبه ولم أجده . سمعت أنه لم يكن في جدة ذاك اليوم .

خالد: مەن ئۇنىڭ ئىشخانىسىغا بېرىپ تاپالمىدىم . ئاڭلىسام ئۇ شۇ كۈنى جددىدە يوق ئىكەن .

المدرس : يا عدنان , إنك غبت أسبوعين , فأين كنت ؟

ئوقۇتقۇچى : ئى ئەدنان ، سەن ئىككى ھەپتە يوقاپ كەتتىڭ قەيەردە بولدۇڭ ؟

عدنان : كنت في المستشفى . كنت مريضا جدا . والله لقد كدت أموت .

ئەدنان : مەن دوختۇرخانىدا ئىدىم . قاتتىق ئاغرىپ قالدىم . ئاللاھ بىلەن قەسەم تاس قالدىم ئۆلگىلى .

المدرس : والله ماعرفت ذالك . ولم يقل لي أحد إنك مريض وإنك في المستشفى .....كيف حالك الآن ؟ لعلك الآن أحسن .

ئاللاھ بىلەن قەسەمكى مەن شۇنى بىلمەپتىمەن . سىنىڭ كىسەللىكىڭنى ۋە دوختۇرخانىدا ئىكەنلىكىڭنى ماڭا ھېچ كىشى

دىمەپتۇ... هازىر ئەھۋالىڭ قانداق ؟ هازىر ياخشىغۇ دەيمەن .

عدنان : الحمد لله . أنا الآن أحسن . ولكنني لاأزال ضعيفا .

ئەدنان : ئاللاھقا شۈكرى . مەن هازىر ياخشى . لېكىن، مەن هېلى هەم ئاجىز .

المدرس : شفاك الله شفاءً كاملا ....يا عثمان , إنك تغيب كثيرا .غبت يومين فى هذا الأسبوع وثلاثة أيام فى الأسبوع الماضي . لاينبغي لطالب أن يغيب كثيرا .

ئوقۇتقۇچى : ئاللاھ شاڭا شىپالىق بەرسۇن ..... ئى ئوسمان! سەن كۆپ يوقاپ كىتىۋاتىسەن . ئالدىنقى هەپتە ئۈچ كۈن، بۇ هەپتە ئىككى كۈن يوقاپ كەتتىڭ .

عثمان : لم أغب ثلاثة أيام فى الأسبوع الماضي كما قلت . إنما غبت يوما واحدا فقط .

ئەدنان : مەن سىز دىگەندەك ئالدىنقى هەپتە ئۈچ كۈن يوقاپ كەتمىدىم . پەقەت بىر كۈنلا يوقاپ كەتتىم .

المدرس : لاتكذب يا أخي . إنك غبت يوم السبت ويوم الثلاثاء ويو الأربعاء .

ئوقۇتقۇچى : ئى قېرىندىشىم! يالغان سۆزلىمە . سەن شەنبە سەيشەنبە ۋە چارشەنبە كۈنلىرى يوقاپ كەتتىڭ .

عثمان : أنا آسف يا أستاذ . لن أغيب فى المستقبل إن شاء الله .

ئوسمان : ئى ئۇستاز كەچۈرۈڭ . ئاللاھ خالىسا مەن بۇنىڭدىن كىيىن هەرگىز يوقاپ كەتمەيمەن .

المدرس : قم يا آدم . أتنام فى الفصل ؟

ئوقۇتقۇچى : ئى ئادەم تۇر . سىنىپتا ئۇخلاۋاتامسەن ؟

آدم : أنا آسف يا أستاذ . غلبني النوم لأنني مانمت البارحة .

ئادەم : ئى ئۇستاز! مەن خىجىلمەن .مىنى ئۇيقا بېسىۋالدى. چۈنكى مەن ئاخشام ئۇخلىمىغان ئىدىم.

المدرس : لم لم تنم ؟

ئوقۇتقۇچى : نىمە ئۈچۈن ئۇخلىمىغان ؟

آدم : كان بي صداع شديد فلم أنم بسببه .

مىنىڭ بېشىم قاتتىق ئاغرىپ قالغان. شۇ سەۋەپتىن ئۇخلىيالمىدىم .

(يرن الجرس فيقوم المدرس)

(قوڭغۇراق چېلىنىدۇ، شۇنىڭ بىلەن ئوقۇتقۇچى ئورنىدىن تۇرىدۇ)

سعيد : يا أستاذ أنا أريد أن أزورك اليوم بعد صلاة العصر .

سەئىد : ئى ئۇستاز! مەن سىزنى بۈگۈن ئەسىر نامىزىدىن كېيىن زىيارەت قىلماقچى ئىدىم .

المدرس : زرني غدا , فإني مشغول اليوم .

ئوقۇتقۇچى : مېنى ئەتە زىيارەت قىل ، چۈنكى مەن بۈگۈن ئالدىراش .

بۇ دەرستىكى گىرامماتىكىلىق قائىدىلەر:

1- مەزمۇن: ئەجۋەف (أجوف) پېئىللار توغرىسىدا

ئەجۋەف پېئىل ـــ پېئىلنىڭ ئۆلچىمى بولغان «فَعَلَ»دىكى «ع»نىڭ ئورنىدا كېسەل ھەرپ بولغان پېئىلدىن ئىبارەت.

ئەجۋەف پېئىللار مۇنداق ئۈچ خىل ئۆلچەمدە كېلىدۇ.

1) فَعَلَ / يَفْعُلُ: قَالَ / يَقُوْلُ (دېدى / دەيدۇ)

2) فَعَلَ / يَفْعِلُ: جَاءَ / يَجِيْءُ (كەلدى / كېلىدۇ)

3) فَعَلَ / يَفْعَلُ: نَامَ / يَنَامُ (ئۇخلىدى / ئۇخلايدۇ)

2- مەزمۇن: ئەجۋەف پېئىللارغا ئائىت گىرامماتىكىلىق قائىدىلەر

1) «و» ياكى «ي» ھەرىكەتلىك بولۇپ، ئالدىدىكى ھەرپ زەبەرلىك بولسا، بۇ ھەرپلەر «ا»قا ئالمىشىپ كېتىدۇ. مەسىلەن:

قَوَلَ ← قَالَ بَيَعَ ← بَاعَ نَوَمَ ← نَامَ

دېگەنگە ئوخشاش.

2) «و» ياكى «ي» ھەرىكەتلىك بولۇپ، ئالدىدىكى ھەرپ سۇكۇنلۇق بولسا، بۇ ھەرپلەرنىڭ ھەرىكىتى ئالدىدىكى ھەرپكە يۆتكىلىپ كېتىدۇ. مەسىلەن:

يَقْوُلُ ← يَقُوْلُ يَبْيِعُ ← يَبِيْعُ

دېگەنگە ئوخشاش.

3- مەزمۇن: ئەجۋەف پېئىللارنىڭ ئۆتكەن زامان شەكلىگە ھەرىكەتلىك قوشۇمچىلارنىڭ ئۇلىنىشى توغرىسىدا

ئەجۋەف پېئىللارنىڭ ئۆتكەن زامان شەكلىگە ھەرىكەتلىك قوشۇمچىلار ئۇلانغاندا، بۇ قوشۇمچىلار ئۆزىنىڭ ئالدىدىكى ھەرپىنىڭ سۇكۇنلۇق ئوقۇلۇشىنى تەلەپ قىلغانلىقى ئۈچۈن، ئىككى سۇكۇن بىرگە كېلىپ قېلىپ ئەجۋەف پېئىلنىڭ «عين»ى

چۈشۈپ كېتىدۇ. مەسلەن:

قَالَ ← قَالْنَ ← قَلْنَ ← قُلْنَ

دېگەنگە ئوخشاش.

ھەرىكەتلىك قوشۇمچىلار بولسا، «ذَهَبْتُ، ذَهَبْتَ، ذَهَبْتِ، ذَهَبْتُمْ، ذَهَبْتُنَّ، ذَهَبْنَ، ذَهَبْنَا»لاردىكى پائىلنىڭ «ت»، «ن»، «نا»سىدىن ئىبارەت.

دېمەك، بۇ قوشۇمچىلار قوشۇلغان ئەجۇەف پېئىلنىڭ ئۆتكەن زامان شەكلىدىن ئوتتۇرىدىكى كېسەل ھەرپ چۈشۈپ قالىدۇ. مەسلەن:

قُلْتُ قُلْتَ قُلْتِ قُلْتُمْ قُلْتُنَّ قُلْنَ قُلْنَا

دېگەنگە ئوخشاش.

ئەجۇەف پېئىللارنىڭ كەلگۈسى زامان شەكلى «عـين»ى پەشلىق بـابتىن بولسا، ئۇنىڭ ئۆتكەن زامان شەكلىگە يۇقىرىقى قوشۇمچىلار ئۇلانغاندا بىرىنچى ھەرپى پەشلىك قىلىنىدۇ. مەسلەن: قُلْتُ، قُلْنَ ... دېگەنگە ئوخشاش.

ئەگەر «عـين»ى زىرلىك ياكى زەبەرلىك بـابتىن بولسا، ئۇنىڭ ئۆتكەن زامان شەكلىگە يۇقىرىقى ھەرىكەتلىك قوشۇمچىلار ئۇلانغاندا بىرىنچى ھەرپى زىرلىك قىلىنىدۇ. مەسلەن:

بِعْتُ بِعْتَ بِعْتِ بِعْتُمْ بِعْتُنَّ بِعْنَ بِعْنَا

نِمْتُ نِمْتَ نِمْتِ نِمْتُمْ نِمْتُنَّ نِمْتُ نِمْنَا

دېگەنگە ئوخشاش.

4- مەزمۇن: ئاياللىق پائىلنىڭ «ن»ى توغرىسىدا

ئەجۇەف پېئىللارنىڭ كەلگۈسى زامان شەكلىگە ئاياللىق پائىلنىڭ «ن»ى ئۇلانغاندا ئوتتۇرىدىكى كېسەل ھەرپ چۈشۈپ كېتىدۇ. باشقا شەكىللىرى ئۆزگەرمەيدۇ. مەسلەن:

يَقُلْنَ تَقُلْنَ

دېگەنگە ئوخشاش.

تمارين

1ـأجب عن الأسئلة الآتية:(تۆۋەندىكى سۇئاللارغا جاۋاب بېرىڭ)

(1)كم أسبوعاً غاب عدنان؟
(2)لِمَ كان عدنان غائباً؟
(3)كم يوماً غاب عثمان لا الأسبوعين؟

(4)لِمَ لَم يَنَمْ آدم؟

2ـهذه أمثلةٌ للفعل (المُعْتَلِّ العَين) :(ئەجۋەف پئل(المُعْتَلِّ العَين) نىڭ مىساللىرى)

(أ) قَالَ/ يَقُول. كَانَ/ يَكُونُ. زَارَ/ يَزُورُ. قَامَ/ يَقُومُ. ذَاقَ /يَذُوقُ. طَافَ/ يَطُوفُ.

صَامَ/ يَصُومُ .دَارَ/ يَدورُ. تَابَ/ يَتُوبُ. بَالَ/ يَبُوْلُ.

(ب) جَاءَ/ يَجِيءُ. بَاعَ /يَبِيعُ. سَارَ/ يَسِيرُ. عَاشَ/ يَعِيشُ .كَالَ/ يَكِيْلُ.

(ج) نَامَ/ يَنَامُ. خَافَ /يَخَافُ. كَادَ/ يَكَادُ. ما زَالَ/ لا يَزَالُ.

3ـ تأمل ما يلي: (تۆۋەندىكىلەرنى مۇلاھىزە قىلىڭ)

حامد قَالَ	الطلاب قَالُوا
آمنة قَالَتْ	الطالبات قُلْنَ
أنتَ قُلْتَ	أنتم قُلْتُمْ
أنتِ قُلْتِ	أنتنّ قُلْتُنَّ
أنا قُلْتُ	نحن قُلْنَا

4ـأسندْ (قام) و (زار) و (كان) إلى الضمائر كما في التمرين السَّابق.(ئىلگىرىكى مەشىقتە كۆرسىتىلگەندەك (قام) و (زار) و (كان) دىگەن پئىللارنى ئالماشقا قوشۇڭ)

5 ـاقرأ ما يلي: (تۆۋەندىكىلەرنى ئوقۇڭ)

(1)زُرْنَا المدرسَ الجديدَ البارحة.

(2)أذُقْت هذا الطعام يا أختِي؟ ـنعم. ذقته ووَجَدْته لذيذاً جداً.

(3)ذهبت إلى مكة وطُفْتُ بالكعبة.

(4)صُمْنا يومَ الاثْنَيْن.

(5)ماذا قلت لحامد يا أحمد؟ـ ما قلت له شيئاً.

(6)متى قُمْتُم من النَوْم يا أبنائي؟ـ قمنا قبل أذان الفجر.

(7)بَالَ الطِفْلُ في ثَوْبي.

(8)تُبْتُ إلى اللَه.

(9)كُنْتُ مُتْعَباً اليومَ فلم أذهب إلى المدرسة.

(10)زارني صديقي أمس وزرته اليوم.

6 ـتأمل ما يلي: (تۆۋەندىكىلەرنى مۇلاھىزە قىلىڭ)

حامد يَقُولُ	الطلاب يَقُولُونَ
آمنة تَقُولُ	الطالبات يَقُلْنَ
أنتَ تَقُولُ	أنتم تَقُولُونَ
أنتِ تَقُولِينَ	أنتنّ تَقُلْنَ
أنا أَقُولُ	نحن نَقُولُ

7 ـأَسْنِدْ (يقوم) و (يطوف) إلى الضمائر كما في التمرين السابق.

(ئىلگىرىكى مەشىقتە كۆرسىتىلگەندەك (يقوم) و (يطوف) دىگەن پئىللارنى ئالماشقا قوشۇڭ)

8ـاقرأ ما يلي: (تۆۋەندىكىلەرنى ئوقۇڭ)

(1)أنا أَزُورُك وأنت لا تزورني.

(2)يطوف الحُجّاج بالكعبة.

(3)ماذا تقولين يا أمي؟

(4)أريد أن أكون مدرِّسا.

(5)البنات يَزُرْنَ خالَتَهنَّ كلَّ أسبوع.

(6)قال الطلاب لمدرِّسهمْ: يا أستاذ، نحن نريد أن نزورك غداً.

9ـ تأمل ما يلي: (تۆۋەندىكىلەرنى مۇلاھىزە قىلىڭ)

يَقُوْلُ: لم يَقُوْلْ ـ أيَقُلْ. (لا يَلْتَقِي سَاكِنَانِ).

10ـ أدخل (لم) على الأفعال الآتية واضبطها بالشكل: (تۆۋەندىكى پېئىللارغا (لم) نى كىرگۈزۈڭ ھەمدە ئۇنىڭغا تاۋۇش بەلگىسىنى قويۇڭ)

يَكُوْنُ .... يَقُوْمُ .... يَبُوْلُ...........

يَزُوْرُ .... يَصُوْمُ ....يَتُوْبُ...........

11 ـ أجب عن الأسئلة الآتية بالنفي مستعملا (لم): («لم » نى قوللىنىپ بولۇشسىز ھالەتتە تۆۋەندىكى سوئاللارغا جاۋاب بېرىڭ)

(1)أزرت المدير يا عليّ؟

(2)أقام أخوك من النوم؟

(3)أبال الطفل في قميصك؟

(4)أصمت أمس يا عائشة؟

(5)أكنت في الفصل في الحِصَّة الأولى؟

(6)أذقت هذا الطعام يا أمي؟

(7)أقُلْت هكذا يا عمر؟

(8)أعاد أخوك من الرياض يا سلمى؟

(9)أطُفْت بالكعبة يا أخي؟

(10)أكنت مريضا في الأسبوع الماضي؟

(11)أمَاتَ الكَلْبُ؟

12 ـ تأمل ما يلي: (تۆۋەندىكىلەرنى مۇلاھىزە قىلىڭ)

تَقُوْلُ ـ قُوْل ـ قُلْ. (لا يَلْتَقِي ساكِنانِ).

13 ـ صغ الأمر من الأفعال الآتية:(تۆۋەندىكى پېئىللاردىن بۇيرۇق پېئىلى ياساڭ)

تَصومُ .... تَقُوْمُ .... تكُوْنُ...........

تَزُوْرُ .... تَطُوْفُ .... تَعُوْدُ...........

تَتُوبُ .... تَذُوْقُ...........

14ـ اقرأ ما يلي: (تۆۋەندىكىلەرنى ئوقۇڭ)

(1)زرني غداً يا محمود.

(2)عُدْ بَعْد ساعة.

(3)قُمْ من هنا واجلس هناك.

(4)صُمْ غداً.

(5)ذُقْ هذا الطعام يا أخي.

(6)تُبْ إلى اللّه أيّها المسلم.

(7)هولا يفهَم العربية. قُلْ له هذا الكلام بلُغته.

(8)طُفْ بالكعبة.

(9) قال اللّه تعالى لِرَسوله صلى الله عليه وسلم : { قُلْ: لِلَّهِ المَشْرقُ والمَغْربُ }.

15 ـ تأمل ما يلي: (تۆۋەندىكىلەرنى مۇلاھىزە قىلىڭ)

لا تَقُوْلْ ـ لا تَقُلْ

16ـ أدخل (لا الناهية) على الأفعال الآتية:(تۆۋەندىكى پېئىللارغا (لا الناهية) نى كىرگۈزۈڭ)

تَزُوْرُ .... تَقُوْمُ .... تَصُوْمُ...............

تَطُوْفُ .... تَبُوْلُ...............

17ـ اقرأ ما يلي: (تۆۋەندىكىلەرنى مۇلاھىزە قىلىڭ)

(1)لا تَقُلْ هكذا. (2)لا تَزُرْني في المساء.

(3)لا تَطُفْ بالقبُور. (4)لا تَصمْ يوم العيد.

(5)لا تَكُنْ كَسْلانَ يا ولد. (6)لا تَقُم من هنا.

18ـ تأمل ما يلي: (تۆۋەندىكىلەرنى مۇلاھىزە قىلىڭ)

حامد بَاعَ	الرجال بَاعُوا
آمنة باعَتْ	النساء بِعْنَ
أنتَ بِعْتَ	أنتم بِعْتُمْ
أنتِ بِعْتِ	أنتنّ بِعْتُنَّ
أنا بِعْتُ	نحن بِعْنَا

19ـ أسندْ (جَاءَ) و (سَارَ) إلى الضمائر كما في التمرين السابق. (ئىلگىرىكى مەشىقتە كۆرسىتىلگەندەك (جَاءَ) و (سَارَ) دېگەن پېئىللارنى

ئالماشقا قوشۇڭ)

20 ـ اقرأ ما يلي: (تۆۋەندىكىلەرنى ئوقۇڭ)

(1)غَابَ زميلي يوما، وأنا غِبْتُ يومين.

(2)متى جِئْتَ إلى الجامعة؟ ـ جِئْت في ذِي القَعْدَةِ.

(3)بِكَمْ بِعْتَ سيارتَك يا عمرُو؟ـ بِعْتُها بِثَمانيَة آلاف ريال.

(4)عَاشَ رسوله الله صلّى الله عليه وسلم بمَكة وبالمدينة المنورة.

(5)أنا ما جِئْت بالكتاب اليومَ يا أستاذ.

(6)سِرْنا كِيلومتْرَيْن.

(7)أجاءَتِ الطالبات؟ـ نعم .جِئْنَ قبل قليل.

21 ـ تأمل ما يلي: (تۆۋەندىكىلەرنى مۇلاھىزە قىلىڭ)

حامد يَبيعُ	الرجال يَبِيعُونَ
آمنة تَبيعُ	النساء يَبِعْنَ
أنتَ تَبيعُ	أنتم تَبِيعُونَ
أنتِ تَبيعِينَ	أنتن تَبِعْنَ
أنا أَبِيعُ	نحن نَبِيعُ

22ـ أسْنِدْ (يسير) و (يعيش) إلى الضمائر كما في التمرين السابق.
(ئىلگىرىكى مەشىقتە كۆرسىتىلگەندەك (يسير) و (يعيش) دىگەن پېئىللارنى ئالماشقا قوشۇڭ)

23 ـ اقرأ ما يلي: (تۆۋەندىكىلەرنى ئوقۇڭ)

(1)يَبِيعُ البَقَّال السُكَّر، والمِلْح، والزَيْت، والبَيْض، والزُبْد، والجُبْن، والدَقِيْق، والعَدَس، وما إلى ذلك.

(2)يَعيشُ الأَسَدُ في الغَابة.

(3)متى يَجِيءُ المدير؟ـ يجيءُ في الساعة السابعة.

(4)أتريد أن تبيع سيارتك يا أستاذ؟

(5)قالت المدرِّسة للمديرة :هؤلاء الطالبات يَغِبْنَ كثيراً.

(6)يَسيرُ القِطار بالبُخَار.

(7)يبيع الفَاكِهَانِيُّ الفَواكِهَ.

24ـ تأمل ما يلي(تۆۋەندىكىلەرنى مۇلاھىزە قىلىڭ):

يَبِيعُ : لَمْ يَبِيْعْ ـ لَمْ يَبِعْ. (لا يلتقي ساكنانِ).

تَبِيْعُ : لا تَبِيْعْ - لاتَبعْ.
تَبِيْعُ : الأمر :بِيْعْ - بِعْ.

25 ـاقرأ ما يلي: (تۆۋەندىكىلەرنى ئوقۇڭ)
(1)أين المدير؟ـ لَمّا يَجِئ.
(2)يا عليّ، لا تَبِعْ هذه السيارة، بِعْ تلك.
(3)لا تَغِبْ كثيراً يا حامد.
(4)أبِعْت سيارتَك يا أخي؟ـ لا .لم أَبِعْها.
(ملاحظة : تكتب الهمزة في "يَجِيءُ" بعد الياء، وفي "لم يجئ " فوق الياء).

26 ـتأمل ما يلي: (تۆۋەندىكىلەرنى مۇلاھىزە قىلىڭ)

حامد نَامَ	الأولاد نَامُوا
آمنة نَامَتْ	البنات نِمْنَ
أنتَ نِمْتَ	أنتم نِمْتُمْ
أنتِ نِمْتِ	أنتنّ نِمْتُنَّ
أنا نِمْتُ	نحن نِمْنَا

27 ـأسْنِدْ (خَافَ) و (كَادَ) إلى الضمائر كما في التمرين السابق.
(ئىلگىرىكى مەشىقتە كۆرسىتىلگەندەك (خَافَ) و (كَادَ) دىگەن پېئىللارنى ئالماشقا قوشۇڭ)

28 ـاقرأ ما يلي: (تۆۋەندىكىلەرنى ئوقۇڭ)
(1)نام أخي في الساعة العاشرة، وأنا نِمت بعده بقليل.
(2)متى نِمْتنّ البارحة يا أخواتي؟ـ نمنا بعد مُنْتَصَفِ اللَّيْل.
(3)خِفْتُ البَرْدَ فلم أخرج من البيت اليوم.
(4)لَمّا سمعت هذا الخبر كِدْتُ أبكِي.
(5)أدفترُكَ هذا؟ ظَنَنْتُه دفتري وكِدْت أكتب عليه اسمي.
(6)أنامَت البنات؟ـ نعم. نِمْنَ قبل قليل.
(7)نِمت البارحةَ مبكّراً.

29 ـتأمل ما يلي: (تۆۋەندىكىلەرنى مۇلاھىزە قىلىڭ)

حامد يَنَامُ	الأولاد يَنَامُونَ
آمنة تَنَامُ	البنات يَنَمْنَ
أنتَ تَنَامُ	أنتم تَنَامُونَ
أنتِ تَنَامِين	أنتنّ تَنَمْنَ
أنا أَنَامُ	نحن نَنَامُ

30 ـأسْنِدْ (يخاف) و (يشاء) إلى الضمائر كما في التمرين السابق.
(ئىلگىرىكى مەشىقتە كۆرسىتىلگەندەك (يخاف) و (يشاء) دىگەن پېئىللارنى ئالماشقا قوشۇڭ)

31 ـاقرأ ما يلي: (تۆۋەندىكىلەرنى ئوقۇڭ)

(1)أخي الصغيرُ يَنام مبكِّرا، أما أنا فأنَام بعد مُنْتَصَفِ الليل.

(2)متى تَنَامِينَ يا خديجة؟ ـأنام في الساعة العاشرة والنِّصْفِ.

(3)أتَنَامُوْنَ بعد الغَدَاءِ يا إخوان؟ـ نعم، نَنام لِمُدَّة نِصْفِ ساعة.

(4)ألا تَخَافُ اللَّهَ يارجل؟ ـبلى، أخافه.

(5)قال الطالب الجديد للمدرّس :أين أجلس يا أستاذ؟ قال له المدرّس: اجلس حَيْثُ تَشاءُ.

6قال اللّه تعالى في القرآن الكريم: { لِلَّهِ مُلْكُ السَّماوَاتِ وَالأَرْضِ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ }.

(7) هو يَخَافُنِي.

32 ـتأمل ما يلي: (تۆۋەندىكىلەرنى مۇلاھىزە قىلىڭ)

يَنَاْمُ : لَمْ يَنَاْمْ ـ لم يَنَمْ (لا يلتقي ساكنان)

تَنَاْمُ : الأمر :نَاْمْ ـ نَمْ.

تَنَاْمُ : لا تَنَاْمْ ـ لا تَنَمْ.

33 ـاقرأ ما يلي: (تۆۋەندىكىلەرنى ئوقۇڭ)

(1) نَامَ زُمَلائي ولم أَنَمْ. (2) لا تَنَمْ في الفصل يا أحمد.

(3) خَفْ ربّك. (4) لا تَخَفْ. سيكونُ الامتحانُ سَهْلاً.

(5)يا عثمان، أنت نَعْسَانُ .أَلَمْ تَنَمْ بالليل؟ـ بلى، نِمْت. ولكن نِمْت ساعةً فقط.

34 ـاقرأ الكلمات الآتية واكتبها مع ضبط الحرف الأول:(تۆۋەندىكى سۆزلەرنى ئوقۇڭ ئاندىن بىرىنجى ھەرپىنىڭ تاۋۇش بەلگىسىنى قويۇپ يېزىڭ)

قل. بع. زر. ذق. خف. قم. نم. صم. سر .كن.

قَاْلَ/ يَقُوْلُ (ا/ و) : أنت قُلْتَ. أنا قُلْتُ. (ـُ) الأمر: قُلْ

بَاْعَ/ يَبِيْعُ (ا/ ي) : أنت بِعْتَ. أنا بِعْتُ. (ـِ) الأمر: بِعْ

نَامَ/ يَنَاْمُ (ا / ا) : أنت نِمْتَ. أنا نِمْتُ. (ـِ) الأمر: نَمْ

الكلمات الجديدة:

كَامِلٌ ـكامىل صُدَاعٌ ـيۆتەل مَشْغُولٌـ مەشغۇل بولماق ذُو القَعْدَةِـ11ـئاي (ھىجرىيە) المِلْحُ ـتۇز الزَّيْتُـياغ الجُبْنُـ پىشلاق الدَّقِيقُـئۇن العَدَسُ ـپۇرچاق البَقَّالُـباققال بَيْضَةٌ (ج بَيْضٌ) ـتۇخۇم الغَابَةُـئورمانلىق القِطَارُ ـپويىز البُخَارُـھور الفَاكِهَانِيُّ ـمېۋە ساتقۇچى الغَدَاءُـئەتتىگەنلىك تاماق مُنْتَصَفُ اللَّيْلِـيېرىم كېچە حَيْثُـشۇ يەردە يَنْبَغِيَـ لايىق بولىدۇ لا يَنْبَغِيـلايىق بولمايدۇ غَلَبَ (يَغْلِبُ) ـغەلبە قىلدى كَذَبَ (يَكْذِبُ)ـيالغان سۆزلىدى

(28)الدَرْسُ الثَامِنُ وَالعِشْرُونَ

إبراهيم : ماذا تفعلين يابنتي ؟

ئبراهىم : ئى قىزىم! نىمە قىلىۋاتىسىز ؟

سعاد : أكوي الثياب التي غسلناها أمس .

سۇئاد : مەن تۈنۈگۈن بىز يۇغان كىيىملەرگە دەزمال سىلىۋاتىمەن .

إبراهيم :أكويت القميص الأبيض ؟

ئبراهىم : ئاق كۆينەككە دەزمال سالدىڭىزمۇ ؟

سعاد :نعم ، كويته .

سۇئاد : شۇنداق ، ئۇنىڭغا دەزمال سالدىم .

إبراهيم : والقميص الأخضر ؟

ئبراهىم : يېشىل كۆينەكچۇ ؟

سعاد :لا ، لم أكوه بعد . سأكويه الآن إن شاء الله.

سۇئاد : ياق ، ئۇنىڭغا سالمىدىم . ئۇنىڭغا هازىر سالىمەن ئاللاھ خالىسا .

إبراهيم :.والمناديل أكويتها ؟

ئىبراهىم : سىز قولياغلىقلارغا دەزمال سالدىڭىزمۇ ؟

سعاد : أمي كوتْها في الصباح .أتريدين أن تقولي لي شيئا .

سۇئاد: ئانام ئۇنى ئەتتىگەن دەزماللىغانتى. سىز ماڭا بىر نەرسە دەيدىغاندەك قىلىسىزغۇ ؟

سعاد : نعم ، إن زميلتي سلوى دعتني إلى بيتها هذا المساء فأرجوا أن تسمح لي بالذهاب إلى بيتها بعد صلاة العصر .

سۇئاد : شۇنداق ، ساۋاقدىشىم سەلما بۈگۈن كەچ ئۆيىگە چاقىرغانتى سىزنىڭ ماڭا ئەسىر نامىزىدىن كىيىن ئۇنىڭ

ئۆيگە بېرىشقا روخسەت قىلىشىڭىزنى ئۈمىت قىلىمەن .

إبراهيم : اذهبي وارجعي بعد صلاةالمغرب .

ئىبراھىم : بېرىپ شام نامىزىدىن كېيىن قايتىڭ .

آمنة : يا أبا محمد ، تعال هنا وانظر. إن محمدا يجرى على السلم .أخشى أن يقع .

ئامىنە : ئى مۇھەممەد نىڭ دادىسى ، بۇيەرگە كېلىپ قاراڭ . مۇھەممەد شوتا ئۈستىدە مېڭىۋاتىدۇ. ئۇنىڭ چۈشۈپ كېتىشتىن قورقىۋاتىمەن .

إبراهيم : لاتجري يا محمد .تعال هنا . ماهذا بيمينك ؟ أرني .... إرم هذا . هذا تراب .

ئىبراھىم : ئى مۇھەممەد! ماڭمىغىن بۇ يەرگە كەل . سىنىڭ ئوڭ قولۇڭدىكى بۇ نىمە ؟ ماڭا كورسەتكىن ....بۇنى تاشلىۋەت . بۇ توپا .

(يدخل محمد)

مۇھەممەد كىرىدۇ .

محمد :السلام عليكم .

مۇھەممەد : السلام عليكم .

إبراهيم : وعليكم السلام . جئتَ اليوم متأخرا يا محمد. فما السبب ؟

ئىبراھىم : وعليكم السلام. ئى مۇھەممەد! سەن بۈگۈن كېچىكىپ كەلدىڭ. سەۋەبى نىمە؟

محمد : شكوتُ اليوم أحدَ زملائى إلى المدير . فطلبنا إلى مكتبه للتحقيق .

مۇھەممەد : مەن بۈگۈن ساۋاقداشلىرىمنىڭ بىرىنى مۇدىرغا شىكايەت قىلدىم . مۇدىر تەكشۈرۈش ئۈچۈن بىزنى ئىشخانىسىغا چاقىردى .

إبراهيم: لم شكوته ؟

ئىبراھىم : نىمە ئۈچۈن ئۇنى شىكايەت قىلدىڭ؟

محمد : لأنه دائما يأخذ كتبي ودفاتري و يطوي أوراقها .

مۇھەممەد : چۈنكى ئۇ دائىم مىنىڭ كىتاب دەپتەرلىرىمنى ئېلىپ ئۇنىڭ ۋاراقلىرىنى قاتلىۋېتىدۇ .

إبراهيم . ما هذه الحلاوي التي معك ؟ أهدية هذه أم آشتريتها ؟

ئىبراھىم : سەندىكى بۇ تاتلىق تۈرملەر نىمە ؟ بۇ ھەدىيە مۇ ياكى ئۆزۈڭ سېتىۋالدىڭمۇ ؟

محمد : اشتريتها لأنني أريد أن أدعو ثلاثة من زملائي إلى بيتنا غدا .

مۇھەممەد : مەن ئۇنى سېتىۋالدىم چۈنكى مەن ئەتە بىزنىڭ ئۆيىمىزگە ساۋاقداشلىرىمدىن ئۈچىنى چاقىرماقچى بولۇۋاتىمەن .

إبراهم : أدعهم لتناول العشاء بعد غد ، فسيكون عمك موسى أيضا معنا إن شاءالله .

ئىبراھىم : سەن ئۇلارنى ئۆگۈنلۈككە كەچلىك تاماققا چاقىرغىن ، ئاللاھ خالىسا تاغاڭ مۇسامۇ بىز بىلەن بىرگە بولىدۇ .

بۇ دەرستىكى گىراممانىكىلىق قائىدىلەر:

1- مەزمۇن: ناقىس (ناقص) پېئىللار توغرىسىدا

ناقىس پېئىل — پېئىلنىڭ ئۆلچىمى بولغان «فَعَلَ»دىكى «ل»نىڭ ئورنىدا كېسەل ھەرپ بولغان پېئىلدىن ئىبارەت بۇ پېئىللارمۇ ئۈچ خىل ئۆلچەمدە كېلىدۇ، ئۇلار:

1) فَعَلَ / يَفْعِلُ: كَوَى / يَكْوِيْ (دەزماللىدى / دەزماللايدۇ)

2) فَعَلَ / يَفْعُلُ: شَكَا / يَشْكُوْ (شىكايەت قىلدى / شىكايەت قىلىدۇ)

3) فَعِلَ / يَفْعَلُ: نَسِيَ / يَنْسَى (ئۇنتۇدى / ئۇنتۇيدۇ)

2- مەزمۇن: ناقىس پېئىللارغا ئائىت گىراممانىكىلىق قائىدىلەر

1) ناقىس پېئىللارنىڭ جەزملىك (ئاخىرى سۈكۇنلۇق) ئوقۇلغان شەكلىدە، بۇيرۇق پېئىل شەكلىدە ۋە ئاياللىقنىڭ بەلگىسى بولغان سۈكۇن-لۇق «ت» ئۇلانغان ئۈچىنچى شەخس ئۆتكەن زامان شەكلىدە ئاخىرىدىكى كېسەل ھەرپ چۈشۈپ كېتىدۇ. مەسىلەن:

يَبْكِيْ ← لَمْ يَبْكِ يَمْشِيْ ← لَمْ يَمْشِ (ماڭمىدى)

إِبْكِ (يىغلا) إِمْشِ (ماڭ)

بَكَى ← بَكَتْ (يىغلىدى) سَقَى ← سَقَتْ (سۇغاردى)

دېگەنگە ئوخشاش.

2) زىردىن كېيىن كەلگەن «ي» ۋە پەشتىن كېيىن كەلگەن «و»غا ھەرىكەت ئېغىر دەپ قارىلىپ ئۇلاردىكى ھەرىكەت ئېلىپ تاشلىنىدۇ. مەسىلەن:

يَجْرِيُ ← يَجْرِيْ (يۈگۈرىدۇ) يَرْمِيُ ← يَرْمِيْ (ئاتىدۇ)

يَدْعُوُ ← يَدْعُوْ (چاقىرىدۇ) يَمْحُوُ ← يَمْحُوْ (ئۆچۈرىدۇ)

دېگەنگە ئوخشاش.

تمارين

1ـ أجب عن الأسئلة الآتية: (تۆۋەندىكى سوئاللارغا جاۋاب بېرىڭ):

(1) ماذا تفعل سعاد؟

(2) من كوى المناديل؟

(3) ما اسم الزميلة التي دَعَتْ سعاد إلى بيتها؟

(4) أسمح لها أبوها بالذهاب إلى بيتها؟

(5) إلى من شكا محمود زميله؟

(6) لِمَ اشترى محمود الحلوى؟

2 ـ هذه أمثلةٌ للفعل (المُعْتَلِّ اللاَمِ): (بۇ ناقىس پېئىللارنىڭ مىساللىرى)

(أ) كَوَى/ يَكْوِي. مَشَى /يَمْشِي. جَرَ ى/ يَجْرِي. رَمَى/ يَرْمِي .بَكَى/ يَبْكِي.

(ب) دَعَا/ يَدْعُو. شَكَا /يَشْكُو. تَلَا/ يَتْلُو. مَحَا/ يَمْحُو .عَفَا/ يَعْفُو.

3 ـ تأمل الأمثلة، ثم اكتب المضارعَ المرفوعَ والمضارعَ المجزومَ والأمر من الأفعال الآتية: (مىساللارنى مۇلاھىزە قىلىڭ ئاندىن تۆۋەندىكى پېئىللارنىڭ پەش ئوقۇلغان ۋە جەزىم ئوقۇلغان كېلىدىغان زامان(المضارع) شەكلىنى ۋە بۇيرۇق پېئىلىنى يېزىڭ)

الماضي	المضارع المرفوع	المضارع المجزوم	الأمر
بَكَى	يَبْكِي (أصله يَبْكِيُ)	لم يَبْكِ	اِبْكِ
مَشَى	يَمْشِي	لم يَمْشِ	اِمْشِ
كَوَى	يَكْوِي	لم يَكْوِ	اِكْوِ
جرى	....	....	....
رمى	....	....	....
بَنى	....	....	....
سَقَى	....	....	....

(تُحْذَفُ لامُ الفعلِ المعتلِّ اللام لا المضارع المجزومِ وفي الأمر)

4 ـ اقرأ ما يلي: (تۆۋەندىكىلەرنى ئوقۇڭ)

(1) بَنَى إبراهيم عليه السلام الكعبةَ. (2) لماذا تجرى يا وُلَيْدُ؟

(3) لا تَرْمِ القُمامة في الشارع يا أخي. (4) اِسْقِنِي ماءً بارداً.

(5) لا تَبْنِ بيتك في هذه القرية. (6) لم يَأْتِ المدير اليوم.

(7) لماذا يَبْكِي الطفل يا آمنة؟ (8) اِجْرِ يا ولد.

(9)اِجْرى يا بنت.
(10) { اِهْدِنَا الصِّرَاطَ المُسْتَقِيْمَ }.
(11)لا تَمْشِ في الشمس.

(12)أكويت القمصان يا أمي؟ـ لا، لم أكوها بعدُ.

(13)يا أحمد اِكْوِ هذا القميص ولا تكو ذلك فإنَّه مُمَزَّقٌ.

(14)بكم اشتريت هذه الساعةَ الجميلة يا عبد الله؟ـ أنا لم أشترها .إنها هَدِيَّةٌ من خالي.

(15)لا تَشترِ هذه السيارة يا أحمد فإنها قديمة جداً.

(16)قال الله عزَّ وجلَّ في سورة الفيل: { أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِأَصْحَابِ الفِيْلِ؟ }.

5 ـ تأمل المثال، ثم اكتب المضارع المرفوع والمضارع المجزوم والأمر من الأفعال الآتية: (مسالنى مۇلاهىزه قىلىك ئاندىن تۆۋەندىكى پېئىللارنىڭ پەش ئوقۇلغان ۋە جەزىم ئوقۇلغان كېلىدىغان زامان(المضارع) شەكلىنى ۋە بۇيرۇق پېئىلنى يېزىڭ)

الماضي	المضارع المرفوع	المضارع المجزوم	الأمر
دَعَا	يَدْعُو (أصله: يَدْعُوُ)	لَمْ يَدْعُ	أُدْعُ
شَكَا.............	....	....	....
تَلا.............	....	....	....
مَحَا.............	....	....	....
عَفَا.............	....	....	....

6ـ اقرأ ما يلي: (تۆۋەندىكىلەرنى ئوقۇڭ)
(1)شَكاني زميلي إلى المدرس، وأنا شَكَوْته إلى المدير.
(2)تلا الإمام سورةَ الفيل في الركْعة الأولى وسورةَ الإخلاص في الركعة الثانية.
(3)أُتْلُ سورة الرحمن يا عليّ.
(4)دَعَوْتُ صَديقي إلى قريتي.
(5)لم يَشْكُنِي المديرُ إلى أبي.
(6)قال المدرس للطالب: عَفَوْت عَنْك.
(7)لِمَ تَمْحُو هذه الكلمةَ؟ هي صحيحةٌ . اُمْحُ التي بعدَها.
(8)أيَّ سورةٍ تَتْلِين يا أمّ كلْثُوم؟ـ أَتْلُو سورة لست.
(9)ندعو الله أن يَشْفِيَك.
(10)أشكوتني إلى المدير يا حمزة؟ ـلا، لم أَشْكُكَ.
(11)قال نوح عليه السلام: { ربِّ، إنِّي دَعَوْتُ قَوْمِي لَيْلا ونَهَاراً } كما جاء في سورة نُوح.
(12)قال الله تعالى سورة البَقَرة: { أولئكَ يَدْعُونَ إلى النَّار وَاللَّهُ يَدْعُو إلى الجَنَةِ...... }.
(13)وقال في سورة يونس: { وَاللَّه يَدْعُو إلى دَار السَّلام }.
(14)وقال في سورة القَصص: { ولا تَدْعُ مَعَ اللَّهِ إلهاً آخَرَ }.

7ـأَسْنِدْ الأفعال الآتية إلى الغائبة ثم المتكلَم كما هو موضح في المثال :(مسالدا كۆرستىلگەندەك تۆۋەندىكى پېئىللارنى ئۈچىنچى شەخس ئاياللىق بىرلىك ۋە بىرىنچى شەخس بىرلىك ئالمىشىغا قوشۇڭ)

حامد بَكَى آمنة بَكَتْ أنا بَكَيْتُ

حامد رَمَى.............. ....

حامد أَتَى.............. ....

حامد جَرَى.............. ....

حامد كَوَى.............. ....

حامد دَعَا آمنة دَعَتْ أنا دَعَوْتُ

حامد شكَا.............. ....

حامد رَجَا.............. ....

حامد تَلا.............. ....

حامد مَحَا.............. ....

("بَكَتْ " أصله: بَكَاْتْ. حُذِفَتْ الألفُ بِسَبَب التقاء الساكِنَيْن)

8ـأجب عن الأسئلة الآتية بالنفي مستعملا (لم): («لم » نى قوللىنىپ بولۇشسىز ھالەتتە تۆۋەندىكى سوئاللارغا جاۋاب بېرىڭ)

(1)أبكى الطفل؟...

(2)أكويت القميص؟...

(3)أشكاك المدرس إلى المدير؟................................

(4)أدعوت زميلك إلى البيت؟................................

(5)أبنيت بيتا جديداً؟.......................................

(6)أمحوت اسمي من دفترك؟.................................

(7)أ أتى المدير؟...

(8)أرميت القُمامة في مكانها؟..............................

(9)أرأيت علياً في الفصل؟..................................

9ـأَدْخِلْ (لا الناهية) على الفعل الذي بين القوسين أمام كل جملة ثم أكمل به الجملة :(ھەربىر جۈملىنىڭ ئالدىدىكى ئىككى تىرناق ئارىسىدىكى پېئىلغا (لا الناهية)نى كىرگۈزۈڭ ئاندىن ئۇنىڭ بىلەن جۈملىنى تولۇقلاڭ)

(1) ....ني إلى المدير يا أستاذ. (تَشْكُو)

(2) ....المسجد في هذا الشارع. (تَبْنِي)

(3) ....يا ولد. (تَبْكِي)

(4) ....هذه الورقة يا أخي. (تَطْوِي)

(5) ....في الشارع يا ولد. (تَجْرِي)

(6) ....هذه الكلمة يا أحمد. (تَمْحُو)

(7) ....مَعَ اللَّهِ إلهاً آخَرَ. (تدْعُو)

(8) ....في الشمس يا محمد. (تَمْشِي)

10ـتأمل ما يلي: (تۆۋەندىكىلەرنى ئوقۇڭ)

نَسِيَ/ يَنْسَى لَمْ يَنْسَ اِنْسَ

خَشِيَ/ يَخْشَى لَمْ يَخْشَ اِخْشَ

بَقِيَ/ يَبْقَى لَمْ يَبْقَ اِبْقَ

11ـ اقرأ ما يلي: (تۆۋەندىكىلەرنى ئوقۇڭ)

(1)أَبَقِيَ من الطعام شيءٌ؟ ـ لا، لم يَبْقَ مِنْهُ شيءٌ.

(2)ذهبت أُمّي إلى مكة وبَقِيَتْ هناك شهرين.

(3)لا تَنْسَ ما قلت لك.

(4)نَسِيْتُ مَعْنَى هذه الكلمةِ.

(5)اِخْشَ اللّهَ ولا تَخْشَ أحداً غيرَه.

(6)أنا أَنْسَى كثيراً.

(7)ما حضر طلحةُ منذُ أُسْبُوعَيْن. أَخْشَى أن يكون مريضاً.

(8)قال النبيُّ ﷺ: يَتْبَعُ المَيِّتَ ثلاثةٌ : أَهْلُه ومَالُه وعَمَلُه .فَيَرْجِعُ اثْنَانِ ويَبْقَى واحدٌ.
يَرْجِعُ أَهْلُه ومَالُه ولَبْقَى عَمَلُهُ.

(حامدٌ مَشَى: آمنةُ مَشَتْ. حامدٌ نَسِيَ: آمنةُ نَسِيَتْ)

12ـ إسْنادُ (مشى) إلى الضمائر:(« مشى » دېگەن پېئىلنىڭ ئالماشلارغا قوشۇلۇشى)

حامدٌ مَشَى	الأولاد مَشَوْا (أصله: مَشَيُوْا)
آمنة مَشَتْ (أصله: مَشَاْتْ)	البنات مَشَين
أنت مَشَيْتَ	أنتم مَشَيْتُمْ
أنتِ مَشَيْتِ	أنتنّ مَشَيْتُنَّ
أنا مَشَيْتُ	نحن مَشَيْنَا

13ـ إسناد (يَمْشِي) إلى الضمائر: («يَمْشِي » دېگەن پېئىلنىڭ ئالماشلارغا قوشۇلۇشى)

حامدٌ يَمْشِي	الأولاد يَمْشُونَ (أصله: يَمْشِيُوْنَ)
آمنة تَمْشِي	البنات يَمْشِينَ
أنتَ تَمْشِي	أنتم تَمْشُونَ (أصله: تَمْشِيُوْنَ)
أنتِ تَمْشِينَ (أصله :تَمْشِيِيْنَ)	(أنتن تَمْشِين
أنا أَمْشِي	نحن نَمْشِي

14ـ إسْنادُ فعِل الأمر من (مشى) إلى الضمائر: («مشى » دېگەن پېئىلنىڭ بۇيرۇق پېئىلنىڭ ئالماشلارغا قوشۇلۇشى)

اِمْشِ يا حامد   اِمْشُوا يا أولاد   اِمْشِي يا آمنة   اِمْشِينَ يا بنات

15ـ إسناد (نَسِيَ) إلى الضمائر: («نَسِيَ » دېگەن پېئىلنىڭ ئالماشلارغا قوشۇلۇشى)

حامدٌ نَسِيَ	الأولاد نَسُوا (أصله: نَسِيُوا)
آمنة نَسِيَتْ	البنات نَسِيْنَ
أنتَ نَسِيْتَ	أنتم نَسِيْتُمْ
أنتِ نَسِيْتِ	أنتنّ نَسِيْتُنَّ
أنا نَسِيْتُ	نحن نَسِيْنَا

16ـ إسناد (يَنْسَى) إلى الضمائر: («يَنْسَى » دېگەن پېئىلنىڭ ئالماشلارغا قوشۇلۇشى)

حامدٌ يَنْسَى	الأولاد يَنْسَوْنَ (أصله: يَنْسَيُونَ)
آمنة تَنْسَى	البنات يَنْسَين
أنتَ تَنْسَى	أنتم تَنْسَوْنَ (أصله: تَنْسَيُونَ)
أنتِ تَنْسَيْنَ (أصله :تَنْسَيِين	(أنتنّ تَنْسَين
أنا أَنْسَى	نحن نَنْسَى

17ـ إسناد فعل الأمر من (نَسِيَ) إلى الضمائر: («نَسِيَ » دېگەن پېئىلنىڭ بۇيرۇق پېئىلنىڭ ئالماشلارغا قوشۇلۇشى)

اِنْسَ يا حامد   اِنْسَوْا يا أولاد   اِنْسَي يا آمنة   اِنْسَين يا بنات

18ـإسناد (دعا) إلى الضمائر: («دعا » دىگەن پىئىلنىڭ ئالماشلارغا قوشۇلۇشى)

حامدٌ دَعَا الأولاد   دَعَوْا (أصله: دَعَوُوا)

آمنة دَعَتْ (أصله: دَعَاتْ)   البنات دَعَوْنَ

أنتَ دَعَوْتَ   أنتم دَعَوْتُمْ

أنتِ دَعَوْتِ   أنتنّ دَعَوْتُنَّ

أنا دَعَوْتُ   نحن دَعَوْنَا

19ـإسناد (يَدْعُو) إلى الضمائر: (« يَدْعُو » دىگەن پىئىلنىڭ ئالماشلارغا قوشۇلۇشى)

حامدٌ يَدْعُو   الأولاد يَدْعُونَ (أصله: يَدْعُوُونَ)

آمنة تَدْعُو   البنات يَدْعُونَ

أنتَ تَدْعُو   أنتم تَدْعُونَ (أصله: تَدْعُوُونَ)

أنتِ تَدْعِينَ (أصله :تَدْعُوِينَ)   (أنتنّ تَدْعُونَ

أنا أَدْعُو   نحن نَدْعُو

20ـإسناد فعل الأمر من (دَعا) إلى الضمائر: («دَعا » دىگەن پىئىلنىڭ بۇيرۇق پىئىلنىڭ ئالماشلارغا قوشۇلۇشى)

أُدْعُ يا حامد   أُدْعُوا يا أولاد   أُدْعِي يا آمنة   أُدْعُونَ يا بنات

21ـ(أرني) يقول المدرس لكل طالب من الطلاب: يا فلان أَرني كذا (كتابَك/ ساعتَك/ قلمَك/ دفترك).

الكلمات الجديدة:

العَشَاءُـكەچقۇرۇن   اليَمِينُ ـئوڭ تەرەپ   اليَسَارُـسول تەرەپ

التَحْقِيقُـتەكشۇرۇش   تَنَاوَلَ ـئالدى   إلهٌ (آلِهَةٌ)ـئىلاھ

القُمَامَةُـئەخلەت قَوْمٌـكىشىلەر اللَّيْلُـكېچە النَّهَارـ كۈندۈز تُرابٌـتوپا أَهْلٌـئەھلى صَاحِبٌ (ج أَصْحَابٌ)

ـھەمرا هَدَى (يَهْدِي) ـتوغرا يولغا باشلىدى مُمَزَّقٌـپارچە ـپارچە بولماق طَوَى (يَطْوِى) ـقاتلىدى أَتَى

(يَأْتِي) ـكەلدى تَبِعَ (يَتْبَعُ)ـئەگەشتى وَقَعَ (يَقَعُ)ـچۈشتى

(29)الدَرْسُ التَاسِع وَالعِشْرُونَ

المدرس : أحججت يا مسعود ؟

ئوقۇتقۇچى : ئى مەسئۇد! ھەج قىلدىڭمۇ ؟

مسعود : لا , يا أستاذ , حج زملائي كلهم ولكننى ماحججت . مرضت أيام الحج فبقيت هنا بالمدينة المنورة .

مەسئۇد : ياق ، ئى ئۇستاز! مىنىڭ ھەممە ساۋاقداشلىرىم ھەج قىلدى ، بىراق مەن ھەج قىلمىدىم . ھەج كۈنلىرى كېسەل بولۇپ قېلىپ مۇشۇ يەردە مەدىنە مۇنەۋۋەردە قېلىپ قالدىم .

المدرس : لاتحزن . ستحج فى العام المقبل إن شاء الله . تمر السنة بسرعة .

ئوقۇتقۇچى :قايغۇرما. ئاللاھ خالىسا كېلەر يىلى ھەج قىلىسەن. بىر يىل تېزلا ئۆتۈپ كېتىدۇ

مسعود : أحججت أنت ياأستاذ ؟

مەسئۇد : ئى ئۇستاز! سىز ھەج قىلدىڭىزمۇ ؟

المدرس : لا , لم أحج هذا العام . ولكننى حججت قبل هذا خمس مرات ....أنا أشم رائحة كريهة . أما تشمون رائحة يا إخوان .

ئوقۇتقۇچى : ياق ، مەن بۇ يىل ھەج قىلمىدىم .بىراق بۇنىڭدىن بۇرۇن بەش قېتىم ھەج قىلغان ....مەن سېسىق پۇراق پۇراۋاتىمەن . ئى قېرىنداشلار! سىلەر بىرەر پۇراق پۇرىمىدىڭلارمۇ ؟

الطلاب : بلى نشمها .

ئوقوغۇچىلار: شۇنداق، بىزمۇ سىسىق پۇراقنى پۇرىدۇق.

المدرس : من أين هي ؟

ئوقۇتقۇچى : ئۇ قەيەردىن كېلىۋاتىدۇ .

عمرو : أظنها من الحمام .

ئەمرى : مىنگچە ئۇ مۇنچىدىن كىلىۋاتىدۇ .

عبد الله : نعم هي من الحمام . إن القمامة التى رماها أحد الناس سدت البالوعة .

ئابدۇللاھ : شۇنداق ، ئۇ مۇنچىدىن كىلىۋاتىدۇ . كىشىلەرنىڭ بىرى تاشلاپ قويغان ئەخلەت ئەۋرەز يولىنى توسۇپ قوياپتۇ .

المدرس : من الذي دفع السبورة إلى الخلف ؟ تعال ياسعد وجرها إلى الأمام .

ئوقۇتقۇچى : دوسكىنى كەينىگە ئىتتىرىپ قويغان كىم ؟ ئى سەئىد! كىلىپ ئۇنى ئالدىغا تارتقىن .

(سعيد يجر السبورة) أنت جررتها كثيرا . ادفعها إلى الخلف قليلا . يكفى , أتركها الآن .

(سەئىد دوسكىنى ئالدىغا تارتىۋاتىدۇ) ئۇنى كۆپ تارتىۋەتتىڭ, كەينىگە ئازراق ئىتتىرگىن ، ئەمدى بولىدۇ ، ھازىر ئۇنى قويۇپ قويغىن .

مسعود : أهذا هو الجزء الثاني من الكتاب . يا أستاذ ؟

مەسئۇد : ئى ئۇستاز! بۇ كىتابنىڭ ئىككىنجى قىسمىمۇ ؟

المدرس : نعم خذ هذا النسخ وعدها ......أعددتها ؟ كم هي ؟

ئوقۇتقۇچى:ھەئە ، كىتابنىڭ بۇ نۇسخىسىنى ئېلىپ سانىغىن...ئۇنى ساندىڭمۇ ؟ ئۇ قانچە ئىكەن ؟

مسعود : نعم , عددتها , هي خمسة وعشرون نسخة .

مەسئۇد : ھەئە ، ئۇنى ساندىم ، ئۇ يىگىرمە بەش پارچە ئىكەن .

المدرس : ندرس الآن حديثا . أكتبه على السبورة .

ئوقۇتقۇچى : بىز ھازىر ھەدىس ئوقۇيمىز ، مەن ئۇنى دوسكىغا يازىمەن .

فاكتبوه فى دفاتركم (يكتب) عن أنس رضي الله عنه قال : مامسست ديباجا ولا حريرا ألين من كف رسول الله ــ صلى الله عليه وسلم ــ ولا شممت رائحة قط أطيب من رائحة رسول الله ــ صلى الله عليه وسلم ــ ....

(بعد هنيهة) أكتبتم يا أبنائي ؟

سىلەر ئۇنى دەپتىرىڭلارغا يېزىۋېلىڭلار (ئۇ يېزىۋاتىدۇ) ئەنەس (ئاللاھ ئۇنىڭدىن رازى بولسۇن) دىن نەقلى قىلىشىچە ئۇ مۇنداق دەيدۇ، مەن پەيغەمبەر ــ صلى الله عليه وسلم-نىڭ ئالقىنىدىن يۇمشاقراق بىرەر يىپەكنى تۇتۇپ باقمىدىم ،

ۋە پەيغەمبەر_ صلى الله عليه وسلم _نىڭ پۇرىقىدىنمۇ خوش پۇراقراق بىرەر پۇراقنى پۇراپ باقمىدىم ....

(بىر ئاز ئۆتكەندىن كېيىن) ئى باللىرىم! يېزىپ بولدۇڭلارمۇ ؟

الطلاب : لما .

ئوقۇغۇچىلار : ياق، تېخى يېزىپ بولالمىدۇق .

المدرس : يا علي لاتظن أنني غافل عما تعمل . إنك لا تكتب الدرس . إنما تكتب الرسالة . أليس كذالك ؟ ردها في الحقيبة .

ئوقۇتقۇچى : ئى ئەلى مىنى سەن قىلىۋاتقان ئىشتىن بىخەۋەر دەپ ئويلاپ قالمىغىن . سەن دەرسنى يازمايۋاتىسەن .پەقەت خەت يېزىۋاتىسەن . شۇنداق ئەمەسمۇ ؟ ئۇنى سومكاڭغا سال .

علي : بلى هو كذالك .أنا آسف يا أستاذ , لن أعود لمثله أبدا إن شاء الله .

ئەلى : ئۇ شۇنداق . مەن خىجىلمەن ئى ئۇستاز ، ئاللاھ خالىسا بۇنىڭدىن كېيىن ھەرگىز ئۇنداق قىلمايمەن .

بۇ دەرستىكى گىرامماتىكىلىق قائىدىلەر:

1- مەزمۇن: مۇزائەف (مضاعف) پېئىللار توغرىسىدا

مۇزائەف پېئىل ـــ ئۈچ ھەرپلىك ۋە تۆت ھەرپلىك دەپ ئىككى تۈرگە ئايرىلىدۇ.

بىز بۇ دەرسىمىزدە ئۈچ ھەرپلىك مۇزائەف پېئىللار توغرىسىدا توختىلىمىز.

ئۈچ ھەرپلىك مۇزائەف پېئىل ـــ پېئىلنىڭ ئۆلچىمى بولغان «فَعَلَ»دىكى «ع» بىلەن «ل»نىڭ ئۇدۇلدا ئىككى ھەرپ بىر جىنستىن كەلگەن پېئىلدىن ئىبارەت. مەسىلەن:

ظَنَّ / يَظُنُّ (گۇمانلاندى / گۇمانلىنىدۇ) جَرَّ / يَجُرُّ (سۆرىدى / سۆرەيدۇ)

مَرَّ / يَمُرُّ (ئۆتتى / ئۆتىدۇ) عَدَّ / يَعُدُّ (ساندى / سانايدۇ)

دېگەنگە ئوخشاش.

مۇزائەف پېئىللار ئىككى خىل ئۆلچەمدە كېلىدۇ، ئۇلار:

1) فَعَلَ / يَفْعُلُ: سَبَبَ / يَسْبُبُ ← سَبَّ / يَسُبُّ (تىللىدى)

2) فَعِلَ / يَفْعَلُ: شَمِمَ / يَشْمَمُ ← شَمَّ / يَشَمُّ (پۇرىدى)

دىگەنگە ئوخشاش.

2- مەزمۇن: ئىدغام توغرىسىدا

«حَجَّ»نىڭ ئەسلىسى «حَجَجَ» بولۇپ، ئىككى ھەرپ بىر جىنىستىن كەلگەنلىكى ئۈچۈن ئىدغام قىلىپ شۇنداق ئوقۇلغان.

ئىدغامنىڭ شەرتى:

1) ئىككى ھەرپ بىر جىنىستىن كەلگەن بولۇش.

2) بۇ ئىككى ھەرپنىڭ بىرىنچىسى سۇكۇنلۇق، ئىككىنچىسى ھەرىكەتـلىك بولۇش.

دېمەك، مۇشۇ ئىككى شەرت تېپىلغاندا ئاندىن ئىدغام قىلغىلى بولىدۇ.

بۇ ھەقتىكى باشقا قائىدىلەر:

1) ئەگەر بىر جىنىستىن كەلگەن ئىككىلى ھەرپ ھەرىكەتلىك بولسا، لېكىن ئۇلارنىڭ ئالدىدىكى ھەرپ سۇكۇنلۇق بولسا، بۇ ھالەتتە بىرىنچى ھەرپنىڭ ھەرىكىتى شۇ سۇكۇنلۇق ھەرپكە يۆتكەپ بېرىلىدۇ. مەسىلەن:

يَحْجُجُ ← يَحُجُّ يَظْنُنُ ← يَظُنُّ

دىگەنگە ئوخشاش.

2) ئەگەر بىر جىنىستىن كەلگەن ئىككىلى ھەرپ ھەرىكەتلىك، شۇنداقلا ئۇلارنىڭ ئالدىدىكى ھەرپمۇ ھەرىكەتلىك بولسا، بۇ ھالەتتە بىرىنچى ھەرپنىڭ ھەرىكىتى يەڭگىللىك يۈزىسىدىن تاشلىۋېتىلىدۇ. مەسىلەن:

حَجَجَ ← حَجَّ (ھەج قىلدى) ظَنَنَ ← ظَنَّ (گۇمانلاندى)

دىگەنگە ئوخشاش.

3) مۇزائەف پېئىللارغا ئاخىرىنى جەزملەك (سۇكۇنلۇق) ئوقۇتىدىغان قوشۇمچىلار كىرسە، ئۇ جەزملەك ئوقۇلۇشنىڭ ئورنىغا زەبەرلىك ئوقۇلىدۇ، ئەمما بىز ئۇنى يەنىلا ئورۇن جەھەتتىن جەزملەك ئوقۇلغان دەپ قارايمىز. مەسىلەن:

يَحُجُّ ← لَمْ يَحُجَّ تَجُرُّ ← لا تَجُرَّ (سۆرىمە)

دىگەنگە ئوخشاش.

4) مۇزائەف پېئىللارغا ھەرىكەتلىك قوشۇمچىلار ئۇلانسا، ئىدغام يېشىلىپ كېتىدۇ. مەسىلەن:

عَدَّ ← عَدَدْنَ عَدَدْتُ عَدَدْتَ عَدَدْتِ عَدَدْتُمْ عَدَدْتُنَّ عَدَدْنَا

دىگەنگە ئوخشاش.

3- مەزمۇن: «قَطُّ» ۋە «أَبَدًا»توغرىسىدا

«قَطُّ» ـــ پىشقا مەبنى بولغان رەۋىش بولۇپ، ئۆتكەن زامان پېئىلنى تەكىتلەش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدۇ؛

«أَبَدًا» ـــ زەبەرگە مەبنى بولغان رەۋىش بولۇپ، كەلگۈسى زامان پېئىلنى تەكىتلەش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدۇ. مەسىلەن:

مَا فَعَلْتُ هٰذَا قَطُّ (مەن بۇ ئىشنى قەتئىي قىلمىدىم)

لَنْ أَتْرُكَهَا أَبَدًا (مەن ئۇنى ھەرگىز تاشلىۋەتمەيمەن)

دىگەنگە ئوخشاش.

تمارين

1ـأجب عن الأسئلة الآتية:(تۆۋەندىكى سوئاللارغا جاۋاب بېرىڭ)
(1)لِمَ لَمْ يحجَّ مسعود هذا العام؟
(2)كم مرّةً حجّ المدرّس؟
(3)من أين جاءت الرائحة الكريهة؟
(4)لماذا خرجت الرائحة الكريهة من الحمام؟

2 ـهذه أمثلة للفعل (المُضعَّف):
حَجَّ (أصله: حَجَجَ)/ يُحُجُّ (أصله: يَحْجُجُ)
ظَنّ/ يَظُنُّ. جرّ/ يَجُرُّ .مَرّ/ يَمُرُّ. عَدّ/ يَعُدُّ. لسَبَّ /يَسُبُّ. رَدّ/ يَرُدُّ. صَبَّ/ يَصبُّ .سَدّ/ يَسُدُّ.
شَمَّ/ يَشَمُّ. مَسَّ/ يَمَسُّ) .شَمَّ أصله: شَمِمَ، يَشَمُّ أصله :يَشْمَمُ، وكذلك مسَّ.(

3ـاقرأ ما يلي: (تۆۋەندىكىلەرنى مۇلاھىزە قىلىڭ)
(1)حَجَّ أخي قبل ثلاثة أعْوامٍ، وأنا حَجَجْتُ هذا العام.
(2)أظُنُّكَ طالباً.
(3)أ أصُبُّ لك مَزيْداً من الشاي يا أخي؟ـ لا، وشُكْراً.
(4)لِمَ تَجُرِّيْنَ الحقيبة في التّراب يا فاطمة؟
(5)أعَدَدْتَ هذه الريالاتِ يا سعاد؟ـ نعم، عددتها. هي مائة ريال.
(6)لمّا دخلت البيت شَمِمْت رائحةً طَيِّبَةً.
(7)يَمُرُّ المدير على الفصول كلَّ صباح.

4ـأَسْنِدْ الأفعال الآتية إلى المتكلم كما هو موضح في المثال: (مىسالدا كۆرسىتىلگەندەك تۆۋەندىكى پېئىللارنى بىرىنچى شەخس بىرلىك ئالمىشىغا قوشۇڭ)

حامد ظَنَّ	أنا ظَنَنْتُ	حامد عَدَّ	....
حامد مَرَّ	....	حامد جَرَّ	....
حامد حَج	....	حامد رَدَّ	....
حامد شَقَّ	....	حامد شَمَّ	....
حامد صَبَّ	....	حامد مَسَّ	....

5 ـتأمل المثال ثم صغ الأمر من الأفعال الآتية: (مىسالنى مۇلاھىزە قىلىڭ ئاندىن تۆۋەندىكى پېئىللاردىن بۇيرۇق پېئىلى ياساڭ)
أنت تَجُرُّ (تَجُرْ) ـ جُرَ (جُرْ) ـ جُرَّ (لا يلتقي ساكنان)
تَمُرُّ .... تَرُدُّ................

تَحُجُّ .... تَظُنُّ................

تَصُبُّ .... تَعد................

تَشَمُّ .... تَمَسُّ................

6 ـ اقرأ ما يلي: (تۆۋەندىكىلەرنى ئوقۇڭ)

(1)جُرَّ هذا المكتب (2) .صُبَّ القهوة للضيوف.

(3)عُدَّ هذه الكتب (4) .شَمَّ هذه الزَهْرة.

7ـ تأمل ما يلي: (تۆۋەندىكىلەرنى مۇلاھىزە قىلىڭ)

يَحُجُّ: لَمْ يَحُج (لم يَحُجْجْ) ـ لم يَحُجَّ. (لا يلتقي ساكنانِ في اللغة العربية)

تَجُرُ: لا تَجُرْ (لا تَجُرْرْ) ـ لا تَجُرَ.

8 ـ أجب عن الأسئلة الآتية بالنفي مستعملا (لَمْ): ((لَمْ) نى قوللىنىپ بولۇشسىز ھالەتتە تۆۋەندىكى سۇئاللارغا جاۋاب بېرىڭ)

(1)أحَجَجْتَ؟ لا، لم أَحُجَ.

(2)أعددتِ هذه الكتب يا بنتي؟..............................

(3)أسببت زميلك هذا يا عليّ؟..............................

(4)أمَرَّ المدير على الفصول؟..............................

(5)أصببت الماء الذي كان في الكوب؟..............................

(6)أشَمِمْتَ رائحةً كريهةً عندما فتحت باب الحمّام؟..................

9ـ أدخل (لا الناهية) على الفعْل الذي أمام كل جملة وأكمل به الجملة: (ھەربىر جۈملىنىڭ ئالدىدىكى پېئىلغا (لا الناهية)نى كىرگۈزۈپ ئاندىن ئۇنىڭ بىلەن جۈملىنى تولۇقلاڭ)

(1) .... لي مَزِيْداً من القهوة. (تَصُبُّ)

(2) .... أن الامتحان سيكون سَهْلاً. (تَظُنُّ)

(3) .... أخاك المسلمَ. (تَسُبُّ)

(4) .... هذه الريالاتِ. (تَعُدُّ)

(5) .... بين يَدَيِ المُصَلّي. (تَمُرُّ)

(6) .... السَبّورة من مكانها. (تَجُرُّ)

10ـ إسنادُ (عَدَّ) إلى الضمائر: (« عَدَّ » دېگەن پېئىلنىڭ ئالماشلارغا قوشۇلۇشى)

حامد عَدَّ	الأولاد عَدُّوا
آمنة عَدَّتْ	البنات عَدَدْنَ
أنت عَدَدْتَ	أنتم عَدَدْتُمْ
أنتِ عَدَدْتِ	أنتنّ عَدَدْتُنَّ
أنا عَدَدْتُ	نحن عَدَدْنَا

11ـإسناد (يَعُدُّ) إلى الضمائر: («يَعُدُّ » دىگەن پىئىلنىڭ ئالماشلارغا قوشۇلۇشى)

حامد يَعُدُّ	الأولاد يَعُدُّونَ
آمنة تَعُدُّ	البنات يَعْدُدْنَ
أنت تَعُدُّ	أنتم تَعُدُّونَ
أنتِ تَعُدِّينَ	أنتنّ تَعْدُدْنَ
أنا أعُدُّ	نحن نَعُدُّ

12 ـإسناد فعل الأمر من (عدّ) إلى الضمائر: («عدّ » دىگەن پىئىلنىڭ بۇيرۇق پىئىلنىڭ ئالماشلارغا قوشۇلۇشى)
عُدَّ يا حامد عُدُّوا يا أولاد عُدِّى يا آمنة أُعْدُدْنَ يا بنات.

13ـ تأمل استعمال الكلمتين (قَطُّ وأَبَداً): {(قَطُّ وأَبَداً) دىگەن بۇ ئىككى سۆزنىڭ ئىشلىتىلىشىنى مۇلاھىزە قىلىڭ}
(1)ما فعلت هذا قطُّ.

(2)لم آكلْ طعاماً لذيذاً مثل هذا قطُّ.

(3)لم أتْرُك الصلاة قطُّ ولن أتركَها أبداً.

(4)لم أسمعْ كلاماً مثل هذا قطُّ.

(5)كيف تقول: إنّك رأيتَني في الهند؟ أنا ما ذهبت إلى الهند قطُّ.

(" قطُّ " خاصٌّ بالماضي. و"أبداً " خاصٌّ بالمستَقْبَل)

14 ـتأمل ما يلي: (تۆۋەندىكىلەرنى مۇلاھىزە قىلىڭ)

لَيِّنٌ (اسم التفضيل: أَلْيَنُ) .هذا الحرير لَيِّنٌ ، وذلك أَلْيَنُ من هذا.

طَيِّبٌ (اسم التفضيل: أَطْيَبُ) .هذا الطعام طَيِّبٌ ، وذلك أَطْيَبُ.

الكلمات الجديدة:
مَرَّةٌ (ج مَرَّاتٌ) ـبىر قىتىم، بەزىدە الدِّيْبَاجُ: نوعٌ من الحرير ـ دىبىاج (يىپەك رەختنىڭ بىر تۈرى) نُسْخَةٌ (ج نُسَخٌ)ـنۇسخا كَفٌّ (ج أَكُفٌّ) ـئالقان رائِحَةٌ ـپۇراق هُنَيْهَةٌـبىر ئاز ۋاقىت مَزِيْدٌ ـزىيادە كَرِيهٌـيامان، سەسىق بَالُوعَةٌـ ئەۋرەز يولى، سەسىق سۇ يولى غَافِلٌ ـغاپىل لَيِّنٌ ـيۇمشاق طَيِّبٌـياخشى دَفَعَ (يَدْفَعُ) ـئىتتىردى مَرِضَ (يَمْرَضُ) ـئاغرىپ قالدى حَزِنَ (يَحْزَنُ)ـقايغۇردى

أقسام الفعل

الفعل	الماضي	المضارع المرفوع	المضارع المنصوب	المضارع المجزوم	الأمر
السالم	كَتَبَ	يَكْتُبُ	لَنْ يَكْتُبَ	لَمْ يَكْتُبْ	أُكْتُبْ
المهموز	أَكَلَ سَأَلَ قَرَأَ	يَأْكُلُ يَسْأَلُ يَقْرأُ	لَنْ يَأْكُلَ لَنْ يَسْأَلَ لَنْ يَقْرأَ	لَمْ يَأكُلْ لَمْ يَسأَلْ لَمْ يقرأْ	كُلْ اسْأَلْ اقْرَأْ
المضَعَّف	عَدَّ شَمَّ جَدَّ	يَعُدُّ يَشَمُّ يَجِدُّ	لَنْ يَعُدَّ لَنْ يَشَمَّ لَنْ يَجِدَّ	لَمْ يَعُدَّ لَمْ يَشَمْ لَمْ يَجِدْ	عُدَّ شَمَّ جِدَّ
المعْتلّ الفاء (المثال)	وَقَفَ	يَقِفُ	لَنْ يَقِفَ	لَمْ يَقِفْ	قِفْ
المُعْتَلّ العين (الأجوف)	قَالَ بَا عَ نَامَ	يَقُولُ يَبِيْعُ يَنَامُ	لَنْ يَقُولَ لَنْ يَبِيْعَ لَنْ يَنَامَ	لَمْ يَقُلْ لَمْ يَبِعْ لَمْ يَنَمْ	قُلْ بِعْ نَمْ
المُعْتَلّ اللاّم (الناقص)	مَشَى نَسِي نَهَى دَعَا	يَمْشِي يَنْسَى يَنْهَى يَدْعُو	لَنْ يَمْشِيَ لَنْ يَنْسَى لَنْ يَنْهَى لَنْ يَدْعُوَ	لَمْ يَمْشِ لَمْ يَنْسَ لَمْ يَنْهَ لَمْ يَدْعُ	اِمْشِ اِنْسَ اِنْهَ أُدْعُ
اللَّفِيفُ المقرون اللفيف المفروق	كَوَى وَقَى	يَكْوِي يَقِي	لَنْ يَكْوِيَ لَنْ يَقِيَ	لَمْ يَكْوِ لَمْ يَقِ	اِكْوِ قِ

بىز ئىلگىرىكى دەرسلەردە ئۆگىنىپ ئۆتكەن پېئىللارنىڭ تۈرلىنىشى ھەققىدە ئومۇمىي خۇلاسە

1- مەزمۇن: ساغلام پېئىللارنىڭ تۈرلىنىش ئەھۋالى

1) ئۆتكەن زامان شەكلى: كَتَبَ كَتَبَا كَتَبُوْا كَتَبَتْ كَتَبَتَا كَتَبْنَ كَتَبْتَ كَتَبْتُمَا كَتَبْتُمْ كَتَبْتِ كَتَبْتُمَا كَتَبْتُنَّ كَتَبْتُ كَتَبْنَا

2) كەلگۈسى زامان شەكلى: يَكْتُبُ يَكْتُبَانِ يَكْتُبُوْنَ تَكْتُبُ تَكْتُبَانِ يَكْتُبْنَ تَكْتُبُ تَكْتُبَانِ تَكْتُبُوْنَ تَكْتُبِيْنَ تَكْتُبَانِ تَكْتُبْنَ أَكْتُبُ نَكْتُبُ

3) كەلگۈسى زامان ئاخىرى زەبەرلىك ئوقۇلىدىغان شەكلى: لَنْ يَكْتُبَ لَنْ يَكْتُبَا لَنْ يَكْتُبُوْا لَنْ تَكْتُبَ لَنْ تَكْتُبَا لَنْ يَكْتُبْنَ لَنْ تَكْتُبَ لَنْ تَكْتُبَا لَنْ تَكْتُبُوْا لَنْ تَكْتُبِيْ لَنْ تَكْتُبَا لَنْ تَكْتُبْنَ لَنْ أَكْتُبَ لَنْ نَكْتُبَ

4) كەلگۈسى زامان ئاخىرى سۈكۇنلۇق ئوقۇلىدىغان شەكلى: لَمْ يَكْتُبْ لَمْ يَكْتُبَا لَمْ يَكْتُبُوْا لَمْ تَكْتُبْ لَمْ تَكْتُبَا لَمْ يَكْتُبْنَ لَمْ تَكْتُبْ لَمْ تَكْتُبَا لَمْ تَكْتُبُوْا لَمْ تَكْتُبِيْ لَمْ تَكْتُبَا لَمْ تَكْتُبْنَ لَمْ أَكْتُبْ لَمْ نَكْتُبْ

5) بۇيرۇق شەكلى: أُكْتُبْ أُكْتُبَا أُكْتُبُوْا أُكْتُبِيْ أُكْتُبَا أُكْتُبْنَ

2- مەزمۇن: مۇزائەف پېئىللارنىڭ تۈرلىنىش ئەھۋالى

1) ئۆتكەن زامان شەكلى: عَدَّ عَدَّا عَدُّوْا عَدَّتْ عَدَّتَا عَدَدْنَ عَدَدْتَ عَدَدْتُمَا عَدَدْتُمْ عَدَدْتِ عَدَدْتُمَ عَدَدْتُنَّ عَدَدْتُ عَدَدْنَا

2) كەلگۈسى زامان شەكلى: يَعُدُّ يَعُدَّانِ يَعُدُّوْنَ تَعُدُّ تَعُدَّانِ يَعْدُدْنَ تَعُدُّ تَعُدَّانِ تَعُدُّوْنَ تَعُدِّيْنَ تَعُدَّانِ تَعْدُدْنَ أَعُدُّ نَعُدُّ

3) كەلگۈسى زامان ئاخىرى زەبەرلىك ئوقۇلىدىغان شەكلى: لَنْ يَعُدَّ لَنْ يَعُدَّا لَنْ يَعُدُّوْا لَنْ تَعُدَّ لَنْ تَعُدَّا لَنْ يَعْدُدْنَ لَنْ تَعُدَّ لَنْ تَعُدَّا لَنْ تَعُدُّوْا لَنْ تَعُدِّيْ لَنْ تَعُدَّا لَنْ تَعْدُدْنَ لَنْ أَعُدَّ لَنْ نَعُدَّ

4) كەلگۈسى زامان ئاخىرى سۈكۈنلۇق ئوقۇلىدىغان شەكلى: لَمْ يَعُدَّ لَمْ يَعُدَّا لَمْ يَعُدُّوْا لَمْ تَعُدَّ لَمْ تَعُدَّا لَمْ يَعْدُدْنَ لَمْ تَعُدَّ لَمْ تَعُدَّا لَمْ تَعُدُّوْا لَمْ تَعُدِّيْ لَمْ تَعُدَّا لَمْ تَعْدُدْنَ لَمْ أَعُدَّ لَمْ نَعُدَّ

5) بۇيرۇق شەكلى: عُدَّ عُدَّا عُدُّوْا عُدِّيْ عُدَّا أُعْدُدْنَ

3- مەزمۇن: مىسال (مِثَال) پېئىللارنىڭ تۈرلىنىش ئەھۋالى

1) ئۆتكەن زامان شەكلى: وَقَفَ وَقَفَا وَقَفُوْا وَقَفَتْ وَقَفَتَا وَقَفْنَ وَقَفْتَ وَقَفْتُمَا وَقَفْتُمْ وَقَفْتِ وَقَفْتُمَا وَقَفْتُنَّ وَقَفْتُ وَقَفْنَا

2) كەلگۈسى زامان شەكلى: يَقِفُ يَقِفَانِ يَقِفُوْنَ تَقِفُ تَقِفَانِ يَقِفْنَ تَقِفُ تَقِفَانِ تَقِفُوْنَ تَقِفِيْنَ تَقِفَانِ تَقِفْنَ أَقِفُ نَقِفُ

3) كەلگۈسى زامان ئاخىرى زەبەرلىك ئوقۇلىدىغان شەكلى: لَنْ يَقِفَ لَنْ يَقِفَا لَنْ يَقِفُوْا لَنْ تَقِفَ لَنْ تَقِفَا لَنْ يَقِفْنَ لَنْ تَقِفَ لَنْ تَقِفَا لَنْ تَقِفُوْا لَنْ تَقِفِيْ لَنْ تَقِفَا لَنْ تَقِفْنَ لَنْ أَقِفَ لَنْ نَقِفَ

4) كەلگۈسى زامان ئاخىرى سۈكۈنلۇق ئوقۇلىدىغان شەكلى: لَمْ يَقِفْ لَمْ يَقِفَا لَمْ يَقِفُوْا لَمْ تَقِفْ لَمْ تَقِفَا لَمْ يَقِفْنَ لَمْ تَقِفْ لَمْ تَقِفَا لَمْ تَقِفُوْا لَمْ تَقِفِيْ لَمْ تَقِفَا لَمْ تَقِفْنَ لَمْ أَقِفْ لَمْ نَقِفْ

5) بۇيرۇق شەكلى: قِفْ قِفَا قِفُوْا قِفِيْ قِفَا قِفْنَ

4- مەزمۇن: ئەجۋەف (أَجْوَفْ) پېئىللارنىڭ تۈرلىنىش ئەھۋالى

1) قَالَ قَالَا قَالُوْا قَالَتْ قَالَتَا قُلْنَ قُلْتَ قُلْتُمَا قُلْتُمْ قُلْتِ قُلْتُمَا قُلْتُنَّ قُلْتُ قُلْنَا

2) يَقُوْلُ يَقُوْلَانِ يُقُوْلُوْنَ تَقُوْلُ تَقُوْلَانِ يَقُلْنَ تَقُوْلُ تَقُوْلَانِ تُقُوْلُوْنَ تَقُوْلِيْنَ تَقُوْلَانِ تَقُلْنَ أَقُوْلُ نَقُوْلُ

3) كەلگۈسى زامان ئاخىرى زەبەرلىك ئوقۇلىدىغان شەكلى: لَنْ يَقُوْلَ لَنْ يَقُوْلَا لَنْ يَقُوْلُوْا لَنْ تَقُوْلَ لَنْ تَقُوْلَا لَنْ يَقُلْنَ لَنْ تَقُوْلَ لَنْ تَقُوْلَا لَنْ تَقُوْلُوْا لَنْ تَقُوْلِيْ لَنْ تَقُوْلَا لَنْ تَقُلْنَ لَنْ أَقُوْلَ لَنْ نَقُوْلَ

4) كەلگۈسى زامان ئاخىرى سۈكۈنلۇق ئوقۇلىدىغان شەكلى: لَمْ يَقُلْ لَمْ يَقُوْلَا لَمْ يَقُوْلُوْا لَمْ تَقُلْ لَمْ تَقُوْلَا لَمْ يَقُلْنَ لَمْ تَقُلْ لَمْ تَقُوْلَا لَمْ تَقُوْلُوْا لَمْ تَقُوْلِيْ لَمْ تَقُوْلَا لَمْ تَقُلْنَ لَمْ أَقُلْ لَمْ نَقُلْ

5) بۇيرۇق شەكلى: قُلْ قُلَا قُلُوْا قُلِيْ قُلَا قُلْنَ

5- مەزمۇن: ناقىس (نَاقِص) پېئىللارنىڭ تۈرلىنىش ئەھۋالى

1) ئۆتكەن زامان شەكلى: دَعَا دَعَيَا دَعَوْا دَعَتْ دَعَتَا دَعَيْنَ دَعَيْتَ دَعَيْتُمَا دَعَيْتُمْ دَعَيْتِ دَعَيْتُمَا دَعَيْتُنَّ دَعَيْتُ دَعَيْنَا

2) كەلگۈسى زامان شەكلى: يَدْعُوْ يَدْعُوَانِ يَدْعُوْنَ تَدْعُوْ تَدْعُوَانِ يَدْعُوْنَ تَدْعُوْ تَدْعُوَانِ تَدْعُوْنَ تَدْعِيْنَ تَدْعُوَانِ تَدْعُوْنَ أَدْعُوْ نَدْعُوْ

3) كەلگۈسى زامان ئاخىرى زەبەرلىك ئوقۇلىدىغان شەكلى: لَنْ يَدْعُوَ لَنْ يَدْعُوَا لَنْ يَدْعُوْا لَنْ تَدْعُوَ لَنْ تَدْعُوَا لَنْ يَدْعُوْنَ لَنْ تَدْعُوَ لَنْ تَدْعُوَا لَنْ تَدْعُوْا لَنْ تَدْعِيْ لَنْ تَدْعُوَا لَنْ تَدْعُوْنَ لَنْ أَدْعُوَ لَنْ نَدْعُوَ

4) كەلگۈسى زامان ئاخىرى سۇكۇنلۇق ئوقۇلىدىغان شەكلى: لَمْ يَدْعُ لَمْ يَدْعُوَا لَمْ يَدْعُوْا لَمْ تَدْعُ لَمْ تَدْعُوَا لَمْ يَدْعُوْنَ لَمْ تَدْعُ لَمْ تَدْعُوَا لَمْ تَدْعُوْا لَمْ تَدْعِيْ لَمْ تَدْعُوَا لَمْ تَدْعُوْنَ لَمْ أَدْعُ لَمْ نَدْعُ

5) بۇيرۇق شەكلى: أُدْعُ أُدْعُوَا أُدْعُوْا أُدْعِيْ أُدْعُوَا أُدْعُوْنَ

ناقىس پېئىللارنىڭ ئىككىنچى مىسالى:

1) ئۆتكەن زامان شەكلى: وَقَى وَقَيَا وَقَوْا وَقَتْ وَقَتَا وَقَيْنَ وَقَيْتَ وَقَيْتُمَا وَقَيْتُمْ وَقَيْتِ وَقَيْتُمَا وَقَيْتُنَّ وَقَيْتُ وَقَيْنَا

2) كەلگۈسى زامان شەكلى: يَقِيْ يَقِيَانِ يَقُوْنَ تَقِيْ تَقِيَانِ يَقِيْنَ تَقِيْ تَقِيَانِ تَقُوْنَ تَقِيْنَ تَقِيَانِ تَقِيْنَ أَقِيْ نَقِيْ

3) كەلگۈسى زامان ئاخىرى زەبەرلىك ئوقۇلىدىغان شەكلى: لَنْ يَقِيَ لَنْ يَقِيَا لَنْ يَقُوْا لَنْ تَقِيَ لَنْ تَقِيَا لَنْ يَقِيْنَ لَنْ تَقِيَ لَنْ تَقِيَا لَنْ تَقُوْا لَنْ تَقِيْ لَنْ تَقِيَا لَنْ تَقِيْنَ لَنْ أَقِيَ لَنْ نَقِيَ

4) كەلگۈسى زامان ئاخىرى سۇكۇنلۇق ئوقۇلىدىغان شەكلى: لَمْ يَقِ لَمْ يَقِيَا لَمْ يَقُوْا لَمْ تَقِ لَمْ تَقِيَا لَمْ يَقِيْنَ لَمْ تَقِ لَمْ تَقِيَا لَمْ تَقُوْا لَمْ تَقِيْ لَمْ تَقِيَا لَمْ تَقِيْنَ لَمْ أَقِ لَمْ نَقِ

5) بۇيرۇق شەكلى: قِ قِيَا قُوْا قِيْ قِيَا قِيْنَ

شۇ تۈردىكى باشقا پېئىللارنىڭ تۈرلىنىش شەكلىمۇ يۇقىرىدا ئۆتكەن ئۈلگىلىك مىساللارنىڭ تۈرلىنىش شەكلىگە ئوخشايدۇ. شۇڭا، مۇشۇ ئۈلگىلىك مىساللارغا سېلىشتۇرۇپ تۈرلەنسە بولىدۇ.

(30)الدَرْسُ الثلاثون

(يقف بالباب فتيان)

(ئشىك ئالدىدا ئىككى ياش توختايدۇ).

المدرس : أدخلا . من أنتما ؟

ئوقۇتقۇچى : ئىككىڭلار كىرىڭلار . سىلەر ئىككىڭلا كىم ؟

أحدهما :نحن طالبان جديدان .

ئۇ ئىككەيلەننىڭ بىرى : بىز ئىككىمىز يىڭى ئوقۇغۇچى .

المدرس : مرحبا بكما . من أين أنتما ؟

ئوقۇتقۇچى : خوش كەپسلەر . ئىككىڭلار قەيەردىن ؟

هو : نحن من الصين .

ئۇ : بىز جۇڭگۇدىن .

المدرس : متى وصلتما إلى المدينة المنورة ؟

ئوقۇتقۇچى : سىلەر مەدىنە مۇنەۋۋەرگە قاچان يىتىپ كەلدىڭلار .

هو : وصلنا أمس .

ئۇ : بىز تۈنۈ گۈن يىتىپ كەلدۇق .

المدرس : أتوءمان أنتما ؟

ئوقۇتقۇچى : سىلەر ئىككىڭلار قوش كىزەكمۇ ؟

هو : نعم ، وكيف عرفت ذلك يا أستاذ ؟

ئۇ : شۇنداق ، ئى ئۇستاز! ئاشۇنى قانداق بىلدىڭىز ؟

المدرس : عرفت من الشبه الذي بينكما . ما أسماؤكما ؟

ئوقۇتقۇچى : مەن سىلەرنىڭ ئوتتۇرۇڭلاردىكى ئوخشاشلىقتىن بىلدىم.

هو : إسمي الحسن ،وأخي إسمه الحسين .

ئۇ : مىنىڭ ئىسمىم ھەسەن، مىنىڭ قېرىندىشىمنىڭ ئىسمى ھۇسەين .

المدرس : ألكما إخوة و أخوات ؟

ئوقۇتقۇچى : ئىككىڭلارنىڭ قىز ۋە ئوغۇل قېرىنداشلىرىڭلار بارمۇ ؟

الحسن : نعم ، لنا أخوان وأختان ، أما الأخوان فيعملان في مكتب خطوط جوية . وقد درسا في معهد اللغة هذا قبل سنوات . وأما الأختان فتدرسان في المدرسة الثانوية . كانت لنا أختان أخريان ماتتا في الصغر .

ھەسەن : شۇنداق ، بىزنىڭ ئىككى قىز ۋە ئىككى ئوغۇل قېرىندىشىمىز بار . ئەمما ئىككى ئوغۇل قېرىندىشىمىز ئاۋئاتسىيە ئىدارىسىدە ئىشلەيدۇ . ئۇ ئىككەيلەن بىر نەچچە يىل ئىلگىرى مۇشۇ تىل ئىنستىتوتىدا ئوقۇغان . ئەمما ئىككى قىز قېرىندىشىمىز تولۇق ئوتتۇردا ئوقۇۋاتىدۇ . يەنە ئۇنىڭدىن باشقا ئىككى قىز قېرىندىشىمىز بارئىدى، كىچىك چېغىدا ئۆلۈپ كەتكەن .

المدرس :في أي كلية تريدان أن تدرسا بعد دراسة اللغة العربية ؟

ئوقۇتقۇچى : ئەرەب تىلى ئوقۇپ بولغاندىن كىيىن قايسى فاكولتىتدا ئوقۇشنى ئويلىشىۋاتىسىلەر ؟

الحسين : أريد أن أدرس بكلية الشريعة . أما الحسن فيريد أن يدرس بكلية القرآن الكريم .

ھۇسەين : مەن قانۇن فاكولتىتىدا ئوقۇشنى ئويلىشىۋاتىمەن . ئەمما ھۇسەين قۇرئان فاكۇلتىتدا ئوقۇشنى ئويلىشىۋاتىدۇ .

المدرس : وفقكما الله .

ئوقۇتقۇچى : ئاللاھ سىلەرگە مۇۋەپپەقىيەت ئاتا قىلسۇن .

الحسن : نريد أن نذهب إلى المراقب .

ھەسەن : بىز نازارەتچى قېشىغا بېرىشنى ئويلاۋاتىمىز .

المدرس : لا تذهبا إليه الآن فإنه مشغول .

ئوقۇتقۇچى :سىلەر ئۇنىڭ قىشىغا ھازىر بارماڭلار چۈنكى ئۇ ئالدىراش .

يمكنكما أن تذهبا إليه بعد انتهاء الحصة . اذهبا الآن إلى المكتبة و خذا الكتب المقررة .

بىرىنچى سائەتلىك دەرس تۈگىگەندىن كېيىن بارساڭلار بولىدۇ .ھازىر كۇتۇپخانىغا بېرىپ بەلگىلەنگەن كىتابلارنى

ئېلىڭلار .

بۇ دەرستىكى گىراممانكىلىق قائىدىلەر:

ئىككىلىك ساندىكى پېئىللار توغرىسىدا

بىرلىك ساندىكى پېئىلنى ئىككىلىك ساندىكى پېئىلغا ئايلاندۇرماقچى بولساق، ئۆتكەن زامان پېئىلنىڭ ئاخىرىغا «ا» (ئەلف)نى قوشىمىز. مەسىلەن:

خَرَجَ ← خَرَجَا   ذَهَبَ ← ذَهَبَا   دَخَلَ ← دَخَلَا

دېگەنگە ئوخشاش.

كەلگۈسى زامان پېئىلنىڭ ئاخىرىغا «ان» (ئەلف نۇن)نى قوشىمىز. مەسىلەن:

يَذْهَبُ ← يَذْهَبَانِ   يَخْرُجُ ← يَخْرُجَانِ   يَدْخُلُ ← يَدْخُلانِ

دېگەنگە ئوخشاش.

پېئىلنىڭ ئاخىرىغا «ن» قوشۇلغان بەش پېئىل ئاخىرىدىكى «ن»نىڭ تۇرۇشى بىلەن باش كېلىشتە كېلىدۇ. مەسىلەن:

يَذْهَبَانِ   تَذْهَبَانِ   تَذْهَبُوْنَ   يَذْهَبُوْنَ   تَذْهَبِيْنَ

دېگەنگە ئوخشاش.

«ن»نىڭ چۈشۈپ كېتىشى بىلەن چۈشۈم كېلىش (زەبەرلىك) ۋە جەزملىك (سۈكۈنلۇق) ھالىتىدە كېلىدۇ. مەسىلەن:

لَنْ يَذْهَبَا   لَنْ يَذْهَبُوْا   لَنْ تَذْهَبَا   لَنْ تَذْهَبُوْا   لَنْ تَذْهَبِيْ

لَمْ يَذْهَبَا   لَمْ يَذْهَبُوْا   لَمْ تَذْهَبَا   لَمْ تَذْهَبُوْا   لَمْ تَذْهَبِيْ

تمارين

1ـ أ جِبْ عن الأسئلة الآتية: (تۆۋەندىكى سۇئاللارغا جاۋاب بېرىڭ)

(1)من الفَتَيان؟ (2) ما أسماؤهما؟

(3)من أين هما؟ (4) كم أخا وأختا لهما؟

(5)في أي كلّية يريدان أن يدرسا؟

2ـ ضع في الفراغ في كلّ جملة مما يأتي الفعل (ذَهَبَ) الماضي بعد إسناده إلى الضمير المناسب:((ذَهَبَ) دېگەن ئۆتكەن زامان پېئىلنى

مۇناسىپ ئالماشقا قوشقاندىن كېيىن تۆۋەندە كەلگەن ھەربىر جۈملىدىكى بوش ئورۇنلاردا قويۇڭ)

(1)أين خالد وحامد؟ .... إلى المكتبة.

(2)أين آمنة وأختها؟ .... إلى المستشفى لعيادة أمِّهما.

(3)أين .... أمس يا أخَوَان؟

(4)أإلى الطبيبة .... يا بِنْتان؟

3ـضع في الفراغ في كلّ جملة مما يأتي الفعل (يَذْهَبُ) المضارع بعد إسناده إلى الضمير المناسب: ((يَذْهَبُ) دىگەن كىلىدىغان زامان پېئىلنى مۇناسىپ ئالماشقا قوشقاندىن كېيىن تۆۋەندە كەلگەن ھەربىر جۈملىدىكى بوش ئورۇنلاردا قويۇڭ)

(1)أحمد وإبراهيم .... إلى المكتبة كلَّ يوم.

(2)أين .... يا وَلَدَان؟

(3)الطالبتان الجديدتان .... إلى المُصلَّى.

(4)متى .... إلى الصَّيْدَلَية يا أُخْتان؟

4ـضع في الفراغ في كلّ جملة مما يأتي فعل الأمر (اذْهَبْ) بعد إسناده إلى الضمير المناسب: ((اذْهَبْ)دىگەن بۇيرۇق پېئىلنى مۇناسىپ ئالماشقا قوشقاندىن كېيىن تۆۋەندە كەلگەن ھەربىر جۈملىدىكى بوش ئورۇنلاردا قويۇڭ)

(1)يا أخَوَان، .... إلى المسجد الآن.

(2)يابنتان، ....إلى مكتب المديرة.

5ـأمام كلّ جملة مما يأتي فعل مضارع مرفوع. أكمل به الجملة بعد تغيير ما يلزم: (تۆۋەندە كەلگەن ھەربىر جۈملىنىڭ ئالدىدا باش كېلىشتە كەلگەن كىلىدىغان زامان پېئىلى بار . لازىم بولغان نەرسىنى ئۆزگەرتكەندىن كېيىن ئۇنىڭ بىلەن جۈملىنى تولۇقلاڭ)

ماذا يريد الطالبان الجديدان؟

(1)يريدانِ أنْ .... إلى المهجع. (يذهبان)

(2)يريدان أن .... كرة السلة. (يلعبان).

(3)يريدان أن .... القهوة. (يشربان).

(4)يريدان أن .... الأخبار. (يسمعان).

(5)يريدان أن .... أمام المدرس. (يجلسان).

6ـأكمل كلّ جملة مما يأتي بضمير مناسب:(تۆۋەندە كەلگەن ھەربىر جۈملىنى مۇناسىپ ئالماش بىلەن تولۇقلاڭ)

(1)أرأيت الطالبين الجديدين؟ نعم، رأيت.........

(2)أقرأتَ هاتين المجلّتين؟ نعم، قرأت.........

(3)قال المدرس لحامد وصديقه :رأيت .... في المسجد البارحة.

(4)قالت المديرة لزينب ومريم :أريد أن أسأل...... عن بلد..........

7ـأجب عن الأسئلة الآتية: (تۆۋەندىكى سۇئاللارغا جاۋاب بېرىڭ)

(1)متى خرج أحمد وأخوه من الفصل؟ خَرَجَا..........

(2)متى ذهبتما إلى مكة؟.....................................

(3)ماذا شربت زينب وسعاد؟...............................

(4)أين يدرس حامد وخالد؟..................................

(5)ماذا تغسل آمنة وأمها؟...................................

8ـتأمّل ما يأتي(تۆۋەندىكىلەرنى مۇلاھىزە قىلىڭ)

المضارع المرفوع	المضارع المنصوب	المضارع المجزوم
يَذْهَبَان	لن يَذْهَبَا	لم يَذْهَبَا
يَذْهَبُونَ	لن يَذْهَبُوا	لم يَذْهَبُوا
تَذْهَبَان	لن تَذْهَبَا	لم تَذْهَبَا
تَذْهَبُونَ	لن تَذْهَبُوا	لم تَذْهَبُوا
تَذْهَبِينَ	لن تَذْهَبِي	لم تَذْهَبِي

هذه هي (الأفعالُ الخَمْسَةُ).

إعرابُ الأفعال الخمسة:

تُرْفَعُ بثُبُوت النُون.

وتُنْصَبُ وتُجْزَمُ بحَذْف النُون.

(31)الدرسُ الحادِي والثلاثون

المدرس : أين الطالبان الجديدان ؟

ئوقۇتقۇچى : يىڭى ئىككى ئوقۇغۇچى قەيەردە ؟

علي: هما في المكتبة . ذهبا ليأخذا الكتب المقررة.

ئەلى : ئۇ ئىككەيلەن كۇتۇپخاندا . بەلگىلەنگەن كىتاپلارنى ئېلىش ئۈچۈن كەتتى .

المدرس : متى ذهبا ؟

ئوقۇتقۇچى : قاچان كەتتى ؟

علي :ذهبا في الحصة الثانية .....يا أستاذ، أريد أن أشتري معجما عربيا . أريد أن تدلني على معجم جيد .

ئەلى : ئۇ ئىككەيلەن ئىككىنچى سائەتلىك دەرسىتە كەتتى ....ئى ئۇستاز! مەن ئەرەبچە لوغەت سېتىۋالماقچى ئىدىم .ماڭا ياخشى لوغەت كۆرسىتىپ بىرىشىڭىزنى ئۈمۈت قىلىمەن .

المدرس : اشتر المعجم الوسيط فإنه معجم جيد .

ئوقۇتقۇچى :(معجم الوسيط)نى سېتىۋالغىن. چۈنكى ئۇ ياخشى لوغەت .

أحمد : اليوم ينتهي الجزء الثاني . متى نبدأ الجزء الثالث .

ئەھمەد :بۈگۈن ئىككىنچى قىسىم ئاخىرلىشىدۇ. ئۈچۈنچى قىسىمنى قاچان باشلايمىز ؟

المدرس : في الأسبوع القادم إن شاء الله . نقرأ اليوم الصفحتين الأخيرتين من الجزء الثاني .

ئوقۇتقۇچى : ئاللاھ خالىسا كېلەر ھەپتە ئوقۇيمىز . بىز بۈگۈن ئىككىنچى قىسىمدىن ئاخىرقى ئىككى بەتنى ئوقۇيمىز .

بۇ دەرستىكى گىراماتىكىلىق قائىدىلەر:

سۈپەتلىك سۆز بىرىكمىسى توغرىسىدا

سۈپەتلىك سۆز بىرىكمىسى ـــ بىر ئىسىمنىڭ ئارقىسىدىن يەنە بىر ئىسىم كېلىپ ئۇنى سۈپەتلىگەن سۆز بىرىكمىسىدىن ئىبارەت. مەسىلەن:

أَنَا طَالِبٌ جَدِيْدٌ (مەن يېڭى ئوقۇغۇچى)

هِيَ الطَّالِبَةُ الْجَدِيْدَةُ (ئۇ يېڭى قىز ئوقۇغۇچى)

دېگەنگە ئوخشاش.

سۈپەتلىك سۆز بىرىكمىسى سۈپەتلەنگۈچى بىلەن سۈپەتلىگۈچىدىن تەركىب تاپقان بولۇپ، ئۇلار مۇنداق تۆت جەھەتتىن بىر-بىرىگە ماسلىشىپ كېلىدۇ:

1) ئىئراب (يەنى ئاخىرىنىڭ ھەرىكىتى) جەھەتتە ماسلىشىدۇ. مەسىلەن:

هٰذَا كِتَابٌ جَدِيْدٌ (بۇ يېڭى كىتاب)

قَرَأْتُ كِتَابًا جَدِيْدًا (مەن يېڭى كىتابنى ئوقۇدۇم)

هٰذَا اسْمُ كِتَابٍ جَدِيْدٍ (بۇ يېڭى كىتابنىڭ ئىسمىدۇر)

2) جىنس (يەنى ئەرلىك ۋە ئاياللىق) جەھەتتە ماسلىشىدۇ. مەسىلەن:

أَحْمَدُ لَهُ ابْنٌ كَبِيْرٌ وَبِنْتٌ صَغِيْرَةٌ

(ئەھمەدنىڭ بىر چوڭ ئوغلى ۋە بىر كىچىك قىزى بار)

3) سان (يەنى بىرلىك، ئىككىلىك ۋە كۆپلۈك) جەھەتتە ماسلىشىدۇ. مەسىلەن:

لَنَا مُدِيْرٌ صَالِحٌ (بىزنىڭ بىر ياخشى مۇدىرىمىز بار)

4) ئېنىق ۋە ئېنىقسىز بولۇش جەھەتتە ماسلىشىدۇ. مەسىلەن:

هِيَ الطَّالِبَةُ الْجَدِيْدَةُ (ئۇ يېڭى قىز ئوقۇغۇچى)

اَلْعَرَبِيَّةُ لُغَةٌ سَهْلَةٌ (ئەرەب تىلى ئاسان تىلدۇر)

دېگەنلەرگە ئوخشاش.

تمارين

1ـ أ جِبْ عن الأسئلة الآتية: (تۆۋەندىكى سوئاللارغا جاۋاب بېرىڭ)

(1) أين ذهب الطالبان الجديدان؟ ولم؟

(2) ماذا يريد عليَ أن يشتري؟

(3) متى يبدأ الطلاب الجزء الثالث؟

تَأمل ما يلي:

(عندي مُعْجَم جَيِّدٌ). هنا (جَيِّدٌ) نَعْتٌ.

النعت يَتْبَعُ المَنْعُوتَ في الأمور الآتية:

(1) في الإعْراب، نحو: 1ـ هذا كتابٌ جديدٌ 2ـ قرأت كتاباً جديداً. 3ـ هذا اسْمُ كتابٍ جديدٍ

(2)التَذْكير والتَأْنيث، نحو :أحمدُ لهُ ابْنٌ كبيرٌ ، وبنتٌ صغيرةٌ.

(3)الإفْراد والتَثْنيَة والجَمْع، نحو: لنا مديرٌ صالحٌ ، ومدرسانِ جيّدانِ، وزُملاءُ مُجْتَهدونَ.

(4)التعْريف والتَنْكير، نحو: 1 ـعندي سيارةٌ جديدةٌ.

2 ـ السيارةُ الجديدةُ غاليةٌ.

3ـ أين محمدٌ اليابانيُ؟

4ـ هات دفترَك الأولَ.

2ـعين النعت والمنعوت في كلّ مثال مما يأتي:(تۆۋەندە كەلگەن ھەربىر مىسالدا سۈپەتلەنگۈچى بىلەن سۈپەتنى ئايرىڭ)

(1)أريد أن أشرب ماءً بارداً.

(2)أقرأُ القرآن الكريم كلّ صباح.

(3)أسكن في بيت جميل.

(4)لا تكتبا بالقَلَم الأحمر.

(5)في حيّنا مسجدٌ كبيرٌ . له منارتان جميلتان.

(6)أين المدرسون الجددُ؟

(7)حفظت سورتَينْ طويلتين.

(8)هم رجالٌ صالحون.

(9)أين أخوك الصغيرُ؟

(10)ماذا قال لك أحمدُ الباكستانيُ؟

3ـأكمل كلّ جملة مما يأتي بنعت مناسب، واضبطه بالشكل:(تۆۋەندە كەلگەن ھەربىر جۈملىنى مۇناسىپ سۈپەتنى قويۇش بىلەن تولۇقلاڭ ھەمدە ئۇنىڭ شەكلىگە تاۋۇش بەلگىسىنى قويۇڭ)

(1)أكلت طعاما ....وشربت قهوة............

(2)أين الطلاب ....؟

(3)لي أخوان .... وأخْتان............

(4)اشتريت قلمين............

(5)عندي ساعةٌ............

(6)في الفصل مكاتبُ............

(7)تلك السيارةُ .... للمدرس. ....

(8)أسكن في المهجع............

(9)أين سيارتُك............ ؟

(10)إبراهيمُ .... طالبٌ.............

تَمَّتْ بِعَوْنِ اللهِ تَعَالَى

رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيْعُ الْعَلِيْمُ

وصلى الله على سيدنا ونبينا محمد، وعلى آله وصحبه وسلم.

وآخر دعوانا أن الحمد لله رب العالمين..